CLORINDA MATTO DE TURNER

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB

•

SÎNTEM SINGURI
DRAGOSTEA MEA

Păsări fără cuib

Sîntem singuri, dragostea meá

Coperta colecției : **Wanda Mihuleac**

Ilustrația copertei : **Petre Hagiu**

Clorinda Matto de Turner, *Aves sin nido*, Casa de las Americas, Havana, 1974 și *Indole*, Instituto Nacional de Cultura, Lima, 1974.

CLORINDA MATTO DE TURNER

Păsări fără cuib

•

Sîntem singuri, dragostea mea

Romane

Traducere, postfață și note de
DOINA LINCU

1991
EDITURA EMINESCU
București, Piața Presei 1

ISBN 973-22-0 191-6

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB

Partea întîi

I

ERA O DIMINEAŢĂ SENINĂ ÎN care natura, surîzînd de fericire, înălţa un imn de adoraţie autorului frumuseţii sale.

Inima, liniştită ca un cuib de porumbel, se lăsa în voia contemplării minunatului tablou.

Unica piaţă din satul Kíllac măsoară 314 metri pătraţi. Casele din jur ies în evidenţă amestecîndu-şi acoperişurile de ţiglă colorată arsă în cuptor cu cele simple, de paie, cu streşini de lemn necioplit, marcînd astfel diferenţa dintre locuitori şi particularizînd numele de casă pentru notabilităţi şi de colibă pentru băştinaşi.

În partea stîngă a drumului se înalţă sălaşul comun al creştinilor, biserica, înconjurată de un gard de piatră şi în a cărei veche clopotniţă de cărămidă, unde bronzul plînge pentru cei care mor şi rîde pentru cei ce se nasc, se cuibăresc turturelele cenuşii cu ochi de rubin, cunoscute sub gingaşul nume de *cullcu*. Cimitirul bisericii este locul unde duminica pot fi văzuţi toţi locuitorii, zeloşi concurenţi la liturghie, unde se minte şi se bîrfeşte viaţa aproapelui, ca la birt sau pe arie, în mijlocul larmei asurzitoare şi al clinchetului de pahare.

Mergînd spre sud, cam o jumătate de milă, întîlnim o frumoasă vilă, remarcabilă prin eleganţa construcţiei, ce contrastează cu simplitatea locului ; se numeşte Manzanares, cîndva proprietatea fostului preot al parohiei, don Pedro de Miranda y Claro, devenit episcop, de care lumea slobodă la gură vorbeşte nu tocmai lucruri sfinte, comentînd fapte petrecute timp de douăzeci de ani, perioadă în care don Pedro s-a aflat în fruntea enoriei şi cînd a construit, de altfel, lăcaşul sfînt Manzanares, destinat apoi şederii estivale a Excelenţei Sale.

Cîmpia veselă, împrejmuită de livezi, udată de canale cu apă susurîndă şi limpede, pampasul cultivat, care-l înconjoară şi rîul care-l scaldă, fac din Kíllac o aşezare plină de poezie.

Cu o noapte înainte căzuse o ploaie cu grindină şi fulgere, iar acum atmosfera limpede te lăsa să respiri acel miros caracteristic pămîntului reavăn ; soarele, mai surîzător şi mai roşietic, se ivea la orizont îndreptîndu-şi razele sale pieziş spre plantele tremurînde, care îşi arătau stropii cristalini ce nu reuşiseră să cadă de pe frunze. Vrăbiile şi graurii, aceşti veseli locuitori ai climei reci, săreau din ramuri pe acoperişuri înălţînd triluri felurite şi expunîndu-şi penele oglinzi.

Zori de decembrie superbi şi zîmbitori care îndeamnă la viaţă ; ei, fără îndoială, inspiră pictorul şi poetul patriei peruane.

II

ÎN DIMINEAŢA AMINTITĂ, CÎND soarele de-abia se ridicase din culcuşul său întunecat, făcînd să se joace păsările şi florile pentru a-l saluta cu alaiul lor plin de dragoste şi recunoştinţă, un ţăran străbătea piaţa mînînd-şi boii, ducînd la cîmp uneltele agricole şi mîncarea pentru ziua respectivă. Un jug, un otic şi un ham de piele, tradiţionala *chuspa* *, viu colorată, plină cu frunze de coca şi turte frămîntate cu apă şi sare.

Trecînd prin faţa bisericii îşi scoase respectuos basmaua cu franjuri, murmurînd ceva asemănător unei rugăciuni şi îşi urmă drumul, uitîndu-se din cînd în cînd, cu tristeţe, spre coliba de care se îndepărta.

Era spaima sau îndoiala, dragostea sau speranţa sentimentul care-i frămînta sufletul în acele clipe ?

Tulburarea îi era bine întipărită pe chip.

După împrejmuirea de piatră, ce se ridica pe partea sudică a pieţei, se ivi un chip care dispăru imediat, cu uşurinţa unei feline, nu înainte însă de a se fi remarcat capul bine modelat al unei femei cu părul negru, lung şi

* Chuspa, traistă pentru merinde purtată de indienii din Peru.

lins, despărțit în două, ce încadra frumosul chip puțin arămiu, pe care se distingeau obrajii colorați în roșu, mai ales în locurile unde țesutul capilar era mai abundent.

De-abia se pierduse țăranul în îndepărtata coastă spre Cañas, că figura ascunsă după gardul de piatră luă proporții, sărind de partea cealaltă. Era o femeie exagerat de elegantă pentru vîrsta sa și remarcabilă prin frumusețea ei peruană. Deși avea 30 de ani bătuți pe muchie, prospețimea ei te făcea să nu-i dai decît cel mult 28 de primăveri. Era îmbrăcată cu o fustă de flanel bleumarin și o bluză maron, împodobită la gît și la mîneci cu franjuri argintii și încheiată cu nasturi de os ce-i strîngeau talia.

Se scutură bine de praful care i se așezase pe lucruri cînd sărise gardul de piatră, apoi, imediat, se îndreptă spre o căsuță albă, acoperită cu olane, la poarta căreia se afla o tînără îmbrăcată cu gust într-un capot spaniol cenușiu, cu dantelă, încheiat cu nasturi de sidef, care nu era alta decît doamna Lucía, soția lui don Fernando Marín, cuplu ce se stabilise provizoriu la țară.

Cea care abia sosise se adresă, fără nici un preambul, Lucíei, spunîndu-i :

— Pentru numele lui Dumnezeu, domniță, ajută o familie nenorocită. Cel care s-a dus la cîmp împovărat de unelte și care a trecut pe lîngă tine este Juan Yupanquí, bărbatul meu și tată a două fetițe. Ah ! Domniță ! A plecat mai mult mort decît viu, pentru că știe că azi va fi „vizita plății anticipate", și cum vechilul îl cheamă la corvoadă să semene orzul, nu se poate ascunde, pentru că l-ar închide și i-ar da și o amendă de opt reali pentru nesupunere. Și noi n-avem parale. Stăteam și plîngeam pe lîngă Rosacha, care doarme lîngă vatră și, deodată, inima mi-a spus că tu ești milostivă și, fără să știe Juan, am venit să-ți cer ajutor în numele Domnului, domniță, of ! of !

Lacrimile au încheiat acea rugăminte ce a lăsat-o nedumerită pe Lucía care, locuind de puțin timp în acel loc, nu cunoștea obiceiurile și nu-și dădea seama de nenorocirile sărmanei femei, care, firește, îi trezise curiozitatea. Trebuia să vezi de aproape acele ființe dezmoștenite de soartă și să asculți din gura acestora, într-o limbă expresivă, povestea vieții lor, pentru a-ți explica compasiu-

nea ce țîșnește pe nesimțite din inimile curate și cum acestea ajung să sufere împreună, chiar dacă numai interesul pentru studiu motivează observația obiceiurilor pe care majoritatea peruanilor le ignoră și pe care le deplîng un număr redus de persoane.

Pe Lucía o caracteriza bunătatea. Crescîndu-i, din primul moment, interesul deșteptat de cuvintele pe care tocmai le auzise, întrebă :

— Și cine ești tu ?

— Sînt Marcela, domniță, nevasta lui Juan Yupanquí, sărmană și neajutorată, răspunse femeia ștergîndu-și lacrimile cu mîneca.

Lucía îi puse mîna pe umăr cu un gest drăgăstos, invitînd-o să intre și să se odihnească pe banca de piatră din grădina casei albe.

— Așază-te, Marcela, șterge-ți lacrimile care îți întunecă albastrul privirii și să stăm de vorbă în liniște — spuse Lucía profund interesată să cunoască în amănunțime viața indienilor.

Marcela se liniști și, poate în speranța că va fi ajutată, răspunse cu solicitudine întrebărilor Lucíei, manifestînd atîta încredere încît îi povesti pînă și acțiunile sale reprobabile și gîndurile cele mai urîte care se manifestă la oameni prin emanarea germenilor viciului. De aceea, într-o dulce expansivitate, adăugă :

— Cum nu ești de pe aici, fata mea, nu știi necazurile pe care le îndurăm din cauza perceptorului, vechilului și a lui taica părintele. Of ! Of ! De ce nu ne-o fi luat ciuma pe toți, că acum am fi odihnit în pace sub pămînt ?

— De ce îți pierzi cumpătul, sărmană Marcela ? o întrerupse Lucía. O exista vreo soluție ; ești mamă și inima unei mame trăiește atîtea vieți cîți copii are.

— Da, fata mea — răspunse Marcela — ești ca Fecioara Maria la care ne rugăm și de aia am venit să te rog. Eu vreau să-mi salvez bărbatul. Cînd a plecat mi-a zis : „Într-o bună zi, o să mă arunc în rîu pentru că nu mai suport această viață și aș vrea să te omor mai întîi pe tine înainte de a mă îneca eu". Și îți dai seama, domniță, că asta e o mare nenorocire.

— E un gînd vinovat, e o nebunie ! Săracul Juan ! spuse Lucía cu milă și, aruncîndu-i o privire iscoditoare,

continuă : Şi ce e mai urgent de făcut ? Vorbeşte, Marcela, ca şi cum ai vorbi cu tine însăţi.

— Anul trecut, reluă indiana cu inimă deschisă, ne-au lăsat la colibă 10 pesos pentru două chintale de lînă. Banii i-am cheltuit la tîrg cumpărînd lucrurile astea de pe mine, pentru că Juan zicea că vom aduna fir cu fir în timpul anului, dar asta nu s-a putut din cauza corvezilor unde lucrează degeaba ; apoi, murind şi soacră-mea la Crăciun, taica părintele ne-a luat toată recolta de cartofi pentru înmormîntare şi slujbe. Acu trebuie să intru slujnică la casa parohială, lăsîndu-mi coliba şi fetele şi, în timp ce sînt acolo, cine ştie dacă Juan nu se îmbolnăveşte şi moare. Şi cine ştie ce soartă mă aşteaptă şi pe mine, pentru că femeile care intră slujnice acolo ies... cu ochii în pămînt !

— Ajunge ! nu mai povesti — o întrerupse Lucía speriată de amploarea pe care o luase relatarea Marcelei, ale cărei ultime cuvinte au îngrozit nevinovata porumbiţă, care nu întîlnise în lumea civilizată asemenea monştri însetaţi de bani şi de desfrîu.

— Chiar astăzi voi vorbi cu guvernatorul şi cu preotul şi poate mîine te vei linişti, promise soţia lui don Fernando şi adăugă la despărţirea ei de Marcela :

— Acum du-te şi ai grijă de fetele tale. Şi cînd se va întoarce Juan liniştește-l, spune-i că ai vorbit cu mine şi zi-i să vină să mă vadă.

Indiana, la rîndul ei, răsuflă uşurată pentru prima oară în viaţă.

Este atît de impresionantă situaţia cînd, într-o supremă nenorocire, întîlneşti o mînă generoasă care să te ajute, încît inima nu ştie dacă să scalde în lacrimi sau să acopere de sărutări mîna ocrotitoare ce ţi s-a întins, sau numai să izbucnească în strigăte de mulţumire. Asta se petrecea în acele clipe în inima Marcelei.

Cei care fac bine unui nenorocit nu pot realiza niciodată importanţa unui singur cuvînt de îmbărbătare, unui surîs binevoitor care, pentru cel în suferinţă, pentru nefericit, este ca o rază de soare ce readuce viaţa în fiinţa amorţită de gheaţa nenorocirii.

III

ÎN PROVINCIILE UNDE SE CRESC

alpaca şi principala sursă de înavuţire este comerţul cu lînă, există, cu mici excepţii, obiceiul „plăţii anticipate" practicat de comercianţii avuţi, oameni dintre cei mai instăriţi.

La „plăţile anticipate forţate" pe care le uzitează, comercianţii fixează pentru un chintal de lînă un preţ atît de mic, încît renta pe care o va produce capitalul investit depăşeşte 500%; camăta, alături de extorsiuni, aproape că necesită existenţa unui infern pentru aceşti barbari. Indienii proprietari de alpaca îşi părăsesc colibele în perioada „plăţii anticipate" pentru a nu primi acei bani care ajung să fie pentru ei ca ochiul dracului. Dar abandonarea căminului, pribegia prin pustietăţile înălţimilor muntoase, îi pune la adăpost de primejdii ? Nu... Perceptorul, care face şi „plata anticipată", descinde la colibă a cărei încuietoare e vulnerabilă, pielea de vacă ce ţine loc de uşă neopunînd rezistenţă, lasă banii pe piuă şi pleacă imediat pentru a reveni anul următor — cu ordinul de execuţie — el fiind şi unicul judecător şi martor pentru nefericitul debitor forţat.

După împlinirea anului, perceptorul se prezintă cu suita lui de 10—12 metişi, deghizaţi cîteodată în soldaţi, şi pune pe un cîntar „special" cu greutăţi de piatră 50 de livre de lînă în loc de 25. Şi dacă indianul ascunde singura lui avere, protestează sau blesteamă, este supus la torturi pe care pana refuză să le descrie. La fel se întîmplă dacă el cere îndurare, în cazurile cînd vopseaua diferă la culoare.

În slujbele unuia dintre cei mai renumiţi episcopi pe care i-a avut biserica peruană, se menţionează aceste excese, dar nu şi clismele cu apă rece care se folosesc în anumite ţinuturi pentru a-i forţa pe indieni să-şi declare bunurile. Indianul se teme de acestea mai rău ca de loviturile de bici, iar barbarii, care recunosc formal legea, sînt de acord că tortura este interzisă în Peru, dar nu şi cruzimea pe care o practică cu semenii lor născuţi în nenorocire.

Ah ! Să dea Dumnezeu ca într-o zi, prin mila lui, să se stingă rasa indigenă care, după ce a făcut să strălu-

cească măreţia imperiului, îşi bea acum paharul cu amar pînă la capăt. Să dea Dumnezeu să piară, dacă tot nu poate să-şi recapete demnitatea şi nici să-şi exercite drepturile !

Plînsul amar şi disperarea Marcelei, la gîndul apropiatei vizite a ,perceptorului, erau deci o firească izbucnire plină de durere a celui ce vedea în jurul său numai sărăcie şi suferinţă degradantă.

IV

LUCÍA NU ERA O FEMEIE OBIŞnuită.

Primise o educaţie aleasă şi perspicacitatea minţii sale ajunsese la lumina adevărului stabilind comparaţii.

Înaltă şi bronzată, ceea ce în popor se numeşte arămie, ochi frumoşi umbriţi de gene dese şi sprîncene mătăsoase ; şi, în plus, acel farmec feminin al unei podoabe capilare abundente şi lungi care, despletită, cădea pe umeri ca o mantie ondulată şi strălucitoare. Nu împlinise încă 20 de ani dar căsătoria imprimase pe fizionomia ei trăsăturile unei distinse doamne, care o prind atît de bine pe o femeie tînără, cînd ştie să îmbine amabilitatea cu bunele maniere. Stabilită cu un an în urmă, împreună cu soţul ei, în Kíllac, locuia la „casa albă", unde se înfiinţase o companie pentru exploatarea minereurilor de argint, care se extrăgeau din regiunea învecinată, companie al cărei acţionar principal era don Fernando Marín, în prezent director.

Kíllac oferă minerului şi comerciantului provincial avantajul ocupării unui punct central pentru operaţiile mercantile în relaţie cu capitalele departamentelor ; şi drumurile lesne de străbătut ajută peonii care trec încărcaţi cu coşuri de minereu brut şi lamele folosite în greoiul transport.

După vizita Marcelei, Lucía se preocupă de stabilirea unui plan salvator pentru situaţia sărmanei femei, care era destul de gravă, ţinînd seamă de dezvăluirile făcute,

Primul lucru la care s-a gîndit a fost să vorbească cu preotul şi cu guvernatorul şi cu această intenţie, le trimise ambilor un mesaj în care se afla rugămintea de a-i face o vizită.

Cuvîntul lui don Fernando putea fi de ajutor în aceste momente, în realizarea planurilor pe care trebuia să le aplice imediat, dar don Fernando se dusese la mină, de unde urma să revină peste mai multe săptămîni.

Odată ce Lucía rezolvase problema cu invitarea personajelor de a căror favoare avea nevoie, începu să se gîndească, neliniştită, la felul convingător în care le va vorbi acelor notabilităţi de provincie.

— Şi dacă nu vin ? Mă voi duce eu, în persoană, la ei — se întrebă şi-şi răspunse în acelaşi timp, cu graba gîndului care învăluie în volutele sale intenţia dar şi realizarea acesteia şi începu să mişte mobilele aranjînd cîte un taburet pînă cînd, ajungînd lîngă o canapea, se aşează şi îşi pregăti discursul în forma cea mai convenabilă, deşi nu avea întortochelile retorice pe care ar fi trebuit să le folosească în faţa unui domn.

Prinsă în acest păienjeniş al gîndurilor, minutele i se păreau ore, cînd sună la poartă şi, deschizîndu-se încetişor uşa cu vitralii, intrară preotul şi guvernatorul poeticei aşezări Kíllac.

V

STATURĂ MICĂ, BRUNET, CAP TURtit nas mare cu nări largi, buze groase, ochi cenuşii şi mici, gît scurt susţinut de un guler tare, alb cu negru, barbă rară şi prost bărbierită, îmbrăcat cu o imitaţie de sutană din pînză neagră, lucioasă, prost croită şi foarte murdară, o pălărie de pai de Guayaquil în mîna dreaptă ; acesta era aspectul primului personaj care se apropie şi pe care Lucía îl salută, cu un evident respect, spunîndu-i :

— Să vă dea Dumnezeu sănătate, părinte Pascual.

Preotul Pascual Vargas, succesorul lui don Pedro Miranda y Claros la parohia din Kíllac, inspira din prima clipă serioase îndoieli că la seminar ar fi învăţat teologia

sau latina, limbă care nu prea își găsea locul în gura sa, străjuită de două flancuri de dinți mari, foarte mari și albi. Se apropia de 50 de ani și felul în care se purta îndreptățea temerile pe care le manifestase Marcela cînd vorbea de intrarea în serviciu la casa parohială de unde, după expresia populară, femeile ieșeau... cu ochii în pămînt.

Pentru un fiziolog, preotul Pascual se putea defini ca un cuib de șerpi desfrînați, gata să se trezească la cel mai mic zgomot produs de o voce feminină.

Mintea Luciei își punea energic întrebarea cum ajunsese un personaj atît de neplăcut să facă parte din unul din cele mai înalte ministere ; pentru că la baza convingerilor sale religioase stătea caracterul sublim al preotului care, pe pămînt, îndeplinea rolul de ocrotitor al omului, primindu-l din leagăn cu sfîntul botez, depunîndu-i resturile în mormînt cu ploaia apei purificate și, în timpul trecerii sale prin valea durerii, îndulcindu-i amarurile cu vorba binefăcătoare a poveței și cu glasul duios al speranței.

Lucía uita că, fiind o misiune dependentă de voința umană, era supusă greșelii și nu știa cum sînt în general preoții parohiilor izolate.

Celălalt personaj care îl însoțea pe părintele Pascual, înfășurat într-o largă pelerină spaniolă, a cărei mențiune figurează în clauza celui de al 14-lea testament, pe baza căruia i se puteau constitui titlurile de noblețe dacă nu arborele său genealogic, era don Sebastián Pancorbo, nume pe care l-a primit domnia sa la botezul solemn cu cruce înaltă, cu odăjdii noi, cădelniță de argint și muzică de orgă, făcut la trei zile după naștere.

Don Sebastián, persoană foarte originală începînd prin a-l judeca după îmbrăcăminte, era înalt și osos ; pe față sa nu s-au ivit niciodată neplăcerile bărbătești sub formă de barbă sau mustață ; ochii negri, vioi și lacomi trădează prin privirea piezișă că nu-i este indiferent nici sunetul metalului, nici cel al unei voci feminine. Degetul mic de la mîna dreaptă i se strîmbase de pe cînd era copil, dintr-o lovitură pe care o dăduse unui prieten, și de atunci poartă un deget din piele de vigonie, deși mișcă cu o grație deosebită acea mînă. Nu are un gram de nitroglicerină în sînge, pare un om liniștit dar slăbiciunea sa înnăscută

îl pune deseori în situații ridicole pe care le exploatează concetățenii săi. Zdrăngăne ghitara, neavînd ureche muzicală și nici o execuție corectă, ceea ce-l face o „personalitate", deși bea ca unul din fanfara militară.

Don Sebastián primise o educație elementară, atît cît îi permiseseră cei trei ani, în care fusese la școala primară din oraș, după care, întorcîndu-se în sat, îndeplinise funcția de casier la Jueves Santo ; s-a căsătorit cu doña Petronila Hinojosa, fiica unui personaj important și imediat a fost numit guvernator, adică a ajuns în postul cel mai înalt care se cunoaște și la care se aspiră într-un sat.

Cele două personaje își traseră fotoliile, indicate de Lucía, în care se așezară cît mai comod.

Soția lui don Marín făcu risipă de amabilități și viclenie pentru a-i cîștiga de partea ei și în favoarea Marcelei și, adresîndu-se în mod special parohului, spuse :

— În numele religiei creștine, care e dragoste curată, mîngîiere și speranță, în numele Domnului care ne-a cerut să-i ajutăm pe săraci, vă cer, părinte, să uitați acea datorie ce apasă asupra familiei lui Juan Yupanquí. Ah, și veți avea o dublă recompensă în ceruri...

— Doamnă scumpă, replică preotul Pascual, lăfăindu-se în fotoliu și sprijinindu-și mîinile pe ambele brațe ale acestuia, toate astea sînt niște prostioare care sună frumos, dar, de fapt, Dumnezeu să mă ierte ! cine trăiește fără rentă ? Azi, odată cu mărirea contribuțiilor eclezias-tice și cu civilizația avansată, care va veni cu drumurile de fier, se vor sfîrși onorariile ; și, și... dintr-o dată, doamna Lucía, afară cu preoții, vom muri de foame...

— De asta a venit indianul Yupanquí ? interveni guvernatorul în ajutorul preotului și, sigur de succes, încheie subliniind : Sincer vorbind, să știți dumneavoastră, domnișoară, că obiceiul e lege și că nimeni nu ne va schimba obiceiurile.

— Domnilor, dărnicia este, de asemenea, legea inimii — argumentă Lucía întrerupîndu-l.

— Așadar Juan, nu ? O să vedem noi dacă ticălosul de indian umblă cu potlogării, continuă don Sebastián, neluînd în seamă cuvintele Lucíei, cu o anumită viclenie amenințătoare, care n-a putut trece neobservată de soția lui don Fernando, a cărei inimă bătea de spaimă. Frazele scurte schimbate între ei lăsau să se vadă fondul

moral al acestor oameni de la care nu te poţi aştepta la nimic bun şi de care trebuie să-ţi fie mereu teamă.

Planul ei dăduse greş, dar inima îi rămăsese alături de familia Marcelei şi era hotărîtă s-o ocrotească împotriva oricărui abuz. Inima ei de porumbiţă îşi simţi rănit amorul propriu şi o paloare îi umbri fruntea.

În acel moment trebuia găsită o soluţie salvatoare şi o găsi în forţa cu care răspunse :

— Tristă realitate, domnilor ! Ei, bine, m-am convins că interesele mîrşave au veştejit cele mai frumoase flori ale sentimentului uman în aceste ţinuturi, unde am crezut că voi găsi familii patriarhale, pline de înţelegere faţă de aproape. Consideraţi că n-am vorbit nimic şi că familia indianului Juan nu vă va cere niciodată nici favorurile şi nici ajutorul vostru. Pronunţînd cu înflăcărare aceste ultime cuvinte, frumoşii ochi ai Lucíei se fixară cu privirea poruncitoare spre uşă.

Cele două autorităţi ale satului Kíllac erau dezorientate datorită acestei neaşteptate atitudini şi, negăsind altă soluţie pentru a relua o discuţie, de care de altfel aveau tot interesul să scape, îşi luară pălăriile.

— Doamnă Lucía, să nu vă simţiţi jignită pentru asta şi socotiţi-mă mereu duhovnicul dumneavoastră — zise preotul învîrtindu-şi pălăria de pai pe care o ţinea în mînă ; iar don Sebastián se grăbi să spună sec :

— Bună ziua, doamnă Lucía.

Lucía scurtă formulele de despărţire înlocuindu-le printr-o înclinare a capului ; şi văzîndu-i ieşind pe cei doi, după ce lăsaseră cea mai cumplită impresie în sufletul ei angelic, îşi spuse cu vehemenţă, tremurînd :

— Nu, nu, acest om insultă biserica catolică ; am văzut la oraş fiinţe superioare, purtîndu-şi demn capul acoperit cu păr alb, mergînd în tăcere, în mijlocul misterului, căutînd săracii şi orfanii pentru a-i ajuta şi a-i consola ; am contemplat preotul catolic aplecat cu devotament asupra patului muribundului ; pur în faţa altarului de sacrificiu plîngînd umil în casa văduvei şi a orfanului ; l-am văzut luîndu-şi pîinea de pe masă şi dîndu-i-o săracului, privîndu-se pe el de hrană şi mulţumindu-i lui Dumnezeu pentru graţia cu care l-a investit. Oare aşa e preotul Pascual ?... Ah, preoţii ăştia de la sate... Celălalt, cu sufletul turnat în tiparul strîmt al avarului, guvernatorul, nici el nu merită demnitatea cu care oamenii înconjoară un

om onorabil. Să se ducă sănătoşi, căci singură voi putea să-l rog pe Fernando al meu şi să aduc florile mulţumirii în casa noastră !

Cu cinci clinchete melodioase de clopoţel o anunţară pe Lucía orele ce au trecut şi o vestiră că masa e servită.

Soţia dómnului Marín, cu obrajii aprinşi de căldura emoţiilor, traversă mai multe coridoare şi ajunse în sufragerie unde se aşeză la locul ei din totdeauna.

Sufrageria casei albe era zugrăvită imitînd scoarţa stejarului ; din loc în loc erau agăţate luxoase tablouri în ulei, reprezentînd cînd o potîrniche cam jumulită, cînd un iepure de Castilla gata pentru a fi aruncat în tavă. Pe peretele din stînga se înălţa un dulap de cedru cu oglinzi strălucitoare care dublau obiectele aşezate simetric. La dreapta se vedeau două măsuţe, una cu o tablă de şah iar alta cu ruletă ; ca şi cum acel loc fusese ales de lucrătorii de la mină pentru orele lor de distracţie. Pe masa de sufragerie, aşezată în mijlocul camerei şi acoperită cu o faţă de masă imaculată, strălucea veséla ţărănească din porţelan albastru cu dungă roşie.

Supa emana un abur gros care, cu mirosul său plăcut, anunţa gustosul bulion de carne pregătit din vrăbioare de vacă tocate, cu mirodenii, nuci şi crutoane, totul dizolvat în zeamă ; după care urmau trei feluri gustoase de mîncare, între care preferatul era savurosul stufat roşu.

Se servea cafeaua Carabaya care, limpede, fierbinte şi tare, îşi răspîndea aroma îmbietoare din fundul ceşcuţelor de porţelan, cînd apăru un servitor cu o scrisoare pentru Lucía. Aceasta o luă curioasă şi, cunoscînd scrisul lui don Fernando, rupse plicul şi începu să o citească pe nerăsuflate. Expresia feţei putea dezvălui observatorului conţinutul acelei misive, în care domnul Marín spunea că în dimineaţa următoare va sosi acasă, căci avalanşele provocate de ninsorile repetate în regiunea muntoasă paralizaseră pentru o vreme lucrul la mină, şi să-i trimită un alt cal pentru că cel cu care plecase rămăsese fără potcoave.

VI

CÎND MARCELA SE ÎNTOARSE LA colibă, purtînd în suflet o lume de speranțe, fetele ei se treziseră deja și mezina plîngea deznădăjduită pentru că se văzuse fără mamă. Au fost suficiente cîteva mîngîieri și puțină mămăligă pentru a potoli această nevinovată predestinată care, născută printre zdrențele din colibă plîngea, totuși, cu aceleași lacrimi sărate și limpezi pe care le varsă și fiii de rege.

Marcela luă cu greu suportul de la războiul de țesut și, ajutată de fata ei cea mare, îl montă în mijlocul încăperii, pregătind urzeala și firele pentru a continua munca la un frumos poncho vărgat cu toate culorile folosite de indieni, cu ajutorul combinației de băcan, cîrmîz „bija" și galben.

Niciodată nu se apucase de această îndeletnicire cotidiană cu mai multă bucurie, niciodată biata femeie nu-și clădise atîtea castele de nisip despre felul cum îi va da lui Juan veștile bune cu care îl aștepta.

Din același motiv orele deveniseră lungi, dar, în sfîrșit, sosi și amurgul, îmbrățișînd cu umbrele sale gingașe valea și satul, și gonind de pe cîmp guguștiucii, obligîndu-i să zburătăcească în diferite direcții în căutarea copacului care să-i adăpostească. Cu ei se întoarse și Juan. Marcela nici nu-i auzi bine pașii că îi și ieși în întîmpinare ; îl ajută să-și dejuge boii și să-i bage în grajd, le dădu să mănînce și, cînd soțul ei se așeză pe laviță, începu să-i vorbească cu oarecare timiditate, dezvăluind astfel îndoiala ei că Juan va primi bucuros veștile.

— Juanuco, tu o cunoști pe domnița Lucía ? întrebă femeia.

— Cum merg la biserică, Marluca, îi cunosc pe toți — răspunse Juan cu indiferență.

— Să știi că eu am vorbit cu ea azi.

— Tu ? De ce ? întrebă surprins indianul, privind-o cu interes.

— Sînt necăjită de tot ce ni se întîmplă ; tu m-ai făcut să văd foarte clar că ești disperat de viața pe care o duci...

— A venit perceptorul ? o întrerupse Juan pe Marcela. Aceasta reluă cu o figură calmă și înrecătoare :

— Slavă domnului că n-a venit ; dar ascultă-mă, Juanuco, cred că doamna asta poate să ne aline suferința ; mi-a spus c-o să ne ajute, să te duci tu...

— Sărmană floare a deșertului, Marluca — spuse indianul clătinînd din cap și luînd-o în brațe pe micuța Rosalía, care îi îmbrățișase genunchii — inima ta e ca pălămida : o smulgi, crește alta. Eu sînt mai bătrîn decît tine și am plîns fără speranță !

— Eu nu, chiar dacă-mi spui că semăn cu pălămida, dar vai ! mai bine așa decît ca tine, o sărmană floare de călțunaș, care atinsă cu mîna se veștejește. Pe tine te-a atins mîna vreunui vrăjitor ; eu am văzut-o pe doamna Lucía care e leită Sfînta Fecioară — spuse indiana și rîse ca o copiliță.

— Așa o fi — răspunse melancolic Juan — dar eu vin istovit de la muncă, fără o bucățică de pîine pentru tine, care ești „Sfînta mea Fecioară", și nici pentru puișorii ăștia — și arătă spre cele două fetițe.

— Te plîngi mai mult decît e nevoie, omule ; poate nu-ți dai seama că taica părintele cînd ajunge acasă cu buzunarele doldora de bani, luați la înmormîntări, nu are cine să-l aștepte, cum te aștept eu, cu brațele deschise și îngerașii ăștia cu sărutările lor drăgăstoase. Nerecunoscătorule !... Te gîndești la pîine, uite aici mămăligă rece și cartofi fierți care te îmbie cu mirosul lor... Mănîncă, nemulțumitule !

Marcela era schimbată. Speranțele inspirate de Lucía o transformaseră cu totul ; și logica ei, împreună cu vocea inimii, caracteristică femeii, au fost irezistibile, convingîndu-l astfel pe Juan, care tocmai lua de pe foc două oale de pămînt ars, toți avînd parte de o cină frugală, dar plăcută.

Tocmai terminaseră masa, cînd umbrele întunecate ale nopții învăluiră coliba și fără altă lumină decît gingașa flacără a lemnelor, ce se ridica din cînd în cînd din sobă, se culcară toți într-un pat lat de pămînt ; un culcuș tare, care pentru dragostea și resemnarea soților Yupanquí avea moliciunea confortabilă a penelor pe care zeul Amor le desprinsese din aripile sale albe.

Culcuș de trandafiri unde dragostea, ca simțămînt primordial, trăiește fără incidentele și aventurile nocturne pe care orașul le comentează în șoaptă, nereușind să le păstreze în secret.

Odată ce această poveste se va referi la cel mai impunător oraş din Peru, spre care se îndreaptă protagoniştii, poate vom avea ocazia să facem o comparaţie între deşteptarea naturii la ţară şi nopţile albe ale capitalei...

Nici nu se lumină bine, că familia lui Juan şi părăsi cuvertura sărăcăcioasă de molton ţesută cu flori ; îşi făcu rugăciunea, se închină şi se apucă de lucru.

Marcela, în a cărei minte fierbeau ideile, vorbi prima :

— Juanuco, eu plec imediat la doamna Lucía. Tu eşti neîncrezător şi tăcut, dar inima mea îmi spune întruna că trebuie să mă duc.

— Du-te, Marcela, du-te, că azi, oricum, va veni perceptorul ; l-am visat şi nu avem altă ieşire — spuse indianul în sufletul căruia părea a se fi produs o schimbare vizibilă, sub influenţa cuvintelor soţiei şi a superstiţiei trezite de visul lui.

VII

ÎN ACEA DIMINEAŢĂ „CASA ALBĂ" se umpluse de fericire, pentru că întoarcerea lui don Fernando produsese o bucurie nemărginită în căminul său, unde era iubit şi respectat.

Lucía, preocupată de găsirea celor mai favorabile soluţii pentru a-şi realiza intenţiile de ajutorare a familiei lui Juan Yupanquí, gîndi, desigur, să se folosească de armonia care domneşte între soţi la revederea după o despărţire îndelungată. Ea, care cu cîteva ore înainte părea melancolică şi tristă, ca floarea fără soare şi apă, deveni gemeaţă şi vioaie în braţele bărbatului care îi încredinţase sanctuarul casei şi al numelui său, corabia sfîntă a onoarei sale, numind-o soţie.

Ghirlanda de flori ce lega două voinţe într-una singură, îi adună din nou pe soţii Marín, strîngînd verigile zeului Amor.

— Fernando, suflet din sufletul meu — spuse Lucía punînd mîinile pe umerii soţului şi înclinîndu-şi fruntea cu o oarecare cochetărie — o să-ţi cer ceva, dar... să nu mă refuzi.

— Astăzi ești foarte vorbăreață, fetițo ; spune, dar ține seamă că dacă nu-mi ceri ceva legal vei plăti... o amendă — răspunse Fernando surîzînd.

— Amendă ! dacă e cea pe care o ceri de obicei, lacomule, voi plăti acea amendă. Ceea ce trebuie să-ți amintesc este că mi-ai făcut o promisiune solemnă pentru data de 28 iulie.

— Pentru 28 iulie ?

— Te faci că ai uitat ? Nu-ți amintești că mi-ai oferit o rochie de catifea cu care voi străluci în tot orașul ?

— Exact, fetițo ! Și mă voi ține de cuvînt, o voi comanda cu prima poștă. Oh ! Ce frumoasă vei fi în rochia aceea !

— Nu, nu, Fernando. Ceea ce doresc este să mă lași să dispun de prețul rochiei, cu condiția ca să mă prezint pe 28 iulie atît de elegantă cum nu m-ai mai văzut de la căsătoria noastră.

— De ce ?...

— Nici o întrebare, dragule ; spune da sau nu — și buzele Lucíei pecetluiră buzele lui Fernando, care satisfăcut și fericit, răspunse :

— Lingușitoareo ! Ce pot să-ți refuz dacă îmi vorbești așa ? De cît ai nevoie pentru capriciul ăsta ?

— De puțin, de 200 de soli.

— Bine — spuse don Fernando scoțînd portofelul, luînd o hîrtie și scriind cu creionul cîteva rînduri — ai aici ordinul cu care casierul companiei îți va trimite cei 200 de soli. Și acum, lasă-mă să-mi văd de lucru pentru a recupera zilele pe care le-am pierdut cu drumul.

— Mulțumesc, mulțumesc, Fernando — spuse ea luînd hîrtia, încîntată ca o fetișcană.

Ieșind din camera Lucíei, în drum spre biroul său, don Fernando era cufundat într-un noian de gînduri dulci, deșteptate de cererea aceea infantilă a soției sale, comparînd-o cu nesfîrșita risipă cu care alte femei își asasinează soții zi de zi, pentru a cheltui pe lux ; și după această comparație nu putea să rămînă cu altă convingere decît cu aceea că este esențială influența obiceiurilor deprinse de fată în casa părintească, fără corectivul unei educații mature, căci, în general, femeia peruană este supusă și cinstită.

La puține clipe după scenele de mai sus, Marcela traversa curtea „casei albe" însoțită de o fetiță drăgălașă.

Fata aceea era de o surprinzătoare frumusețe și vioiciune. Din prima clipă îi atrase atenția Lucíei făcînd să se nască în ea curiozitatea de a-l cunoaște îndeaproape și pe tată, căci frumusețea ei era un amestec al rasei spaniole cu cea peruană, care produsese frumuseți remarcabile în țară.

Privind-o cum se apropia, soția lui don Fernando își spuse :

— Aceasta va fi, fără îndoială, îngerul păzitor al Marcelei, pentru că Dumnezeu a pus o strălucire deosebită pe chipul ei care reflectă un suflet de excepție.

VIII

DUPĂ CE IEȘIRĂ DIN CASA DOAMnei Marín, de la întîlnirea de după-amiază, cînd Lucía a pledat în favoarea familiei Yupanquí, întîlnire despre ale cărei detalii am aflat în capitolul V, cele două personaje, preotul și guvernatorul plecară discutînd.

— Bună idee ! Cum vi se par dumneavoastră, don Sebastián, pretențiile cucoanei ăsteia ? spuse preotul scoțînd din tabacheră o țigară ordinară și mușcînd-o la capăt.

— Sincer vorbind, asta mai lipsea, părinte, ca niște venetici să vină să ne facă regulamente, schimbînd obiceiuri care există încă de la strămoșii noștri, răspunse guvernatorul oprindu-se puțin pentru a se înfășura în mantaua sa largă.

— Și dă-le nas acestor indieni, că mîine nu va mai avea cine să scoată apă pentru spălatul vaselor.

— Trebuie, sincer vorbind, să-i alungăm pe străinii ăștia.

— Doamne ajută !... se grăbi să spună preotul, și, reluînd șirul confidențelor, continuă : Întocmai, este ceea ce vă sugerez dumneavoastră, domnule guvernator. Aici în sat, între noi, o ducem foarte bine. Acești străini au venit să ne observe pînă și modul în care mîncăm, și dacă avem față de masă curată, și dacă mîncăm cu tacîmuri sau cu lingura de lemn, încheie preotul Pascual, suflînd o gură de fum.

— Sincer vorbind, n-ai grijă dumneata, părinte, că vom fi uniți și prilejul de a-i alunga din satul nostru nu se va lăsa așteptat — spuse Pancorbo cu aplomb.

— În asemenea situații e nevoie de multă discreție, domnule Sebastián. Trebuie să acționăm cu grijă ; ăștia au multe relații și putem da greș.

— Așa e, sincer vorbind, părinte ; ăștia ne caută nod în papură. Îți amintești ce a zis într-o zi Fernando ?

— Cum să nu ? Vroia să ne desființeze dările, spunînd că e o nedreptate, ha ! ha ! ha ! — răspunse preotul rîzînd cu viclenie și aruncînd chiștocul țigării pe care o consumase din cîteva fumuri.

— Să pretindă să fie îngropați pe degeaba, invocînd că sînt săraci și bolnavi și, pe deasupra, să fie iertați de dări... frumoase timpuri pentru înmormîntări gratuite, sincer vorbind, părinte — spuse don Sebastián, al cărui veșnic „sincer vorbind" dezvăluia cît e de ipocrit și de prost ; și ajungînd cei doi prieteni la ușa casei „guvernului și primăriei", guvernatorul îl invită pe preot să intre ; pătrunzînd în salonul de primire, întîlniră acolo adunați numeroși săteni de vază discutînd fiecare în felul lui invitația parohului și guvernatorului în casa domnului Marín, căci vestea se aflase în tot satul.

Cînd intrară noii sosiți, toți se ridicară în picioare pentru a-i saluta și guvernatorul ceru imediat o sticlă de rachiu.

— E nevoie, părinte, sincer vorbind, să ne clătim gîtlejul cu o gură — spuse cu viclenie guvernatorul, scoțîndu-și mantaua pe care o împături și o puse pe spătarul unui scaun.

— Exact, domnule Sebastián, și la dumneata se bea din ăla bun — zise preotul frecîndu-și mîinile.

— Da, părinte, e din ăla bun, sincer vorbind ; pentru că mi l-a trimis doña Rufa înainte să-l boteze.

— Așa că ni-l dați curat ?

— Curat ! repetară toți cei de față ; atunci apăru o slugă cu o sticlă verde, plină cu rachiu, și un păhărel.

Mobilierul salonului, tipic locului, era compus din două canapele tapițate cu mușama neagră, cu ținte galbene, bombate, cîteva scaune din lemn de Paucartambo cu spătarul pictat, reprezentînd ramuri cu flori și fructe ; în centru, o masă acoperită cu postav verde și pe ea,

tronînd cu un aer de civilizaţie, o tavă de tinichea cu călimară, pană şi nisiperniţă.

Pereţii tapetaţi cu diferite reviste ilustrate ofereau un ansamblu ciudat de personaje, animale şi peisaje europene.

Se aflau acolo pe tapet Espartero şi regele Humberto împreună cu bîtlanul care a ascultat predicile lui San Francisco de Asis ; mai încolo, Pius al IX-lea şi cîmpia Elveţiei unde îşi împart bucuriile campestre vesela ţărancă şi vaca de gîtul căreia atîrnă un clopoţel.

Podeaua acoperită complet de covoarele ţesute în Ccapana şi Capachica oferea o priveliştе plăcută în culoarea paielor aflate în stadiul lor cel mai bun de conservare.

Adunarea era formată din opt persoane.

Preotul şi guvernatorul, Estéfano Benites, un flăcăiandru vioi, instruit, care profitase de orele de şcoală ceva mai mult decît colegii săi, deja o figură importantă în această conspiraţie a satului şi încă cinci indivizi aparţinînd unor familii distinse din partea locului, toţi oameni cu stare, pentru că au contractat căsătorii la 19 ani, vîrstă la care se căsătoresc oamenii din aceste sate.

Estéfano Benites numără 22 de primăveri ; este înalt şi slăbiciunea sa deosebită împreună cu paloarea de ceară, un lucru rar în clima unde s-a născut, aminteşte ftizia care macină organismul în văile tropicale.

Estéfano luă sticla lăsată de slugă în mijlocul mesei şi servi pe fiecare cu păhărelul de rachiu, pe care asistenţa îl bău pe rînd.

Le socoti cîte două păhărele de om ; la al doilea pofta de băut se accentuă şi sticlele veniră una după alta, la cererea lui don Sebastián.

Preotul şi guvernatorul, aşezaţi unul lîngă celălalt pe canapeaua din dreapta, vorbeau în şoaptă nu fără respectivul leitmotiv al lui Pancorbo, care se auzea adesea în timp ce restul discutau, de asemenea, în grup. Dar, cum intimitatea se afla în fundul sticlei, aceasta nu întîrzie să dezlege limbile, care înmuiate de rachiul de Majes, începură să discute de-a fir a păr problema.

— Nu trebuie să cedăm pentru nimic în lume, sincer vorbind, părinte ; şi dacă nu, să spună aceşti domni ! zise don Sebastián ridicînd vocea şi bătînd în masă cu paharul pe care tocmai îl golise.

— Sst ! interveni preotul scoţînd o batistă de şifon în carouri mari, negru cu alb, şi suflîndu-şi nasul mai mult ca să cîştige timp decît din necesitate.

— Despre ce este vorba, domnilor ? întrebă Estéfano şi toţi se întoarseră arătînd către paroh.

Preotul Pascual îşi luă atunci un aer de gravitate şi spuse :

— Este vorba... despre doamna Lucía, care ne-a chemat ca să intervină pentru nişte indieni încăpăţînaţi şi hoţi, care nu vor să plătească ceea ce datorează ; şi pentru asta a folosit cuvinte care, sincer vorbind, cum spune don Sebastián, ne distrug de fapt obiceiurile noastre de „împărţeală, robie" şi celelalte...

— Nu sîntem de acord, ce dracu ! strigară Estéfano şi tot auditoriul, iar don Sebastián adăugă cu rafinată maliţie :

— A propus pînă şi înmormîntarea gratuită pentru săraci şi astfel, sincer vorbind, cum să rămînă parohul nostru fără pîine ?

Intervenţia n-a avut acelaşi efect pe care îl produsese logosul preotului Pascual ; ceea ce este uşor de explicat fiind vorba de interesele sale de popă lacom şi neîndurător. Cu toate acestea, Estéfano vorbi în numele tuturor spunînd :

— Să terminăm cu pretenţiile acestor venetici !

— O dată pentru totdeauna trebuie să găsim o soluţie împotriva sfaturilor proaste ; trebuie să alungăm de aici pe orice străin care vine fără dorinţa de a ne apăra obiceiurile ; pentru că noi, sincer vorbind, sîntem fiii satului — spuse don Sebastián, ridicînd glasul cu mîndrie şi apropiindu-se de masă pentru a-l servi cu un păhărel pe don Pascual.

— Da, domnule, noi sîntem la noi acasă.

— Desigur.

— Născuţi pe glie.

— Stăpîni ai pămîntului.

— Peruani get-beget.

Au mai spus ei multe, dar nimănui nu i-a trecut prin minte să întrebe dacă soţii Marín nu erau peruani numai pentru că se născuseră în capitală.

— Atenţie, atît şi nimic mai mult, atenţie, să nu transpire ceva şi... la treabă ! adăugă preotul dezvălu-

indu-şi doctrina ipocrită care înşeală fratele şi dezorientează părintele.

Şi în acea seară, se pecetlui în salonul autorităţilor civile, în prezenţa autorităţii ecleziastice, ura care-l va învălui pe cinstitul don Fernando în valul de sînge ce îl provocase rugămintea prietenească şi caritabilă a soţiei sale.

IX

ÎNDATĂ CE MARCELA SE APROpiase de Lucía, nu-şi putu ascunde surprinderea şi o întrebă :

— Aceasta este fiica ta ?

— Da, domniţă — răspunse indiana — are 14 ani, o cheamă Margarita şi o să fie ca şi fiica ta.

Răspunsul era însoţit de o oarecare satisfacţie, pe care oricine ar fi interpretat-o astfel : această femeie se scaldă în aroma sfîntului orgoliu în care se scufundă mamele cînd înţeleg că fetele lor sînt admirate.

Sfînta vanitate maternă împodobeşte fruntea femeii, fie în oraşul strălucind în lămpi electrice, fie în cătunul luminat de călătoarea melancolică a nopţii !

— Bine, Marcela, ai făcut foarte bine venind cu această frumoasă fetiţă. Mie îmi plac mult copiii. Sînt atît de nevinovaţi, atît de puri — adăugă doamna Marín.

— Domniţă, sufletul tău e o floare pentru cer — spuse soţia lui Yupanquí, din ce în ce mai încîntată pentru că întîlnise sprijinul unui înger de bunătate.

— Ai vorbit cu Juan ? De cît aveţi nevoie ca să achitaţi totul şi să trăiţi liniştiţi ? întrebă cu interes Lucía.

— Of, domniţă ! Nici nu am reuşit să socotesc ; fără doar şi poate sînt mulţi, mulţi bani, pentru că perceptorul, dacă se învoieşte să-i plătim în bani dările, o să ceară pentru fiecare chintal de lînă 60 de pesos, ori doi fac... — şi începu să numere pe degete, dar Lucía uşurîndu-i operaţia, îi spuse :

— Fac 120.

— Apoi aşa, domniţă, 120 ! Of, ce de bani... !

— Şi cît mi-ai spus că ţi-au dat înainte ?

— 10 pesos, domniţă.

— Şi pentru 10 cer acum 120 ? Mîrşavii... !

Pe aceste cuvinte năvăli soţul Marcelei disperat şi asudat.

Se aruncă fără nici o introducere la picioarele Lucíei. Văzîndu-l, Marcela se ridică îngrozită de pe scaunul pe care stătuse puţin şi Lucía uluită întrebă :

— Ce ai ? Ce s-a întîmplat ? Vorbeşte !

Şi sărmanul indian, printre hohote şi suspine, abia lăsă să se înţeleagă aceste cuvinte :

— Fata mea, domniţă... ! Perceptorul... !

Atunci Marcela, ieşindu-şi din fire, izbucni în strigăte isterice şi se aruncă la picioarele Lucíei spunîndu-i.

— Ai milă, domniţă ! Perceptorul ne-a luat fata, pe cea mai mică, că n-a găsit lîna. Aoleo ! Aoleo !

— Mişeii ! exclamă Lucía fără a putea înţelege gradul de neomenie al acelor zbiri comercianţi ai cametei şi, dîndu-le mîna acelor părinţi nenorociţi, dori să-i mai liniştească spunîndu-le cu blîndeţe :

— Dacă v-au luat-o doar pe cea mică, pentru ce sînteţi disperaţi ? O să v-o dea imediat înapoi. Voi o să le daţi banii şi totul va fi în ordine, să-l slăvim pe Dumnezeu că ne-a dat răul pentru a aprecia binele ce vine după aceea. Liniştiţi-vă !...

— Nu, domniţă, nu ! spuse indianul trezit întrucîtva din tulburarea sa. Dacă ne ducem prea tîrziu n-o să-mi mai văd fetiţa. O s-o vîndă celor din Majes şi o vor duce în Arequipa... !

— E posibil, Doamne ? exclamă Lucía împreunîndu-şi mîinile spre cer, cînd apăru la uşă figura simpatică a lui don Fernando, care auzise cuvintele soţiei sale şi se oprise o clipă nehotărît văzînd chipurile indienilor. Zărindu-l, Lucía se aruncă la pieptul lui şi îi spuse :

— Fernando, Fernando al meu ! Noi nu putem trăi aici ! Şi dacă tu insişti, vom trăi ducînd sîngeroasa luptă a celor buni împotriva celor răi. Ah ! să-i salvăm ! Priveşte aceşti părinţi nenorociţi ! Pentru a-i ajuta pe ei ţi-am cerut cei 200 de soli, dar încă înainte de a-i fi folosit le-au răpit-o pe fetiţa lor cea mică şi o vor scoate la vînzare. Ah, Fernando ! Ajută-mă, pentru că tu crezi

în Dumnezeu, și Dumnezeu ne cere milă înainte de toate.

— Domnule !

— Domnule !

Spuseră într-un glas Juan și Marcela frîngîndu-și mîinile, în timp ce Margarita plîngea în tăcere.

— Știi unde a dus-o perceptorul pe fiică-ta ? întrebă don Fernando adresîndu-se lui Juan și ascunzîndu-și emoția care i se citea pe față, el cunoscînd metodele folosite de autorități în mod obișnuit.

— Da, domnule ! La guvernator s-au dus — răspunse Juan.

— Hai să mergem, atunci — ordonă Fernando cu evidentă hotărîre și ieși urmat de Juan.

Marcela se grăbi după ei cu Margarita, dar Lucía o opri luînd-o de mînă și spunîndu-i :

— Mamă nenorocită, nu te duce ; închină-ți durerea Domnului. Necazurile tale vor lua sfîrșit astăzi ; îți jur pe memoria mamei mele. Așază-te. Cît datorezi părintelui ?

— Pentru înmormîntarea soacrei mele 40 de pesos, domniță.

— Și pentru asta ți-a confiscat recolta de cartofi ?

— Nu, domniță, pentru dobînzi.

— Pentru dobînzi ? Înseamnă că voi ați rămas în întregime datori ? întrebă cu o mimică semnificativă doamna Marín.

— Așa e, domniță, dar moartea poate, de asemenea, să-i joace un renghi lui taica părintele, pentru că am văzut mulți popi care dorm la cimitir fără să-și fi încasat datoriile — răspunse Marcela reluîndu-și treptat atitudinea ei calmă.

Filozofia rudimentară a indienei ce purta semnele unei răzbunări, o făcu să surîdă pe Lucía, care chemă un servitor să-i dea ordinul scris pe care îl avea, cerîndu-i să-i aducă banii imediat.

Între timp îi oferi Marcelei un păhărel de rachiu de ienupăr, ca să-și mai refacă forțele ; luă o felie de pîine dintr-un coșuleț de sîrmă și i-o întinse Margaritei spunîndu-i :

— Îți plac dulciurile ? Aceasta este o pîine dulce cu susan și scorțișoară ; este foarte gustoasă.

Fata luă darul cu un gest melancolic și de mulțumire și toate se așezară în așteptarea vreunuia dintre bărbați.

Servitorul fu primul care se întoarse cu banii și Lucía luă 40 de soli, îi dădu indienei și spuse :

— Ia, Marcela, cei 40 de soli, care reprezintă 50 de pesos. Du-te, plătește datoria preotului ; nu vorbi nimic despre ce a făcut perceptorul ; și dacă te întreabă de unde ai banii, răspunde-i că ți i-a dat un creștin în numele lui Dumnezeu și nimic mai mult. Nu te opri pe drum și caută să te întorci repede.

Emoția sărmanei Marcela era atît de mare încît îi tremurau mîinile și de-abia putu să numere banii, căzîndu-i în fiecare clipă cîte o monedă.

X

SĂ ATACĂM OBICEIURILE VICIOASE ale unui sat fără să fi pus înainte temelia unei educații bazate pe credința într-o ființă superioară și vom vedea ridicîndu-se un zid de nepătruns al unei rezistențe egoiste și vom contempla cum mieii blînzi din ajun se vor transforma în lupi fioroși.

Să spunem canibalilor să nu-i mănînce pe prizonierii lor, fără să le fi dat în prealabil noțiuni de umanitarism, de dragoste față de aproape și de demnitatea pe care omul o respectă în drepturile altui om, și imediat vom fi, de asemenea, transformați în hrană de acei antropofagi răspîndiți prin munții sălbatici din „Ucayali" și „Madre de Dios".

Socotim că ceea ce se petrece în Kíllac este doar o variantă a acestei sălbăticii, ca în toate micile sate din Peru, unde lipsa școlilor, lipsa de credință a preoților și depravarea existentă la cei puțini care fac comerț cu ignoranța și supunerea maselor, îndepărtează pe zi ce trece tot mai mult aceste sate de la adevărata civilizație care, cimentată, ar adăuga țării trepte importante, înălțînd-o spre noi culmi.

Don Fernando se prezentă însoțit de Juan în casa guvernatorului, care se afla înconjurat de oameni, dez-

bătînd probleme pe care el le numea de „mare importanţă" ; oameni ce ieşiră fără a se sinchisi, lăsîndu-i singuri pe Pancorbo şi domnul Marín.

Aproape de intrarea casei stătea pe vine o fetiţă în vîrstă de patru ani, care văzîndu-l pe Juan, se repezi spre el ca urmărită de o haită de dulăi. Don Fernando intră serios şi gînditor.

Purta un costum gri din stofă ţesută în fabricile de caşmir Lucre, confecţionat cu toată arta de cel mai faimos croitor din Arequipa.

Persoana lui Don Fernando Marín era remarcată în lumea bună a capitalei peruane şi fizionomia sa dezvăluia un bărbat drept, foarte instruit şi pe cît de prudent, pe atît de isteţ. Mai mult înalt decît scund, cu trăsături regulate şi pielea albă, purta favoriţi deşi, întreţinuţi cu grijă, pieptănaţi şi unşi cu ulei de Oriza. Ochi verde deschis, nas bine proporţionat, frunte înaltă şi păr castaniu, uşor ondulat.

Cînd pătrunse în biroul guvernatorului se descoperi politicos, luînd în mîna stîngă pălăria de fetru negru, şi întinzîndu-i dreapta lui Pancorbo spuse :

— Iartă-mă, Don Sebastián, dacă te întrerup, dar împlinirea unei datorii umanitare mă aduce aici să-ţi cer să-i fie înapoiată acestui bărbat fetiţa pe care i-au luat-o, fără îndoială, ca zălog, pentru o datorie şi să fie pedepsit autorul acestui delict.

— Ia loc, te rog, don Fernando şi să vorbim pe îndelete : indienii ăştia, sincer vorbind, nu trebuie să audă asemenea lucruri — răspunse don Sebastián. Schimbîndu-şi locul şi aşezîndu-se lîngă don Fernando, continuă cu voce scăzută :

— E adevărat că i-au luat fetiţa, e aici, dar asta, sincer vorbind, e numai un vicleşug pentru a-l obliga să plătească vreo două chintale de lînă de alpaca pe care le datorează încă de acum un an.

— Mie mi-au spus, domnule guvernator, că această datorie provine de la 10 pesos pe care cu de-a sila i-au lăsat în colibă anul trecut şi că acum îi obligă să plătească două chintale de lînă a căror valoare aproximativă e de 120 pesos — replică don Fernando cu fermitate.

— Dumneata nu ştii că ăsta e obiceiul şi că e comerţ legal ? Sincer vorbind, vă sfătuiesc să nu-i ajutaţi pe aceşti indieni — conchise Pancorbo.

— Dar, don Sebastián...

— Şi, în sfîrşit, pentru a clarifica totul, sincer vorbind, don Fernando, banii ăştia sînt ai lui don Claudio Paz.

— Domnul Claudio e prietenul meu ; vorbesc eu cu el...

— Asta-i altceva ; aşa că, sincer vorbind, pentru moment am terminat — spuse don Sebastián ridicîndu-se.

— Nu cred, domnule Pancorbo, pentru că vreau ca dumneata să redai fiica tatălui ei. Dacă accepţi garanţia mea pentru bani...

— De acord, don Fernando ; aşa că Juan îşi ia feteva rînduri şi după ce semnă trecu hîrtia lui don Sebastián apropiindu-se de masă, de pe care luă o foaie de hîrtie şi o puse în faţa lui don Fernando, adăugînd :

— Asta nu înseamnă că nu am încredere, prietene ; dar, sincer vorbind, treburile astea sînt necesare, că zice şi proverbul că socoteala şi raţiunea păstrează prietenia.

Don Fernando apropie un scaun de masă, scrise cîteva rînduri şi după ce semnă trecu hîrtia lui Don Sebastián. Acesta se lovi peste buzunarul de la piept al hainei şi spuse :

— Ochelarii mei ?...

Ochelarii erau pe marginea tăviţei de metal ; don Sebastián îi văzu şi punîndu-şi-i parcurse cele scrise ; apoi împături hîrtia, o puse în buzunar şi, adresîndu-se lui don Fernando :

— Foarte bine, sincer vorbind, sîntem în regulă, domnule Marín, respectele mele doamnei Lucía.

— Mulţumesc, la revedere — răspunse don Fernando cu amabilitate, întinzîndu-i mîna, şi ieşi scuturîndu-se de praful acelei fabrici a abuzurilor. Cu el ieşi şi Juan ducînd-o în braţe pe micuţa Rosalía.

De abia părăsi don Fernando biroul guvernatorului că soţia acestuia şi intră şi luîndu-l de braţ cu anumită brutalitate îi spuse :

— Nu pot să mai trăiesc cu tine, Sebastián ! O să ajung o nefericită ca soţia lui Pilat, condamnînd pe nedrept şi mîzgălind atîta hîrtie care ţi-ar folosi mai mult dacă n-ai citi-o.

— Femeie — spuse cu asprime, în loc de orice răspuns, don Sebastián ; dar soţia sa continuă :

— Ştiu tot ce urziţi împotriva bietului don Fernando şi a familiei sale, şi-ţi cer să renunţi. Pentru Dumnezeu, renunţă, Sebastián ! Aminteşte-ţi de... fiul nostru, mîine se va ruşina.

— Pleacă de-aici, femeie, mereu vii cu aceeaşi placă. Sincer vorbind, femeile nu trebuie să se amestece niciodată în treburile bărbaţilor, ci să stea cu acul, andrelele şi ghergheful, nu ? răspunse supărat Pancorbo, dar doña Petronila nu se lăsă mai prejos şi îi dădu replica.

— Da, asta spun cei care pentru a înăbuşi vocea inimii şi a bunului simţ dau dracului sfaturile noastre bune. Aminteşte-ţi, Chapaco ! adăugă ameninţător lovind masa cu palma şi ieşi făcînd o mutră dispreţuitoare.

Don Sebastián scoase un „of" zgomotos şi începu să-şi răsucească liniştit o ţigară.

XI

DOÑA PETRONILA HINOJOSA, CĂsătorită, după ritualul roman cu don Sebastián Pancorbo, se apropia de 40 de ani, vîrstă la care avea un corp robust şi bine proporţionat, solid, fără a fi însă obez.

Fizionomia sa dezvăluia, la prima vedere, un suflet caritabil care, în decursul anilor şi într-un mediu deosebit de cel unde i-a fost dat să se nască, ar fi putut deveni nobil şi cu aspiraţii elevate.

Îmbrăcămintea sa este dintre cele mai distinse care se poartă în Killac şi în împrejurimi.

Are degetele împodobite cu inele preţioase ; în urechi îi atîrnă enormi cercei de aur bătuţi în diamante fine ; fusta sa de lînă cafeniu deschis etalează cinci rînduri de volănaşe mărunt încreţite ; şalul de caşmir, în carouri mari stacojiu cu negru, cu franjuri lungi, buclate, este prins în dreapta cu-o broşă de argint ce reprezintă un vultur.

Cu această ţinută doña Petronila este tipul muntencei de provincie, pe cît de blîndă, pe atît de generoasă, căci se arată înţelegătoare cu toată lumea şi plînge

pentru oricine moare, fie că-l cunoaşte sau nu. Tip necunoscut pe coastele peruane, unde eleganţa în îmbrăcăminte şi rafinamentul obiceiurilor nu permit să se contureze o idee clară despre această clasă de femei, care au o inimă de aur şi suflet de înger într-un bust de pămînt prost modelat.

Doña Petronila, cu o educaţie aleasă, ar fi fost o personalitate socială, căci era o bijuterie de valoare pierdută printre stîncile din Killac.

Dacă femeia, de regulă, este un diamant brut, iar bărbatului şi educaţiei le revine sarcina să-l transforme, în briliant, conferindu-i caratele necesare, de asemenea, naturii îi este încredinţată în mare parte modelarea celor mai înălţătoare sentimente ale femeii cînd devine mamă. Doña Petronila era tipul de femeie cu o inteligenţă remarcabilă şi care, probabil, moştenea virtuţile mamei sale, căci, fie datorită predestinării, fie datorită îngerului ei păzitor, a scăpat de influenţa valului de corupţie a exploatatorilor ce există în „statele mici", numite pe bună dreptate „mari inferne".

XII

MARCELA CARE SE ÎNDREPTA spre casa parohului urmată de graţioasa Margarita, avînd cei 40 de soli, îl găsi pe preotul Pascual lîngă uşa micului său birou, în apropiere de o masă de pin negeluită şi veche, acoperită cu o pînză ce lăsa să se întrevadă că în vremurile bune fusese albastră. Avea în mîna stîngă cartea de rugăciuni, cu degetul arătător la jumătatea volumului, şi recita, deşi mecanic, rugăciunea zilei.

Marcela se apropie cu pas timid şi îl salută astfel :

— Slavă Sfintei Fecioare, părinte — şi se înclină să sărute mîna sacerdotului învăţînd-o pe Margarita să facă la fel.

Preotul, fixînd-o pe fată şi fără a-şi desprinde privirea, spuse :

— Fii fără pată şi prihană — şi apoi adăugă : — De unde ai scos, vicleano, fetiţa asta atît de frumoasă şi durdulie ?

— Păi e fata mea, părinte — răspunse Marcela.

— Şi cum de eu n-o cunosc ? întrebă preotul Pascual, ciupind cu trei degete ale mîinii drepte obrazul stîng al fetei.

— Pentru că vin destul de rar la dumneavoastră, că nu mi-am plătit datoria şi de aia, părinte, n-o cunoşti pe fetiţa mea.

— Şi cîţi ani are ?

— Să tot fie vreo 14 ani de cînd am miruit-o, domnule.

— Ah, atunci n-am botezat-o eu, pentru că sînt doar şase ani de cînd am venit aici ; anul ăsta o s-o aduci în serviciul bisericii, nu ? Poate începe deja să spele farfuriile şi rufele.

— Părinte... !

— Şi tu, hoaţo, cînd vii să mă slujeşti ? Nu ţi-a venit rîndul ? întrebă preotul pironindu-şi ochii la Marcela şi bătînd-o încrezător pe spate.

— Ba da, părinte — răspunse cu voce tremurîndă femeia.

— Sau ai venit deja ca să rămîi ? insistă preotul Pascual.

— Încă nu, domnule ; acum am venit să plătesc cei 40 de pesos de la înmormîntarea soacră-mi, ca să-mi rămînă neatinsă recolta aia mică de cartofi...

— Hopa ! Ia să vedem de unde avem banii, a ? Cine a dormit la tine azi-noapte ?

— Nimeni, părinte.

— Nimeni, ai ? I-ai făcut vreo măgărie soţului tău şi eu te voi fi învăţat să te destrăbălezi cu toţi golanii, dînd exemplu rău fetiţei ăsteia...

— Nu vorbi aşa, părinte — îl imploră femeia lăsîndu-şi ochii în jos, îmbujorată şi punînd în acelaşi timp cei 40 de soli pe masă. Preotul, văzînd banii, îşi schimbă intenţia, scăpă breviarul pe care distrat îl pusese sub braţ şi începu să numere şi să examineze monedele.

Apoi, după ce se convinse de cantitatea şi calitatea banilor, deschise un dulap de lemn cu zăvor unde îi puse şi întorcîndu-se imediat spre Marcela îi spuse ;

— Bine, sînt 40 de soli şi acum spune-mi, fetiţo, cine ţi-a dat aceşti bani ? Cine a fost azi-noapte la tine acasă ?

— Nu vorbi așa, părinte, jignirea este la fel de dureroasă ca și lovitura de bici.

— Indiană înțeleaptă, cine te-a învățat asemenea cuvinte ?... Spune-mi deschis.

— Nimeni, părinte, mă știu cu sufletul curat.

— Dar de unde ai banii ăștia ? Pe mine nu mă păcălești ; vreau să știu de la cine.

— De la un creștin, părinte — răspunse Marcela coborîndu-și privirea și tușind stingherită.

— Creștin ! Chiar așa ? Te-am prins cu mîța-n sac ; vorbește... pentru că eu... vreau să-ți dau înapoi acești bani.

— Doamna Lucía mi i-a împrumutat și dă-mi restul ca să pot pleca — spuse mama Margaritei mîhnită de a fi încălcat, prin această dezvăluire, rugămintea binefăcătoarei sale. Preotul Pascual, auzind numele soției lui Marín, sări ca mușcat de șarpe :

— Rest ?... Ce rest ! O să ți-l dau altă dată — și mușcîndu-și buzele cu furie reținută, murmură : Lucía ! Lucía !

Preotul se întoarse preocupat la locul său fără să acorde prea mare importanță despărțirii umile a Marcelei și Margaritei pe care le văzu îndepărtîndu-se, în timp ce murmura frînturi de cuvinte. Probabil își reluase firul rugăciunilor întrerupte de soția lui Juan Yupanquí.

XIII

SOSIREA LUI DON FERNANDO acasă a fost un motiv de bucurie.

Se întorcea triumfător cu Juan și Rosalía. Primi toate manifestările de mulțumire din partea soției sale ; savură satisfacția binelui făcut, respiră parfumul divin ce înmiresmează clipele următoare compătimirii unei nenorociri sau zvîntării unei lacrimi.

Lucía plîngea de bucurie.

Plînsul ei era ploaia binefăcătoare ce aduce liniște și fericire inimilor nobile.

Juan îngenunchie înaintea doamnei Marín și-i ceru Rosalíei să sărute mîinile salvatorilor săi.

Don Fernando contemplă o clipă tabloul pe care îl avea în față, cu inima înduioșată și, îndreptîndu-se spre canapea, se așeză sprijinindu-și spatele și spunînd soției sale :

— Mă înșel foarte rar, fetițo ; cred că don Sebastían a fost profund rănit în orgoliul său datorită intervenției mele în favoarea acestor oameni.

— Nu te îndoi, Fernando ; sînt sigură de asta, dar la ce represalii ne putem aștepta ? zise Lucía apropiindu-se de soțul ei, dîndu-i mîna și mîngîindu-i părul.

— La multe, îngerul meu, la multe ; sînt foarte mîhnit că am investit capital în această societate minieră, în sensul că era vorba de cel mult un an.

— Da, Fernando ; dar amintește-ți că sîntem alături de cei buni — răspunse Lucía cu simplitate.

— O să găsesc o soluție ca să le rezolv pe toate — spuse domnul Marín, cînd apărură Marcela și Margarita cu bucuria întipărită pe chip, și amîndouă se lăsară pradă efuziunilor sentimentale cînd față de Juan, cînd față de Rosalía pe care o credeau vîndută și pierdută pentru totdeauna.

— Domnule, doamnă, Dumnezeu să vă ajute ! le ură Margarita adresîndu-se celor doi soți.

— Juanuco ! Rosaco ! Ah, Ah ! Unde ai fi fost acum, fata mea, fără bunătatea acestei doamne și a acestui domn — zise mama drăgăstos, luînd-o în brațe pe fiica ei și acoperind-o cu sărutări. Lucía, nerăbdătoare să afle rezultatul intervenției sale, o întrebă pe Marcela :

— Cum a fost ? Ce bucuroase sînteți !

Marcela o lăsă pe Rosalía și luîndu-și o atitudine respectuoasă, răspunse :

— Domniță, părintele și-a vîndut sufletul lui Rochino !

— Și cine este acest Rochino ? — întrebă curioasă Lucía, întrerupînd-o pe femeie ; dar Juan fu cel care-i răspunse surîzînd :

— Rochino, domniță, este vrăjitorul verde care se spune că trăiește în valea plîngerii, miroase a pucioasă și cumpără suflete și apoi le vinde la un preț foarte mare în Manchay puito.

— Doamne sfinte, ce vrăjitor ? Mă înfricoșează — spuse Lucía rîzînd și, adresîndu-i-se soțului ei, îl întrebă :

— Știi, Fernando, ce este Manchay puito ?

— Iadul înspăimîntător — răspunse don Fernando, a cărui curiozitate fusese, de asemenea, stîrnită de începutul acelei istorii a Marcelei, și la rîndul său întrebă :

— Și de ce spui că preotul și-a vîndut sufletul lui Rochino ?

— Vai, domnule ! Cînd i-am spus că am venit să-i plătesc, m-a întrebat cine a dormit azi-noapte la mine acasă, vreun golan cu care i-am pus coarne lui Juan...

— Așa ți-a spus preotul ? o întrerupse Lucía îngrozită.

— Da, domniță, și mi-a mai zis și altele ca să mă facă să mărturisesc.

— Ce ?

— A trebuit să mărturisesc.

— Ce să mărturisești ? întrebă Juan curios în așa măsură încît îi făcu să rîdă pe don Fernando și pe Lucía.

— Adevărul, bineînțeles.

— Care adevăr ? Vorbește ! insistă Yapanquí.

— Că doamna Lucía ne-a împrumutat banii.

— I-ai spus ? întrebă doamna Marín supărată, ridicînd de jos o batistă pe care o scăpase.

— Da, domniță ; iartă-mi nesupunerea, dar altfel părintele nu m-ar fi lăsat să plec — răspunse Marcela cu un gest de implorare.

— Rău, foarte rău — se arătă contrariată Lucía și clătină din cap.

— A fost mai sincer decît guvernatorul, fetițo. Dacă don Pascual a acceptat să încheie tîrgul, de ce te deranjează să știe că tu ești stăpîna banilor ? o lămuri don Fernando.

— Așa este, domnule, pînă și restul mi-a spus că o să mi-l dea altă dată ; și a fost încîntat de grația Margaritei pe care mi-a spus că trebuie imediat s-o dau în serviciul bisericii — explică Marcela cu naivitate.

— Pe Margarita ? Doamne sfinte ! exclamă Lucía fără a-și ascunde nedumerirea.

— Da, domniță — reluă Marcela luînd-o pe Margarita de mînă și arătînd-o lui don Fernando și soției sale.

Don Fernanrdo îşi opri cu insistenţă privirea iscoditoare asupra chipului şi îmbrăcăminţii fetiţei şi îi spuse soţiei :

— Ai remarcat frumuseţea atît de deosebită a acestei fiinţe ?

— Cum să nu, Fernando ! De cînd am văzut-o m-am ataşat de ea.

— Această fetiţă trebuie bine educată — zise don Fernando luînd cu duioşie mîna Margaritei care, delicată ca un boboc de trandafir, îşi arăta frumuseţea şi răspîndea parfumul farmecelor sale.

— Va fi fata noastră, Fernando ; am vorbit despre asta cu Marcela, nu ? spuse Lucía adresînd ultimele cuvinte mamei Margaritei.

— Da, domniţă.

— Da, răspunseră într-un glas Juan şi Marcela.

— Vom vorbi mîine despre asta ; acum duceţi-vă şi odihniţi-vă liniştiţi — adăugă don Fernando ridicîndu-se şi bătîndu-le uşor pe obraji pe Margarita şi Rosalía şi toată familia Yupanquí ieşi mulţumind din nou cu aceste înălţătoare cuvinte :

— Dumnezeu să vă răsplătească !

— Dumnezeu să vă binecuvînteze !

— La revedere ; sînteţi oricînd bineveniţi — le spuse Lucía cu un gest prietenos.

Don Fernando închise uşa după soţii Yupanquí şi fiicele lor şi o întrebă pe Lucia :

— Cîţi ani să aibă Margarita ?

— Mama ei spune că are 14, dar înălţimea, frumuseţea, focul din ochii ei cei negri, totul arată la ea trăsăturile pe care le dobîndeşte o fată în trecerea spre adolescenţă.

— Nu e de mirare, fetiţo, într-o climă exuberantă ca aceasta. Dar acum trebuie să ne gîndim la altceva. Aminteşte-ţi că îi datorăm cîteva vizite doñei Petronila şi aş dori să mergem chiar în seara asta. Astfel se va lămuri şi ea cu privire la cele povestite de don Sebastián.

— Cum vrei tu, Fernando. Doña Petronila este o femeie foarte bună. În privinţa banilor, te implor să rezolvi cu guvernatorul, plătindu-i. Aştia se înfurie cînd le scapă un bănuţ din mînă

— Bine-i mai cunoşti, fetiţo.

— Nu vezi cum s-a liniştit preotul ? Am aici restul de la cei 200 de soli pe care ţi i-am cerut.

— Ce idee ? N-ai grijă, fetiţo ; de asta mă ocup eu şi nu va exista nici o problemă cu plata.

— Fernando, cît eşti de bun ! Aşa o să-i spun doñei Petronila dacă va fi cazul. Şi apropo, am auzit că fiul ei trebuie să sosească.

— Îmi pare rău, pentru că aici un tînăr se ratează.

— Mă duc să mă schimb — spuse Lucía îndreptîndu-se spre dormitor, n-o să ai mult de aşteptat.

XIV

ÎNDATĂ CE MARCELA IEŞI DIN casa parohială şi preotul termină de făcut rugăciunile, acesta chemă o slugă şi îi spuse :

— Dă o fugă pînă la don Sebastián şi zi-i că trebuie să ne vedem imediat ; să vină cu prietenii.

— Da, părinte.

— Du-te apoi şi la don Estéfano şi spune-i şi lui să vină ; pe urmă să faci focul în sobă şi să pui ceainicul în spuză şi să le spui Manuelei şi Bernardei să aţîţe focul.

— Da, părinte — repetă sluga şi ieşi ca din puşcă.

Don Sebastián tocmai ieşea din casă, înfăşurat în mantaua sa obişnuită, cînd se apropie trimisul parohului căruia, după ce ascultă cu atenţie mesajul preotului Pascual, îi spuse :

— Du-te imediat înapoi, le voi comunica eu prietenilor — şi îşi îndreptă paşii spre casa lui Estéfano.

Cu toate acestea, sluga, pentru a îndeplini întocmai porunca stăpînului său, se duse la Estéfano acasă şi, cu mersul său uşor, se întoarse cît ai zice peşte la casa parohială, ducîndu-se direct la bucătărie, unde avea de îndeplinit a doua parte a poruncii.

Cînd Pancorbo intră în casa lui Estéfano Benites, acesta se afla în salon aşezat în jurul unei măsuţe acoperite de un postav bej, jucînd cărţi în compania acelorași tipi pe care i-am cunoscut bînd rachiu în casa guvernatorului.

Îndată ce Estéfano auzi mesajul preotului Pascual, aruncă pe masă cărţile şi spuse :

— Haideţi, prieteni, biserica ne cheamă.

— Şi eu care eram în mînă — murmură unul pe nume Escobedo, scărpinîndu-se în cap cu mîna stîngă şi mîngîind cărţile pe care le avea răsfirate în dreapta.

— La cine era doiul ? întrebă cîţiva ridicîndu-se în acelaşi timp şi pregătindu-se să plece.

— Doiul e încă în pachet — răspunse Estéfano aranjîndu-şi pălăria care îi alunecase pe ceafă ; şi toţi ieşiră în grup tocmai cînd apăru don Sebastián, care-i salută zicînd :

— Cînd norii negri se adună...

— Sîntem împreună, răspunseră toţi într-un glas şi don Sebastián, rîzînd vesel, adăugă :

— Bravo ! Îmi place să vă găsesc pe toţi laolaltă, sincer vorbind, preotul are nevoie de noi.

— Să mergem deci, prieteni, că poate îi lipseşte vreun ajutor la Dominus vobiscum — interveni, şmecher, Benites ; şi toţi rîzînd de această idee îşi continuară drumul.

Influenţa exercitată de preoţi în aceste locuri este atît de mare încît cuvîntul lor se află la limita datoriei sfinte şi atît de mare e docilitatea caracterului indianului, încît, deşi la el acasă, în intimitate, critică anumite acte ale parohilor, în cuvinte voalate, puterea superstiţiei păstrată pentru ei subjugă tot raţionamentul şi face din cuvîntul preoţilor legea enoriaşilor.

Casa lui Estéfano Benites se află la o distanţă de numai 300 de metri de casa parohială, astfel că preotul n-a avut mult de aşteptat şi, auzind zgomot, ieşi la poartă să-şi primească vizitatorii.

— Ziua bună, cavalerilor ; aşa îmi plac oamenii, prompţi — spuse preotul dînd mîna cu fiecare.

— Supuşii dumneavoastră, părinte — răspunseră toţi în cor, scoţîndu-şi pălăriile.

— Luaţi loc... Pe aici, don Sebastián... Don Estéfano, aşezaţi-vă, domnilor — spuse preotul Pascual arătîndu-le scaunele şi făcînd risipă de amabilităţi.

— Mulţumesc, aşa e foarte bine.

— Părinte, sincer vorbind, sînteţi foarte amabil.

— Domnilor, lucrurile se precipită şi a trebuit să vă deranjez — continuă preotul învîrtindu-se ca şi cum ar căuta ceva.

— Nici un deranj, părinte — răspunseră în acel mod de a vorbi toţi odată, care se foloseşte în provincie.

— Da, domnilor, dar nu vom discuta pe uscat — spuse don Pascual scoţînd o legătură de chei din buzunarul drept al sutanei jerpelite, deschizînd dulapul unde se aflau, de asemenea, şi cei 40 de soli ai Marcelei şi, luînd două sticle şi nişte pahărele şi punîndu-le pe masă, adaugă : E o licoare de tătănească şi anason, n-o să ne facă rău la stomac.

— Sînteţi foarte amabil, părinte, dar, sincer vorbind, vă deranjaţi ; să servească aceşti tineri — spune don Sebastián ; şi Estéfano, ridicîndu-se în picioare, se grăbi să ia de la preot sticla din care începu să toarne zicînd :

— Daţi-mi voie să mă ocup eu de asta.

— Desigur ! răspunse preotul dîndu-i sticla şi se duse să se aşeze pe un scaun de piele lîngă don Sebastián.

— În sănătatea dumneavoastră.

— A dumneavoastră, părinte.

Acestea au fost cuvintele schimbate şi se goliră primele pahărele.

Don Sebastián scuipînd drojdia, spuse :

— Ce băutură grozavă, sincer vorbind, e nemaipomenită !

— Gustul bun îl dă tătăneasa.

— Eu simt numai anasonul.

— E bună la răceală !

După aceste cuvinte rostite simultan, don Pascual, luîndu-şi paharul gol, zise :

— Fiilor, m-a umilit ca pe un fiştecine aruncîndu-mi în faţă banii pe care mi-i datora indianul ăla Yupanquí, despre care dumneavoastră ştiţi din cele discutate data trecută.

— Cum ?...

— Ce ?...

— Situaţia a devenit insuportabilă, părinte, sincer vorbind ; asta mi s-a întîmplat şi mie ieri — interveni don Sebastián ; şi Estéfano întotdeauna prompt, spuse :

— Este un atac direct la adresa preotului şi guvernatorului nostru, căci...

— Nu vom tolera ! spuseră toţi într-un glas.

— Trebuie să-i pedepsim, sincer vorbind — rîse don Sebastián şi lovind podeaua cu tocul pantofului adăugă : Să batem fierul cît e cald...

— Da, fiilor, altfel ar însemna să-i lăsăm să ne jupoaie de vii — adăugă preotul.

— S-o lămurim pe loc. Dumneavoastră spuneţi ce putem face — zise Escobedo apropiindu-se să bea încă un păhărel, fără să dea nici o explicaţie cu privire la această comportare, dar şoptindu-i lui Estéfano :

— Ce ageamiu ! A lăsat sticla fără dop.

— Eu voi conduce acţiunea, ce dracu ! strigă Estéfano cu înflăcărare.

— Dacă vreţi, şi eu, sincer vorbind, sînt gata — se oferi guvernatorul.

— S-o luăm pe rînd — interveni preotul ciocnind paharul cu Escobedo şi, din acel moment, toţi băură fără reţinere, făcînd ca în scurt timp să se deschidă dulapul pentru a scoate alte sticle.

Însufleţirea produsă de băutură generă discursuri grăbite. Preotul Pascual chemă o slugă şi o întrebă la ureche :

— A fiert apa ?

— Da, părinte, a venit şi doamna.

— Bine, spune-i să treacă în dormitor şi să mă aştepte, iar tu pregăteşte totul.

Sluga, un bărbat agil, deprins cu astfel de servicii, nu întîrzie să pună pe masă ceştile şi ceainicul de porţelan alb, plin cu ceai ; la uşă se aflau cele două femei, Manuela şi Bernarda, care făceau parte din slugile casei parohiale.

— Să bem cîte o ceaşcă de ceai, cavaleri — spuse preotul Pascual.

— Prea mult deranj — intervenira cîţiva.

— Mă ocup eu de asta — zise Escobedo apucînd ceainicul de toartă.

— Cu destul rachiu, nu ? ca să-l răcim, sincer vorbind — observă don Sebastián, frecîndu-şi mîinile şi tuşind insinuant.

— Acum, dacă e să discutăm serios, am făcut foarte rău că am venit împreună — remarcă Estéfano.

— Desigur. Trebuie să ieşim pe furiş — îşi dădu cu părerea Escobedo.

— Trebuie să chemăm clopotarul ca să-i spunem o minciună — zise preotul terminînd din două înghiţituri ceaiul şi punînd ceşcuţa pe farfurioară.

— Cel mai bine ar fi să dăm... sincer vorbind, lovitura finală şi decisivă.

— Atunci a fost greşeala cui a ordonat.

— Numai să nu dăm greş ca atunci cînd l-am atacat pe francez.

— Vorba e să-i atacăm, fără să lăsăm vreo portiţă de scăpare, pe don Fernando şi pe dona Lucía şi...

— Să-i omorîm !

— Bravo !

Sunetul mai multor ceşti scăpate pe farfurioare reprezentă finalul acelei discuţii criminale în care se hotărîse sentinţa de moarte a lui don Fernando Marín şi a soţiei sale.

Preotul spuse :

— Această prevenire a clopotarului este indispensabilă pentru ca eu să nu apar, nu-i aşa... ?

— Da, părinte ; îi vom spune că am auzit de nişte bandiţi care vor să atace biserica şi să fie pregătit să dea alarma la momentul oportun — zise Benites.

— Foarte bine. Eu voi da semnalul — sări Escobedo.

— Trebuie neapărat să răspîndim zvonul în tot satul, sub diferite forme : sincer vorbind, să ne luăm măsurile de prevedere pentru bănuielile ulterioare — spuse Pancorbo ; după care urmară aceste fraze :

— Eu voi spune că vor să jefuiască casa preotului.

— Eu că vine un batalion dispersat.

— Proştilor ! Eu spun că nişte arequipeni vor s-o fure pe Fecioara făcătoare de minuni.

— Nemaipomenit ! Dar, sincer vorbind, oamenii se vor duce la biserică — observă Pancorbo.

— Nu, domnule ; asta e ca să-i adunăm şi după aceea le spunem că tîlharii s-au refugiat la don Fernando şi... poc ! clarifică Estéfano Benites.

— Da. E bine aşa ; restul merge de la sine, pentru că mulţimea zăpăcită nu mai judecă — reflectă preotul Pascual, întinzîndu-i un păhărel lui Estéfano şi altul lui Escobedo.

— Să nu uităm să-l compromitem pe judecătorul de instrucţie.

— Sincer vorbind, să nu uităm de asta.

— Judecătorul de instrucție își face veacul la matroană, mă voi duce acum acolo să-l momesc — se oferi Benites.

— Să mergem — ziseră toți, și începură să dea mîna cu preotul care se despărți de ei, spunîndu-le :

— Deci prudență, fiilor — și ieșiră unul cîte unul îndreptîndu-se în direcții diferite.

Preotul rămase să vorbească în taină cu guvernatorul, nu fără a se cinsti din licoarea pe care o recomandase.

— Băiatul ăsta, Benites, e de milioane ! Curajos și prevăzător.

— Întocmai, părinte ; sincer vorbind, chestia cu judecătorul de instrucție ne-ar fi scăpat.

— Da, bine se spune că tineretul de azi știe multe.

— Și precis că-l găsește acum de jurnă la matroană. Sincer vorbind, ce nerușinată și bună fată e ! Cred că și dumneata, părinte, dai tîrcoale acelor mahalale, sincer vorbind — spuse cu un aer glumeț don Sebastián, la care preotul răspunse rîzînd :

— O, domnule guvernator ! și-l bătu prietenește pe umăr.

— Adio, părinte, e timpul să plec, sincer vorbind, noaptea e răcoroasă ca la pol.

— Îți pui o bonețică pe cap și te duci să sforăi — spuse preotul Pascual umplînd două pahărele și întinzîndu-i unul lui Pancorbo.

— Ce să sforăi ! Sincer vorbind, nici nu mă duc acasă ; o să rămîn pe-aici, la Rufa, ca să văd mai bine cum se descurcă băieții.

— Bine, bine, don Sebastián, așa că, pe curînd — spuse preotul strîngînd mîna prietenului său.

Un sfert de oră mai tîrziu, în toate prăvăliile unde se vindea băutură, se auzeau certuri, gălăgie, cîntece marinărești cu acompaniament de ghitară și mandolină și chiuiturile dansului, după cum curgea vinul în valuri.

Și victimele destinate sacrificiului, cu pacea în suflet și fericirea în inimile lor iubitoare, se îndreptau în același timp spre casa lui don Sebastián, călăul lor neștiut, în căutarea soției acestuia.

XV

doñei Petronila cu cele mai curate raze.

Doña Petronila era mama norocoasă pentru că strînsese în braţele sale, după o lungă absenţă, pe iubitul ei Manuel, visul nopţilor ei, delirul zilelor ei triste, pe fiul inimii sale.

Manuel, care plecase, copil fiind, din Killac, se întorsese transformat în toată puterea cuvîntului, nepierzînd o zi din şcolile prin care trecuse.

Manuel stătea lîngă mama lui, avînd mîinile acesteia între ale sale, contemplînd-o, înfrumuseţat de mulţumire, făcîndu-şi confidenţe de familie.

Don Fernando şi Lucía apărură la poartă. Doña Petronila şi Manuel văzîndu-i, se ridicară, mama prezentîndu-şi fiul cu acel limbaj specific mamelor bune.

— Doamnă Lucía, domnule Marín, acesta este Manuel, copilul meu, care era atît de mic cînd a plecat...

— Doamnă Petronila.

— Don Manuel — spuseră la rîndul lor soţii Marín.

— Doamnă, supusul dumneavoastră..., domnule — zise Manuel. Şi doña Petronila continuă cu sinceritatea sufletului său :

— Dumneavoastră nu-l cunoaşteţi căci abia a venit după şapte ani şi opt zile. Luaţi loc — spuse, făcînd un gest spre canapea.

— Ce tînăr simpatic este băiatul dumneavoastră, doña Petronila — remarcă Lucía.

— Pălăria dumneavoastră, don Fernando — spuse Manuel luînd pălăria pe care musafirul o ţinea în mînă şi punînd-o pe masă. Se aşezară unii lîngă alţii şi discuţia începu expansivă şi sinceră.

Manuel era un tînăr de 20 de primăveri, de statură potrivită, adică nici înalt nici scund, cu trăsături plăcute şi voce al cărei timbru sonor atrăgea simpatia ascultătorilor. Buzele sale roşii, delicate, erau umbrite de o mustaţă foarte neagră şi ochii săi mari ieşeau în relief prin cearcănele ce-i înconjurau. Uşurinţa în exprimare şi purtarea amabilă completau imaginea unui tînăr interesant.

— V-aţi ales o meserie ? întrebă don Fernando adresîndu-se lui Manuel.

— Da, domnule Marín, sînt în anul doi la Drept ; vreau să devin avocat, dacă o să am noroc — răspunse cu modestie fiul doamnei Petronila.

— Te felicit, prietene ; vastul cîmp al jurisprudenţei oferă plăceri inteligenţei — spuse don Fernando, la care Manuel replică :

— Orice altă profesiune, le oferă, domnule, cînd o faci cu voinţă şi dăruire...

Manuel ar mai fi continuat dar se auzi o împuşcătură care le făcu pe doamne să tresară şi pe bărbaţi să se ridîce.

Lucía, ca lovită de trăznet, îl luă de braţ pe soţul ei şi îi spuse :

— Haide, să mergem, Fernando.

— Da, domnişoară ; mergi cu grijă şi închide bine uşile locuinţei dumitale — spuse confuză doña Petronila.

— Ce-ar putea fi ? întrebă Manuel fără să dea prea mare importanţă.

— E puţin obişnuit pe aici — zise don Fernando. La acestea, Lucía observă :

— Dacă sînt hoţi ?...

— Să mergem — spuse don Fernando, oferindu-i braţul Lucíei, dar Manuel interveni în acea clipă, cerîndu-i permisiunea să-i însoţească soţia şi, dîndu-i braţul acesteia cu un surîs curtenitor, ieşiră toţi trei.

Doña Petronila îşi zise :

— Inima mea de mamă nu poate fi liniştită ştiindu-l pe Manuelito pe afară şi urmă grupul la o oarecare distanţă, călcînd cu grijă.

Manuel, care din prima clipă îi simpatiză pe soţii Marín, spuse Lucíei :

— Doamnă, eu, care la sosirea în Kílliac am crezut că voi muri de plictiseală în acest sătuc, l-am găsit încîntător datorită prezenţei dumneavoastră şi a domnului Marín.

— Mulţumesc, cavalere ; aţi folosit foarte bine vorbele galante învăţate la oraş — răspunse Lucía cu un surîs amabil.

— Nu, doamnă, cuvintelor mele le lipseşte acea galanterie formală. Fără dumneavoastră şi fără mama, cu cine m-aş fi putut înţelege aici ? replică Manuel şi adăugă cu tristeţe : Azi după-amiază, am cunoscut vecinii şi i-am compătimit.

— E foarte adevărat, don Manuel, dar dumneata îi ai pe părinţii dumitale şi pe noi ca prieteni.

— Da, don Manuel, pentru un tînăr, care vine de la oraş, asta e foarte trist, vă dau dreptate — spuse la rîndul său don Fernando, ca un soţ delicat care astfel dovedea că este atent la ceea ce discuta soţia lui.

— Îmi pare rău numai că poate nu vom rămîne mult timp pe aici, pentru că afacerile lui Fernando se vor încheia repede — răspunsese Lucia.

— Cu atît mai rău pentru mine, dacă va trebui să-mi prelungesc şederea, care trebuie să fie de numai patru sau şase luni — zise Manuel.

Don Fernando o luă înainte pentru a deschide poarta, căci ajunseseră deja acasă.

— Intră să te odihneşti, Manuel — spuse Lucía lăsînd braţul însoţitorului ei.

— Nu, mulţumesc, doamnă. Mama ar fi îngrijorată dacă aş întîrzia şi aş vrea să evit această neplăcere — răspunse Manuel scoţîndu-şi pălăria în semn de despărţire.

— Oricînd eşti binevoit la noi, prietene — menţionă don Fernando.

— Ştiu, mii de mulţumiri şi cît de curînd vă voi face o vizită. Noapte bună ! repetă Manuel strîngînd mîna prietenilor săi şi dispăru pe străzile întunecoase ale tîrgului străbătute de cîte un beţivan.

Lucía şi don Fernando luară cîteva măsuri de precauţie, aşa cum le recomandase doña Petronila, dar văzînd că totul era liniştit, se duseră la culcare.

Suprafaţa unui lac limpede, în care se reflectă imaginea pescăruşilor, nu este atît de liniştită ca somnul cu care i-a narcotizat zeul Amor, bătîndu-şi aripile sidefii deasupra frunţii Lucíei şi a lui don Fernando. Inimile lor înmănunchiate într-o singură suflare, băteau, în aceeaşi cadenţă, fericite.

Dar această odihnă n-a fost ca obişnuitul somn al materiei.

Spiritul care nu doarme și se agită, luptă cu forța presentimentului, acest semn misterios al sufletelor bune; scuturînd trupul Lucíei, o trezi și-i inspiră nehotărîre, teamă, îndoială, tot acest angrenaj complicat de senzații care te cuprind în nopțile de insomnie.

Lucía simțea acele tresăriri nervoase pe care nu și le putea explica, în fața unui pericol necunoscut pentru ea, și gîndul său zbura spre acele zgomote de la miezul nopții care, asemănătoare cu fîlfîitul aripilor sau scîrțîitul ușilor, duc la teamă mai întîi și apoi îți poartă gîndul spre ființele cele mai iubite, fie că nu sînt de față, fie că le îmbrățișezi cu toată tandrețea.

Ea veghea.

Bătrînul și singurul ceas al tîrgului bătu de 12 ori, marcînd miezul nopții și în acea clipă vibră în aer sunetul sonor al clopotului de la biserică. Glasul său de bronz nu chema la slujbă pașnică și la izolarea sufletului; chema locuitorii la luptă și la asalt cu impunătorul semnal al înțelegerii dintre Estéfano Benites și clopotarul care aștepta în turn.

Și așa cum grindina pe care norii negri o aruncă în mijlocul fulgerelor, tot astfel începu să plouă cu pietre și gloanțe asupra casei fără apărare a lui don Fernando.

Mii de umbre se încrucișau în diferite direcții și vacarmul începu să crească precum valul enorm pe care furtuna îl ridică în golful mărilor, ca să-l spargă în piață cu un muget răgușit, înspăimîntător.

Răzmerița era îngrozitoare.

Ordinele sălbatice și contradictorii, cînd în spaniolă, cînd în quechua se auzeau totuși prin zgomotul pietrelor și gloanțelor.

— Veneticilor !

— Hoților !

— Súhua ! Súhua !

— Intriganților ! strigau și unii și ceilalți.

— La moarte ! La moarte !

— Huañuchiy !

— Omorîți-i ! — repetau mii de voci.

Și vibrația cadețată a clopotului care suna alarma era răspunsul întregului vacarm.

Lucía și don Fernando părăsiră patul așa cum erau îmbrăcați și o luară la fugă pentru a scăpa sau a cădea în mîinile implacabililor lor călăi, pentru a-și găsi moartea crudă și prematură în mijlocul acestei mulțimi îmbătate de alcool și de ură.

XVI

JUAN YUPANQUÍ ȘI MARCELA, după izbînzile obținute, plecară de la doña Lucía și ajunseseră la ei acasă cu Margarita și Rosalía, aceste stele strălucitoare ale colibei, ale căror destine erau însemnate cu pecetea pe care Dumnezeu o pune în fiecare predestinat pe harta evoluțiilor sociale.

În mintea lui Juan Yupanquí nu-și mai găseau locul gîndurile criminale din ajun. Nu mai era atins de spectrul sinuciderii, care îndoliază inimile celor ce rămîn și omoară speranțele credincioșilor.

Dumnezeu a ales-o pe Lucía să-l determine pe Juan să creadă iar în Providența smulsă din inima sa de preotul Pascual, de guvernator, și de perceptor sau vechil, trinitate înfricoșătoare care personifica aceeași nedreptate.

Juan credea din nou în bine, își recăpătase optimismul și intra în viață cu un nou elan, pentru a-și dovedi recunoștința veșnică binefăcătorilor săi.

Marcela nu va mai fi văduva unui sinucigaș, a unui dezertor al vieții, al cărui cadavru, înmormîntat la malul unui rîu sau la marginea unui drum pustiu, nu va mai cere de la ai săi pace, suspine și nici rugăciuni.

Stînd în colibă, Juan spuse soției sale :

— Ne vom ruga în zorii zilei și îți jur să-mi dedic puterile și viața protectorilor noștri.

— Juanuco !... Nu ți-am spus ? Și eu îi voi sluji pînă la bătrînețe.

— Și eu, mamă — adăugă Margarita.

Și toți trei începură să o învețe pe Rosalía, explicîndu-i că acei oameni n-au luat-o datorită rugăminților cavalerului Fernando și ale doamnei Lucia de la casa mare. Și punînd-o să îngenuncheze în fundul colibei, cu

mîinile împreunate spre cer, o făcură să repete sublimele cuvinte de binecuvîntare şi de slavă.

— Acum aprinde focul — spuse Juan Margaritei.

— O să prăjim nişte cartofi, uite şi nişte ardei iute — zise Marcela scoţînd cîteva frunze de porumb răsucite şi legate cu un fir de lînă.

— Mîine vom tăia o găină, Marcela ; sînt foarte mulţumit, iar cumătrul nostru o să ne împrumute vreo doi pesos — spuse vesel Juan.

— Aşa îmi place, tata. Sau îi vom cere popii restul, răspunse femeia aşezînd lîngă soţul ei două străchini smălţuite.

— Ce rest ? De unde ? întrebă Yupanquí.

— Ce frumoasă va fi Margarita noastră cînd va sta la domniţa Lucía, nu ? spuse femeia schimbînd vorba.

— Fără îndoială, ah ! Ea o s-o-mbrace cu rochii d-ale lor.

— Dar mă doare sufletul cînd mă gîndesc că ea nu se va mai uita la noi ca acum, cînd e o fetiţă — spuse suspinînd Marcela apropiindu-se să pună un lemn pe foc.

— De ce te gîndeşti la asta ? Doamna Lucía o s-o înveţe să ne respecte — răspunse indianul.

— Binecuvînteaz-o, Pachamac ! adăugă Marcela cu pioşenie.

— Mamă, şi cînd doamna Lucía o să fie mama mea o să plec cu ea ? întrebă Margarita.

— Da, fetiţo — răspunse mama.

— Şi tu, şi Juan al meu şi Rosalía mea ? insistă Margarita.

— O să venim să te vedem în fiecare zi — răspunse Marcela fără a uita de ceea ce pregătea de mîncare, în timp ce Juan, care o mîngîia pe Rosalía ţinînd-o pe genunchi, zise :

— Se pare că ţi-ai dat drumul la limbă.

— Aşa se pare — răspunse Marcela întorcînd cartofii care se prăjeau ; dar Margarita întrebă iar :

— Şi-o să-mi aduceţi zmeură şi cuiburi de vrăbii ?

— Da, o să-ţi aducem toate astea dacă o să înveţi să coşi şi să ţeşi lucrurile atît de frumoase pe care le ştie doamna Lucía — răspunse Marcela scoţînd în acelaşi timp cartofii şi punîndu-i în străchinile care se aflau lîngă soţul ei.

Cina a fost gustoasă și frugală ; rugăciunea Rosalíei ajunse la cer aducînd somnul binefăcător pentru familia lui Juan Yupanquí, care se odihnea fără viermele îndoielii în modestul pat al mulțumirii.

Un căscat prelung al lui Juan o făcu să înțeleagă pe Marcela că soțul ei era aproape adormît și că fetele îi urmaseră exemplul, coliba cufundîndu-se într-o liniște absolută.

Și în timp ce aici domnește spiritul Tihnei, să vedem ce se întîmplă în casa parohială.

XVII

O UMBRĂ NEAGRĂ, SPERIATĂ ȘI nelinîștită, se plimba de la un capăt la altul al încăperii complet întunecate, căci îi lipsise curajul de a aprinde lampa cu ulei de in sau lumînarea de seu fabricată de lumînărarul satului, cu miresmele ei de mirt și de rozmarin fiert, care dă albeață și consistență grăsimii animale.

Crima s-a împăcat mereu cu întunericul nopții.

În fața unei ferestruici cu baluștri și frunze de lemn pictate cu pămînt galben, se afla un pat din lemn de *zumbaillo*, cu baldachin, cu perdele de damasc de mătase, a căror vechime explica însuși locul în care se aflau.

Patul larg și confortabil, cu ciudata lui perdea făcută din mii de bucățele de cașmir de diferite culori, ingenios combinate de o femeie harnică și cu imaginație, sau de vreo femeie cucernică de la oraș, era pe jumătate desfăcut și într-o oarecare dezordine. Lîngă pat, stătea pe o banchetă din lemn, răsturnată pe perne, o femeie primită pe ascuns și pe care sluga o anunțase de cu seară, pe cînd preotul se afla în conciliabul.

Preotul Pascual aștepta rezultatul groaznicelor combinații urzite de el, în întuneric, pentru a nu plana asupra lui nici cea mai mică bănuială, ca în cazul în care l-ar fi găsit treaz și cu lumina aprinsă la aceste ore înaintate din noapte ; și din cînd în cînd își ciulea urechile spre fereastra deschisă.

— Ce ai, omule ? Niciodată nu te-am văzut atît de neliniştit — îndrăzni să spună femeia.

— N-ai auzit împuşcătura aceea ? răspunse preotul bîlbîindu-se, căci rachiul de tătănească îşi făcea efectul şi cuvintele ieşeau stîlcite.

— Împuşcătura aia ! dar de la ea au trecut atîtea ore şi acum e linişte — argumentă femeia.

— Să nu jefuiască biserica ; am auzit nişte veşti proaste aseară, de la vecini — spuse preotul sec, cu intenţia de a anihila maliţia feminină, căci ideea de a părea nevinovat clocotea în mintea sa.

— Hoţi în Kíllac ? Hoţi în biserică ? Ha, ha ! — răspunse femeia ridicînd vocea şi izbucnind în rîs.

— Taci, femeie pierdută — se înfurie preotul bătînd cu piciorul în podea.

— Vino, omule ; întinde-te puţin...

— Taci, diavoliţă — o întrerupse preotul Pascual.

— Nu fi iar prost, după... prostiile pe care le-ai făcut — replică femeia căutîndu-i ceartă.

Şi preotul nu avu altă scăpare ca să evite o discuţie aprinsă care îl învinovăţea, decît să meargă şi să se culce lîngă ea, scoţînd din buzunar un batic de mătase cu care se legă la cap.

Şi o bufniţă trecu pe deasupra casei parohiale, făcînd să se audă fîlfîitul ei sinistru şi prevestind nenorociri cu cîntecul ei lugubru ce îngrozeşte oamenii simpli.

Don Sebastián nu ajunsese acasă.

Doña Petronila chemă doi servitori pentru a-i trimite în căutarea soţului ei, dar Manuel spuse, luîndu-şi pălăria şi bastonul de acacia :

— Mă duc eu, mamă.

— Pentru nimic în lume ! Ah, fiule. Îmi spune inima ceva. Împuşcătura aceea, absenţa îndelungată a tatălui tău, vînzoleala lui Estéfano, toate acestea mă îngrijorează — adăugă pe un ton trist doña Petronila ; dar Manuel, mînat de noblețea sentimentelor sale şi, poate de dubla dorinţă, reluă :

— Tocmai de aceea, mamă, eu trebuie să merg după don Sebastián şi să-l scap de pericol şi de compromisuri...

— Ar fi inutil, băiatule ; tu nu ştii ce încăpăţînat e ! Ah ! Te rog, Manuel ! — adăugă doña Petronila îmbrăţişîndu-şi fiul care rămăsese tăcut, pe gînduri, cîteva clipe

şi doña Petronila, profitînd de tăcere, insistă rugătoare :

— Datoria ta este să ai grijă de mine, Manuel ! Sînt mama ta, nu mă lăsa singură ! Pentru numele lui Dumnezeu... !

— Nu voi pleca, mamă — spuse Manuel energic, sprijinindu-şi bastonul de perete şi scoţîndu-şi pălăria.

— Aşa da, Manuelito ! Poate voi reuşi să dorm. Să mergem.

— Da, culcă-te, mamă ; noaptea e foarte rece şi s-a făcut tîrziu.

— Du-te la tine în cameră şi, pe curînd — spuse doña Petronila privindu-şi fiul cu satisfacţie.

XVIII

LA PRIMELE SUNETE ALE CLOPOtului şi la primele împuşcături, vătafii lui don Fernando fugiră înspăimîntaţi în căutare de adăpost, pentru că înţeleseseră că erau atacaţi.

Don Fernando se pregătea de apărare şi ieşi în cămaşă să ia o puşcă de vînătoare care era deja încărcată ; dar Lucía se opuse rugătoare, repetînd neliniştită :

— Nu, Fernando, nu ! Salvează-te, salvează-mă, să ne salvăm...

— Şi ce să facem, fetiţo ? N-avem altă scăpare decît să murim fără apărare — zise don Fernando, încercînd să liniştească spaimele soţiei sale.

— Să fugim, Fernando — spuse Lucía, profitînd de ultimele cuvinte ale soţului.

— Pe unde, scumpă Lucía ? Ieşirile casei sînt deja păzite de ei — răspunse don Fernando luînd o cutie de cartuşe Remington şi punînd-o în buzunarul pantalonilor.

Ameninţările se repetau din ce în ce mai îngrozitoare şi implacabile.

— Bandiţilor !

— Veneticilor !

— Intruşilor !

— Da, la moarte ! La moarte !

Erau cuvintele care reușeau să se audă în acest vîrtej al răzmeriței.

Pe neașteptate, răsună o voce proaspătă, fără aburii alcoolului care, cu toată mîndria și seninătatea curajului, spuse :

— Înapoi, mizerabililor ! Nu se omoară așa ușor !

O altă voce o urmă pe prima, zicînd :

— Ne-au înșelat, mișeii !

— Nici vorbă de hoți — observă aceeași voce.

— Aici trăiesc oameni onorabili — strigă unul curajos.

— Veniți după mîine ! — ordonă prima voce și în acea clipă se ivi o femeie cu o lumînare de seu într-un felinar de sticlă, care proiecta o lumină slabă.

Împușcăturile și clopotul încetară.

Mulțimea începuse a se răspîndi care-încotro.

Intrarea casei lui don Fernando era complet distrusă și grămezi de pietre zăceau alături de porțile transformate în așchii.

— Aduceți felinarul aci ! — strigă un om, strecurîndu-se prin mulțime ; și la lumina firavă a felinarului, Manuel o recunoscu pe doña Pentronila.

— Mamă, tu aici ? — spuse Manuel surprins.

— Fiule, sînt alături de tine ! — răspunse doña Petronila cu groaza întipărită pe chip, dîndu-i felinarul fiului pentru ca împreună să identifice morții și răniții.

Primul cadavru pe care îl recunoscuseră era al unui indian la ale cărui picioare se afla o femeie scăldată, de asemenea, în sînge și lacrimi, țipînd cu disperare :

— Vai ! Mi-au omorît bărbatul ! Mi-au omorît și protectorii !

Juan și Marcela săriseră în ajutor de la primele împușcături, îndreptîndu-se spre casa lui don Fernando.

Juan căzuse străpuns de un glonte care, intrîndu-i în plămînul drept, ieșise rupîndu-i o coastă și distrugîndu-i ficatul.

Marcela, rănită și ea în umăr, sîngera puternic. Lîngă ea zăceau trei cadavre de indieni.

— Mamă ! . — spuse Manuel atrăgîndu-i atenția doñei Patronila — indiana aceasta va muri numaidecît dacă nu va primi ajutor.

— S-o scoatem de aici și s-o vadă infirmierul — replică doña Petronila.

— Cine ne ajută ? — zise Manuel și mai mulți bărbați se prezentară oferindu-se s-o ajute pe Marcela.

Tînărul întreprinzător care, sfidînd furia gloatei îmbătate, își croise drum și stăvilise răzmeriţa, își spuse văzînd grija tuturor pentru a-i ridica pe morți și a-i ajuta pe răniți :

— E clar ! Revolta este fructul unei greșeli mai degrabă demne de iertare decît de pedeapsă.

Cîțiva oameni o ridicară pe Marcela complet slăbită pentru a o duce la doctor.

— Încet, cu grijă ! — spuse doamna Petronila.

— Vai ! Vai !... Unde mă duc ? — întrebă Marcela acoperindu-și rana cu cealaltă mînă și adăugă apoi tînguindu-se :

— Fetele mele... ! Rosacha ! Margarita !

— Ce s-o fi întîmplat cu don Fernando și Lucía ? — se întrebă Manuel cu un interes crescînd ; și în acele clipe se iveau zorii unei zile pentru a lumina fețele vinovaților.

XIX

EXISTA CINEVA ÎN AFARĂ DE Manuel care dorea să știe ce soartă avusese familia Marín.

Acesta era preotul Pascual, care făcu risipă de argumente pentru a aplana conflictul cu doña Melitona, căci așa se numea femeia care îi ținuse de urît în acea noapte sinistră.

Imediat ce clopotul și împușcăturile încetară, preotul Pascual își spuse în sinea lui :

— La această oră s-a ajuns la un rezultat oarecare. Și adresîndu-se Melitonei adăugă cu ipocrizie : — Se pare că a încetat zarva, nu-i așa ?

— Da, cred că a trecut, părinţele. Doamne, și ce spaimă am tras ! — răspunse Melitona făcînd pe îngrozita, la care preotul replică :

— Nici mie nu mi-a fost prea ușor, încă de cînd am auzit prima împușcătură am crezut că au atacat biserica, și tu care te încăpățînai...

— Din fericire, ne-am dat seama imediat că era în altă parte, da' cum de ți-a trecut prin cap să ieși ?

— Doamne ferește ! Bine că m-ai oprit, Melitona ; nu degeaba se zice că femeile...

— Și ce-a fost, părinte ? — întrebă cu inocență femeia.

— Chestii politice, probabil ; slavă domnului că n-am ieșit, slavă domnului ! — repetă preotul în a cărui inimă creștea nerăbdarea de a afla rezultatul, cu toate că reușea să-și domine emoțiile simulînd calmul.

Melitona adormi fără alte explicații, dar preotul rămase treaz așteptînd neliniștit ivirea zorilor.

Nici nu se crăpase bine de ziuă că se și auziră pașii oamenilor care străbăteau străzile. Preotul tuși puternic desfăcîndu-și baticul cu care se legase la cap și, punîndu-l sub pernă, spuse :

— Du-te, Melitona ; tu care ești femeie trebuie să fii foarte curioasă ; interesează-te ce s-a petrecut în realitate azi-noapte în această zonă care, după cum socotesc eu, a fost... mi se pare spre casa lui don Fernando ; eu o să mă pregătesc de slujbă.

— Acușica, părințele — răspunse doña Melitona arătîndu-se mulțumită de însărcinare ; se închină de trei ori, se îmbrăcă încheindu-și mantia de cașmir violet căptușită cu negru și ieși.

Primele persoane pe care le întîlnii îi dădură informații aproape exacte despre asaltul casei lui don Fernando Marin ; dar dornică să ducă preotului știri verificate de ea însăși, ajunse chiar la locul întîmplării.

— Doamne ! Ce îndrăzneală ! Ce barbari ! Ah, uite, totul e sfărîmat ! — spunea mergînd printre ruine și privind rămășițele.

Lucia și don Fernando erau vii și nevătămați, înconjurați de oameni, în biroul lor, iar Manuel, cu toată indignarea inimii sale curate, și cu toată înflăcărarea vîrstei, spunea cu glas ridicat :

— Este de neconceput o asemenea nedreptate, domnule Fernando. Acest sat este un sat de barbari și salvarea dumneavoastră a fost un miracol. Povestiți-ne cum s-a întîmplat.

— Minunea a înfăptuit-o Lucía — răspunse pe un ton sec don Fernando, înnodîndu-şi cravata (care din zăpăceală rămăsese nelegată) şi străbătînd cu paşi mari camera.

— Doamnă Lucía ! — spuse în loc de alte cuvinte Manuel, îndreptîndu-şi privirea spre canapea pe care se afla doamna Marín profund emoţionată şi mirosind din cînd în cînd săruri dintr-o sticluţă de Bohemia, al cărei dop i-l scosese puţin.

Don Fernando, continuîndu-şi ideea, spuse :

— Ce groaznic ! Mulţi vor şti ce înseamnă să trezeşti în mijlocul neorînduielii pofta de moarte, căci în ţară se tolerează şi se asistă frecvent la aceste revolte şi lupte civile, care în numele lui Pezet, Prado sau Pierola, aduc teroarea şi spaima, fie în numele unei revoluţii, fie în numele vreunei rezistenţe ! Dar, ceea ce puţini vor cunoaşte este trezirea din somnul fericirii printre plumbii ucigaşi în zgomotul măcelului auzit prin pereţii propriului dormitor !

— Gata, don Fernando ! Ajunge ! — strigară cîteva voci.

— Ce atrocitate ! — adăugă Manuel trecîndu-şi mîna prin păr şi don Fernando, răspunzînd la prima întrebare a lui Manuel, nelămurită în mijlocul acestui tumult natural de gînduri, spuse :

— Eram hotărît, Manuel, să mă sacrific şi să mor în luptă. Dar lacrimile bunei şi sfintei mele soţii m-au făcut să mă gîndesc la salvarea mea pentru a o salva şi pe ea. Am fugit amîndoi prin peretele din stînga şi ne-am refugiat în spatele unei îngrădituri din piatră, care se află în faţa locului atacat şi de acolo am văzut asaltul casei noastre, eroismul dumitale, devoţiunea maternă a doñei Petronila, sfîrşitul sărmanului nostru Juan şi rănirea nefericitei Marcela.

— Bietul Juan ! Biata Marcela ! Acum, că ne-a unit nenorocirea, sentimentele mele se vor îndrepta spre ea şi spre fiicele ei — spuse Lucía suspinînd cu profundă tristeţe, întrerupîndu-şi soţul.

— O, da ! Margarita, Rosalía, de azi înainte aceste porumbiţe fără cuib vor întîlni stafia tatălui lor în această casă — afirmă don Fernando.

— S-o aducem aici pe Marcela ca să fie bine îngrijită — grăi Lucía înduioşată ; şi adresîndu-se tînărului adăugă : Manuel, te implor în numele prieteniei, ocupă-te dumneata de asta.

Şi Manuel răspunse cu entuziasmul tinereţii :

— Chiar acum, doamnă ; dumneata zîna cea bună, vei tămădui rănile unei mame, iar noi, don Fernando, vom avea grijă de cei vinovaţi.

La aceste ultime cuvinte o paloare mortală îi cuprinse chipul, pentru că numele lui don Sebastián îi trecu prin minte ; al lui don Sebastián, soţul mamei sale, omul pe care el îl numea tată.

Îşi luă automat pălăria, salută şi ieşi grăbit întîlnindu-se cu doña Melitona, care ascultase totul la uşă fără să piardă o vorbuliţă.

Don Fernando se aşeză lîngă Lucía şi îşi scoase o ţigară.

Cum doña Melitona crezu că aflase destul făcu cale întoarsă pentru a-l informa pe preot, care aştepta nerăbdător sosirea „rubedeniei" sale, pentru ca după aceea să poată merge la slujbă.

Melitona spuse intrînd şi scoţîndu-şi mantia :

— Am veşti proaste, părinţele.

— Bravo, Melitona, ia zi, ce-a fost ?

— Se spune că don Fernando avusese nu ştiu ce socoteli de încheiat cu nişte negustori de lînă şi că don Sebastián îşi pusese obrazul pentru nu ştiu cine şi de aici s-a ivit neînţelegerea şi a pornit scandalul, iar alţii au crezut că e vorba de hoţi şi au tras clopotele — relată Melitona cu gesturi largi.

— Prin urmare a fost o răfuială personală ? Clopotarul o să ia o săpuneală zdravănă pentru a nu mai fi nesocotit cu clopotele sale — zise preotul cu viclenie.

— Aşa spuneau, părinţele, dar fiul lui don Sebastián, un tînăr sosit de curînd, era acolo la don Fernando, prieten de-al lor, şi a spus că el o să-i pedepsească pe vinovaţi — îl lămuri Melitona.

— Așa a spus ? — întrebă preotul ; și mușcîndu-și buzele adăugă pentru sine : Tînăr imberb ! Cînd taică-tău îți spune : „Taci, aici eu...", și chiar fără asta, cine e mai bătrîn știe mai multe...

Și peste puțin timp se auzi clopotul satului chemînd la slujbă.

XX

INTRAREA MARCELEI, RĂNITĂ, așezată pe o targă de lemn și urmată de două orfane, în aceeași casă de unde cu o zi înainte ieșise mulțumită și fericită, o impresionă atît de mult pe Lucía, care se afla singură în acele momente, încît nu-și putu stăpîni lacrimile și se îndreptă plîngînd spre muribundă.

Ceru ca targa să fie așezată într-o cameră curată ; o luă în brațe pe Rosalía, o mîngîie pe Margarita și rosti printre suspine :

— Dragele mele, bietele de voi.

Apoi se adresă Marcelei, așezîndu-se lîngă ea :

— Oh, scumpa mea ! De cîtă resemnare ai nevoie ! Te rog să te liniștești, să ai răbdare...

— Domniță, nu ți-e frică să ne mai aperi ? — spuse indiana cu glas pierdut și privire galeșă, dar Lucía, fără a-i răspunde la această întrebare, continuă :

— Ce slăbită ești ! — și adresîndu-se celor doi servitori care se aflau la ușă porunci : Să-i pregătiți puțină supă de găină cu cîteva felioare de pîine prăjită ; trebuie s-o îngrijim cu toată atenția.

Chipul Marcelei dezvăluia groaznicele ei suferințe, dar cuvintele Luciei parcă i le mai alinase. Aceasta era influența binefăcătoare pe care o exercita asupra ei femeia aceea plină de bunătate care, în ciuda faptului că infirmierul din Killac declarase că rana era mortală și că sfîrșitul era aproape, fiindcă glonțul rămăsese înfipt în omoplat, unde ajunsese străbătînd umărul stîng, și febra îi cuprinsese deja trupul, își revenea văzînd cu ochii.

Astfel trecură două zile în care speraseră s-o salveze.

Cum intră don Fernando, Lucía îl întrebă nerăbdătoare :

— Fernando, şi cadavrul lui Juan ?

— A fost îngropat cu toate onorurile cuvenite, pe socoteala mea. L-au depus într-un mormînt provizoriu — răspunse don Fernando satisfăcîndu-i în amănunt întrebarea Lucíei care spuse :

— De ce provizoriu, dragule ?

— Pentru că este posibil ca judecătorii să facă o nouă cercetare, îndoindu-se de ceea ce am hotărît eu să se facă — răspunse don Fernando scoţînd o hîrtie din buzunar.

— Ce formule, Doamne Dumnezeule ! Şi ce scrie în certificatul ăsta ? Ia să văd ?

— Aici se constată — reluă don Fernando desfăcînd hîrtia şi citind, „că Juan Yupanquí a murit instantaneu datorită unui proiectil tras de la o anumită înălţime şi că sfărîmîndu-i omolatul drept, traversase oblic cei doi plămîni, distrugîndu-i arterele.

— Acest raport va ajuta la cercetări şi la prinderea făptaşului ? — întrebă Lucía interesată.

— Ah, fetiţo ! Puţine speranţe trebuie să nutrim că vom izbuti ceva — zise don Fernando împăturind şi punînd la loc hîrtia.

— Şi preotul Pascual ce zice ?

— Nu i-a fost greu deloc să spună cîteva cuvinte la mormîntul lui Juan Yupanquí, aşa cum nu mi-a fost mie să-i pun o cruce de lemn la cap — răspunse don Fernando răsucindu-şi mustaţa.

— Poate ignoră amănuntele atacului pe care l-am suferit !

— Să le ignore ? Prostii, scumpo. Eu îl cred implicat.

— Da ? Asta mai lipsea să fim dispreţuiţi de aceşti oameni ! Şi judecătorii ? — insistă Lucía indignată.

— Judecătorii şi autorităţile au luat cîteva măsuri în sensul că au păstrat pietrele îngrămădite la uşa noastră drept corpuri delicte — răspunse don Fernando rîzînd şi imediat faţa lui se întristă dezvăluind, astfel, profunda lui decepţie ; sau poate scepticismul pe care toate acele întîmplări îl generaseră în inima sa nobilă şi însetată de dreptate.

Discutînd astfel, soții Marin traversară coridorul care ducea de la o încăpere la alta și intrară în camera Lucíei, unde se așezară față în față, Lucía pe canapea și don Fernando pe un scaun ; stînd picior peste picior îi spuse soției sale :

— O să te necăjesc, scumpo ; cred că mai este puțin must de *quinua* și orez ; dă-mi un pahar.

— Imediat, dragule — zise Lucía ridicîndu-se și ieșind din încăpere.

Un minut după aceea, doamna Marín se întorcea cu un pahar așezat pe o tavă de porțelan, conținînd o licoare lăptoasă presărată cu scorțișoară pisată, care incită văzul și mirosul, și-l dădu soțului.

Don Fernando bău cu lăcomie, puse paharul pe masă, își șterse mustața cu o batistă parfumată și se întoarse la atitudinea de mai înainte, spunîndu-i Lucíei :

— Ce băutură plăcută. Nu știu cum de există oameni care preferă în locul acesteia berea obișnuită.

— Într-adevăr, scumpule ; eu nu pot să suport berea asta populară.

— Și revenind la sărmanul Juan, știi, fetițo, că acest indian mi-a trezit mai mult interes după moartea sa ? Se spune că indienii sînt nerecunoscători și Juan Yupanquí a murit tocmai din recunoștință.

— După mine în Peru nu s-a stins această rasă cu principii de dreptate și noblețe, care-i caracterizează pe fondatorii imperiului cucerit de Pizarro. Chestia e că toți cei de teapa „notabilităților" de aici l-au pus pe indian pe aceeași treaptă cu animalele reproducătoare — zise Lucía.

— Mai e încă ceva, fetițo, reluă don Fernando ; s-a dovedit că sistemul de alimentație a degenerat funcțiile cerebrale ale indienilor. Cum ai observat deja, acești dezmoșteniți mănîncă foarte rar carne, iar cuceririle științei moderne ne demonstrează că activitatea cerebrală este strîns legată de nutriție. Indianul, condamnat la o alimentație vegetariană dintre cele mai neobișnuite, trăind cu frunze de nap, bob fiert și frunze de *quinua*, fără albuminoizi și săruri organice, creierul său nu are de unde lua fosfații și lecitina fără nici un efort psihic ; nu face decît să li se umfle creierul pe care-l scufundă în întune-

ricul gîndurilor, făcîndu-i să trăiască la acelaşi nivel cu animalele lor de povară.

— Sînt de aceeaşi părere, dragă Fernando, şi te felicit pentru dizertaţie, cu toate că eu nu înţeleg, dar dacă s-ar traduce în engleză te-ar onora cu titlul de DOCTOR ŞI SAVANT ÎN ORICE UNIVERSITATE DIN LUME — răspunse rîzînd Lucía.

— Mare şmecheră eşti ! Dar aici m-a onorat numai rîsul tău — spuse Fernando roşind uşor, pentru că vorbele soţiei îl făcură să înţeleagă că se lansase într-o discuţie ştiinţifică, poate pedantă şi nelalocul ei.

— Nu, dragă. Ce ? Dacă rîd e numai... pentru formalismul cu care am început să discutăm asupra acestor lucruri la mormîntul unui indian atît de deosebit ca Juan.

— Deosebit, nu, Lucía ; dacă într-o zi vor apărea zorii adevăratei independenţe a indienilor, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom asista la evoluţia regeneratoare a rasei oprimate şi umilite de astăzi — răspunse don Fernando revenind la expansiunea sa verbală.

— Nici acum nu te contrazic dragule, dar vorbind despre morţi, am uitat de cei vii. Mă duc să văd dacă i-au dat să mănînce Marcelei — spuse Lucía şi ieşi cu pas uşor.

XXI

MANUEL NU AVUSESE NICI MĂCAR o oră de odihnă adevărată de cînd începuseră funestele întîmplări care au zguduit populaţia din Killac.

Imediat ce poruncise mutarea Marcelei în casa Luciei, la care asistase şi el o vreme, începu să facă cercetări prudente, folosind pentru aceasta isteţimea, calităţea pe care o dă buna educaţie căpătată într-un colegiu serios. Din aceeaşi prudenţă fugea de o explicaţie imediată cu don Sebastián şi îşi impuse îndepărtarea momentană de casa domnului Marín.

Dar toate întîmplările au un deznodămînt.

Într-o dimineaţă, întorcîndu-se acasă tăcut şi gînditor, absorbit de o singură idee, o găsi pe mama sa prepa-

rînd niște pește care, spintecat în două, cu ingredientele respective ca piper, ceapă tocată, sare, ardei iute și unt, așezat într-un vas de pămînt, aștepta să fie băgat la cuptor.

Văzîndu-l pe fiul său, doña Petronila spuse :

— Manuelito, ce mult îți plăcea peștele la cuptor ! Îți amintești, dragule ? De aceea îl prepar chiar eu. Cine să gătească pentru băiatul meu ?

— Mulțumesc, mamă. Pune repede bunătatea asta la foc și du-te în camera ta — zise Manuel, pentru a cărui inimă fu un balsam acea scenă simplă de familie, spunîndu-și apoi în drum spre camera doñei Petronila :

— Binecuvîntate fie mamele ! Cine n-a simțit răsfățul și mîngîierile mamei sale și n-a primit sărutările cu care ne-a strîns la pieptul lor, oh ! nu știe ce este dragostea.

Odată intrat în dormitor, își trase un scaun lîngă masă, își sprijini coatele și-și lăsă capul în mîini într-o atitudine meditativă.

Ce combinații făcuse !

Toate firele pe care le-a urmărit în cercetările întreprinse, împreună cu persoanele care i s-au alăturat, l-au ajutat să întrevadă adevărații autori ai asaltului asupra casei lui don Fernando Marín, între aceștia desprinzîndu-se figurile lui don Sebastián, preotului Pascual și a lui Estéfano Benites.

Sosi doña Petronila și, bătîndu-l pe umăr, îi spuse :

— Ai adormit, Manuelito ?

Manuel tresări speriat, o privi drăgăstos, se ridică și răspunse :

— Nici vorbă, mamă ; mintea mea neliniștită mă ține treaz. Așază-te să stăm de vorbă.

Și trăgînd alt scaun lîngă al său i-l oferi mamei sale.

— Nu, fiule, eu o să mă așez aici, pe acest scăunel ; aici stau mai comod — răspunse doña Petronila refuzînd scaunul și așezîndu-se pe un taburet acoperit cu un covoraș și aranjîndu-și rochia.

— Cum vrei — spuse Manuel, așezîndu-se la rîndul său.

— Bănuiesc despre ce vrei să-mi vorbești. Doamne, ce lucruri groaznice s-au petrecut ! Nu ? Nu mi-am revenit nici pînă acum ; văd numai fețele indienilor morți, scăldați în sînge, plini de noroi. Doamne ! Doamne !

— Ah, mamă ! Sub ce stea nefastă m-am întors să asist la aceste întîmplări ? Dar sînt lamentări inutile, mai bine să încercăm să reparăm ceva, să-l salvăm pe don Sebastián — replică Manuel, începînd confidenţele între mamă şi fiu.

— Ah, fiule ! La ce bun să-ţi povestesc tot ? De cînd l-au făcut guvernator pe tatăl tău, a devenit altul şi... nu mă mai înţeleg cu el...

— Da, ştiu. Am înţeles totul, mămico, din prima clipă.

— Vorbeşte-i tu ; pe tine o să te asculte.

— Mi-e teamă că nu ! Dacă eu aş fi fost într-adevăr fiul lui, ar fi vorbit în el vocea dragostei părinteşti dar... tu... tu ştii...

— Şi de ce aduci vorba despre asta ? — spuse doña Petronila supărată.

— Iartă-mă, mamă. Să trecem la subiect. Tu trebuie să mă ajuţi, dar cu dragoste, fără cuvinte amare, fără reproşuri, nimic din toate astea ; pur şi simplu trebuie să-l facem să renunţe la funcţia de guvernator şi pentru restul, voi suporta consecinţele ; m-am gîndit la asta. Acum trebuie să-l văd pe poltronul de popă.

— Nu vorbi aşa despre un sacerdot. Doamne ! Cel ce ia în derîdere numele lui cade în dizgraţie !

— Mamă, omul care abuzează de funcţie merită să fie dispreţuit ; dar să nu vorbim de el ci de don Sebastián. Du-te la el în cameră şi încearcă să-i vorbeşti, pregăteşte-l sufleteşte pentru a mă primi şi pe mine.

— Chiar acum ? — întrebă doña Petronila ridicîndu-se brusc.

— Da, mamă, nu e timp de pierdut — zise Manuel încheindu-se la haină.

Şi doña Petronila ieşi încet. Ajungînd la uşa camerei lui don Sebastián, se opri cîteva clipe, se închină şi intră.

Manuel se plimba de la un capăt la altul în camera mamei sale adîncit în gînduri, pentru că întrevederea cu don Sebastián va trebui să fie cam brutală pentru el.

Tot plimbîndu-se, deodată îi sări în ochi un vas de lut aşezat pe colţul unui dulăpior, care îi atrase atît de mult atenţia încît, examinîndu-l, spuse :

— Asta trebuie să fie un *huaco* * foarte valoros ; ce argilă fină... şi aceste desene atît de impecabil executate ; ce bine sînt făcute motivele şi umbrele de pe mantia pe care o poartă fluturînd indianul, care o fi vreun şef de trib.

— Manuelito, se pare că Chapaco e în toane bune — spuse doña Petronila intrînd veselă.

— Ce i-ai spus ? — întrebă curios Manuel, punînd vasul la loc.

— Eu n-am vrut să-i spun nimic din cele cu care te-ai însărcinat tu, dar i-am zis că ar fi mai bine să renunţe la funcţie, pentru că va avea neplăceri după arestarea vinovaţilor din noaptea trecută.

— Nu i-ai spus că este bănuit şi el ?

— De ce să-i fi spus asta ? Doamne ! Ar fi sărit cît colo de furie. Eu nu îndrăznesc... !

— Dar ce a răspuns pînă la urmă ?

— „Ştiu eu cum să procedez", mi-a spus bine dispus. Du-te, îl îndemnă doña Petronila, luîndu-l de mînă pe fiul său.

Manuel o sărută pe frunte şi se îndreptă spre camera lui don Sebastián Pancorbo, guvernatorul din Killac.

XXII

DON SEBASTIÁN STĂTEA RĂSTURnat într-un fotoliu, înfăşurat într-un poncho pluşat, legat la cap cu o basma roşie de mătase, ale cărei colţuri, formînd un nod, îi cădeau pe frunte. Era vizibil preocupat.

— Bună ziua, domnule — spuse Manuel cînd intră.

— Bună ziua. De unde ai apărut, Manuel ? Sincer vorbind, de cînd te-ai întors nu ne-am văzut mai mult de trei ori — răspunse don Sebastián, ascunzîndu-şi preocuparea.

— Nu este vina mea, domnule ; dumneavoastră n-aţi fost acasă.

— Sincer vorbind, cu prietenii ăştia şi cu funcţia pe care o exercit nici nu-ţi mai aparţii ; ai dreptate, Manuelito — spune guvernatorul.

* antichitate dezgropată din mormintele incaşilor.

Şi căutînd parcă un mod de a-şi scuza purtarea, adăugă :

— Ceea ce s-a petrecut noaptea trecută, sincer vorbind, fiule, ne-a pus în mare pericol, fără a putea stăvili dezordinea care s-a creat. Ce să facem fără forţă armată ? Dar tu te-ai purtat foarte bine... şi, sincer vorbind, şi don Fernando ăsta e de vină.

— Am venit să vorbesc cu dumneata în mod serios despre ce s-a întîmplat noaptea trecută. Nu pot să stau cu mîinile încrucişate cînd văd că eşti acuzat.

— Eu ? — tresări Pancorbo.

— Dumneata, domnule.

— Şi cine e ăla ? Să vedem, cine ? Sincer vorbind, vreau să-l cunosc.

— Nu vă înfuriaţi, domnule, liniştiţi-vă şi să discutăm ca între tată şi fiu ; aici nu ne aude nimeni — replică Manuel, muşcîndu-şi buzele.

— Şi tu, ce zici ? Vorbeşte ! Sincer vorbind, îmi place ideea.

— Din toate cercetările pe care le-am întreprins rezultă... aproape sigur că preotul Pascual, dumneata şi Estéfano Benites aţi organizat şi condus acest complot împotriva lui don Fernando, pentru restituirea banilor de împărţeală şi înmormîntare.

Don Sebastián făcu feţe-feţe la fiecare cuvînt al lui Manuel şi, în final, palid, pradă unui tremur nervos, fără a se mai putea stăpîni, izbucni :

— Au spus asta ? Sincer vorbind, ne-au trădat !

— Nu eraţi numai voi singuri ; şi alţi indivizi au luat parte la complot, uneltirile care se pun la cale, între mai mulţi şi la un pahar, nu poartă pecetea discreţiei — reluă Manuel calm.

— O fi Escobedito ; sincer vorbind, îmi inspira bănuieli acest tinerel.

— Cineva a fost, don Sebastián ; nu mai e timp de presupuneri, ci de a te pune pe dumneata la adăpost de orice neplăcere.

— Şi la ce te-ai gîndit, fiule ? — întrebă don Sebastián, schimbînd tonul.

— Ca dumneata să renunţi imediat la funcţia de guvernator — răspunse tînărul.

— Asta nu, sincer vorbind, asta nu ! Să renunț să fiu o autoritate în satul în care m-am născut ? Nu, nu, nici nu-mi propune așa ceva, Manuel — zise don Sebastián supărat.

— Dar trebuie s-o faci înainte de a fi destituit, e mai bine ; dumneata ai fost luat de curent, autorul principal este preotul, o să mă înțeleg eu cu el, iar dumneata, don Sebastián, îți semnezi demisia. De cînd eram de-o șchioapă te-am numit tată, toți mă cred fiul dumitale și dumneata nu te poți îndoi de mine, nici să-mi disprețuiești sfaturile ; fac toate acestea din dragoste pentru mama mea, din recunoștință pentru dumneata — spuse Manuel epuizîndu-și arsenalul motivelor de convingere și ștergîndu-și fruntea pe care curgea sudoarea datorită discuției în care a trebuit să amintească iar paternitatea sa necunoscută societății.

Don Sebastián era copleșit, îl îmbrățișă pe Manuel, spunîndu-i :

— Procedează, deci, cum crezi, sincer vorbind... dar preotul să nu rămînă nepedepsit.

— Totul se va aranja cît se va putea mai bine pentru dumneata, domnule, și mai tîrziu vom merge la don Fernando pentru că e nevoie să cădeți la o înțelegere. Acum mă duc la preotul Pascual. Pe curînd — spune Manuel luîndu-și pălăria.

Și ieși îndreptîndu-se spre casa parohială, în timp ce don Sebastián repeta printre dinți, clătinînd din cap :

— Escobedito, sau Benites... niște puștani... !

În acest timp, preotul Pascual își lua liniștit micul dejun, înconjurat de doi motani, unul negru și celălalt galben cu alb ; un cîine lățos dormita cu capul pe labele dinainte, întins cît era de lung pe pragul casei și sluga, cu brațele încrucișate, într-o atitudine umilă, aștepta în picioare, lîngă cîine, ordinele stăpînului său.

Cînd auzi pași și-l văzu pe Manuel, preotul luă o farfurie adîncă și, întorcînd-o, acoperi cu ea altă farfurie în care se afla un porumbel gătit *a la criolla,* cu cîte o roșie pe fiecare aripă și cu un fir de pătrunjel în cioc.

— Părinte — zise Manuel intrînd, scoțîndu-și politicos pălăria.

— Tinere Manuel, cărei fericite ocazii îi datorez plăcerea de a te vedea ? — întrebă preotul.

— Cauza venirii mele nu cred să vă fie necunoscută, părinte — răspunse Manuel cu asprime, pentru că se pregătise să-l abordeze fără menajamente.

— Fiule, sînt surprins — spuse preotul schimbînd tonul şi ridicînd distrat furculiţa de pe masă.

Manuel, care rămăsese în picioare, se aşeză pe un scaun, apoi continuă :

— Fără introducere, părinte ; revolta care în noaptea trecută a umplut de ruşine şi a îndoliat satul este opera dumitale...

— Ce spui, neobrăzatule ? — făcu preotul mişcîndu-se în scaun, surprins să audă pentru prima oară pe cineva cum i se adresează de la egal la egal şi pe un ton acuzator.

— Fără calificative, părinte ; aminteşte-ţi că nu sutana face să fie respectat omul, ci invers, căci sutană îmbracă atît sacerdoţii demni, cît şi cei ticăloşi — replică Manuel.

— Şi ce probe ai avea dumneata pentru o astfel de acuzaţie ?

— Toate de care are nevoie un om pentru a-l acuza pe altul — reluă cu simplitate tînărul.

— Şi dacă în locul meu ar fi fost altă persoană în faţa căreia ar fi trebuit să-ţi pleci capul ruşinat ? — spuse preotul Pascual, lovind în masă cu furculiţa pe care o ţinea încă în mînă şi crezînd că-i dăduse o lovitură decisivă lui Manuel.

Dar tînărul, fără să-şi piardă cumpătul, răspunse cu aplomb :

— Această persoană la care dumneata faci aluzie părinte, a fost, din nenorocire, o marionetă în mîinile dumitale, cum au fost şi alţii...

— Ce spui, tinere ? — strigă furios preotul, cuprins de îndoială. Ţi-o fi spus ticălosul de Pancorbo ?...

— Ceea ce auzi părinte şi să fim concişi — zise Manuel.

— Mai concis ai fi dumneata plecînd — sări preotul furibund.

— Să nu vă aşteptaţi ca plec, părinte, înainte de a lămuri situaţia.

— Şi ce pretinzi dumneata ? — întrebă parohul schimbînd tonul şi stăpînindu-şi pornirile colerice.

— Ca dumneata şi don Sebastián să reparaţi răul făcut, înainte ca justiţia să-i pedepsească pe delicvenţi.

— Ce-mi aud urechile ? Dumnezeule ! Don Sebastián, slab de înger cum e, m-a trădat... ! — exclamă preotul înfrînt definitiv de Manuel, care tocmai îl pomenise pe tatăl său.

Dar ca înecatul care se agaţă şi de un pai, reveni :

— Vei fi dumneata un fiu denaturat care-şi acuză propriul tată ?

— Sigur că nu, din moment ce alerg pentru îndreptarea situaţiei şi atenuarea vinei care oricum îi aparţine, căci credinţa noastră religioasă ne învaţă că fără prealabila iertare a răului nu vom găsi deschise porţile raiului.

— Aha ! Asta te-au învăţat profesorii, ca să nu iei în seamă acuzaţia adusă tatălui dumitale ? — întrebă preotul cu ironie, angajat în acţiunea sa de dezvinovăţire.

— Încă ceva, părinte, m-au învăţat că fără onestitate nu există cetăţean, nici patrie, nici familie, şi repet că nu-l acuz pe don Sebastián, caut probe pentru a-i atenua vina...

Ar mai fi continuat tînărul, dar apăru un servitor al lui don Fernando, foarte speriat şi desfigurat, strigînd încă de la poartă.

— Părinte, părinte, veniţi la un muribund.

— Du-te, părinte, să-ţi îndeplineşti datoria de preot şi... vorbim după aceea — spuse Manuel, observînd că exista un martor şi, înclinîndu-se, ieşi.

Preotul se duse să-şi ia pălăria şi, privindu-l pe Manuel care pleca, spuse cu dispreţ :

— Căcat cu ochi !

Apoi descoperi farfuria pe care o ferise de praf şi mirosind-o murmură :

— Mi s-a răcit porumbelul... în sfîrşit, o să-l mănînc la întoarcere.

XIII

SOȚII MARÎN DEPUNEAU TOATE eforturile pentru salvarea bolnavei, dar, din nefericire, starea ei se înrăutățea pe zi ce trece, scurtîndu-i viața.

Aflîndu-se la ora aceea cu don Fernando, cu care conversa într-o dulce intimitate, Lucía spuse :

— Ce mister, Fernando ! Marcela a venit în casa noastră, liniștită și fericită, în căutare de ajutor pe care l-a găsit în numele carității ; noi ne bucurăm de mult bine și din aceste acțiuni înălțătoare și sfinte a rezultat nenorocirea tuturor !

— Amintește-ți, fetițo, că datoria vieții este lupta și că mormîntul binelui este săpat de ignoranță. Triumful constă în a nu te lăsa îngropat... !

În ușă apăru Margarita ca o furtună, strigînd :

— Domniță, te cheamă mama.

— Vin îndată — răspunse Lucía.

Și adresîndu-se soțului ei cu o bătaie ușoară pe umăr:

— La revedere, dragule — spuse — ; și se îndreptă spre camera Marcelei.

Aceasta stătea în capul oaselor, sprijinită de mai multe perne din dril trandafiriu. Văzînd-o pe Lucía, ochii i se umplură de lacrimi, și, cu vocea slăbită și sacadată, exclamă :

— Domniță... o să... mor... ! Vai... ! Fetele mele... ! porumbițe fără cuib... fără sprijin... și fără mamă... ! Vai... !

— Sărmană Marcela, ești foarte slăbită, nu te agita ! Nu vreau acum să-ți țin discursuri pentru a-ți dovedi cît de întortocheate sînt căile Domnului, dar tu ești bună, tu... ești creștină — spuse Lucía, aranjîndu-i păturile care îi alunecaseră de pe pat.

— Da... domniță... !

— Dacă ți-a sosit ceasul, Marcela, fii liniștită ! Fetele tale nu sînt păsări fără cuib ; aceasta e casa lor ; eu le voi fi mamă... !

— Dumnezeu... să te răsplătească... ! Vreau să-ți dezvălui un secret... care să rămînă în inima ta... pînă în

clipa... în care va trebui să-l mărturisești — spuse bolnava făcînd eforturi de a mai continua.

— Care ? — întrebă Lucía apropiindu-se mai mult.

Și Marcela, lipindu-și buzele aproape înghețate de urechile soției lui don Fernando, murmură cuvinte ce o făcură pe Lucía să se uite de mai multe ori îngrozită la bolnavă, care, la sfîrșit, o întrebă :

— Îmi promiți... domniță ?

— Da, ți-o jur pe Hristos răstignit pe cruce — răspunse Lucía emoționată.

Și sărmana martiră, pentru care clipele agoniei se apropiau, adăugă ceea ce însemna despărțirea de lucrurile lumești :

— Dumnezeu să te răsplătească... ! Acum... vreau să mă spovedesc... după aia... mă așteaptă... moartea !

Se anunță sosirea preotului Pascual, la al cărui salut Lucía răspunse cu răceală, luîndu-le de mînă pe Rosalía și Margarita cărora trebuia să le distragă atenția ca să nu asiste la plecarea definitivă a mamei lor.

Parohul, ajungînd lîngă patul muribundei, ascultă spovedania victimei sale.

Margarita nu se mai putea lăsa păcălită.

Ochii îi erau înroșiți de plîns.

Va mai plînge, însă, cînd o va vedea pe mama ei pe umerii unor străini, care o vor duce să o depună pentru totdeauna în pămîntul umed al cimitirului.

Sărmană Margarita !

Cu toate acestea, în durerea sa, nu realiza cît de mare îi era nenorocirea.

Scoțîndu-le pe fete pentru a le încredința unei servitoare, care să le îmbrace cu rochiile cusute la mașina „Davis", Lucía își spuse :

Sfînta naivitate a copiilor ! Ah ! Copilăria îmbracă totul în căldura unui soare strălucitor, în timp ce bătrînețea îngheață totul în frigul scepticismului. Au dreptate bătrînii să fie sceptici după ce i-au cunoscut pe oameni ? Fetelor — adăugă cu voce tare — duceți-vă cu Manuel care vă va da biscuiți și rochițe frumoase.

Și plecă în căutarea lui don Fernando, care lucra în biroul său. Aproape în același timp sosiră Manuel cu don Sebantián. Cînd îi văzu, Lucía, frîngîndu-și mîinile, se întrebă speriată :

— Ce se va întîmpla azi în această casă, în care într-un interval atît de scurt s-au petrecut evenimente atît de tragice a căror durată nu poate fi măsurată încă ? Ce nouă dramă se va desfăşura în căminul meu, unde o mînă nevăzută a adunat acum pe principalii actori, urmăritor şi urmăriţi, vinovaţi şi nevinovaţi, în prezenţa unei mame care se află la marginea mormîntului săpat de aceste „notabilităţi", care, la un aşa zis atac împotriva obiceiurilor lor, îşi urmăresc numai scopurile personale, fără a dispreţui practicile injuste ? Doamne, Dumnezeule... !

— Sluga dumneavoastră, doamnă Lucía — spuse Manuel întîlnind-o pe soţia domnului Marín aproape de uşa biroului, unde intrară urmaţi de don Sebastián.

— Domnilor — răspunse Lucía cu o repulsie evidentă pentru don Sebastián, care, scoţîndu-şi pălăria, salută :

— Bună ziua, doamnă... domnule...

— Bună, don Manuel ; bună ziua, don Sebastián — vorbi don Fernando stăpînindu-şi impresia dezagreabilă pe care i-o produsese prezenţa celui de-al doilea.

Dar Manuel, prevăzînd impresia aceea şi pentru a atenua lucrurile, fu primul care începu discuţia :

— Domnule Fernando, am venit să ne punem de acord asupra felului în care vom putea da satisfacţie unui sat care a fost jignit cu aceeaşi ignoranţă cu care se loveşte un cîine turbat.

— Să mă mulţumeşti pe mine, don Manuel, nu este foarte greu, într-adevăr ; eu, mai mult sau mai puţin, am studiat caracterul oamenilor acestui sat, care se dezvoltă fără stimulentul unui exemplu bun şi al unui sfat sănătos, care, cu preţul propriei sale demnităţi va păstra ceea ce el numeşte „obiceiul pămîntului". Dar, cum se mai refac victimele pe care le-a provocat ? — întrebă domnul Marín, imprimînd cuvintelor sale asprul accent al adevărului şi al reproşului.

— Dar, sincer vorbind, cîţi morţi au fost ? — îndrăzni să întrebe don Sebastián cu voce tremurîndă.

— Poftim ! Dumneata nu ştii, don Sebastián ? Dumneata care eşti autoritate locală ? Ciudat lucru, foarte ciudat ! — spuse don Fernando drept orice răspuns, făcînd un pas spre scaunul pe care stătea soţia sa.

— Firească dumneavoastră uimire — se grăbi să spună Manuel — va fi satisfăcută, don Fernando, cînd

veți afla că tatăl meu nu a ieșit din casă după întîmplările pe care am avut norocul să le stăvilesc, ținîndu-i locul ajutorul de guvernator, conform legii.

— Această sîrguință prevăzătoare și foarte gîndită nu-l scutește de responsabilități — observă Lucía cu ascuțimea naturală a minții sale de femeie.

Dar Manuel, prompt de fiecare dată, spuse :

— Doamnă, eu care am venit în momente atît de tragice pentru Kíllac, pentru acest sat în care m-am născut, nu puteam rămîne nepăsător ; trebuia să caut să îndrept lucrurile, să preîntîmpin noi fărădelegi și l-am convins pe tatăl meu să renunțe la postul în care... n-a știut să se mențină. Vreau să mai îndrept cîte ceva.

— Și vei intra dumneata în lupta cu viciile care se bucură de privilegiul de a fi socotite împămîntenite, cu greșeli care dau roade sub copacul Obiceiurilor, fără exemple, fără stimulente, care trezesc sufletele din atonia în care le-a scufundat abuzul, dorința nesăbuită de cîștig și ignoranța păstrată de speculă ? Mi se pare foarte greu, don Manuel — spuse domnul Marín.

Manuel nu era nici dezarmat, nici convins și replică :

— Aceasta, desigur, aceasta este lupta tineretului peruan exilat pe aceste meleaguri. Sper, don Fernando, că civilizația care urmează, arborînd steagul creștinismului pur, nu va întîrzia să se manifeste, constituind fericirea familiei și, ca o consecință logică, fericirea socială.

— Și puterile dumitale vor fi suficiente, tinere Manuel ? Te bazezi dumneata pe alte ajutoare în afară de cel pe care ți-l dă mama dumitale și pe care ți-l oferim noi, prietenii ? — întrebă don Fernando, oprindu-se din mers și aruncînd afară o bucățică de hîrtie pe care o făcuse ghemotoc în timpul discuției.

Lucía își încrucișă brațele obosită și don Sebastián rămase drept ca un stîlp plantat sub o cupolă istorică.

— Cred că acest sat n-a fost molipsit de mîrșăvie, oamenii lui sînt docili, ne-au dovedit-o chiar evenimentele pe care le regretăm și mi se par ușor de condus pe drumul cel bun — spuse Manuel cu căldură.

— Nu te contrazic, Manuel, dar...

— Greșeala se poate îndrepta, sincer vorbind, domnule — îndrăzni don Sebastián.

— Sigur că da, cînd această greşeală nu te aruncă în eternitate, don Sebastián ; sînt şapte răniţi, patru cadavre şi nenorocita de Marcela pe moarte, lăsîndu-şi fetele singure ; în total orfani, văduve...

— În ce fel vei corecta dumneata aceste greşeli ? — întrebă Lucía îndreptîndu-şi picioarele şi venind în ajutor soţului ei.

Don Sebastián îşi acoperi faţa cu mîinile ca un copil ; Manuel păli, ştergîndu-şi sudoarea abundentă care-i cuprinsese fruntea şi vocea disperată a Margaritei răsună :

— Fie-vă milă... ! Doamnă, domnule, vă rog... !

— Să mergem ! — spuse Lucía ridicîndu-se cu viteza gîndului şi, poruncindu-le celor prezenţi, cu privirea.

Toţi alergară lîngă patul soţiei martire, a cărei viaţă se stinse într-un suspin, rostogolindu-i-se pe obraz ultima lacrimă cu care îşi lua adio de la valea durerii.

Marcela zburase spre seninele plaiuri ale păcii eterne, lăsîndu-şi învelişul muritor pentru ca omul să discute în prezenţa lui despre teoria descompunerii organice care proclamă NIMICUL şi începuturile perfecţiunii mecanice pusă în mişcare de CEVA, al cărei început şi sfîrşit de funcţionare reclamă o mînă pricepută, revelîndu-l pe autorul naturii.

Cadavrul se afla acolo !

Şi don Sebastián, şi preotul Pascual, singurii responsabili de calamităţile petrecute în Killac, erau prezenţi în faţa rămăşiţelor moartei.

XXIV

BÎRFA ŞI COMENTARIILE ALERGAU din gură în gură, unele exacte, cele mai multe denaturate, şi indienii, ruşinaţi de docilitatea cu care au răspuns chemării clopotului şi au căzut în greşeala de a ataca paşnicul cămin al lui don Fernando Marín, hoinăreau prin împrejurimile tîrgului tăcuţi şi fricoşi.

Estéfano Benites își strînse tovarășii în aceeași cameră a casei sale unde l-am întîlnit jucînd cărți și, convingîndu-se de complicii săi că erau nehotărîți, le spuse pentru a-i însufleți :

— Facem haz de necaz.

— N-am crezut că glonțul va ieși fără să apeși pe trăgaci — zise Escobedo agitînd codirîștea pe care o avea în mîini.

— Dacă vin judecătorii, știți deja ce trebuie să faceți — îi instrui Estéfano.

— Și ? Dacă ne pune să declarăm sub prestare de jurămîn ? — observă Escobedo.

— Nu știm nimic, amice, și... asta să ne-o amintim bine cînd încep cercetările ; noroc că sînt secretarul Judecătorului de instrucție.

— Să dăm vina pe indienii morți — își dădu unul cu părerea.

— Să-l predăm pe clopotar ; indianul ăsta are vaci și putem să-l șicanăm — spuse altul.

— Omule, ai vorbit cu Rajita aseară ? — întrebă Escobedo pe primul vorbitor.

— Eu nu, cel care a vorbit a fost don Estéfano — spuse celălalt.

— Da, eu am vorbit cu el — afirmă Benites.

— Și cum a fost ? Eu mă gîndesc să-l citez pe Rajita pentru că este prieten bun cu mine și pentru că avem o afacere împreună, cu o moară — spuse hotărît Escobedo.

— Iată ce i-am spus : Santiago, fii pregătit, că știu din niște hîrtii că pe-aici bîntuie niște bandiți care jefuiesc biserici și cum parohia satului e bogată trebuie s-o păzim.

— E bine. Rajita ține mult la mine, e în stare să mă urmeze și în iad — adăugă Escobedo surîzînd și lovindu-se ușor cu codirîștea peste picioare.

— Acum, aveți grijă să vedeți ce se întîmplă, da ? Eu mă duc la don Sebastián să punem lucrurile la punct — spuse Benites despărțindu-se de prietenii săi.

Şi fiecare se duse spre cîte un m e n t i d e r o*, căci aşa se numeau colţurile pieţei, nume dat chiar de ei într-un moment de inspiraţie.

Răzmeriţa trecuse, aşa cum fusese urzită în casa parohială, deşi fără rezultatele scontate de acei conservatori înrăiţi în viciile lor.

Mulţimii adunate i se semnalase casa lui don Fernando ca refugiu al presupuşilor bandiţi şi, cum în momentele de exaltare gloata nu mai stă pe gînduri, a crezut şi a atacat. Aceasta a fost tragedia.

După aceea, intervenţia curajoasă a unui tînăr aproape necunoscut în sat, însoţit de o femeie atît de respectabilă şi iubită ca doña Petronila, impuse încetarea revoltei căreia îi urmă liniştea ; şi apoi, cu această schimbare rapidă a sentimentelor mulţimii, veni regretul, oroarea celor săvîrşite, căci în violetul zorilor apărea ca farsa cea mai josnică.

Autoritatea judecătorească se prezentă la locul nenorocirii şi doi experţi numiţi ad-hoc îşi expediară raportul în termeni pe cît de tehnici pe atît de obscuri pentru a ajunge la aflarea adevărului.

La intrarea lui don Fernando, a Lucíei, a lui don Sebastián şi a lui Manuel în camera Marcelei, care tocmai murise, cadavrul cald încă zăcea întins pe un pat uşor de fier, acoperit cu o cuvertură albă cu dungi albastre şi roşii, cusută în sat. Braţele întinse lăsau descoperită o parte a umărului.

Îngenunchiat lîngă patul mortuar, cu faţa ascunsă în mîini, stătea preotul Pascual.

Margarita, schimbată total, cu un capoţel negru de percal, cu părul despletit şi ochii roşii, cu lacrimile care izbucneau din inimă, o ţinea strîns de mînă pe moartă.

Lucía scoase din buzunarul rochiei o batistă albă şi cu ea acoperi faţa defunctei, cu respectul pe care îl inspira acea martiră a dragostei materne, a recunoştinţei şi a încrederii.

În mintea Lucíei se îngrămădeau dezvăluirile pe care Marcela i le făcuse în ultimele clipe ale vieţii. Don Fernando şi don Sebastián rămaseră în mijlocul camerei, şi Manuel, uitîndu-se la Margarita, îşi simţi inima invadată de tot sîngele din vene.

*colţ sau loc pentru bîrfitori.

Intrase în acea cameră în momentul psihologic în care sînt răscolite marile pasiuni ale inimii ? O cunoscuse pe Margarita într-o situaţie atît de solemnă şi cînd inima sa era predispusă atîtor senzaţii întîlnite în izbucnirea celei mai mari dintre pasiuni ? Era o confuzie sau frumuseţea remarcabilă a Margaritei era cea care subjugă inima studentului în anul doi la Drept ?

Nu ştim, dar micul arcaş săgetă sufletul Margaritei şi inima lui Manuel ; şi lîngă patul de moarte se născu dragostea care, avînd în faţă un obstacol de netrecut, îl va conduce pe acel tînăr, născut după cît se pare într-un mediu superior celui al Margaritei, în pragul fericirii.

Într-o cameră mortuară se vorbeşte foarte puţin.

Cuvinte spuse în şoaptă, paşi uşori ca şi cum încă s-ar priveghea un bolnav, acesta era cadrul unde se imita liniştea mormîntului.

De data aceasta, preotul Pascual fu cel care întrerupse atitudinea de reculegere. Cu privirea goală şi cu vocea limpede, spuse :

— Rugaţi-vă Domnului, pentru că azi dînd fericirea unei sfinte în cer, îmi redă un păcătos pe pămînt. Fiilor ! Fiilor ! Iertare ! Căci vă promit în acest loc sfînt, aici, în faţa rămăşiţelor unei martire, că acest păcătos va începe o nouă viaţă... !

Toţi rămaseră supeſiaţi şi-l priveau pe preotul Pascual crezîndu-l nebun.

Dar el, fără a-şi da seama, continuă :

— Să nu credeţi că în mine a murit sămînţa binelui care păstrează în inima omului cuvîntul mamei creştine. Nenorocit e omul care e aruncat în deşertul preoţiei fără sprijinul unei familii ! Iertare ! Iertare... !

Şi îngenunchie din nou într-o atitudine rugătoare.

— Aiurează — spuse unul.

— A înnebunit — observară alţii.

Don Fernando, înaintînd, îl luă de braţ pe preotul Pascual, îi ridică şi-l conduse în biroul său pentru a se linişti.

Lucía, adresîndu-se celor prezenţi, spuse :

— Doamne... ! Dar... să mergem ! Să lăsăm în pace pe cine nu mai e printre noi.

Şi arătă spre Marcela.

Manuel, luînd-o de braţ pe Margarita, răspunse cu voce dulce :

— Doamnă, dacă Marcela a plecat spre ceruri smulgînd lacrimi, această copilă ne dă speranţe !

— Ai dreptate, Manuel. Margarita, dacă n-am putut s-o fac fericită pe mama ta, te voi face pe tine. Vei fi fata mea ! — zise Lucía adresîndu-se orfanei.

Acele cuvinte căzură ca o ploaie dătătoare de viaţă peste tînărul, care, privind-o pe Margarita, îşi repeta în gînd :

— Ce frumoasă e ! E un înger ! Ah ! Şi eu o voi face fericită.

— Să mergem ! — repetă Lucía luîndu-l de braţ pe don Sebastián care părea o statuie. Trebuie să îndeplinim ultimele îndatoriri pentru cea care a fost Marcela.

Şi-l scoase, lăsîndu-l pe Manuel s-o conducă pe orfană care, printr-o misterioasă combinaţie, ieşea din camera mortuară a mamei sale însoţită de omul pe care îl va iubi atît de mult.

XXV

POZITIVĂ E INFLUENŢA PE CARE o exercită faţă de semenii lui un om care, recunoscînd că mersese pe calea cea rea, se opreşte pentru a face cale întoarsă şi cere ajutorul celor buni.

Cît de fără inimă şi de egoist ar fi secolul actual, ar fi nedrept ca remuşcarea să nu inspire interes şi să nu merite respect !

Cuvintele preotului Pascual stîrniră nobilele sentimente ale lui don Fernando Marín în aşa măsură încît era gata să-l ajute, sau mai bine zis, să-l apere pe paroh de complicaţiile care ar surveni în cursul cercetărilor iniţiate de intervenţia judecătorului ; dar domnul Marín era om cu experienţă, cunoscător al inimii omeneşti şi în atitudinea preotului Pascual văzu o faţetă diferită de cea pe care o vedea vulgul şi-şi spuse :

— Aceasta este explozia fricii, zguduirea nervoasă produsă de spaimă ; nu pot avea încredere în cuvintele acestui om.

Între timp, preotul Pascual, ca şi cum ar fi intuit gîndul domnului Marín, îi zise :

— Nu vreau să mă opresc aici, don Fernando. Hotărîrile însoţite de şovăială se destramă. Am fost mai nenorocit decît un criminal. Mint cei care, susţinînd o teorie iluzorie, caută cinstea preoţilor departe de familie, aruncaţi în mijlocul turmei, cînd practica şi experienţa, ca două puncte de sprijin ale sferei care trebuie să ne indice fără greş ora, ne arată că este imposibil să se ajungă la degenerarea naturii umane.

— Dumneata puteai să fii un preot perfect, părinte Pascual — răspunse soţul Luciei accentuînd cuvintele interlocutorului său.

— Da, în sînul familiei, don Fernando, dar azi — pot să ţi-o spun dumitale — singur, într-o parohie izolată, sînt un tată denaturat al unor copii care nu mă vor cunoaşte, amintirea femeilor care nu m-au iubit niciodată, un exemplu trist pentru enoriaşii mei, ah... !

Vocea parohului era sugrumată ; picături mari de sudoare îi curgeau pe frunte şi privirea sa inspira mai degrabă teamă decît respect.

— Linişteşte-te, părinte Pascual, pentru ce atîta exaltare ? — spuse don Fernando cu un gest de compasiune, surprins deodată pentru că cel pe care-l avea în faţă nu era preotul Pascual pe care îl văzuse şi cu care discutase de atîtea ori ; era leul deşteptat din letargie de durerea unei răni mortale sfîşiindu-şi propriile măruntaie.

— Dezvăluirea Marcelei... — zise preotul drept orice răspuns, acoperindu-şi faţa cu mîinile şi apoi ridicîndu-le spre cer ca surprins de groază.

Erau oribile prin magnitudine şi transcendenţă acele cuvinte ale revelaţiei sacramentale ? Fără îndoială.

Oricare ar fi fost ele, căzînd pe o inimă pregătită deja pentru teroarea produsă de băutură şi de plăcerile care-l epuizaseră în braţele Melitonei, adăugîndu-se la acestea cuvintele lui Manuel ca o cutremurătoare insultă, totul trebuie să-i fi provocat izbucnirea.

În asemenea situaţii omul ajunge la una dintre cele două extreme ale vieţii sociale : virtute sau crimă.

Dar sărmanul organism al preotului era complet epuizat și pocăința sa nu putea fi un indiciu al unei atitudini conștiente. Acela era delirium tremens care asaltează creierul, înfățișîndu-i fantasme care vorbesc și amenință. Buzele îi erau uscate, respirația fierbinte ; dar, continuîndu-și discursul întrerupt de o luptă interioară, spuse :

— Femeia e ca mierea : folosită în cantitate mare distruge sănătatea... Sînt hotărît, don Fernando... !

Preotul Pascual delira și căzu fără cunoștință pe jos, pradă unui acces de febră tifoidă, de unde-l luară repede și îl duseră la casa lui lipsită de tandrețea și grija unei familii.

Nu exista pentru nefericit altcineva decît slugile, un bărbat și două femei, nici altă mîngîiere decît cea a cîinelui său.

XXVI

CULMILE ÎNALTE ALE MUNȚILOR care înconjoară Kíllac-ul erau acoperite cu acea paloare pe care o revarsă cîteodată astrul rege cînd se scufundă la apus și căruia, în popor, i se spune soarele păgînilor.

Seara era liniștită și greierii zburau prin aer anunțînd prin cîntecul lor, cri-cri, sosirea nopții.

Lucía și Manuel, în prezența lui don Sebastián, se ocupau de ultimele pregătiri pentru înmormîntarea Marcelei, cînd intră don Fernando căruia soția sa îi spuse :

— Fernando ! Tot se mai căiește sărmanul preot ?

— Fetițo, părintele Pascual are febră mare și în delir spune lucruri care zguduie inima — răspunse don Fernando, trecîndu-și mîna peste frunte.

— Doamne ajută ! Acum asta ne-ar mai lipsi să vină judecătorul ; sincer vorbind, ar fi îngrozitor ! — repeta lovindu-și fruntea cu palma.

— Liniștește-te, don Sebastián, să nu te îmbolnăvești, spuse don Fernando punîndu-i mîna pe umăr.

În acea clipă, clopotele de îngropăciune răsunară cerînd prin dangătul lor o rugăciune pentru Marcela, nevasta lui Yupanquí...

Lucia, care o avea lîngă ea pe Margaríta, îi spuse strîngînd-o la piept :

— Hai s-o căutăm pe surioara ta Rosalía ; n-am văzut-o de atîta timp...

Şi, adresîndu-se soţului, adăugă :

— Fernando, ocupă-te tu de ei ; eu mă duc să le pregătesc culcuşul celor două PĂSĂRI FĂRĂ CUIB.

— Margarita ! Margarita ! — murmură Manuel la urechea copilei. Lucía e mama ta, eu îţi voi fi... frate !

Şi o lacrimă alunecă pe obrazul tînărului, ca o perlă veritabilă prin care inima sa plătea Lucíei chiar dragostea arătată orfanei, al cărei altar al adoraţiei se şi ridicase în sufletul său cu crinii imaculaţi ai primei iubiri.

A iubi înseamnă a trăi !

Partea a doua

I

INIMA OMULUI ESTE CA CERUL plin de nori : nesfîrşit în manifestările sale şi egal în cursul dezlănţuirilor furtunoase.

După noaptea vijelioasă vine ziua cu lumină şi soare.

După întîmplările triste pe care le-am povestit în prima parte a acestei istorii, populaţia Kílliac-ului intră într-o perioadă de linişte, asemănătoare epuizării ce urmează unei munci istovitoare, cu toate că furtuna stîrnită în inima lui Manuel lua proporţii considerabile, biciuită de singurătate şi de lipsa de ocupaţie.

Astfel trecură luni după luni.

Deschizîndu-se ancheta pentru descoperirea adevăraţilor vinovaţi ai asaltului, demersurile pregătitoare, cu tehnicismul lor juridic, n-au putut să desemneze, nici să bănuiască nimic din ceea ce noi ştim, procesul desfăşurîndu-se cu încetineala însufleţită a inculpatului, încetineală cu care în Peru se procedează lăsînd crima nepedepsită şi, poate, ameninţată nevinovăţia.

Cu toate acestea, dosarul se îngroşa : în fiecare zi se adunau hîrtii nesemnate, constînd în declaraţii ample ale martorilor care, nici cînd se refereau la vîrstă, stare socială şi religie nu erau convingători în minciunile lor.

L-au citat pe domnul Marín la tribunal ca parte vătămată şi în ciuda intenţiei pe care o avusese de a nu se amesteca în acest proces, se prezentă, conform citaţiei judecătorului de instrucţie însărcinat de prima instanţă cu întocmirea dosarului.

Judecătorul de instrucţie, care era don Hilarión Verdejo, bărbat deja înaintat în vîrstă, de trei ori văduv, înalt şi ciupit de vărsat, actualul proprietar al moşiei „Manzanares" pe care a cumpărat-o la executarea testamentului

episcopului don Pedro Miranda y Claro, stătea, cu o figură gravă în birou, în fața unei mese de pin, într-un fotoliu de lemn tapițat cu piele, din cele care se fabricau în Cochabamba (Bolivia) acum 40 de ani și care azi, în orașele din Peru, sînt o raritate.

Cu Verdejo se aflau doi bărbați dintre cei care știau să depună mărturie și pe care-i va folosi ca martori la procedură. Domnul Marín nu întîrzie să apară și judecătorul îl primi întinzîndu-i mîna și spunîndu-i :

— Veți ierta dumneavoastră, don Fernando că v-am făcut să veniți pîn'aci ; io ar fi trebuit să vin pîn'acolo ; dar dom judecător...

— Fără scuze, domnule judecător, e în regulă — răspunse domnul Marín și don Hilarión începu lectura cîtorva documente care-l convinseră pe don Fernando, o dată în plus, că ar fi fost caraghios din partea lui dacă ar fi dat curs acelui proces, demn de a fi condus de oameni serioși.

— Trecem la procedură, domnule judecător ? — întrebă don Fernando.

— Să mai așteptăm o țîră, domnul meu ; pana nu va întîrzia să scrie — spuse Verdejo puțin înfuriat, aranjîndu-și pălăria pe un colț al mesei și privind mereu spre ușa pe care, în sfîrșit, apăru Estéfano Benites cu pana după urechea dreaptă. Salută foarte grăbit și trăgîndu-și un scaun zise :

— Am întîrziat mult, domnule ; scuzați-mă — și luă în același timp pana, o înmuie în călimară și o așeză în poziția de a transcrie pe hîrtia pe care o avea în față ceea ce-i va dicta don Hilarión.

— Pune dumneata antetul, don Estéfano, „frumos", că e afacerea prietenului nostru domnu Marín.

Benites după ce scrise cîteva rînduri, răspunse :

— Sînt gata, domnule.

Atunci don Hilarión tuși pentru a-și drege vocea și pe un ton sentențios, sau mai bine zis ca un elev care-și spune lecția învățată pe dinafară, începu astfel :

— Întrebat dacă știe și e sigur că au avut loc incidente cu arme de foc în acest sat, în noaptea de cinci a lunii prezente, răspunse...

— Că da, știe și e sigur, căci fusese atacată casa lui — se grăbi să dicteze don Fernando, dornic să cruțe de cîteva greșeli de redactare pe judecător.

— Cu declarația asta îți distrugi dumneata toți dușmanii, don Fernando — spuse Verdejo, făcînd pauze în vorbire.

Don Fernando se limită să tacă, iar judecătorul continuă :

— Întrebat dacă știe cine a atacat casa sau dacă cunoaște autorii atentatului...

— Da, spuse don Fernando cu tărie.

Auzind acest răspuns, Estéfano își ridică privirea, surprins de o lovitură atît de neașteptată. Cercetă figura domnului Marín, și, cu toate că nu putu descoperi nimic, dacă acesta știa ceva în legătură cu participarea sa la complot, din acel moment ceva se schimbă în scrisul lui, demonstrînd că pulsul nu-i mai bătea normal.

Martorii schimbară o privire semnificativă care nu-i scăpă judecătorului.

— Așa stînd lucrurile, vom avea arestări — și, socotind că muncise suficient, adăugă : — Pentru azi ajunge, don Fernando ; o să continuăm mîine, dacă ne ajută Dumnezeu, pentru că sînt așteptat să iau o hotărîre. Isuse ! Ce ocupat e un judecător... și încă fără... — spuse, scărpinîndu-și palma stîngă cu degetele de la dreapta.

— Cum doriți dumneavoastră, domnule judecător, pentru mine nu e urgent — răspunse don Fernando Marín, luîndu-și pălăria și salutînd.

— Domnule Marín, iertați-mă : cine-mi plătește drepturile mele de... secretar ?

— Nu știu, amice — răspunse don Fernando, clătinînd din cap și abandonînd sanctuarul legii.

Îndată ce au rămas singuri, Verdejo, adresîndu-se „scribului" său, observă :

— A spus că-i cunoaște, nu ?

— Da, don Hilarión ; dar ca s-o dovedească trebuie să dărîme stîncile, cum spunea Cachabotas — răspunse Benites, ștergînd pana cu o bucățică de hîrtie.

— M-am gîndit și eu la asta, don Estéfano, că nu degeaba am atîția ani în magistratură, că măcar capeți experiență.

— Și acum că mi-am adus aminte, domnule, ca totul să iasă bine, trebuie să decretezi în primul rînd sechestru

pe vitele clopotarului, pentru că pînă în faza actuală reiese că el este singurul amestecat în asta — dădu instrucțiuni Benites, urmărind un plan dinainte stabilit.

— Aha, uitasem deja ; întocmește dumneata actul.

Judecătorul autorizează și Benites redactă imediat un fel de document de sechestru pe vacile, oile și alpacalele lui Isidro Champí, clopotarul din Killac, pentru care aceste vite reprezentau nenumăratele sacrificii îndurate de el și familia lui în timpul vieții. După ce scrise, Estéfano îl consultă pe judecător și spuse :

— Depozitarul legal poate fi prietenul nostru Escobedo, e persoană de vază, onorabilă și de partea noastră, domnule judecător.

— Escobedo ? — repetă Hilarión scărpinîndu-și urechea ; și după o scurtă pauză : — Da, e bine, pune-l pe Escobedo — răspunse Verdejo punîndu-și ordine în hîrtiile împrăștiate pe masă și luîndu-și apoi pălăria ca să plece.

II

SITUAȚIA LUI MANUEL ERA DINtre cele mai complicate.

Închis în camera sa mai mult timp, aproape toată ziua și toată noaptea își spunea în frecvente monoloage :

— Cu toate că numele lui don Sebastián nu se afla încă în rechizitoriu, el era repetat din gură în gură ca vinovat. Explicațiile purtării mele date străinilor, care mă vedeau frecventînd casa lui don Fernando Marín, nu puteau fi satisfăcătoare pentru moment, nici onorabile pentru mine comentariile care se fac. Va fi deci necesar să mă întăresc ; voi merge, de asemenea, pînă la sacrificiu pentru a fi într-o zi demn de ea. N-o voi mai vizita ; dar în ce moment îmi impun această îndepărtare ! Doamne ! Cînd inima mea aparține Margaritei, cînd dorința mea arzătoare este de a putea participa la măsurile pe care doamna Lucía le proiectează pentru buna educație a orfanei. Durerea inimii ! Tu te numești Fatalitate și eu sînt fiul tău... !

Spunînd aceste ultime cuvinte, Manuel căzu pe canapeaua din cămăruța lui și, cu capul sprijinit în mîini și coatele pe genunchi, rămase așa, cufundat în marea fără margini a îndoielii și a meditației.

Fără îndoială că Manuel avea un plan stabilit, poate dictat de inima sa, și punerea lui în practică era cerința primordială.

Începuse să pregătească terenul pentru realizarea planului său.

Într-o zi, după înverșunate șovăieli, sentimentul supuse voința și-și spuse :

— E timpul să înfrunt orice comentariu și să mă duc în seara asta.

Și pentru prima dată de la sosirea sa, se pieptănă și se îmbrăcă cu cea mai mare atenție. Scoase niște mănuși aflate în fundul unui cufăr, pe care le pusese pentru prima dată la examene ; își pregăti ghetele de piele și se duse în grădina casei așteptînd să treacă timpul.

Gîndul la Margarita strălucea viu printre flori și tînărul, absorbit de vise culese cîteva violete superbe care, în atîta abundență de flori, creșteau în umbra unui mirt ; formă cu ele un buchețel parfumat și îl puse în buzunarul interior al pardesiului, spunînd :

— Violetele sînt florile ce simbolizează modestia și modestia este virtutea care iese mai mult în evidență la o femeie frumoasă, pentru că cea urîtă trebuie să fie modestă. Violete pentru Margarita mea ! Cînd la această vîrstă se smulg în mijlocul razelor care luminează inima îndrăgostită, involuntar rămîne puțin suflet în fiecare floare pentru ca apoi să se unească din nou cu sufletul ființei iubite. Douăzeci de ani se spune că sînt poezia existenței, florile, rimele lor și dragostea chiar viața. Oh ! eu simt, eu știu că am început să trăiesc de cînd iubesc !

Sosi în sfîrșit ora mult așteptată și Manuel, punîndu-și mănușile și parfumîndu-se, se aruncă în mijlocul străzilor întunecoase din Killac, al căror pietriș inegal era devorat de pașii săi de uriaș și ajunse la casa lui don Fernando cu inima palpitînd de emoție, care pentru el avea parfumul ambroziei.

Intrînd în salonul de primire, o găsi pe Lucía terminînd lucrul la o curea de ceas din atlas albastru pe care brodase

cu mătase în degradé o floare de „nu mă uita", cu inițialele soțului la capăt.

Lîngă ea stătea Margarita, mai frumoasă ca niciodată, cu părul despletit, cu o panglicuță pe cap și se ocupa cu aranjatul fișelor unui alfabetar într-o cutie de carton ; cunoștea deja toate literele.

Rosalía, împreună cu o fetiță de seama ei, rîdea, veselă nevoie mare, de o păpușă de cîrpă pe care o spălaseră pe față cu un rest de ceai dintr-o ceașcă.

Manuel rămase pentru cîteva clipe în extaz contemplînd acel frumos tablou de familie în care Margarita reprezenta pentru inima lui îngerul Fericirii.

Lucía întoarse capul crezînd că-l va vedea pe don Fernando, dar, cînd dădu cu ochii de Manuel, spuse surprinsă lăsîndu-și lucrul :

— Ah ! Dumneata erai, Manuel ?

— Bună seara, doamnă Lucía. Ce surprinsă sînteți de prezența mea ! Parcă aș fi murit ! — zise Manuel vesel, scoțîndu-și pălăria și dînd mîna cu doamna Marín.

— Nu spune asta ; am fost surprinsă pentru că ai dispărut atîtea zile — răspunse cu amabilitate soția lui don Fernando salutîndu-l și invitîndu-l să ia loc.

— Un motiv în plus pentru ca dumneavoastră să fiți mereu în gîndul și inima mea — adăugă tînărul privind-o pe Margarita pe care o salută în acest moment spunîndu-i : Și ce mai face fericita domnișoară ?

Și-i luă micuța mînă, care la atingerea cu a sa produse la ambii tineri efectul contopirii sufletelor lor.

— Bine, Manuel, am învățat deja toate literele alfabetului — răspunse fata surîzînd mulțumită.

— Bravo !

— Pare glumă, dar pe zi ce trece mă simt tot mai mulțumită de fiica mea — spuse Lucía privind-o pe orfană.

— Ia să vedem ! Vreau să dai un examen — zise Manuel luînd cutia.

Și scoțînd fișele începu să aleagă litere și să le arate Margaritei.

— A, X, D, M — spuse copila cu o vioiciune încîntătoare.

— Perfect — zise rîzînd Lucía.

— Acum trebuie deja să faci combinaţii ; eu îţi voi fi profesor — propuse Manuel luînd şase litere şi apoi nouă, şi aşezîndu-le în ordine spuse :

— Uite... !

Şi le silabisi :

— Margarita, Manuel.

Lucía înţelese intenţia lui Manuel şi pe un ton amabil, însoţit de un surîs, i se adresă :

— Bine, maestre, îţi cunoşti interesul ; vrei să gravezi în memoria discipolilor numele dumitale.

— Îndrăzneala mea merge mai departe, doamnă ;aş vrea să-l tipăresc în inimă — răspunse Manuel glumeţ.

Margarita nu-şi lua ochii de la alfabetar. Fără să ne hazardăm în pariuri, se pare că putem fi siguri că ştia deja să combine cele două nume. Manuel era emoţionat datorită întorsăturii pe care o luaseră lucrurile şi schimbînd vorba întrebă :

— Doamnă, don Fernando nu-i acasă ?

— Ba da, este ; mai exact cînd ai intrat te-am confundat cu el ; n-o să întîrzie mult. Dar totuşi, de ce n-ai mai venit pe la noi ? — întrebă Lucía.

— Doamnă, nu vreau să vă supăr cu explicaţii dureroase ; am crezut că e mai prudent aşa, cît timp durează această anchetă.

— Eşti prevăzător, Manuel, dar noi care sîntem la curent cu toate, că dumneata ne-ai salvat...

— Nu pentru dumneavoastră, cît pentru ceilalţi — se grăbi să spună Manuel, observînd interesul pe care-l manifesta Margarita la auzul cuvintelor mamei sale.

În acea clipă intră don Fernando, îşi puse pălăria pe un taburet şi-i întinse mîna lui Manuel, care se ridică să-l salute.

III

PREOTUL PASCUAL SCĂPĂ CA prin minune de febra tifoidă care-l reţinuse şapte zile în patul durerii şi de unde îl smulsese asistenţa milostivă a slugilor sale.

Convalescența sa va fi întîrziată, cu toată clima prielnică și abundența de lapte și alimente nutritive. Creierul avea nevoie de o schimbare de loc, de obiecte, de obiceiuri pentru a scăpa de imaginile care îl bîntuiau cu tot lanțul de remușcări. Hotărî să meargă la oraș în căutarea unui doctor și vreunei consolări, lăsînd deocamdată parohia unui călugăr descălugărit de vechii franciscani,care sosise în Kíllac aproape în același timp cu noua autoritate numită de Guvern pentru a conduce provincia și anume colonelul Bruno de Paredes, om cunoscut în toate partidele din Peru atît prin influența sa desăvîrșită în chiolhanuri sau banchete, cît și prin faptul că știuse întotdeauna să se sustragă legii. Paredes era pe deasupra vechi prieten cu don Sebastián, pînă și camarad de arme într-o rebeliune dusă în favoarea nu știm precis dacă a lui don Ramón Castilla sau a lui don Manuel Ignacio Vivanco.

Don Bruno trecuse de 58 de ani ; cu toate acestea arăta bine cu ajutorul unui pic de vopsea de Barrý pentru păr și a lucrărilor dentistului Christian Dam, noutăți pe care el le aduse de la Lima prima oară, cînd a plecat din capitală ca deputat dual în Los Sacramentos.

Înalt și solid, cu trăsături vulgare, palid, cînd rîdea în hohote nerușinate lăsa să se vadă dentiția falsă sub buzele apărate de niște mustăți tunse perie. Purta pantaloni negri, vestă albastră închisă pînă la gît cu nasturi galbeni de militar care străluceau și mai mult pe tunica de stofă maron închis cu enormele găitane de colonel ; purta o pălărie triunghiulară de stofă neagră cu o potcoavă în miniatură drept cataramă a panglicii late de gogrenă. Nu făcuse nici o clasă de școală militară, e adevărat, dar împrejurările îi puseseră galoanele cînd nu se aștepta și nici el nu comisese copilăria de a le disprețui. Educația sa lăsa mult de dorit ; modul de a vorbi era lipsit de eleganță.

La sosirea în Kíllac se îndreptă spre casa lui Sebastian și luă imediat legătura cu vechiul său tovarăș, află întîmplările petrecute în sat și avu următorul dialog de unde se revela intimitatea din alte vremuri :

— Drace ! Și, dumneata, don Sebastián, care ești un om și jumătate, te-ai lăsat mînuit de un puștan ca Manuelito ? Asta mai lipsea.

— Domnule colonel, sincer vorbind, îți spun dumitale că nu se putea altfel. Băiatul ăsta m-a citit ca pe o carte și Petruca m-a făcut praf cu lacrimile ei....

— Bine mai merg lucrurile ! Ia-te dumneata după plînsetele femeii și o să vezi ce va fi în țară. Nu, domnule ; trebuie să rămîi la părerea dumitale ; io o să te susțin ; da, domnule.

— Demisia mea a ajuns deja la Prefectură, sincer vorbind, domnule colonel...

— Mii de draci ! Parc-ai fi copil de țîță, don Sebastián ; nu știi dumneata că doar cine n-are naș se botează ? Unde ți-e curajul ăla de altă dată ? Da, domnule...

— Și cum să facem ?... căci, sincer vorbind, e foarte serios — răspunse don Sebastián arătîndu-și bucuria tăinuită.

— O rezolvăm cît ai bate din palme, da, domnule ; dumneata îți retragi sau nu demisia, io te numesc din nou guvernator — spuse colonelul băgîndu-și mîinile în buzunarele pantalonilor, pe care și-i sumese, plimbîndu-se calm.

— Sincer vorbind... — observă don Sebastián, trecîndu-și mîna prin păr ca și cum s-ar gîndi și adăugă :

— Paștele se apropie ; putem, de asemenea, să trimitem un tăuraș la Prefectură, dar... sincer vorbind, ce fac cu don Manuel, domnule colonel ?

— Dă-i cu tifla. Nu trebuie să dai dumneata socoteală nimănui. Și, uzînd de vechea noastră prietenie, vreau să-ți spun deschis ceva, don Sebastián : am nevoie de ajutorul dumitale ; am venit bazîndu-mă pe dumneata. Această Subprefectură trebuie să mă scoată din niște încurcături, da, domnule ; dumneata știi că omul cheltuiește ; sînt cinci ani de cînd urmăresc postul ăsta, cum știi bine și planurile mele sînt bine gîndite.

— Așa stînd lucrurile, sincer vorbind, se schimbă socoteala — zise don Sebastián apropiindu-se de interlocutorul său.

— Adică cum ? M-ai crezut vrun prost, don Sebastían ? Eu știu că atunci cînd pui mîna pe o vacă de lapte ca trebuie mulsă bine. Oare puține au fost funcțiile în care am făcut asta ?

— E foarte adevărat, domnule colonel ; nu se îngraşă aici atîţia amăriţi... ? Dar, cu toate acestea, sincer vorbind, chestia cu judecata de la revolta aceea...

— Cu judecata ? Ha ! Ha ! Ha ! Cum se cunoaşte că tot soldat prost ai rămas, ţăran cinstit ! Dacă ţi-e frică de judecată, da, domnule, lasă asta pe seama mea şi nu-ţi mai fă probleme.

— Domnule colonel, sincer vorbind, mă măgulești... !

— Ce s-a întîmplat cu preotul Pascual ?

— Preotul nostru, domnule colonel, a plecat la oraş să se întremeze ; sincer vorbind, era gata să moară.

— Îmi pare rău, căci popa ăsta ne-ar fi fost de mare ajutor în planurile noastre ; trebuie să strîngem bani buni anul ăsta — spuse don Bruno, scoţîndu-şi mîinile din buzunare.

— Cum să nu, domnule colonel ! Sincer vorbind, ne convenea, atît de bun, atît de condescendent cum e.

— Şi tot mai iubeşte ?...

— Domnule colonel năravul din fire n-are lecuire, şi, sincer vorbind, e şi el tot om.

— Da, domnule, e şi el tot om. Şi Estéfano Benites şi prietenii de pe aici ? — întrebă don Bruno cu evident interes.

— Toţi sînt de treabă, domnule colonel şi, sincer vorbind, mie îmi place mult Benites.

— Atunci chemă-l, don Sebastián. Vreau să las tot planul nostru administrativ pus la punct, pentru a-mi continua călătoria, căci nu trebuie să întîrzii la jurămînt.

— Îndată, domnule colonel, cu toate că, sincer vorbind, nu vor întîrzia să vină să vă felicite ; În sat se va afla de sosirea dumitale — zise don Sebastián, căruia îi revenise curajul.

Toate scrupulele pe care cuvintele lui Manuel le trezise în sufletul său dispăruseră, la influxul vocii colonelului Paredes, cu aceeaşi repeziciune cu care se destramă norii aurii de vară sau ideile bune în faţa superiorităţii morale ale celui care le combate.

IV

VIZITA LUI MANUEL LA CASA LUI

don Fernando rezolvă una din problemele importante din viaţa sa, cum se va vedea mai departe.

Don Fernando Marín îi povesti cu amănunte ceea ce se întîmplase la judecător şi încheie astfel :

— Şi toate acestea nu te fac să-ţi formezi cea mai tristă impresie despre aceste autorităţi, don Manuel ?

— Don Fernando ! Am sufletul rănit şi fiecare cuvînt al dumneavoastră pune sare pe rană. Ah, dacă aş putea s-o smulg de aici pe mama ! - spuse tînărul emoţionat, punînd pe masă o fişă din alfabetul Margaritei, pe care din neatenţie o uitase în mînă.

— De asta, Manuel, am hotărît să trimitem fetele să fie educate în altă parte - spuse Lucía intrînd în discuţie.

— Ce loc aţi ales ? - întrebă Manuel viu interesat.

— Lima, desigur - răspunse don Fernando.

— Oh, da, Lima ! Acolo se educă inima şi se instruieşte inteligenţa ; şi apoi cred că Margarita, în cîţiva ani, îşi va găsi un soţ bun. Cu înfăţişarea asta şi cu aceşti ochi, nu va da înapoi nici un burlac — zise Lucía rîzînd cu satisfacţie.

Dar Manuel pălind, întrebă din nou :

— Aţi hotărît deja data plecării fetelor ?

— Nu e hotărîtă încă ziua dar oricum anul acesta vor pleca — răspunse don Fernando ridicîndu-se şi făcînd cîţiva paşi.

— Să călătoreşti la Lima înseamnă să ajungi în anticamera raiului şi să vezi acolo tronul Gloriei şi al Norocului. Se spune că frumoasa noastră capitală este oraşul Zînelor — răspunse Manuel ascunzîndu-şi emoţia.

Şi din clipa aceea i se fixă în minte ideea de a merge şi el la Lima după Margarita.

Lucía avu un scurt aparteu cu soţul său care, apropiindu-se, rămăsese în picioare lîngă ea şi Manuel profită de această neatenţie şi-i întinse Margaritei buchetelul de violete spunîndu-i grăbit şi în şoaptă :

— Margarita, florile acestea seamănă cu tine ; aş vrea să fii mereu modestă ca ele. Păstrează-le.

Margarita luă cu repeziciune buchețelul și-l ascunse în sîn cu agilitatea copilului care își ascude o jucărie rîvnită de alt copil.

De ce dragostea începe cu această pecete a instinctului ? De ce înmugurește floarea simpatiei între egoism, disimulare și minciună ? Cine i-ar fi putut spune Margaritei că era interzis să primească florile unui tînăr, oferite cu roua afecțiunii ?

Acesta este misterul sufletelor !

I-o spunea focul din ochii lui Manuel, ochi fosforescenți ce aprinseră inima copilei, inimă de fecioară ce începea să simtă aceste ușoare tresăriri care, trecînd neobservate la început, sfîrșesc prin a lăsa pe gene tremurătoarea lacrimă ce stîrnește dragostea.

Lacrimă de fericire !

Lacrimă care vestește inimii vremea simțămintelor ; ploaie care stropește floarea speranțelor.

Inima femeii este inimă de copilă de cînd se naște pînă la moarte, dacă n-o îngheață singurele furtuni teribile : neîncrederea și depravarea.

Lucía, schimbînd total subiectul discuției, i se adresă soțului :

— Știi, Fernando, că Manuel își face probleme în legătură cu vizitele pe care ni le face ?

— Față de noi, scumpo, n-are de ce, dar față de ceilalți are dreptate ; cu toate acestea — spuse tînărului — poți veni seara.

— Mulțumesc, domnule Marín.

— Și mi-au spus că azi a sosit noua autoritate ; știi dumneata, Manuel, unde va fi găzduit ? — întrebă don Fernando, la care Manuel răspunse :

— Da, domnule, a fost azi la noi acasă ; dar a plecat mai departe. Eu l-am văzut și l-am salutat în treacăt ; mi se pare că nu ne prea simpatizăm. El m-a cunoscut de cînd eram mic...

— Îmi pare rău ; un tînăr ca dumneata valorează cît 20 de bătrîni de teapa ăstuia. Nu vreau să te flatez, dar cred că autoritatea ar cîștiga mai mult prin prietenia dumitale.

— Mulţumesc pentru atîta bunătate, don Fernando ! dar cei care ne-au cunoscut în scutece rareori vor să ne mai vadă şi altfel — răspunse Manuel surîzînd şi luîndu-şi pălăria să plece.

— Noapte bună, doamnă, domnule Marín, Margarita —spuse Manuel.

— Noapte bună — repetară ceilalţi şi Margarita adăugă cu o voce imploratoare :

— Manuel, o să mai vii, nu ?

Îndată, Manuel se trezi pradă gîndurilor în mijlocul întunecoaselor străzi ale Kílla-cului, a căror linişte stîrnea groaza în mintea cui îşi amintea tragicele întîmplări din 5 august şi tabloul morţii lui Juan Yupanquí. Dar Manuel era preocupat cu efluviile care pornind din inima sa îi invadau mintea, pentru a se mai putea gîndi şi la altceva străin de dragostea lui. Vorbea singur, adică gîndea cu voce tare :

— Da ! Voi pleca la Lima ! Peste trei ani voi fi avocat şi Margarita o frumoasă fată de 16, 17 primăveri, zîmbitoare şi înflorite... Ce frumoasă se va face Margarita în clima aceea plăcută şi cu aer curat a Limei, unde înfloresc flori purpurii şi parfumate... ! Şi atunci... ! Dar ea va şti să-mi răsplătească dragostea ?... Ah !... Mă va privi ca pe fiul călăului părinţilor săi ? Mulţumescu-ţi ţie, doamne... ! Pentru prima dată în viaţă sînt mulţumit de adevăratul meu tată, dar... de ce nu-i pot purta numele, acest nume pe care toţi îl respectă şi îl venerează ?... Nu este porunca lui Dumnezeu, este o anomalie socială, e legea crudă, legea fatală... ! Margarita, Margarita mea... eu... nu voi avea neplăceri dacă îi mărturisesc lui don Fernando şi atunci vei fi soţia mea ! Dragostea stimulează năzuinţele ; vreau să fiu avocat la fel de mult ca înainte... ! Voi ajunge la Lima după ea ; în faimoasa Universitate San Marcos voi învăţa zi şi noapte, fără întrerupere ! Da ! Cu voinţă se poate orice... ! Dar ea trebuie să mă iubească... !Ah ! Poate visez... ! Ea mă iubeşte pentru că a luat violetele cu tot entuziasmul dragostei şi la despărţire mi-a cerut să revin... ! Poate delirez... ! Dacă ar fi fost femeie i-aş fi putut destăinui tot ce gîndesc, dar Margarita e încă o copilă şi această copilă mi-a furat inima. Da ! Voi fi demn de fata acestei angelice doamne, a Lucíei !

Manuel părea un nebun incurabil ; atît de mare era înflăcărarea cu care vorbea în acele momente încît lătratul unui cîine, care amenința să-i sfîșie pulpele, îl smulse din meditație, arătîndu-i că se afla la poarta casei sale, deschisă din grija doamnei Petronila care îi aștepta întoarcerea cu suprema dragoste de mamă, ce nu se vestejește în fața veghei și nici a sacrificiului.

Acea casă nu era liniștită, căci după primii pași pe care îi făcu în vestibul Manuel, auzi o gălăgie de nedescris.

V

VECINII SE ADUNASERĂ REPEDE în casa lui don Sebastián, așa cum acesta prevăzuse, avînd în vedere timpul scurt în care se răspîndise vestea sosirii noii autorități în Kíllac.

Noii sosiți se adresară în următorii termeni subprefectului, care aștepta grav în salonul domnului Sebastían :

— Ne-am bucurat mult cînd am aflat de venirea domniei voastre, domnule colonel — spuse unul.

— Da, sîntem alături de domnia voastră, spuseră cîțiva.

— Și vă felicităm, adăugă un altul aflat mai departe.

Colonelul le răspunse aranjîndu-și pălăria în trei colțuri :

— Am venit cu cele mai frumoase intenții, propunîndu-mi foarte serios să ajut pe toți cei de prin partea locului.

— Asta și dorim — strigară cîțiva.

În acele momente sosi Estéfano Benites.

Subprefectul adăugă :

— În ceea ce mă privește, sper că dumneavoastră mă veți ajuta de asemenea, domnilor... Bună, amice Benites ! — încheie don Bruno, observîndu-l pe noul sosit.

— Bazați-vă pe noi, domnia voastră, și bine ați venit — spuse Estéfano vesel ca un colindător.

— Da, sîntem alături de domnia voastră, repetară cîțiva.

— Îi voi lăsa instrucțiunile domnului guvernator; sper ca prietenii mei să-l sprijine — spuse colonelul arătîndu-l pe don Sebastián.

— Tot don Sebastián e guvernator, înălțimea voastră ? întrebară în cor.

— Da, domnilor, și mi se pare că nu sînteți nemulțumiți de asta — răspunse subprefectul.

— Așa, da ! Chiar asta le-am spus și eu că n-ar trebui — zise don Estéfano privind într-o parte și alta.

— Bine ; trebuie să profităm de sezon pentru a repartiza „plățile anticipate" în mod just, nu ? — de fapt mie nu-mi plac abuzurile — spuse colonelul, ascunzîndu-și intenția și privind figurile de pe tapet.

— Da, asta e drept, sincer vorbind, și așa obișnuiesc toți subprefecții, domnule colonel — sări don Sebastián în ajutor.

— Da, așa e. E un obicei și prin asta îi protejăm pe indieni cumpărînd chiar de-aici — își dădu cu părerea Escobedo care era prezent.

— Domnia ta știe de scandalul cu don Fernando Marín ? — întrebă Estéfano Benites pentru a iniția o discuție pe această temă.

— Știu multe ; dar dumneavoastră ați fost prost... sfătuiți ; lucrurile astea nu se fac așa ; încă o dată trebuie să fiți... prudenți — spuse subprefectul schimbîndu-și primul gînd, căci înțelesese că ar fi spus o necuviință.

— Chiar așa am făcut, domnia voastră ; dar toată vina o are vicleanul de clopotar care s-a dus să tragă clopotele și să tulbure astfel populația — răspunse Estéfano, atrăgîndu-și admirația tovarășilor săi, care spuseră :

— Asta-i adevărul, cum rezultă și din anchetă.

— S-a dovedit deja ? — întrebă cu viu interes subprefectul.

— Da, domnia voastră, și pînă acum nu s-a luat nici o măsură împotriva clopotarului indian, căci sînt amestecate numai nume de persoane respectabile — explică Estéfano.

Don Sebastián adăugă șiret :

— Domnule colonel, sincer vorbind, fără intervenția clopotarului nu s-ar fi întîmplat nimic ; pentru că, de asemenea, sincer vorbind, don Fernando e un om cunsecade.

— Și cine e clopotarul ? — întrebă don Bruno.

— Un indian, Isidro Champí, domnia voastră, foarte șmecher și în relații bune cu toată lumea, că are o groază de vite — spuse Escobedo.

— Așadar, domnule guvernator, chiar acum exercită-ți atribuțiile și trimite-i o comunicare judecătorului, poruncește să-l prindă pe Isidro Champí și să-l ducă la închisoare, la dispoziția tribunalului și... la întoarcerea mea vom aranja — spuse colonelul.

— Asta e, trebuie procedat energic și cu dreptate — observă Estéfano.

— Minunat, domnule colonel, sincer vorbind, și indianul Champí trebuie să-și răscumpere greșeala — sări don Sebastián.

— Bine și acum totul rămîne în subordinea dumneavoastră. Calul meu — ceru colonelul ieșind în ușa salonului.

În timpul acelor discuții, agenții și trimișii lui don Sebastián pregătiseră cu mare morgă plecarea noului subprefect și în curtea casei așteptau mulți cai înșeuați și o fanfară cu tobe, trompete, cornuri și clarinete. Un primar îmbrăcat de gală, cu pălăria de vigonie, cu soare de argint pe piept, mantie neagră, baston lung îmbrăcat în fire argintii și împletite la capăt cu lînă de vigonie, se prezentă ducînd de căpăstru un roib vioi pe care încălecă colonelul don Bruno de Paredes.

Pe stradă aștepta un grup de dansatori indieni, costumați cu fuste și șaluri colorate pe umeri, iar în mîini ținînd tulpini de rogoz cu batice colorate în vîrf, care fîlfîiau în sunetul tobelor, dansînd pentru autoritate și mergînd în pasul cailor.

— Trăiască subprefectul, colonelul Paredes... !

— Trăiascăăă ! — striga mulțimea.

Subprefectul își asculta mulțumit numele aclamat de acea gloată nenorocită, umflat ca broasca din fabulă,

îngîmfat ca orice ființă care ajunge într-un post pe care nu-l merită ; și, cu un cortegiu atît de strălucitor, o luă pe malul stîng al rîului, pe firul apei în jos.

Don Sebastián îi făcu semn lui Estéfano să rămînă și amîndoi stabiliră cum să îndeplinească ordinele subprefectului.

— Don Estéfano, sincer vorbind, ești un dulce — spuse don Sebastián strîngîndu-i mîna lui Benites.

— Mă bucur că am avut o idee înțeleaptă — replică Estéfano mulțumit.

— Acum știu că ne-am pus la adăpost, sincer vorbind ; odată ce indianul Champí e la pîrnaie, n-o să mai zică nimeni nici pîs.

— Întocmai ; haideți să redactăm ordinul.

— Ce ordin, nici vorbă, don Estéfano ! sincer vorbind, du-te dumneata imediat cu doi polițai și arestați-l, că toți au auzit porunca domnului subprefect, zise guvernatorul și Estéfano ieși sîrguincios și mulțumit în căutarea agenților de poliție.

Don Sebastián rămase singur ; dar nu era mulțumit pentru că se gîndi imediat că va trebui să înfrunte o nouă bătălie domestică. Soția și fiul său nu vor întîrzia în a mînui armele argumentelor și poate vor termina prin a deștrăma noua fantomă a ambiției, în ale cărei brațe dormea somnul iluziilor plăcute care-i umpluseră inima fostului guvernator cu promisiunile însuflețitoare ale colonelului Paredes și cu oportuna idee a lui Estéfano Benites.

Va cădea încă o dată, suferind o înfrîngere lamentabilă ?

Trebuie să se înarmeze, să pregătească tranșee, să ridice baricade și să aștepte hotărît. Pentru aceasta, don Sebastián apelă la supremul efort al lașilor și lovind masa, spuse pe un ton trufaș :

— Ei, drăcia dracului ! Sincer vorbind, acuma nu mai sînt puști ! Servitor ! — țipă cu toată puterea unui om cu o anumită stare, voce căreia i se supuse indianul strigat, prezentîndu-se la ușă și căruia don Sebastián îi porunci :

— Du-te repejor și spunei doñei Rufa să-mi trimită... sincer vorbind, o sticlă și întoarce-te iute.

Indianul ieşi şi se întoarse cît ai clipi cu o sticlă verde şi un pahar.

Don Sebastián îşi puse o porţie zdravănă şi o dădu pe gît, murmurînd fraza sfîntă a celor ce sînt subjugaţi cultului viţei de vie :

— „Iubita mea sticluţă, te strîng cu drag la piept" — zise, duse paharul la gură, bău licoarea, rîgîi, îşi şterse gura cu un colţ al feţei de masă şi continuă :

— Să vină, că , sincer vorbind, acuma să dăm ochii unii cu alţii... !

Ceea ce bău don Sebastián nu era nici măcar vin, era rachiu din trestie de zahăr uşor diluat cu apă, care-i dăduse o culoare albicioasă. Efectele lui trebuiau să fie instantanee ; de aceea băutura se răspîndi cu repeziciune în organism invadînd creierul şi anulînd raţiunea, anihilînd omul şi rămînînd bruta.

Doña Petronila observa cu atenţie întîmplările din casă încă de la sosirea noii autorităţi în faţa căreia ea nu se prezentă ; şi cînd îl văzu pe indian intrînd cu băutură în camera soţului ei, vru să se arunce asupra lui, să-i smulgă sticla şi s-o spargă. Dar gîndul bun îi străfulgeră mintea, stăpînindu-şi primul impuls, şi-şi spuse :

— Nu, mai bine îl voi aştepta pe Manuelito, că el are tactică — şi începu să se învîrtă prin casă, fără să bănuiască faptul că băiatul ei culesese toate violetele din grădină, cultivate de ea, luat sub ocrotirea zeilor înaripaţi şi cu inima impregnată de acea supremă ambrozie pe care o degajă dragostea.

Acestea sînt deci mirajele vieţii.

În timp ce doña Petronila urzea planuri cu tot prozaismul de pe lume, pentru a-l împiedica pe don Sebastián să bea, Manuel avea visuri trandafirii.

Fericită tinereţea, căci poate iubi !

Vîrstă frumoasă a omului, ca un boboc de trandafir cu caracteristicile sale, aromă şi armonie, într-un cuvînt fericire !

Frumoasă vîrstă în care fericirea atîrnă de floarea unei rochii ; de existenţa unei flori prinse în păr, în dulceaţa unei priviri pe care o trimite sufletul în căutarea altui suflet !

Dacă mama lui Manuel ar fi putut distinge „culoarea viselor" fiului său, le-ar fi vegheat neîndrăznind să-l

trezească ; şi poate că pieptul său ar fi înecat acel suspin duios care în murmurul lui suav spune : dragoste de mamă, sacrificiu de femeie.

Noaptea era în toi.

Deodată, se auzi o voce răguşită care spunea :

— Ce dracu ! Sincer vorbind, mie nu-mi comandă nimeni !

Şi în acelaşi timp răsună un zgomot de scaun trîntit de pămînt cu forţă.

Doña Petronila alergă şi intrînd în cameră îl contemplă cîteva clipe pe don Sebastián, care continua să strige ca un nebun :

— Da, domnule ! Ce ! Sincer vorbind, nimeni..., da, nimeni nu-mi comandă mie !

Limba se chinuia să pronunţe cuvintele şi picioarele îi tremurau. Cînd don Sebastián o văzu pe doña Petronila, primul lucru pe care îl făcu fu să strige :

— Uite fiara... ! Foc, domnule, sincer vorbind... !

Şi smulgînd un scaun îl aruncă spre soţia sa.

Doña Petronila, impasibilă, răspunse :

— Omul lui Dumnezeu, se pare că nu mă recunoşti... să te duc în pat... s-a făcut tîrziu.

Şi luîndu-l de braţ încercă să-l conducă ; dar don Sebastián, apreciind acea intenţie ca pe un act de despotism, se smulse brusc şi luînd sticla deja goală şi tot ce avea la îndemînă aruncă spre doña Petronila cu ţipete şi zgomote infernale.

— Femeia dracului... ! Acuma nu... Sincer vorbind, nimeni nu pune mîna pe mine... !

— Doamne, Dumnezeule, ce s-a întîmplat ?

— Sînt guvernator împotriva voinţei tale, sincer vorbind, ce dracu... !

— Ce înseamnă asta ? Ce se întîmplă în satul ăsta ? Sebastián, linişteşte-te, pentru Dumnezeu ! — repeta rugătoare doña Petronila.

Dar Pancorbo, cu acea tenacitate a beţivului, replică :

— Nimeni nu-mi porunceşte mie !

Şi alt scaun căzu lîngă doña Petronila, care-şi ferea capul cînd într-o parte cînd în cealaltă, ştergîndu-şi lacrimile cu marginea şalului.

Şi la auzul gălăgiei veniră cîţiva vecini şi, în acelaşi timp, se întoarse şi Manuel, care intrînd precipitat, îl luă pe don Sebastián de curea, îl ridică cît era de lung şi-l duse în dormitor.

VI

ESTÉFANO BENITES NU PIERDU mult timp şi nu avu mare bătaie de cap pentru a găsi agenţii de poliţie cu bastoane ; imediat se duse cu ei la coliba lui Isidro Champí, care îşi lua rămas bun de la familie pentru că trebuia să meargă în clopotniţă, gata să tragă clopotul cel mare pentru rugăciunea de seară.

Isidro Champí, cunoscut cu porecla de Tapara, era un bărbat înalt, robust şi vioi, de 40 de ani, cu nevastă şi şapte copii, cinci băieţi şi două fete.

În seara aceea purta singurul costum pe care îl avea, format din pantaloni negri cu vipuşcă colorată, vestă şi cămaşă stacojie şi haină verde deschis. Părul lung şi des îi cădea pe spate într-o coadă al cărei capăt era prins într-o panglică ţesută din lînă de vigorie iar capul era acoperit cu basmaua andaluză adusă de conchistadori şi păstrată în uz datorită preferinţei care exista printre indieni pentru îmbrăcămintea fantezistă şi viu colorată.

Sosirea lui Estéfano şi a suitei sale în casa lui Isidro alarmă foarte tare întreaga familie, pentru că erau obişnuiţi să întîmpine acel fel de vizite ca pe o prevestire a nenorocirii care nu va întîrzia să apară.

Estéfano vorbi primul şi spuse :

— Isidro, trebuie să mergi la închisoare, din ordinul noului subprefect.

Dacă un fulger ar fi căzut pe colibă nu ar fi produs efectul pe care-l avură cuvintele lui Benites asupra indienilor, uluiţi şi bănuitori de cum îl zăriseră.

Fetele îngenunchiară la picioarele lui Estéfano împreunîndu-şi mîinile într-un gest de implorare, înecîndu-se în plîns ; băieţii se năpustiră la tatăl lor şi în mijlocul unei asemenea confuzii Isidro abia putu să îngaime :

— Vai, domnule... !

— Degeaba faci scandal, mişcă-te şi să nu-ţi fie frică — îl întrerupse Estéfano şi adresîndu-se femeii, îi spuse :

— Şi tu la fel, ce-ai început cu ţipetele astea ! Nu e nimic, o să lămurim chestia cu clopotele şi gata.

Auzind acestea conştiinţa curată a lui Isidro îi inspiră încredere şi-i zise nevestei :

— Hai, linişteşte-te şi mai tîrziu să-mi aduci poncho-ul.

Şi porni cu hotărîre spre locul unde îl conduceau poliţaii.

Inima nevestei lui Isidro nu se putea linişti, pentru că era inimă de femeie, de mamă şi de soţie iubitoare, căreia îi e frică de orice în legătură cu fiinţele dragi ; şi chemîndu-l pe băiatul său mai mare, îi vorbi astfel :

— Miguel, nu ţi-am spus cînd mi-a dat oala-n foc şi s-a tăiat laptele, că o să ni se întîmple o nenorocire ?

— Mamă, am văzut şi eu vindereul cum a trecut de cinci ori pe deasupra hambarului — răspunse micul indian.

— Adevărat ? — întrebă indiana, a cărei faţă pălise datorită groazei.

— Adevărat, mamă ; şi ce facem ?

— Mă duc la cumătrul nostru Escobedo, poate pune el o vorbă bună pentru noi — răspunse femeia luîndu-şi şalul şi ieşind din casă urmată de doi ciini lăţoşi, pe care Miguel îi strigă însoţind fiecare nume cu fluieratul lui specific :

— Zambito... ! Desertor... ! Phiu ! Phiu !

Zambito, docil, auzind glasul lui Miguel, se întoarse dînd din coadă vioi şi Desertor, neascultător sau poate mai credincios, merse pe urmele stăpînului său, scoţînd limba din cînd în cînd, gîfîind.

VII

DON FERNANDO ERA PREOCUPAT tot mai mult de viitorul care-l aştepta în Kíllac, neîncrezător în liniştea momentană pe care el o socotea aparentă, căci investise bani în nişte cercetări secrete şi era

la curent cu ceea ce se petrecea în sat, cu toate că nu-i spusese Lucíei, a cărei stare era destul de delicată.

Providența va sfinți acel cămin cu apariția unui vlăstar, circumstanță care-l făcea să se gîndească pe viitorul tată la necesitatea luării unei hotărîri definitive ; trecuseră trei luni de șoväieli de cînd Manuel făcuse vizita aceea după care plecase cu o mie de proiecte în minte.

— Progresele Margaritei, docilitatea Rosalíei, care promite a fi o fetiță ascultătoare, starea Lucíei, totul îmi arată o nouă față încîntătoare a familiei. Trebuie să mă bucur de norocul ce mi s-a hărăzit și să fiu cît se poate de fericit cu o soție ca Lucía. Da, trebuie să mă hotărăsc !

În acele zile, după ce a prestat jurămîntul în fața legii, noua autoritate străbătuse satele de sub jurisdicția sa unde subalternii îi oferiseră mese îmbelșugate, pe socoteala contribuției de alimente pe care o pretindeau indienilor.

În Republică se dezbăteau probleme de mare însemnătate ; nici mai mult nici mai puțin decît alegerile Președintelui și ale reprezentanților națiunii.

Cînd don Fernando află de clopotarul din Kíllac, care zăcea în închisoare, se cutremură mai mult de indignare decît de groază.

— Acesta este cel slab, cel fără apărare și asupra lui va cădea toporul pregătit pentru vinovați — își spunea, cînd o voce fatidică repercuta de pe întreg cuprinsul țării, povestind sîngeroasa crimă a fraților Gutierrez, un nor de cenușă umană acoperind fața civilizației.

Întîmplarea îl făcu deci să se cutremure pe don Fernando, care avea bănuieli întemeiate că s-ar putea repeta un atac asemănător cu cel din noaptea de cinci, căci nu-i erau necunoscute cuvintele însuflețitoare pronunțate de colonelul Paredes la întîlnirea cu don Sebastián. Apoi, melancolia lui Manuel, care continua să rămînă rezervat, îi confirmă gîndul ; ghicise că se dăduse o luptă tenace între tînărul student la Drept și don Sebastián, născîndu-se în același timp în mintea domnului Marín bănuielile că acest cinstit și demn tînăr nu putea fi băiatul ticălosului guvernator din Kíllac.

— Voi tăia acest nod gordian cu tăișul unei voințe de nezdruncinat — spuse don Fernando lovindu-și frun-

tea cu palma şi plecă după Lucía pentru a-i comunica hotărîrea pe care tocmai o luase.

Cînd don Fernando intră în dormitorul soţiei sale, aceasta se afla în faţa unei oglinzi mari care îşi răsfrîngea apele clare de la uşa unui dulap negru, de mahon perfect lăcuit şi în a cărei limpezime se oglindea silueta zveltă a soţiei domnului Marín, îmbrăcată într-un halat larg de pichet, cu părul blond ce-i cădea pe umeri în delicate valuri mătăsoase.

Tocmai ieşise din baie.

Trecînd pragul camerei, don Fernando apăru şi el în oglindă şi, văzîndu-l, Lucía surîse şi-şi întoarse capul pentru a-şi primi soţul care sosea pregătit s-o îmbrăţişeze.

— Am să-ţi dau o veste bună, copila mea — spuse Marín luînd-o în braţe.

— Veşti bune în vremuri atît de triste ? De unde le scoţi, Fernando, dragule ? — întrebă ea răspunzîndu-i la îmbrăţişare.

— Din propria mea voinţă — zise el retrăgîndu-se spre mijlocul camerei.

— Bine, dar spune-mi mai clar...

— Aici nu putem fi fericiţi, dragă Lucía ; vei fi mamă şi eu nu vreau ca prima verigă a fericirii noastre să-şi ducă existenţa aici.

— Şi ?...

— Vom pleca pentru totdeauna, peste 20 de zile, fără îndoială.

— Atît de repede ! Unde, Fernando ?

— Fără întrebări, fetiţo. Am prevăzut totul şi am venit doar să-ţi spun să pregăteşti puţinele lucruri pe care trebuie să le iei cu tine.

— Şi unde vom merge, Fernando ? — întrebă din nou soţia şi mai surprinsă de o hotărîre atît de grabnică.

— Trebuie să te duc într-o regiune cu multe flori, unde să respiri fericire, punînd leagănul copilului nostru în frumoasa capitală peruană — răspunse don Fernando apropiindu-se de Lucía şi luîndu-i, în timp ce vorbea, o şuviţă din părul revărsat, împletindu-şi degetele prin el şi dîndu-i drumul.

— La Lima ! — strigă entuziasmată Lucía.

— Da, la Lima ! Şi după ce copilul pe care îl aşteptăm va avea suficientă putere pentru a rezista unei traversări prelungite, vom face o călătorie în Europa ; vreau să vezi Madridul.

— Şi Margarita şi Rosalía ? Ce se va alege de orfane fără noi ? Trebuie să avem grijă de ele din recunoştinţă, dragă Fernan...

— Ele sînt fetele noastre adoptive, ele vor merge cu noi la Lima şi acolo, cum am şi hotărît, le vom duce la colegiul cel mai indicat pentru a forma soţii şi mame adevărate, fără exageratul bigotism al unei credinţe necumpătate, goală de sentimente — spuse Marín cu simplitate.

— Îţi mulţumesc Fernando ! Cît eşti de bun ! — zise Lucía îmbrăţişîndu-şi din nou soţul.

În acelaşi timp răsunară două uşoare şi cadenţate bătăi în uşă.

— Intră ! — răspunse don Fernando, îndepărtîndu-se puţin de soţia sa şi simpatica figură a Margaritei apăru mai frumoasă încă prin preţuirea care i se arăta şi prin educaţia îngrijită pe care o primise.

— Mamă — zise copila. — Manuel e în salon şi spune că vrea să vorbească cu tata.

— Aşteaptă de mult ?

— Nu, mamă.

— Mă duc imediat — replică don Fernando şi ieşi lăsîndu-le împreună pe mamă şi fiică.

Lucía o contemplă pe Margarita cîteva clipe, ameţită, gîndindu-se :

— Cineva spunea că femeile sînt cele mai sensibile fiinţe la dragoste şi la purtări alese. Ah ! Margarita este oglindirea acestei reflecţii.

— Iubită şi preţuită femeia cîştigă sută la sută în frumuseţe şi calităţi morale. Dacă nu, să ne amintim de acele nefericite femei, hărţuite în tainele căminului de gelozii neîntemeiate ; epuizate de lăcomia soţilor ; condamnate la a respira un aer viciat şi a mînca mai nimic şi o vom avea în faţă pe nenorocita femeie ursuză, palidă, încercănată, prin a cărei minte trec doar gînduri triste şi a cărei voinţă de acţiune doarme somnul letargic al descurajării.

VIII

PENTRU A PĂSTRA COERENȚA întîmplărilor din această poveste, trebuie să ne întoarcem în căutarea personajelor pe care le-am lăsat în urmă.

Înaltele sentimente de reformă creștină, confesiunea pe care a făcut-o la căpătîiul Marcelei și starea gravă în care l-au dus în pustia sa casă pe preotul Pascual, au conlucrat în inima generoasă a Lucíei, deșteptîndu-i un viu interes pentru soarta acelui nenorocit.

Infirmierul din Killac luptă cu înverșunare împotriva tifosului, boală endemică, îngriji și salvă pe bolnav care, odată declarat în convalescență, se gîndi să plece la oraș, în locul lui rămînînd fostul călugăr.

La naturile mîncate de viciu este aproape imposibilă existența sfinteniei morale.

Cine și-a înglodat tinerețea în noroiul nesocotințelor, care atît se deosebește de plăcerile cuprinse în bucuriile iubirii caste ; cine și-a cheltuit forța nervoasă în aceste emoții materiale care slăbesc resorturile organismului pînă-l lasă vlăguit și fără armonia necesară pentru a desfășura funcțiile cu care l-a înzestrat natura cu un calcul perfect ; cine nu-și păstrează vigoarea trupului punînd-o în slujba practicii acestei legi morale, care guvernează natura omului, și abuzînd numai de instinctul brutal își consumă existența numai în destrăbălare, este un bolnav grav ce nu-și poate dobîndi sănătatea rîvnită în momentul în care își propune lucrul acesta.

Totuși, reabilitarea unui proscris se află pe terenul posibilului cînd în inima sa n-au amorțit acele fibre delicate care, cu o dulce senzație, răspund la numele de Dumnezeu, patrie, familie.

Preotul Pascual lăsă pentru cîteva zile băutura și lovărășia femeilor ; și această abstinență bruscă excită foarte mult sistemul său nervos, impulsionîndu-i fantezia care, în timpul călătoriei sale printre dealuri și pășuni, îi prezentă cu mai multă vioiciune tablouri ce-i treceau prin fața ochilor cu repeziciunea reprezentărilor magice.

Fantasme voluptoase cu fizionomii comice unele, îngrozitoare altele, purtînd pecetea orgiei ; îngeri cu aripi

albe etalînd laurii triumfului şi filfîind deasupra ,imaculatei frunţi a unei mame sau a unei soţii alături de fiul sfintei uniri la piciorul altarului, care avea înscris pe el numele lui Dumnezeu... ! Oh... ! Cîte treceau prin mintea aceea gata să se zdruncine în asemenea luptă fantasmagorică !

Dacă preotul Pascual ar fi fost sub acţiunea unei clime nefavorabile, ar fi ajuns la balamuc ; dar aerul rece al munţilor Anzi, redînd tonicitate creierului său îl salvă de la tulburările violente şi decisive ale unei nebunii.

Acest om va ieşi învingător din luptă, purificat sau martir... ?

Preotul Pascual, îngrozit de toate evenimentele petrecute şi de faptul că era direct amestecat, auzind în fiecare clipă dezvăluirea misterioasă a Marcelei, analizîndu-şi propria comportare, era disperat şi voia să plece încă din prima zi din scena tristelor sale păţanii şi în timpul în care ne refeream la starea sa mentală, ar fi dorit să fugă de el însuşi.

Conştiinţa, acest mare argument îndreptat împotriva fiinţelor nenorocite, care rezolvă problema vieţii prin neantul morţii, conştiinţa doarme liniştită cîteodată dar vai ! la trezire loveşte ca un ciocan, continuu, sufletul omului.

Preotul Pascual putea să fugă din teatrul crimei, putea străbate întreg universul, dar mintea sa neîndurătoare îi vorbea mereu în limbajul îngrozitor al remuşcării pentru care nu există altă soluţie decît îndreptarea.

Şi în această dezolantă stare sufletească, străbătînd leghe şi devorînd distanţele în pasul ponderat al catîrului său, ajunse pe coasta „Tigrului" şi zări hanul cu frumoasa lui stăpînă în uşă.

Lovi cu pintenii animalul şi în zece minute descălecă cerînd o sticlă cu ceva răcoritor pe care însetat o bău, nu fără s-o invite şi pe hangiţă.

Şi acolo, adio iluzii, îndreptare ! Cuvintele îndrăzneţe din alte timpuri îi zburară de pe buze rănind auzul hangiţei şi alcoolul puse din nou stăpînire pe el, iar gîndurilor bune le urmă delirul beţivului.

Soţul hangiţei, care era vizitiu de poştalion, sosi şi spuse :

— L-a luat apa pe cavalerul ăsta ; să-l suim pe mîrţoagă.

— Da, Leoncito, că acum mai multe ştie mîrţoaga decît stăpînul ei. Şi-o să-l ducă înainte după bunul său plac — răspunse hangiţa.

— Zis şi făcut.

Cînd preotul Pascual se văzu bine aşezat în şa, îşi îndreptă spatele şi dădu pinteni şi cîteva bice animalului care o luă pe drumul cunoscut fără a opune rezistenţă.

Acela fusese ultimul han şi în două ore călătorul ajungea în oraşul aşteptat, ale cărui turnuri înalte şi minarete apărură pentru el, ca atîtea alte fantome, în atitudini ameninţătoare, raţiunea sa şovăind în clar-obscurul realităţii şi ficţiunii, cînd deodată animalul se împiedică şi zăpăcit făcut cîteva sărituri cabrîndu-se.

Primul lucru care zbură în aer fu pălăria preotului Pascual, catîrul nărăvaş speriindu-se de reclama unui magazin cu picanterii, care flutura ; călăreţul se clătină cîteva clipe şi în final îşi pierdu echilibrul şi căzu în nesimţire.

Aceasta se întîmpla în apropierea mănăstirii Los Descalzos *. Multă lume curioasă năvăli şi milostivenia îl conduse pe necunoscut pînă la porţile mănăstirii, unde din caritatea călugărilor bolnavul fu primit înăuntru.

Portarul era un călugăr în a cărui inimă Dumnezeu ştie ce taine de bunătate se ascundeau.

Acesta îl cunoştea pe preotul Pascual din trecerile lui repetate prin Kíllac ; stătu în preajmă-i şi cînd îşi veni în fire îi spuse :

— Mila lui Dumnezeu e mare, frate ! şi-i arătă o chilie unde să se adăpostească.

În liniştea mănăstirii, preotul Pascual se văzu iar dezarmat moraliceşte, singur, absolut singur pe lume. Ah ! Nu ! Îl urmăreau fantomele sale şi delirul febril îi reveni. Repeta printre suspine şi cuvinte întretăiate :

— Da, Doamne... ! Tu l-ai făcut pe om sociabil ; ai pus în inima lui legăturile dragostei, ale fraternităţii şi familiei. Cel care renunţă, cel care fuge de opera ta,

* Desculţii.

urăşte legea ta naturală şi... rămîne părăsit... ca mine în parohia mea singuratică...

Cine ? Pe cine au salvat neobosiţi în această fugă fatală ?... Aici... în singurătate, între aceşti pereţi de piatră... ! Cîţi ?... Unu ?... O mie ?... I-au încins fruntea cu diadema feciorelnică, sănătoşi sau bolnavi ?... Nu... ! Nu... ! — şi dădea din mîini.

Cuvintele preotului Pascual deveniseră incoerente. Ochii îi erau injectaţi, buzele uscate, respiraţia arzătoare ca aburii ce ies dintr-un cărbune aprins cufundat o clipă în apă. Venele de la tîmplă se ridicau vizibil şi setea care îi devora pieptul îl sili să ia paharul cu apă pe care îl zărise lîngă opaiţul de la capul patului.

— Aceasta va fi înghiţitura care prelungeşte viaţa — spuse apucînd paharul cu mîinile tremurînde.

Şi ducîndu-l la gură abia putu să înghită în clănţănitul produs de lovirea convulsivă a dinţilor de pahar. Bău şi ultima picătură şi, fără a reuşi să pună paharul la loc, căzu pe jos scoţînd un strigăt. Întins cît era de lung se agita horcăind şi un ultim ah ! firav, lăsă pe figura lui rigiditatea morţii.

Un călugăr mircan, ce trecea prin apropiere, auzind vocea stinsă a bolnavului intră în chilie şi, văzînd că oaspetele e întins pe jos, agită un clopoţel aflat deasupra uşii cu gesturi atît de repezi încît nu întîrziară să apară mai mulţi călugări şi printre ei şi portarul.

— A leşinat ! — spuse unul.

— E rece, Dumnezeu să-l ierte ! — spuse altul repetînd cuvintele sfinte.

— Să fie anunţaţi toţi călugării ; poate îi dăm ultimul ajutor — zise portarul în timp ce alţii ridicau corpul pe pat.

— A şi murit ? Doamne milostive ! — exclamă portarul împreunîndu-şi mîinile şi ridicînd ochii spre cer.

— Requiescat in pace ! — spuse cu gravitate cînd repetase formula de iertare.

Între timp, călugării se adunaseră ; se cînta prohodul, se stropea cu agheasmă.

Portarul, chemînd un călugăr mirean îi spuse :

— Frate Pedro, pregăteşte giulgiul şi du-te cu fratele Cirilo să orînduiască de îngropăciune.

Și ieși din chilia mortuară însoțit de alt călugăr, amîndoi discutînd astfel :

— Oricît ar proclama materialismul contrariul în Forță și Materie, adevărul e, venerabile părinte, că felul morții subiectului și respectul datorat defunctului formează un epilog al vieții și al felului de a fi al individului.

În același timp răsunară două ușoare și cadențate bătăi în ușă.

— După asta — spuse celălalt călugăr trăgîndu-și gluga — preotul Pascual trebuie să fi fost un bun creștin, odată ce a murit liniștit și a găsit oameni milostivi care să-l îngroape ; și comentariile care se fac sînt atît de diferite, părinte portar...

— Doamne ferește de moarte subită ; dar judecînd cu bunătate creștinească, căirea sinceră este poarta mîntuirii și acest sacerdot poate a murit sub aripile pocăinței — răspunse portarul încrucișîndu-și mîinile în mînecile largi ale rasei călugărești.

— Moartea subită poate fi comodă pentru cine nu crede în viața de dincolo, sau pentru cel care oricînd e pregătit să plece pe lumea cealaltă ; dar pentru cei care nici nu sînt pregătiți, nici nu se îndoiesc că în om există un suflet nemuritor, este cutremurător marele adevăr că, de asemenea, se moare precum se trăiește — reflectă călugărul cînd ajunseră amîndoi la chilia de pază la a cărei ușă se despărțiră.

Acești filozofi nu cunoșteau momentele cumplite prin care trecuse preotul Pascual înainte de a-și încredința spiritul lui Dumnezeu. Chinul sufletului său, înțelegînd posibilitatea de a fi fost un om moral și folositor, fără aberațiile legilor umane contrare legii naturii ; neliniștile sale fără o mînă prietenă care să îndulcească atîta amărăciune și fără o vorbă care să mîngîie suferințele, puteau să constituie durerile unei prelungite agonii ?...

Moartea subită a preotului Pascual a fost o adevărată nenorocire pentru noi, care speram să exploatăm mai mult cursul vieții sale. Aceasta este, totuși, realitatea umană. Moartea lovește pe neprevăzute și răneș**te** în momentele în care existența e mai necesară, cînd firele vieții intrate în urzeala socială încep să țeasă materia umană în diversele ei forme.

Singurele cuvinte pe care putem să le rostim la mormîntul singuratic al acelui preot nefericit, fără familie şi fără legături afectuoase, consecinţe a legilor lumeşti, sînt :

Odihnească-se în pace !

Să ne întoarcem în Killac.

IX

ODATĂ DEZVĂLUITĂ SLĂBICIUNEA caracterului lui don Sebastián, după discuţia pe care a avut-o cu subprefectul şi incidentul petrecut cu doña Petronila, era firesc ca situaţia să se complice.

Umilitoare au fost pentru Manuel scenele petrecute în dormitorul lui don Sebastián, pe care îl dusese cu forţa pentru a-şi scăpa mama de mîrşăviile unui beţiv.

Cu toate acestea, Manuel ştia că sînt scene de familie care, petrecute în casa părintească, nu umilesc şi astfel suportă cu demnitate bărbătească jignirile soţului mamei sale, somnul neîntîrziind să-i închidă pleoapele lui don Sebastián şi să stabilească astfel pacea între tată şi fiu.

Cînd Pancorbo adormi zdravăn, Manuel se duse s-o caute pe mama sa pe care o găsi plîngînd. O sărută pe frunte, îi şterse lacrimile şi-i spuse :

— Curaj, mamă ! Păstrează-ţi lacrimile pentru cînd eu nu voi mai fi lîngă tine.

— Fiule, sînt foarte nenorocită ! — răspunse printre hohote doña Petronila.

— Nenorocită tu, mamă ? Îl mînii pe Dumnezeu ! Nu ţi-a dat un fiu, inima mea nu-ţi aparţine şi sîngele pe care-l voi vărsa pentru tine ? — spuse cu patos şi, poate, cu o anumită tristeţe tînărul.

— Da, da, mînii, dar Dumnezeu mă va ierta cum mă vei ierta şi tu pentru că ţi-am uitat numele, Manuelito, fiul meu ; da, sînt mamă ! — răspunse doña Petronila, luîndu-şi fiul de mînă şi făcîndu-l să se aşeze lîngă ea.

— Sărmană mamă ! — articulă Manuel scoţînd un suspin, contrazicînd astfel primul său gînd.

— Sărmane femei, trebuie spus, Manuelito ! cît de fericite am părea, tot există un vierme care să ne roadă sufletul — răspunse doña Petronila, puţin mai liniştită, trecîndu-şi degetele printre franjurile şalului.

— Mămico, să nu ne mai văităm şi să vorbim cu calm despre ceva palpabil.

— Ce doreşti ? Spune !

— Vreau să văd renta casei noastre. În lumea aceasta nu se poate face un pas, mamă, fără a bate la o uşă pe care scrie FONDURI şi INTRĂRI.

— Poftim ! Oare vrei să te întorci la şcoală şi să mă laşi în babilonia asta ? — întrebă surprinsă doña Petronila.

— Nu te grăbi, mamă. Eu, cum spui tu, sînt un copil ; dar reţine : contactul cu cărţile şi cu oamenii te maturizează, căpătînd experienţă şi învăţîndu-te să gîndeşti. Eu cred că sînt bărbat ! — spuse Manuel cu un aer de mîndreţe.

— Fie, eşti bărbat ! — confirmă doña Petronila, privindu-şi orgolioasă fiul.

— Da, mamă ; vreau să spun că, gîndindu-mă foarte serios, sper să duc la bun sfîrşit planul cu privire la viitorul tău şi al meu ; restul...

Ar fi spus cuvinte grele, dar numele Margaritei îi trecu prin minte ca o delicată rază de lună care se reflectă pe suprafaţa unui lac liniştit, lăsîndu-l în suspensie şi smulgîndu-i un suspin adînc.

— Ce mult îmi place să te aud vorbind astfel, fiule ! Da, pe bună dreptate, don Fernando şi doña Lucía m-au felicitat atît pentru tine.

Manuel se însufleţi după uşoara şovăire şi continuă :

— Aş dori să ştiu, mamă, la cît se ridică renta noastră ; dar... fără a o socoti şi pe cea a lui don Sebastián.

— Renta noastră ? — repetă doña Petronila, luînd iar ciucurii şalului său şi jucîndu-se distrată cu ei. Cum aş putea calcula renta noastră ? Avem porţiuni bune de teren care produc porumb, grîu, ovăz, bob, cartofi şi quinua ; avem cîteva sute de oi, vaci, alpaca şi iepe cu care treierăm recolta ; eu cultiv pămîntul, vînd lînă şi cereale şi o parte din bani sînt ai tăi pentru studiu. Îţi place socoteala ?

Manuel o asculta pe mama sa atent și mulțumit și cînd încheie o sărută pe frunte, tăcut și gînditor, purtînd în inima sa rugăciunea de mulțumire și adorație pe care o cerea acea sfîntă abnegație și dragoste de mamă. După calcule nu reieșea să aibă vreo sumă rotundă, bani curați și întrebă din nou, timid :

— Și n-ai păstrat nimic ?

— Ce ? M-ai crezut o risipitoare ? Nu știu că am un băiat ? Nu te am pe tine ca să-ți asigur viitorul ? Nu mă gîndesc că vreodată vei dori să te căsătorești ? Pfui ! Pfui ! Eu... am economisit jumătate, și țin bine ascunși cinci săculeți cu cîte 2 000 de soli noi nouți ; și n-o să pați rușinea ca alții care se căsătoresc fără cămașă pe ei.

— Binecuvîntate fie mamele ca tine ! Pentru voi fericirea constă în bunăstarea copiilor ! Voi lua deci, după calculul meu, cei 10.000 de soli. Mă gîndesc să-ți propun un plan și... nu e timp de pierdut — spuse Manuel hotărît.

— Asta spuneam, vrei să mă lași...

— Amintește-ți, mamă, că un an de studiu pierdut înseamnă, poate, să pierd profesia pe care am îmbrățișat-o, dar nu voi pleca singur, nici nu mă voi duce la Universitatea aia prăpădită, San Bernardo.

— Fie cum vrei ; dar înainte de orice ține minte că sînt soția lui Sebastián de care mă leagă... recunoștința și pe care tu trebuie să-l respecți ca... pe un tată adevărat — răspunse doña Petronila coborîndu-și privirea.

— N-o să uit, mamă ; și acum să mergem să ne odihnim după o zi atît de istovitoare — spuse Manuel sărutînd mîna mamei sale, înainte de culcare.

X

ODATĂ ÎNCHISE PORȚILE închisorii în urma lui Isidro Champí, ele nu s-au mai deschis mult timp pentru a-i reda libertatea.

Să aflăm ce s-a întîmplat cu soția lui în seara în care s-a dus la casa cumătrului Escobedo în căutare de sfaturi și ajutor.

— Aşadar, cumătrul e închis ? — spuse Escobedo după ce se salutară şi indiana îi comunicase vestea.

— Da, cumetre. Ce ne facem acum ? Ajută-ne tu — zise femeia îndurerată.

Escobedo îi răspunse bătînd-o uşor pe umeri :

— Aha ! Dar cînd ceri o favoare, nu se vine aşa... cu mîinile goale... şi tu, care ai atîtea vite, ei ?... cumetriţă ?...

— Ai dreptate, cumetre, dar am ieşit din casă ca din puşcă şi mîine, cel tîrziu... nu voi fi nerecunoscătoare, ca pămîntul fără apă...

— Bine, bine, cumetriţă, asta-i altceva ; dar ca să mă duc să vorbesc cu judecătorul şi cu guvernatorul, trebuie să-mi spui ce le dăm.

— Să le dau o găină ?

— Ce proastă ! Ce vorbeşti ? Tu crezi că pentru o găină vor anula atîtea hîrtii ? Cumătrul are deja dosarul întocmit de la revolta aceea în care au murit Yupanqui şi alţii — spuse cu răutate Escobedo.

— Doamne, cumetre ! Ce spui matale ? — întrebă ea, frîngîndu-şi mîinile.

— Da, asta e sigur, dar fiind protejat, îl vom scoate. Spune-mi, cîte vaci ai ? Cu vreo patru cred că...

— Cu patru vaci Isidro va fi liber ? — întrebă uluită femeia.

— Cum să nu, cumetriţă ! Pe una o dăm guvernatorului, alta judecătorului, a treia subprefectului şi ultima va rămîne pentru cumătrul tău — făcu împărţeala Escobedo, plimbîndu-se de la un capăt la celălalt al camerei, în timp ce indiana, cufundată într-o noapte de îndoieli şi dezamăgiri, enumera în gînd una cîte una vitele, delimitîndu-le după culori, vîrstă şi semne particulare, confundînd cîteodată numele copiilor cu cele ale cornutelor sale dragi.

— Mai stai pe gînduri, zgîrcito ! Se pare că nu-ţi iubeşti soţul — o întrerupse Escobedo.

— Doamne fereşte, cum să nu-l iubesc, cumetre, pe Isidro al meu cu care am crescut, cu care am trecut prin atîtea nevoi... ! Ah... ! Dar...

— Bine, să lăsăm asta, eu am multă treabă — spuse Escobedo grăbind despărţirea.

— Iartă-mi prostiile, cumetre, şi... zic că da, o să dăm cele patru vaci, dar... să fie viţici, ei ? O să mă duc să le iau pe cele două roşcate, cea neagră şi alta bălţată, dar tu o să-l scoţi pe Isidro al meu ? Acum...

— Da, acum, de ce nu ? Acuşica mă pun pe treabă şi mîine, poimîine, în trei zile, totul se aranjează ; uite că trebuie să vorbesc mai întîi cu don Fernando Marín, căci el continuă procesul.

Auzind numele lui Marín, o rază de lumină străbătu tenebroasa minte a femeii clopotarului şi-şi spuse :

— De ce nu m-am dus mai întîi la el ? Poate mîine în zori n-o să fie prea tîrziu. Şi ieşi, zicîndu-i lui Escobedo : Cumetre, du-te neîntîrziat, eu trebuie să-i duc haine lui Isidro şi-o să-i spun că o să ne salvezi tu ; Adio

— Şobolanule, ai căzut în cursă — îşi spuse rîzînd Escobedo şi se pregăti să meargă imediat în căutarea lui Estéfano Benites, pentru a-i comunica afacerea ce-o încheiase şi pe care o vor împărţi, lăsînd cele patru văcuţe fără sechestrul stabilit, căci vor apărea ca proprietate a lui Escobedo sau Benites.

XI

EVENIMENTELE POLITICE PETRECUTE în capitala Republicii trebuiau să influenţeze direct şi puternic rezultatul „plăţilor" proiectate cu căldură şi entuziasm de noile autorităţi ale provinciei şi ale Killac-ului.

Subprefectul Paredes se afla în „vizită" într-unul din micile sate de sub jurisdicţia sa şi acolo dădu peste nişte ochi care, aşezaţi pe un chip exotic de femeie, îl străpunseră cu privirea pînă în adîncul inimii ; şi cum în materie de lupte purtate pe cîmpul verde al lui Cupidon era decorat nu numai cu medalii, dar şi cu răni pe care şi le amintea fudul la vesele petreceri între bărbaţi şi cum pentru autorităţi existau mereu subalterni credincioşi, domnia sa cîştigă bătălia foarte uşor.

Trebuie să vă atragem atenţia că, acolo, în Killac ca în toate satele limitrofe unde domnea simplitatea obi

ceiurilor, era absolut necunoscut cancerul social ce subminează bazele familiei, îndepărtînd tineretul de ideea căsătoriei şi prezentîndu-se sub forma tristă a „femeii pierdute".

Seducerile viclene poartă pecetea nefericirii şi în spatele fiecăreia apare, aproape întotdeauna, figura unui potentat a cărui superioritate maliţioasă cîştigă victima, salvîndu-l pe ucigaş.

De data aceasta, aleasa colonelului pentru a ajunge la un anumit număr pe lista lungă a martirajului de seducător, era deci o graţioasă tînără în a cărei casă fu primit cu ospitalitate ca nouă autoritate.

Teodora, care mergea pe 20 de ani, era mică de statură cu ochi vioi şi privirea senină. Purta o frumoasă rochie de percal trandafirie cu ramuri cafenii, cu o scurtă pelerină de mătase roşu aprins, prinsă la piept cu un ac dintr-o imitaţie de aur cu o piatră, imitaţie de topaz. Părul ei lung, pieptănat cu grijă era împletit şi legat la capete cu panglici de rips negru.

Inima Teodorei nu era pustie. Căsătoria era programată imediat ce sosea logodnicul ei care lucra în administraţia unei ferme, de unde economisea o parte din salariu pentru a plăti cheltuielile unei nunţi decente, cu muzică, care să dureze trei zile şi cu naşi de vază.

Teodora avea un caracter impetuos şi hotărît. Ieşind din copilărie, pasiunile sale se manifestară cu înflăcărare.

Îşi iubea logodnicul şi absenţa acestuia mărea, poate, căldura soarelui iluziilor ei virginale, făcînd-o să suspine la vizitele zilnice şi la cuvintele de dragoste repetate în şoaptă în orele de romantism delicios, care serveau de frontispiciu căminului conjugal.

De cinci zile durau petrecerile în casa Teodorei, alimentate de subprefect care se dedică în întregime frumuseţii campestre, a cărei rezistenţă nu-i distrase atenţia, ci îi accentuase dorinţa.

Butoaie de vin, cutii cu bere, toate curgeau din belşug. Cei doi violonişti orbi ai satului nu-şi lăsau arcuşul din mînă, smulgînd de pe coardele sonore ale viorii melodii fără egal.

Colonelul îl chemă de-o parte pe locţiitorul guvernatorului şi îi spuse ceva la ureche foarte încet. Acesta surîse şiret şi îi răspunse în şoaptă :

— Imediat vom prinde şoricelul ; obrazul subţire cu cheltuială se ţine, înălţimea voastră — şi ieşi grăbit.

Teodora, al cărei auz fusese rănit în nenumărate rînduri de cuvintele categorice sau ameninţătoare, îl chemă, de asemenea, pe tatăl ei în dreptul uşii şi mai mult mîhnită decît timorată, îi spuse :

— Tată, sufăr groaznic !

— De ce, Teoco ? Ar trebui să fii mulţumită cu atîtea vizite...

— Tocmai ăsta e motivul ; subprefectul are intenţii urîte cu mine şi dacă află Mariano...

— Ce spui ?... Ete, drace... ! Prin urmare asta urmăreşte domnia sa ? zise Gaspar ducîndu-şi mîna la gura care i se umezise.

— Da, tată ; mi-a spus că vreau nu vreau... o să mă fure — răspunse fata înroşindu-se şi coborîndu-şi privirea.

— Hm ! — Se înfurie bătrînul muşcîndu-şi buzele şi, rotindu-se pentru a inspecta împrejurimile, adăugă : O să-i cadă bucata din gură. Ce ! Sînt eu oare un vulpoi mort ?...

— Tată... !

— Intră în salon, prefă-te, lasă-l să cheltuie puţin banii furaţi de prin sate şi... nu-ţi lua gîndul de la logodnicul tău, pricepi ? Ştiu eu ce voi face pe urmă — spuse tatăl Teodorei împingînd-o în mijlocul petrecerii.

Unul dintre invitaţi, care observase scena, zise printre dinţi :

— Bătrîn viclean ! Uite cum îşi oferă fata !

Nu peste mult timp fură chemaţi la masă unde se servi, pe feţe de masă nici prea albe, nici prea negre, o mîncare gustoasă : iepuri umpluţi, fripţi în spuză, găină cu nuci şi alune, cartofi cu bob verde şi stufat garnisit cu brînză proaspătă.

Subprefectul se aşeză lîngă Teodora şi cu un oarecare aer de învingător, spuse, ridicînd în acelaşi timp marginile feţei de masă :

— Eu caut mereu să mă simt bine, domnilor, lîngă o fată frumoasă.

— Desigur ! Şi acest loc vi se potriveşte domniei voastre — spuseră cîţiva intenţionat.

— Ce e cu don Gaspar, domnișoară Teodora ? — întrebă cu viclenie unul dintre invitați.

— Tata ?... O să vină imediat — răspunse fata uitîndu-se în jur.

Doi tineri discutau maliţios ; un altul spuse în șoaptă :

— Dacă bătrînul știe..., hoţomanii și viclenii ăștia... ! Nu vrea să încurce...

Și în acea clipă apăru don Gaspar frecîndu-și mîinile și, luînd o sticlă să-i servească, spuse cu evidentă bucurie :

— Să bem că ne deschide apetitul, domnilor.

— Vino, Don Gaspar ! pică tocmai la ţanc — răspunse subprefectul.

Masa începu veselă și gălăgioasă, amabilitatea Teodorei lăsîndu-l să înţeleagă pe colonel că fortăreaţa fusese cucerită.

XII

MANUEL, DUPĂ CE SE DESPĂRŢI de mama sa, se duse la el în cameră și cufundat în gînduri aștepta treaz sosirea noii zile.

Își luă hotărît pălăria și se îndreptă spre casa lui don Fernando. Intră în salonul de primire, unde o găsi pe Margarita singură citind dintr-o carte cu file colorate povestea lui „Juan el Pulgarcito". Văzînd-o, Manuel își spuse cu bucurie :

— Ce ocazie prielnică pentru a-i sonda inima și a-mi mărturisi afecţiunea !

Și, ajungînd lîngă fată și îmbrăţișînd-o, zise :

— Ce singurică și cît de frumoasă eşti, Margarita !

— Manuel, ce mai faci ? — spuse fata punînd cartea pe masă.

— Frumoasă Margarita ! E prima oară cînd îţi vorbesc fără martori ; poate vor fi cîteva minute scurte, pentru că îl caut pe don Fernando și, de aceea, te rog să mă asculţi, Margarita mea ! — începu Manuel luîndu-i mîna, mîngîindu-i-o, în ochii săi reflectîndu-se speranţele sufletului său, ochi care împrăștiau raze de tandreţe și de dragoste la fiecare privire.

— Pfiu ! Manuel, ce ciudat eşti ! — spuse Margarita fixîndu-şi frumoşii săi ochi in cei ai lui Manuel şi coborîndu-i cu candoare.

— Nu-mi spune că sînt ciudat, Margarita ; Tu eşti sufletul sufletului meu ; de cînd te-am cunoscut ţi-am dăruit inima şi... vreau să fiu demn de tine ! — continuă Manuel accentuînd ultimele cuvinte, pentru că toată spaima ce o purtase în el era ca Margarita să nu-l repudieze pe băiatul ucigaşului Marcelei, idee care nu putea exista în copila de azi, dar care era posibilă în femeia de mîine.

Orfana rămăsese tăcută şi îmbujorată ca macul a cărei floare păstrează narcoticul.

El mîngîia mîna micuţă a Margaritei care se pierdea între ale lui.

Sînt ocazii în care tăcerea spune mai mult decît cuvîntul.

Manuel era ameţit de iubire contemplînd-o pe frumoasa fată căreia îi spuse :

— Vorbeşte ! Răspunde, Margarita mea ! Da ! eşti încă o copilă, dar tu ştii că te iubesc... ! Aminteşte-ţi că lîngă binecuvîntata-ţi mamă ţi-am promis să-ţi fiu frate, azi...

— Da, Manuel, din ziua aceea te simt în bucuriile şi în tristeţile mele ; îmi vei fi frate — răspunse copila.

Dar Manuel o corectă cu căldură :

— Nu, îngerul meu ; frate e puţin iar eu te iubesc mult ; vreau să-ţi fiu soţ !

— Soţul meu ? — întrebă uluită Margarita în al cărei suflet tocmai se ridicase vălul plăsmuirilor infantile, scuturîndu-i trupul, ţintuind în inima ei înţepătura narcozei tinereşti care, în sublima toropeală a sufletelor îndrăgostite, le va face să viseze în această lume de poezie, frică şi încredere, rîsete şi lacrimi, lumini şi umbre în care trăieşte castitatea unei fecioare.

Margarita ştia din acea clipă că e femeie. Ştia că iubeşte.

Pentru Manuel impresiile se perindau cu repeziciunea gîndului, chiar dacă cu alte emoţii decît ale Margaritei, pentru că sufletul său îşi pierduse deja această virginitate care este necunoaşterea tainelor reale ale vieţii.

Manuel iubea cu intensitate.

Margarita doar cu sentiment.

Primul impuls al lui Manuel a fost să pecetluiască cu buzele sale cuvîntul „soţ“ pronunţat de buzele femeii adorate, dar raţiunea stăpîni materia aşa cum dîrlogii strunesc calul şi îi spuse doar atît :

— Da, soţul tău... ! — şi o sărută pe frunte.

Aceasta n-a fost sărutarea jeraticului asupra petalei proaspete de crin, dar urma sa era de neşters.

Margarita simţi prin vene un fior necunoscut ; obrajii i se aprinseră şi ieşi din cameră alergînd, spunîndu-i lui Manuel :

— Mă duc să-l chem pe tata. Şi se îndreptă spre camera Lucíei oprindu-se instinctiv cînd ajunse pe coridor pentru a-şi linişti tulburarea.

Manuel rămase în extazul sufletului care nu seamănă deloc cu vibraţia trupului şi din care îl trezi doar vorba blîndă a lui don Fernando.

Manuel era sclavul unei femei.

Al unei femei care reprezintă :

Pentru un doctor, aparat de reproducere.

Pentru un botanist, plantă delicată.

Pentru un gurmand, o bucătăreasă bună.

Pentru Viciu, plăcere, senzaţie.

Pentru Virtute, mamă.

Pentru o inimă nobilă şi iubitoare, un suflet !

Nimeni nu va pune la îndoială exactitatea acestor definiţii care, fără „doar şi poate“, au avut inspiratorul lor, şi de aceea, văzînd-o pe Margarita plecînd, se despărţi de ea cu acel suspin care spune suflet al sufletului meu... !

XIII

ŞTIIND DE HOTĂRÎREA SOŢULUI EI şi aflîndu-se singură cu Margarita, Lucía se arătă foarte mulţumită de ideea călătoriei şi-i spuse fiicei sale :

— Ce fericită vei fi Margarita de vestea pe care ţi-o voi da.

— Mamă ?... — o întrerupse copila privind-o în ochi.

— Rosalía şi cu tine nu veţi călători singure la Lima.

— Cine mai merge, tu ? — întrebă vioaie orfana, în a cărei minte zburau fluturii nerăbdării, entuziasmului şi curiozităţii...

— Eu, tatăl tău, toată familia — răspunse Lucía numărînd pe degete şi înclinînd capul.

— Tu, tata, Rosalía ! Ah, ce fericire ! Va merge şi Manuel ? — întrebă însufleţită Margarita.

Lucía îşi fixă atenţia pe chipul fiicei sale pentru a cîntări efectul răspunsului ei şi continuă :

— Manuel nu va merge ; el are părinţii aici.

Urmă o scurtă tăcere.

Ochii Margaritei se umplură de lacrimi, pe care degeaba încerca să le ascundă sub vălul disimulării, întrebînd :

— Ce oraş frumos trebuie să fie Lima ! Nu ?

— E cel mai frumos din Peru. Dar... de ce plîngi, fetiţo ? — întrebă Lucía, luînd-o de mînă, aşezînd-o şi spunîndu-i :

— Uite, fetiţa mea, am observat că te interesează mult Manuel şi acum am înţeles că acest tînăr a impresionat inima ta de copilă şi mi-e teamă ca mîine să nu-i aparţină şi inima ta de femeie.

— Mamă ! Manuel e foarte bun, niciodată nu l-am văzut făcînd ceva rău — zise Margarita cu timiditate.

— Aşa este, fetiţo, bunătatea lui m-a făcut să cad într-o plasă, pe care e nevoie s-o tai ca să te eliberez. Tu nu-l poţi iubi pe fiul călăului părinţilor tăi. Ah, mă îngrozesc... ! Bietul Manuel... !

Lucía era emoţionată ; spaima şi îndoiala îi cuprinseseră inima, schimbîndu-i vizibil timbrul vocii. Prin mintea ei trecea, unul după altul, gînduri care îi torturau sufletul, şi se întreba :

— Am comis o indiscreţie vorbindu-i despre dragoste fiicei mele ? Am aruncat jignirea asupra lui Manuel pe care Margarita îl va vedea din momentul acesta ca pe fiul călăului părinţilor săi... şi apoi Manuel... ! Ah... ! Inimă plină de abisuri... ! Mănunchi de taine... ! Inimă omenească !

Pentru Margarita, ce mult vorbea tăcerea aparentă a mamei sale ! Rămăsese mută şi tremurîndă ca un crin pe care încercase să se aşeze privighetoarea fără să-şi strîngă aripile, pentru că fragilitatea florii a făcut-o să-şi continue zborul în căutarea unui loc mai bun.

După discuţia pe care o avusese cu Manuel, declaraţia aceea a mamei sale era brutală, îi zdrobise inima, împiedica să se nască florile speranţei în două inimi legate prin firele ce urzesc fericirea omenească a două suflete care se iubeau.

În sfîrşit, soţia lui don Fernando îşi reveni şi schimbînd subiectul discuţiei se adresă Margaritei :

— Ai grijă, deci, să ai bagajul pregătit pentru joi şi nu uita lucrurile surioarei tale, da ? Tu eşti mai mare şi trebuie s-o ajuţi.

— Da, mamă — răspunse Margarita ridicînd automat o jurubiţă de mătase albastră pe care o văzuse pe jos. O puse pe masă şi ieşi ; văzîndu-se singură Lucía îşi spuse iar :

— Bietul Manuel ! Plin de calităţi, cu aspiraţii nobile ! Indiscutabil că o iubeşte pe Margarita, de care îl desparte o prăpastie... ! Dar... adevărat este că în viaţa practică exagerările inimii arată lumea insondabilă ca partea cea mai poetică a dragostei. Oare există vreun foc comparabil cu cel care alimentează iubirile imposibile ? Oare există dorinţă mai puternică ca cea de a te apropia de iubită rupînd legăturile, trecînd şiruri de munţi formate din spini care au însîngerat planta ; cătărîndu-se pe munţi foarte înalţi unde zăpada imposibilului topită de soarele iubirii a format şuvoaie de lacrimi ?

Eroi ai durerii, sărmani surghiuniţi din Paradisul Fericirii, nu sînteţi înţeleşi de lume ! Victime sacrificate pe altarele nenorocirii, sufletele generoase vă oferă „poate" măgulirea simpatiei lor, dar veţi rămîne iubind în durere... !

Terminîndu-şi monologul, Lucía căzu pe canapea, ducîndu-şi mîna dreaptă la fruntea scăldată în sudoarea care-i curgea pe obrajii aprinşi, de culoarea macilor de mai. Apoi, frîngîndu-şi mîinile, se întrebă :

— Ce să fac ? Situaţia mea e grea şi dramatică, la fel cu cea a lui Manuel şi a Margaritei : dacă se iubesc

cu dragostea dintîi, aceasta se va înnobila cu suspinele pe care, pline de parfumul iubirii virginale, le emană pieptul apăsat de nostalgia fiinţei iubite... dacă s-ar putea face ceva... ! Ah... ! Fernando mă va scăpa de îndoieli, ne vom împărtăşi ideile şi se va face lumină, pentru că eu nu pot uita că Marcela a murit lăsîndu-mi cele două bucăţi din inima sa... !

Lucía avea dreptate ; ea va împărţi îndoelile cu don Fernando, temerile şi speranţele, îndepărtînd umbrele prezentului. Manuel ar putea împărţi cu mama sa, cu cea mai nobilă dintre fiinţe, chinurile care-i apăsau inima ; să se ascundă la sînul mamei şi să plîngă azi lacrimile de bărbat ca ieri, cînd îşi ştergea plînsul de copil.

Dar Margarita ?

Sărmană orfană, pasăre fără cuib, va trebui să caute umbra unui copac străin pentru a-şi murmura idila inimii sale înlănţuită cu cealaltă ; să rîdă cu gura şi să plîngă cu inima.

Lucía era pentru Margarita cea mai bună dintre femei ; dar Lucía nu era mama sa !

XIV

SĂ PORNIM PENTRU MOMENT ÎN căutarea colonelului Paredes, pe care l-am lăsat la masă în casa Teodorei.

Masa a fost veselă şi îmbelşugată şi nici nu se terminase bine că se înnoptă şi toţi se îndreptară spre salon, unde traseră un chef cu chiote şi tropăituri.

Don Gaspar o chemă lîngă el pe fiica sa şi-i spuse scurt :

— Urmează-mă, Teoco.

Şi se duseră amîndoi într-un ţarc, unde se aflau trei cai, unul dintre ei cu tot harnaşamentul şi echipajul feminin, păzite de o slugă indiană.

— Unde mergem, tată ? — întrebă Teodora.

— În Kíllac, la casa cumetrei mele, doña Petronila, care, după cum ştii, este o doamnă cumsecade şi lîngă

ca vei fi în siguranță, precum vasul de împărtășanie în altar, răspunse don Gaspar, fără o se opri din mersul sigur și grăbit, în ciuda întunericului.

— Bine că don Sebastián nu mai e guvernator, astfel vom sta liniștiți pînă cînd vine Mariano — zise Teodora, urmînd cu pași mici mersul accelerat al tatălui său.

O siluetă impunătoare se desluși în umbră în acel moment.

— Anselmo ? — chemă don Gaspar.

— Da, domnule ! — răspunse scurt cel strigat și toți trei merseră la cai.

Cei doi bărbați o ridicară pe Teodora care, cu agilitatea țărăncii, încălecă pe calul său, Collopoccochi fără îndoială, pentru că era negru și avea picioarele albe.

Apoi încălecară don Gaspar și Anselmo, care era un slujitor demn de toată încrederea, și tatăl Teodorei porunci indianului :

— Întoarce-te acasă, aţîţă focul și nu uita, ceaiul să aibă destul rom, iar dacă se observă lipsa noastră, știi, nu ?

Răsunară trei lovituri de bici pe crupele cailor, care se aruncară ca un trăsnet în întunericul nopții, ducîndu-și povara, sforăind pe nările lor largi și mușcînd zăbala.

Bătrînul se cufundase în meditații, căci creierul zămislește neîncetat idei și gîndul nu se supune de bunăvoie liniștii corpului.

— Tată, să mergem mai încet — spuse Teodora, înfrînîndu-și calul.

Dar don Gaspar nu era atent și nu auzi glasul fiicei sale, care repetă mai tare :

— Tată !

— Ei ? Ai obosit atît de repede ? — răspunse bătrînul încetinind la rîndul său.

— Nu sînt obosită, ce idee ! Dar m-am gîndit la ceva.

— Spune ! — o îndemnă don Gaspar, trăgînd de frîu pentru a se apropia mai mult de Teodora.

— Ar fi mai bine dacă tu te-ai întoarce acasă. O să ajungi într-o jumătate de oră ; prezența ta va înlătura orice bănuială și în continuare, o bucată de vreme, nu-mi vor observa lipsa... și tu... la sfîrșit, îți vei cere scuze.

— Și... să mergi singură ? — întrebă don Gaspar, tușind zdravăn.

— Nu risc nimic, fiind cu Anselmo. Chollopoccochi e blînd şi cunoaşte bine drumul, a mai rămas puţin de mers, luna nu va întîrzia să apară ; şi, pe deasupra, dacă lor le-a trecut prin minte să ne controleze, dacă, din întîmplare, au descoperit fuga, fără îndoială că ne vor urmări, ne vor ajunge, ne vor prinde şi,... beţi cum sînt...

— Măi, măi ! Teodora, vorbeşti ca din carte — o întrerupse bătrînul oprindu-şi calul şi adăugînd cu un surîs maliţios : Sigur e că femeile se sulemenesc pentru a urzi aceste istorii.

Don Gaspar tuşi iar cu putere.

— Uite, ai şi răcit ; întoarce-te imediat, că dacă vine cineva ne va pierde urma dacă te întorci.

— Perfect ! Şi în vreme ce le voi spune unde eşti, ei să mă jupoaie de viu — răspunse don Gaspar şi apoi îşi strigă servitorul care se afla departe : Anselmo ! Anselmo !

Slujitorul îşi apropie calul de cei doi şi asistă la următorul dialog :

— La revedere pînă peste patru zile cînd voi veni să te caut.

— La revedere, tată ; acoperă-ţi gura că tuşeşti prea tare.

— Să baţi pe dibuite la uşă şi să-i povesteşti totul cumetrei doña Petronila ; ştie broasca în ce apă sare ca să înoate.

— Bine, o să-i povestesc tot.

— Anselmo, ai grijă de fată şi... pe curînd.

Don Gaspar întoarse calul de dîrlogi, înfipse cu toată forţa călcîiele fără pinteni în burta mînzului său, pe ale cărui crupe răsunară şi cîteva lovituri de bici, care-i stimulară avîntul.

Să fi fost 11 noaptea cînd Teodora şi Anselmo descălecară la uşa casei doñei Petronila Hinojosa. Bătură puternic cu micul leu de bronz folosit ca ciocănel şi zgomotul fu primit de lătrăturile disperate a patru sau cinci cîini, printre care se auzi o voce somnoroasă întrebînd supărată :

— Cine e ?

— Vin din partea lui don Gaspar Sierra şi am să las ceva doñei Petronila.

Portarul, care era sluga cunoscută deja de noi, nu avu nevoie de alte explicaţii ; trase zăvorul şi metalul

porţii scîrţîi din balamale, lăsînd-o să treacă pe fugara Teodora care fu primită de doña Petronila cu proverbiala-i afecţiune.

Don Gaspar nu merse două mile din locul unde se despărţise de Teodora, cînd auzi strigăte şi tropote de cai. După cîteva clipe realiză că era alaiul subprefectului.

— Da, bine spunea Teoca .Drace ! Toate femeile sînt nişte vrăjitoare ! Şi ce-i mai nostim este că toţi bărbaţii ne lăsăm fermecaţi vrînd nevrînd, cu bunăştiinţă sau pe furiş — îşi spuse don Gaspar şi-şi continuă drumul în pasul întins al surului său.

XV

LA PUŢIN TIMP DUPĂ FUGA TEOdorei, invitaţii îşi dădură seama de asta. Locţiitorul de guvernator spuse maliţios :

— Şi-a băgat nasul bătrînul pisălog, domnule colonel, pentru că ea ar fi fost de acord, după cum s-a văzut, să vă facă pe plan domniei voastre.

— Să-şi bată joc ? De mine ? N-o să admit, nu, domnule... n-o să accept, pe cuvînt de militar ! — spunea Paredes plimbîndu-se cu paşi iuţi prin cameră.

— Să mergem s-o căutăm, prieteni — propuse locţiitorul gata de plecare, luînd o lumînare aprinsă.

— Da, domnule ! Trebuie să scot huria din fundul pămîntului, da, domnule ! — repeta cu furie subprefectul, în timp ce curioşii ieşiră să cutreiere toată casa, supunîndu-i la un interogatoriu inchizitorial pe servitori cu toate că între răspunsurile acestora nu existau discrepanţe.

— Au ieşit afară — repetau cu toţii.

Cineva întrebă, venindu-i o idee :

— Au plecat pe jos ?

— Nu, domnule, au plecat pe cai — răspunse unul dintre vătafi.

— Domnia voastră, să mergem după ei — spuseră în cor — căci e un singur drum neted şi uşor.

— La treabă, deci, prieteni ; şi celui care mi-o aduce pe fată...

— Jur că eu voi fi norocosul — îl întrerupse ajutorul de guvernator.

Cîţiva porniră să aducă bidivii.

Furia subprefectului atinsese apogeul.

— Canalia bătrînă ! Da, domnule, dacă îmi iese în cale acum îl omor fără nici o judecată. Autoritatea e una singură. Dar... băieţii ăştia sînt atît de isteţi şi mi-ar prinde bine să mă odihnesc puţin. Spunînd acestea se întinse cît era de lung pe un pat aşezat într-un colţ şi încercă să adoarmă.

La puţin timp se auziră tropote de cai şi deschizînd ochii don Bruno Paredes îşi spuse printre dinţi :

— Ei sînt... au plecat deja... ! Da, domnule ; îndată voi fi mulţumit de activitatea subordonaţilor mei. Băieţii ăştia valorează cît tot aurul din lume ! Uf ...!

Zbirii plecară pe urmele Teodorei. Imediat după aceea sosi un curier, un agent al guvernului, care, mergînd pe jos prin sinuozităţile trecătoarei din capitala provinciei, cîştigă teren cu o rapiditate prodigioasă. Acest curier aducea un plic sigilat cu ceară roşie, cu însemnele Republicii, cu menţiunea : Oficial — Urgent — Colonelului don Bruno Paredes.

Cînd curierul înmînă plicul colonelului, acesta îl desfăcu şi începu să citească culcat, aşa cum se afla, dar nu apucă să ia cunoştinţă bine de primele rînduri că sări ca ars, întîi păli, apoi tot sîngele i se urcă la cap, rămînînd uluit, pentru cîteva clipe, cu hîrtia în mînă.

Dintr-o dată o aruncă pe pat şi, lovind cu piciorul în podea, spuse :

— Mii de draci ! Mi-au luat arma... ! Nu mai poţi fi în siguranţă, da domnule... să vedem, cine mai e pe-aici ! — strigă. Auzind zgomot, mai multe slugi veniră în grabă. În acelaşi timp apărură şi poliţaii din escorta sa.

— Calul meu !... Repede, repede ! — strigă don Bruno, a cărui poruncă se împlini ca prin farmec.

Încălecă şi, urmat de trei persoane, plecă în galopul calului pe drumul spre oraş, murmurînd :

E mai înţelept să te fereşti ; la oraş voi găsi o ascunzătoarte comodă, pînă cînd se potoleşte furtuna politică...

Oamenii care plecaseră în urmărirea Teodorei se întîlniră cu don Gaspar, îl înconjurară pe blîndul bătrîn și locțiitorul de guvernator i se adresă :

— Bună, cumetre, ce escapadă urîtă ! Unde e micuța Teodora ?

— Cum ! — răspunse don Gaspar părînd neliniștit. Îmi căutați fata ? Ce ? N-am lăsat-o cu dumneavoastră în casă ? Isuse... ! Din fericire ea este cinstită și... trebuie să fie acolo. Haideți.

Și-i dădu o lovitură de bici surului care-l făcu să sară înflăcărat.

— Ușurel, tătuță ! — spuseră mai mulți întorcîndu-și caii, iar locțiitorul amenință :

— Să mergem, dar dacă nu ne dai odorul, te-ai ars !

— Să ne întoarcem — spuseră mai mulți și printre murmure se auzi această reflecție :

— N-a ieșit încă luna și n-avea timp să plece și să se întoarcă din nici un sat vecin.

— Și dacă tu n-ai plecat cu Teodora, don Gaspar, ce cauți prin aceste locuri ? — întrebă locțiitorul.

— Tăicuță ! Se vede că nu ești de prin partea locului, ai venit de la Lima cu floare la butonieră și guler tare. Sînt aici să inspectez pășunile — răspunse don Gaspar foarte serios.

— Ai ieșit la rodeo — spuse unul.

— Să cînte „cocoșelul" ! — strigară doi și alaiul se opri.

Locțiitorul scoase o sticlă de pisco și din ea băură pe rînd, măsurînd cantitatea cu un fluierat pe care îl scoteau imediat, operație care se repetă foarte des pe parcurs, călătorii ajungînd la casa lui don Gaspar spre miezul nopții.

Luna albă își etala tot discul său argintiu pe cîmpia Saucedo pe care se înălțau colibele vesele ale indienilor peruani, colibe pe ale căror porți atîrnau la ivirea zorilor piei tăbăcite de cerbi cenușii și potîrnichi cu carnea atît de gustoasă.

Casa lui don Gaspar era ca locuința unui „fost" în toată regula : Simplă și mobilată sărăcăcios.

Slugile indiene erau singurele care, încovrigate în tindă, sforăiau pe rupte, fiind nevoie să le scuturi pentru a se trezi ca să le întrebi ceva.

— Ce ştii de domnul subprefect ?

— O dormi ?

— Haideţi. Şi micuţa Teodora ?

— Aprinde un chibrit, omule !

Acestea au fost cuvintele cîtorva, cînd una dintre slugi îi lămuri spunînd :

— Domnul subprefect a plecat călare.

— Ei, drăcia dracului ! — exclamă locţiitorul.

— Fără îndoială, am întîrziat prea mult şi o fi plecat după noi.

— Mai mult ca sigur ! Cine aşteaptă îşi pierde răbdarea şi cînd e îndrăgostit... Doamne... !

Zicînd acestea intrară în salonul care era deschis. Don Gaspar aprinse lumînarea care se afla lîngă pat. La lumină, primul lucru pe care îl zăriră fu scrisoarea a cărei lectură îl făcuse să o ia la sănătoasa pe colonelul Bruno de Paredes.

Se apropiară toţi pentru a o citi împreună şi după ce termină, tatăl Teodorei spuse :

— A fugit, deci, subprefectul nostru.

— Era un prostănac colonelul ăsta din Garda Naţională ! spuse locţiitorul de guvernator.

— Colonel de... soldaţi de mămăligă !

— Un laş ! — adăugă altul.

— Ce ? Un afacerist, un delapidator, evident — zise primul.

— Laş ! Dezertor ! opină altul.

— O fostă autoritate ! — îi lămuri don Gaspar, rîzînd, ca unul care a văzut şi a auzit multe.

Şi luînd ghitara, care se afla într-un colţ al încăperii, începu să-i ciupească strunele, cîntînd cu voce răguşită :

Pasăre care te-nalţi
La malul mări
Cum de nu ţi-e teamă
Să zbori singurică ?

Împăcaţi în acordurile acelui cîntec ciudat, urmăritori şi urmărit, ne întoarcem în Killac unde ne aşteaptă vechile noastre cunoştinţe.

XVI

DON FERNANDO ÎL GĂSI PE MAnuel zăpăcit încă de efectul pe care îl avusese asupra lui plecarea grăbită a Margaritei.

— Bună, don Manuel ! — spuse, întinzînd mîna tînărului.

— Scuzaţi-mă că v-am deranjat, don Fernando, ora nu este potrivită, dar în aceste cazuri urgenţa problemelor m-a îndreptăţit să îndrăznesc — zise Manuel, în timp ce îi strîngea mîna prietenului său.

— Fără scuze, don Manuel. Dumneata ştii că îţi sînt prieten şi asta e de ajuns — răspunse don Fernando, trăgînd un scaun şi invitîndu-l pe tînăr să se aşeze.

— Ştiu foarte bine, căci fără prietenia dumitale aş fi înnebunit ; situaţia mea atît de penibilă după acel asalt, întîmplările atît de ciudate şi contradictorii care s-au petrecut de la sosirea mea în acest sat, unde „notabilităţile" nu respectă legea şi nu cunosc religia şi tot ceea ce eu gîndesc nu sînt lucruri de mică importanţă.

— Aşa este, dragă Manuel, mă îngrozeşte stadiul actual al acestei mici societăţi, dar mai îngrijorat sînt de veştile pe care le-am primit de la oraş.

— Sînt de interes particular ?

— Nu. Sînt de interes general. Mi se comunică despre tristul sfîrşit al preotului Pascual, acest om nenorocit, ale cărui cuvinte dureroase le ascultam, lipsit de influenţa sănătoasă pe care o are familia asupra viitorului preoţilor.

— A murit ?

— Da, prietene ; într-un mod groaznic.

— Cum, şi de ce a murit ? — continuă să întrebe Manuel cu un interes crescînd, fiind foarte atent la răspuns.

— A murit la Los Descalzos. A fost mai întîi trîntit de catîr, luat de jos din mila unora şi adăpostit de călugări ; se spune că atacul final l-a avut pe cînd bea un pahar cu apă — răspunse domnul Marín.

— Bînd un pahar cu apă la mănăstire ?

— Da, şi medicii spun că a fost un atac cerebral.

— Sărmanul... ! Odihnească-se în pace... !

— Sînt alte veşti mai grave care m-au făcut să şovăi...

— E vorba despre ce-am aflat acasă ? Despre scandalul politic izbucnit în capitală, care a culminat cu un delir înfiorător ?

— Întocmai, prietene ! Dar... dacă ne gîndim bine, va fi cumplit în primele ore datorită măsurilor violente pe care le impun situaţiile anormale. După aceea, nu ! Am încredere în administraţia civilă a tizului dumitale, don Manuel. — spuse Fernando, ridicîndu-se.

— Aşa cred şi eu, don Fernando, pentru că don Manuel Pardo este un om deosebit, dar ceea ce mă neliniştește în aceste momente este... O voi spune, prietene, cu toate că va fi bruscă schimbarea...

— De opinie ?

— Nu, domnule, de temă, mă neliniştește furtuna domestică. Văd că nu se poate trăi în acest sat subjugat de tirania stăpînilor care se numesc „notabilităţi".

— Ce poţi să-mi spui nou, prietene Manuel ? Ştiu că l-au închis pe clopotar, acuzîndu-l de asaltul asupra casei mele...

— Nu vă spuneam ? Asta te face să-ţi pierzi minţile ! Şi, pe de altă parte, oricum trebuie să-mi termin studiile şi să devin avocat, sînt nevoit să plec ; dar nu mă hotărăsc s-o las pe mama pradă haitei ăsteia de lupi.

— Manuel, din întîmplare, tocmai am rezolvat această problemă în acelaşi sens. În cîteva zile plec împreună cu familia.

— Dumneata, don Fernando ? — îl întrerupse Manuel, pe a cărui faţă se întipărise surpriza umbrită de durere sau îndoială.

— Da, prietene, am aranjat un transfer al acţiunilor mele de la mină şi al proprietăţilor mele cu nişte evrei care îmi dau 20% şi astfel sînt mulţumit.

— Şi încotro plecaţi ?

— În capitală ; la Lima presupun că locuinţa va prezenta garanţii şi că autorităţile vor şti să-şi îndeplinească datoria. Înainte de a pleca aş vrea să fac ceva pentru eliberarea clopotarului.

— Don Fernando, sînt alături de dumneavoastră. Amîndoi vom face totul pentru acest indian nefericit.

Acum se pare că destinul îmi surîde. Am venit să vă spun ceva relativ la planurile mele.

— Te ascult cu multă plăcere !

— Cum v-am spus, vreau s-o smulg de aici pe mama. Am luat toate măsurile necesare pentru a o duce, sub pretextul unei plimbări, la Lima şi odată ajunşi acolo nu va mai avea de ce să se mai întoarcă.

— Perfect. Şi don Sebastián ? — întrebă don Fernando curios.

— Dumneata ştii că o mamă este soarele casei de care inima are atîta nevoie ; după mama... îl voi lua şi pe don Sebastián, al cărui viitor aici este dintre cele mai triste... Ah, don Fernando ! Dumneata nu bănuieşti actele opresive pe care le îndur din dragoste pentru mama.

— Poftim ? Don Manuel, felul dumitale de a te exprima în ceea ce-l priveşte pe tatăl dumitale de mult mi-a atras atenţia — zise don Fernando inspirîndu-i încredere tînărului.

— Am bănuit, domnule Marín. Naşterea mea este învăluită în mister, care, dacă vreodată va fi dezvăluit, va fi în faţa dumitale, care eşti un cavaler şi cel mai bun prieten al meu — spuse tînărul tulburat.

Don Fernando aflase tot ce avea nevoie, căci pentru el nu trecuse neobservată afecţiunea reciprocă dintre Manuel şi Margarita. Manuel nu era, nu putea fi băiatul lui don Sebastián.

— Cine-o fi tatăl lui ? — se întrebă don Fernando. Pot să-l întreb din nou, cerîndu-i să-mi facă confidenţe ca de la prieten la prieten, să aflu secretul şi să ştiu cum să acţionez, dar trebuie să respect prudenta rezervă a acestui tînăr ; ocazia se va ivi. Şi, adresîndu-se lui Manuel, spuse : — Mulţumesc, don Manuel ; cred că voi fi demn de încrederea dumitale, dar... mă rugaseşi ceva. Spuneai...

— Că doresc să-mi facilitaţi transferul unor fonduri la Lima şi depozitarea lor garantată într-o bancă.

— Cu cea mai mare plăcere, don Manuel, vom obţine ordin de plată pentru oricare dintre bănci : „Providenţa", sau Londra, Mexic şi America de Sud, în sfîrşit cea pe care o alegi dumneata.

— Londra.

— Bine şi cît vrei să trimiţi ?

— Deocamdată vreo 10.000 de soli. Mai tîrziu tot pe atît, pentru că mă gîndesc să valorific toate proprietăţile de aici — răspunse tînărul.

— S-a aranjat, dragă don Manuel. În seara asta poţi să laşi banii la Salas, pe numele meu, şi mîine vei avea toate ordinele de plată. Acum dă-mi voie să te felicit pentru această hotărîre. Te-ai gîndit foarte bine. Dumneata vei fi un om folositor ţării ca atîţia alţii care au venit din provincie în capitală, vei face cinste familiei dumitale, te asigur — spuse don Fernando, accentuînd ultimele cuvinte.

Manuel înclină capul mulţumind şi îşi opri pe buze un cuvînt nepotrivit, căci ar fi dorit să-i spună lui don Fernando că idealul aspiraţiilor sale era Margarita, dar raţiunea îi paralizează acest gînd.

— Mama dumitale trebuie să fi suferit mult ? — întrebă don Fernando rupînd tăcerea şi scoţînd o ţigară.

— Oh, îngrozitor ! Suflet de înger în inimă de femeie... ! Biata mea mamă... ! — răspunse Manuel suspinînd. Şi gîndul lui, luînd o nouă întorsătură, continuă : — Cred că dumneavoastră nu ştiţi alte fapte importante care s-au petrecut aseară ca urmare a acestei situaţii.

— Ce fapte ? — întrebă don Fernando curios.

— Ne-a sosit din satul vecin, din Saucedo, o tînără ce s-a autoexilat la noi datorită persecuţiilor subprefectului Paredes.

— Această fată are de plătit vre-un impozit sau vreo amendă fiscală ?

— Nici vorbă, don Fernando ; colonelului i-a atras atenţia frumuseţea juvenilă şi a dorit să fie a lui, ca urmare a puterii sale dictatoriale — răspunse Manuel rîzînd în hohote.

— Şi ?...

— A fugit de-acasă.

— După cum văd, victimele salvate din mîinile preotului cad pe mîna autorităţilor.

— Aşa cum auziţi — răspunse Manuel vizibil neliniştit de cuvintele lui don Fernando.

— E îngrozitor ! Şi dacă ne gîndim la indigeni, inima ar trebui să dispere în faţa exploatării pe care aceştia o suportă din partea preotului şi autorităţilor... !

— Ah, domnule Fernando ! Aceste lucruri îl tulbură pe omul cinstit care vine din altă parte, care vede şi regretă. Cînd îmi voi pregăti diploma de avocat vreau să dovedesc cu toate aceste date necesitatea căsătoriei preoţilor.

— Dumneata vei atinge o problemă de o vitală însemnătate, problemă care dăinuie de veacuri şi pe care progresul social trebuie să o elucidezo înainte ca secolul al XIX-lea să se încheie.

— Asta e şi convingerea mea, don Fernando — spuse Manuel.

— Şi ce părere aveţi despre autorităţile care vin să conducă aceste sate izolate ale bogatului şi vastului Peru ?

— Of, prietene ! Ei caută slujbe, lefuri şi huzur fără ca vreunul din cei aleşi să aibă cunoştinţă de cuvintele lui Epaminonda care spune că „omul face destinul demn", lucru care se învaţă la şcoală.

— În ţară domneşte favoritismul — spuse don Fernando scoţînd o cutie de chibrituri şi aprinzîndu-şi ţigara pe care o ţinea mai de mult în mînă.

— Ai putea să-mi spui, don Fernando, în ce stadiu se află dosarul privitor la asaltul casei dumitale ? — întrebă Manuel profitînd de momentul de tăcere care se crease, pentru a schimba subiectul şi întrebîndu-l obrajii i se aprinseră ca focul.

— Dosarul... nici nu ştiu ce să-ţi spun, prietene... doar că ieri am întrebat ceva despre asta ştiind că îl închiseseră pe clopotar, pe care îl cred complet nevinovat. Te interesează ? — zise don Fernando aruncînd o trombă de fum.

— Mult, don Fernando ! Am aranjat deja să îl salvăm pe clopotar, al cărui nume nu-l cunosc şi, pe de altă parte, aş dori ca... dacă Margarita cunoaşte acele amănunte, într-o zi... să le cunoască sub altă formă...

— Ah ! A fost atît de tragic sfîrşitul nefericiţilor ei părinţi !

— Aş da oricît să cunoască adevărul acestui sfîrşit tragic demna dumneavoastră fiică ! Margarita ! şi Margarita...

Manuel era să spună tot secretul inimii sale, cînd în uşă apăru doña Petronila însoţită de Teodora, pe care o prezentă cu evidentă simpatie.

XVII

ÎNDATĂ CE PLECĂ DIN CASA CUmătrului Escobedo, după ce sacrificase patru capete de vite datorită lăcomiei cumătrului, speriată de vestea că, într-adevăr, soţul său fusese închis pentru că trăsese clopotele la începutul răsmeriţei, Martina, soţia lui Isidro Champí, se duse într-un suflet acasă, luă poncho-ul soţului şi se îndreptă spre temniţă.

Paznicul o lăsă să intre şi cînd îşi văzu bărbatul izbucni în plîns ca o nebună.

— Isidro, Isodrocha, unde ai ajuns ?... Vai ! Vai ! mîinile noastre sînt curate, n-au furat, n-au omorît... ! Vai ! Vai... ! — spunea biata femeie.

— Răbdare, Martica, stăpîneşte-ţi lacrimile şi roagă-te la Sfînta Fecioară — încercă s-o liniştească Isidro pe femeia care, ştergîndu-şi ochii cu marginea şalului, zise :

— Ştii, Isidro, am fost la cumătrul nostru Escobedo şi el spune că îndată te va scoate de aici.

— Aşa a spus ?

— Da, şi i-am şi plătit.

— Ce i-ai plătit ? Ţi-a cerut bani, nu ?

— Nu ! Mi-a spus că te-au închis pentru clopotele pe care le-ai tras în noaptea aia cu scandalu de la casa lu don Fernando. Doamne ! Ce de morţi au fost... ! Şi cavaleru ăla se zice că e bogat şi o să ne urmărească... — spuse indiana închinîndu-se cînd îi pomeni pe morţi.

— Tot aşa a spus şi don Estéfano — făcu Isidro şi insistînd cu prima întrebare, căci îi cunoştea foarte bine pe notabilii locului : Şi cu ce-ai plătit, spune ?

— Isidrocha... ! O să te superi... ! O să-ţi faci sînge rău ! — începu indiana timidă.

— Hai, Martina ! Ai venit să mă chinui ca viermele ce roade inima oilor. Vorbeşte sau dacă nu, pleacă şi lasă-mă în pace... Nu ştiu de ce nu vrei să vorbeşti... Ce i-ai dat ?

— Bine, Isidro. I-am dat cumătrului nostru ce-a cerut, pentru că tu eşti închis, pentru că eu sînt porumbiţa ta, pentru că trebuie să te scap de-aici chiar dacă o să plătesc cu viaţa. Nu te supăra, tătuţă, i-am dat cele două roşcate, pe cea neagră şi pe cea bălţată... — enumeră Martina apropiindu-se de soţul ei.

— Cele patru văcuţe ! — spuse indianul împreunîndu-şi mîinile spre cer şi scoţînd un suspin atît de profund, încît nu ştim dacă i se lua o piatră grea de pe inimă sau una era înlocuită cu alta.

— Dacă el a vrut să-i dau vaci ; şi cum smulgi de greu pirul din rădăcină, tot aşa mi-a smuls şi el încuviinţarea pentru văcuţe, că una este pentru guvernator, una pentru subprefect, una pentru judecător şi cea bălţată pentru cumătru nostru.

Indianul, ascultînd relatarea, înclină capul, abătut şi tăcut, fără a îndrăzni să-i spună nimic Martinei, care după cîteva clipe pleca acasă ştergîndu-şi alte lacrimi, cu inima împărţită între temniţă şi colibă.

Între timp, Escobedo, care se întîlni cu Estéfano, îi spuse :

— Amice, ne-am asigurat...

— Sigurat — răspunse Benites.

— Aşa cum sună refrenul. Indianul Isidro ne-a cedat deja patru văcuţe.

— Nu zău ?

— Cum auzi, a venit femeia smiorcăindu-se şi i-am spus că problema e gravă, că face puşcărie din cauza clopotelor.

— Şi ?...

— Mi-a oferit găini ; ce zici de şireata nevastă a clopotarului ?

— Dar a cedat văcuţele ?

— Păi, cum altfel ; acum să le împărţim.

— Îi dăm una subprefectului, mai bine să mergem direct la țintă, iar trei pentru noi — împărți Benites.

— Bine, și indianul scapă sau nu scapă ?

— Acum nu e bine să scape ; îl păcălim vreo două luni și după aceea va vorbi sentința, pentru că mi-e mai aproape cămașa decît haina, băiete — își dădu cu părerea Benites.

— Asta e foarte adevărat, că unu e înainte de doi. Și sechestrul ?

— O să se consemneze în scris și așa vom scoate cel puțin alte...

— Patru văcuțe, desigur. Te descurci ca un deputat, Estéfito, și pe bună dreptate toți te folosesc ca secretar — adăugă Escobedo frecîndu-și mîinile.

— De ce studiază unii la școala Biciului, dacă nu ca să comande ce trebuie scris și să-și cîștige existența și să fie astfel un om cunoscut și respectat ? — spuse cu îngîmfare scoțîndu-și batista netivită și ștergîndu-se la gură.

— Cînd ne luăm răsplata ? — întrebă Escobedo.

— Putem s-o luăm peste două zile și am o idee. Ce dracu... ! Tu să nu fii acolo cînd se întocmește actul, pentru ca indianul să creadă că tu te-ai însărcinat să păstrezi vitele, fiindu-i cumătru, că dacă le păstrează altul le ia înapoi.

— Minunat ; pînă acum vulpoiul din tine îți comandă ca la carte — zise Escobedo rîzînd și întrebă în continuare : Ce-o să spună don Hilarión ?

— Bătrînul nici nu citește ce scriu. La toate zice „amin", parcă ar fi frate cu popa.

— Ești rău de gură. Și don Sebastián ? — întrebă Escobedo.

— Don Sebastián va spune, sincer vorbind, că așa mi se pare bine și noi de acum ne vom îmbrăca frumos și vom pregăti caii pentru sărbătoarea recoltei — răspunse rîzînd în hohote Estéfano Benites, în al cărui creier era pus la punct planul pentru exploatarea inocenței lui Isidro Champí, cu ajutorul cumătrului Escobedo, nașul celui de al doilea fiu al clopotarului.

— Foarte bine, cumetre, şi acum că am lămurit totul ar trebui să luăm ceva că ni s-a uscat gîtul — îşi dădu cu părerea Escobedo.

— La ordin, cumetre ; vom lua cîteva pahare în trecere la matroană sau la Rufa — răspunse Estéfano acceptînd ideea tovarăşului său şi aranjîndu-şi pălăria.

XVIII

TEODORA, ÎN PLINĂ TINEREŢE, cum am descris-o deja cînd am vorbit despre satul ei, avea un păr atît de des şi de lung, încît cînd era despletit îi acoperea spatele ca o amplă mantie unduioasă. Întreaga ei înfăţişare era atît de simpatică şi atrăgătoare, cu acea expresie dulce care te face să o îndrăgeşti, încît don Fernando văzînd-o aproape că-i găsi o scuză subprefectului. Le invită să ia loc pe noile sosite şi strigă de la uşă :

— Lucía, Lucía ? — aruncînd afară chiştocul ţigării pe care o terminase.

În acest timp doña Petronila spuse încetişor fiului ei :

— Te-am prins, şmecherule, te-am prins... — şi surîse maliţioasă.

— Mămico ! — articulă Manuel ca o scuză copilărească.

Don Fernando o întrebă pe Teodora :

— Domnişoară, dumneata ai sosit de curînd ?

— Da, domnule ; sînt din Saucedo şi am sosit aici doar de cîteva ore — răspunse tînăra cu dezinvoltură.

Lucía nu se lăsă aşteptată şi spuse intrînd :

— Ce plăcere, doña Petronila !... şi această domnişoară ?... — şi le îmbrăţişă pe amîndouă.

Doña Petronila, scoţîndu-şi şalul de pe umeri şi cu un aer de sinceritate, exclamă :

— Ce părere aveţi de fericitul colonel Paredes care după ce a semănat discordie în casa mea s-a dus la cu-

mătrul meu, don Gaspar, vrînd să-i fure odorul ? — și o arătă pe Teodora.

— Mamă ! — zise timid Manuel.

— Păi, de ce să nu vorbim cinstit — continuă doña Petronila — dacă don Fernando îi cunoaște foarte bine și doamna Lucía de asemenea ? — Și povesti în amănunt tot ce s-a petrecut în Saucedo.

Cînd își termină relatarea, pe care soții Marín o ascultaseră plimbîndu-și privirile de la tînără la doña Petronila și invers, obrajii Teodorei erau ca doi bujori, rămînînd cu privirea ațintită în jos, fără a îndrăzni să ridice capul. În această atitudine, suportă unul dintre momentele cele mai grele din viața sa, cînd trăgîndu-și picioarele sub scaun, cînd frămîntîndu-și mîinile ascunse sub șalul de cașmir.

Manuel surîdea din cînd în cînd. Lucía tivea marginea finei sale batiste încrețind-o și întinzînd-o din nou.

— Deci această domnișoară e o eroină a dragostei ce i-o poartă logodnicului ei ? — spuse don Fernando.

— Foare bine ! Ce simpatică e ! La fel de credincioase trebuie să fie toate femeile cînd iubesc ! — zise Lucía.

— Ce fericire să întîlnești o astfel de dragoste ! Îl invidiez pe Mariano — adăugă Manuel.

— Îmi place renghiul pe care i l-ați jucat subprefectului ; bine, foarte bine, domnișoară Teodora. Mi se pare că în aceste sate e din zi în zi mai greu de trăit — continuă domnul Marín. Aici toți abuzează și nimeni nu îndreaptă răul și nu stimulează binele : este foarte rară împrejurarea în care nu există asemănare între comportarea bărbaților și cea a femeilor...

— Dacă și femeile ar fi rele, ar fi un iad, Doamne ! — întrerupse Lucía punîndu-și batista în buzunarul halatului.

— Dumneata, doña Petronila, trebuie să-ți salvezi soțul și fiul, care este un bărbat și jumătate — spuse don Fernando adresîndu-se mamei lui Manuel, ai cărei ochi străluceau de lumina dragostei materne. Manuel surîse înclinînd capul, ghicind că intenția prietenului său era să pregătească terenul pentru a o convinge pe doña Petronila.

Lucía sări în ajutorul soţului, spunînd :

— Într-adevăr, draga mea, aici nu e de noi, trebuie să ne luăm zborul spre alte locuri mai senine ; noi vom pleca cît de curînd.

— Plecaţi ?... Dumneavoastră plecaţi ? — întrebă doña Petronila cu interes.

— Da, doamnă, aşa am hotărît — răspunse don Fernando completînd spusele Lucíei.

— Doamne ! Ce veste tristă ! — zise doña Petronila, la care Manuel adăugă aluziv :

— Acum rămîne să te hotărăşti tu, mamă, ca toţi să fim mulţumiţi.

— Asta... o să vedem...

— Cum ! Ce să vedem ?... Ah ! imediat vom afla care dintre noi are dreptate — reluă Manuel însoţind ultimele cuvinte cu lovituri date în duşumea cu tocul ghetelor.

— Margarita, Margarita, vino ! — strigă Lucía văzînd-o pe orfană trecînd prin faţa uşii. Lucía avu intenţia de a vedea ce impresie va produce cunoştinţa cu fata în inima doñei Petronila, căci de la discuţia avută cu Margarita, în a cărei inimă exista pentru Manuel mai multă afecţiune decît cea pe care şi-o închipuise, era preocupată de viitorul orfanei.

— V-o prezint pe fiica mea Margarita — spuse Lucía luînd-o pe fată de mînă şi adresîndu-se mamei lui Manuel.

— Ce frumoasă domnişoară !

— Simpatică şi amabilă.

Erau cuvintele pe care le-au repetat simultan doña Petronila şi Teodora.

— Margarita ! Nu-i aşa că i se potriveşte numele de floare ? — adăugă Manuel în timp ce mama sa o îmbrăţişa pe orfană, risipind cuvinte de laudă, care răsunară ca o muzică divină în inima lui Manuel ce nu-şi mai încăpea în piept beată de fericire.

Această scenă de fericire calmă fu întreruptă de sosirea unei femei îngrozite care plîngea tulburată şi încă de la poartă rostea printre hohote :

— Domnule, cavalere Fernando, fie-ţi milă, în numele Fecioarei !

— Cine este această nefericită ? — întrebă Marín surprins.

— Este Martina... soția lui Tapara — răspunse doña Petronila, în timp ce Lucía își acoperise fața cu mîinile murmurînd :

— Marcela ! Marcela ! Parcă e sora ei.

Don Fernando întrebă din nou :

— Cine ești, ce dorești ?

— Sînt nevasta lui Isidro Champí clopotarul...

Ultimele cuvinte deslușiră misterul.

Don Fernando și Manuel păliră, iar primul spuse :

— Ah... ! Știu, fetițo ; soțul tău e închis, nu ?...

— Da, cavalere, și acușica ne-a luat și toate vitele.

— Cine ?

— Cine ?

Întrebară deodată Manuel și don Fernando.

— Autoritățile, domnule ! — răspunse laconic Martina.

— Autoritățile ! Dar cine sînt autoritățile ? — replică Manuel.

— Doamne, ce groaznic ! — exclamă doña Petronila, în timp ce Lucía, mută de emoție, de-abia își mișcă buzele pentru a spune Margaritei :

— Copilă, du-te, caut-o pe Rosalía și cere un pahar cu apă.

Manuel, care în altă împrejurare ar fi regretat despărțirea aceea, îi adresă doamnei Marín o privire încărcată de mulțumiri și fără să-și miște buzele continuă să privească cîteva clipe.

— Judecătorul de instrucție și guvernatorul, cavalere, fie-ți milă ! — spuse Martina îngenunchind la picioarele lui don Fernando.

— Oh ! Ridică-te... ! Liniștește-te... ! — repetă domnul Marín dînd mîna Martinei.

— Pentru Dumnezeu ! O să te ajutăm ; totul se va lămuri ; calmează-te ! — spuse Manuel apropiindu-se de Martina.

— Dumneata nu ne urmărești ? — îl întrebă Martina pe don Fernando.

— Nu, copila mea, nu !

— O să ne scapi atunci, o să-l scoți de la închisoare pe Isidro și vitele noastre de la sechestru ?

— Da, o să te apăr.

— Da !

— Brutele !

— Fiarele ! — repetară succesiv și Martina, fără altă promisiune decît cea făcută de don Fernando și Manuel, plecă plină de speranțe, că inima sa de soție iubitoare dorea să transmită vestea fără întîrziere soțului închis.

XIX

SCHIMBAREA AUTORITĂȚII SE efectuă pașnic în provincie. Noul subprefect trimise circulare funcționarilor dependenți de el, invocînd Legea, Dreptatea, Echitatea.

După diversiunea din casa Teodorei, don Gaspar sosi în Kíllac pentru a povesti el însuși virtuoasei sale fiice ceea ce se întîmplase în Saucedo după fuga acesteia, pentru a mulțumi cumetrei sale doña Petronila pentru găzduire și pentru a se întoarce în tovărășia Teodorei la viața liniștită de la țară pînă va trece termenul logodnei cu onorabilul Mariano.

Nimeni n-a putut să afle unde era colonelul don Bruno de Paredes căci, după cîteva mile de la plecarea sa își concedie escorta, continuîndu-și drumul în căutarea unui adăpost sigur.

În zilele următoare se află că se micșoraseră considerabil rentele clădirilor rustice și urbane și că în mîinile indigenilor se afla o respectabilă cantitate de chitanțe ale unei contribuții personale și forțate, create ad hoc de autorități, intitulată : Drepturi de educație populară.

Don Sebastián, bosumflat și îngrijorat, își lovea pieptul repetînd :

— Sincer vorbind, soția mea și Manuel știau ce se va întîmpla ; sincer vorbind, îmi pare rău, îmi pare rău că n-am urmat sfaturile lor.

Această confesiune era un motiv pentru ca Manuel să pună în practică planurile sale de familie în care părerea sa devenise respectată și demnă de urmat.

Manuel își petrecu toată noaptea cu creionul în mînă, scriind și ștergînd cifre pe o bucată de hîrtie, pe care o avea lîngă el, și străbătînd dormitorul cu pași repezi, din cînd în cînd oprindu-se pentru a sublinia ceva sau pentru a se odihni puțin pe canapea.

— De ce dorința cea arzătoare este să părăsesc satul în care m-am născut — își spunea — cînd pornirea înnăscută a omului este să iubească pămîntul pe care a văzut pentru prima dată lumina soarelui ?... De ce nu aspir să trăiesc aici, unde s-a născut Margarita și unde, lîngă ea, a înflorit viguroasa și frumoasa floare a iubirii mele ?... Ah ! Împotrivirea mea se explică printr-o matură chibzuință. Locurile în care nu ți se oferă garanții pentru proprietate și familie, se depopulează, toți cei care dispun de mijloace suficiente pentru a emigra în centrele civilizate o fac, și cînd unul se află într-o situație ca a mea, singur contra doi, unu contra cinci mii... nu există alt remediu decît să fugă și să caute pe alte meleaguri liniștea familiei și eterna primăvară a inimii sale... Margarita ! Margarita mea ! Te va ofili iarna dezamăgirilor în această stepă, unde sentimentele frumoase sînt anihilate de răceala abuzurilor și al exemplelor proaste. Tu vei trăi frumoasă și viguroasă unde sufletul tău va fi înțeles și frumusețea ta admirată ; vei fi soarele care îmi dă căldură și viață la umbra unui copac străin... !

Prin mintea fiului doñei Petronila treceau, rostogolindu-se, mii de scîntei, purtînd o puzderie de iluzii susținute în inima sa de două forțe active : noblețea sentimentului și puritatea pasiunii. Străbătu de cîteva ori camera, distrat și cufundat în gînduri și scoase o țigară păstrată într-o cutie. Manuel fuma rar. Tutunul, departe de a constitui un viciu, era un pretext pentru trecerea timpului. Umplu țigara și după ce și-o aprinse la flacăra lumînării de seu, trase de trei ori la rînd și aruncînd fumul pe gură și pe nas spuse :

— Da ! Ei pleacă curînd... Voi pleca și eu să-i întîlnesc, chiar și la capătul lumii... ! Și departe de Kíllac, departe de scena tragediei din cinci august, îmi voi des-

chide inima în faţa lui don Fernando, voi cere mîna Margaritei şi odată acceptat, fixînd un termen, voi urma cu încredere, liniştit, cariera pe care am îmbrăţişat-o. Da, da ! Sînt hotărît... ! Le voi destăinui lui don Fernando Luciei şi Margaritei secretul naşterii mele, pentru că această confidenţă îmi va asigura fericirea ; dar mai înainte îi voi spune generoasei mele mame, pe fruntea căreia nu pot arunca... nici măcar umbra dezonoarei. Mamă ! Scumpă mamă... ! Fatalitatea m-a pus la sînul tău şi apoi Vai ! Existenţa mea ţi-a torturat viaţa, reflectîndu-se în încăpăţînarea unui tată vitreg... ! Şi azi cînd mă simt bărbat, de ce nu păstrez pentru tine toată căldura dragostei mele ? Margarita... ! !

Prima rază a zorilor, blîndă şi senină, pătrunse prin uşa şi fereastra întredeschise ale dormitorului lui Manuel care veghease de seara pînă dimineaţa, din zori şi pînă în seară, cu prima insomnie a dragostei şi a datoriei.

XX

MOTIVUL VIZITEI DOÑEI PETRONILA în casa soţilor Marín nu era numai de a o prezenta pe Teodora şi a povesti noutăţile din Saucedo, ci şi pentru a obţine cîteva relaţii de la don Fernando despre noua autoritate. De aceea, după ce plecă Martina, soţia clopotarului, spuse domnului Marín :

— Am venit să te deranjez, don Fernando, cu o rugăminte :

— Nici un deranj, doña Petronila.

— Mi s-a spus că dumneata eşti prieten cu noul subprefect.

— Îl cunosc, într-adevăr, dar nu prea bine ; dar... ce s-a întîmplat ?

— Păcat ! Vroiam o scrisoare de recomandare pentru Teodorita şi cumătrul meu don Gaspar ; după tot ce s-a întîmplat, imaginează-ţi cum vor tremura săracii cînd va veni iar cineva care să-i maltrateze ca acest militar — spuse doña Petronila punîndu-şi şalul.

— Îmi pare rău că nu vă fac pe plac ; dar eu voi încerca să vorbesc cu alt prieten — răspunse Marín.

— Salas e rudă cu noul subprefect — zise Lucía.

— Da, dar nu el e cel la care vreau să apelez, ci Guzman ; pentru că acesta mă va ajuta și în problema lui Isidro Champí.

— La rîndul dumitale, doña Petronila, să vezi cum aranjezi cu don Sebastián problema clopotarului — îi sugeră Lucía.

— Asta lăsați pe seama mea și... pe curînd — spuse doña Petronila despărțindu-se împreună cu Teodora și Manuel, căruia don Fernando îi spuse :

— Ne vom vedea după aceea pentru a aranja chestiunea cu Champí.

Margarita, care se afla în casă în căutarea Rosalíei, respiră eliberată, departe de mama ei ale cărei priviri deveniseră bănuitoare de la confidențele pe care le avusese cu ea și din felul cum se exprimase Manuel.

Aerul pe care singurătatea îl oferă inimilor ce suferă în asfixia durerii este impregnat de melancolie și pare încălzit de balsamul consolării.

Dragostea e ca o plantă.

Sădită pe un teren fertil, exuberant și bogat, crește cu o rapiditate surprinzătoare.

Temperamentul viguros și fizicul robust al Margaritei justifică afecțiunea crescîndă pentru Manuel și condițiile în care a plantat-o destinul au constituit un nou element motrice, dîndu-i la 14 ani impulsurile unui creier matur și mulțumirea unei inimi de 20 de primăveri.

Rămași singuri în salon Lucía îi spuse lui don Fernando :

— Să nu spui, dragă Fernando, că e previziunea judecății feminine, dar cred că Margarita și Manuel se iubesc...

— Ar fi o dragoste de care m-aș bucura.

— Cum, Fernando ! Și considerentele sociale și datoriile de conștiință ? Margarita e fata Marcelei, mamă eroină, victima lui don Sebastián ; iar Manuel este fiul călăului... !

— Aici am cîștigat partida, fetițo — spuse don Fernando surîzînd și luînd mîna Lucíei. Manuel m-a lăsat să

întrevăd misterul nașterii sale. Sper să aflu această poveste și te asigur că nu am crezut niciodată că acest tînăr atît de demn să fie fiul lui don Sebastián. Niciodată n-am crezut, nici înainte ca Manuel să-mi dea ceva de înțeles în momentele lui de sinceritate.

— Doamne, Dumnezeule... ! Bătrînul acela atît de urît ?... Ai cîștigat, Fernando ? Acest amănunt implică soluționarea unei probleme care mă necăjește foarte tare ; pentru că am semănat sămînța urii în blînda inimă a Margaritei noastre.

— Cum, în ce fel ? — întrebă surprins don Fernando lăsînd mîna Lucíei și privind-o cu atenție.

— Indicîndu-l pe Manuel ca fiu al ucigașului mamei sale...

— Ce imprudență... ! — exclamă Marín cu amărăciune ; dar, căutînd să se îndrepte, adăugă : Dacă ea îl iubește, ura nu va înmuguri în inima ei și va fi de două ori mai fericită în ziua în care va afla că Manuel nu e vlăstarul ticălosului guvernator din Kíllac.

— De azi înainte mă voi strădui, Fernando, să risipesc din inima fiicei mele această umbră pe care au proiectat-o cuvintele mele imprudente ! Da, recunosc că în realitate este o partidă avantajoasă pentru Margarita noastră.

— Cum nu se poate mai bună, dragă Lucía ; mi-e drag acest tinerel studios și serios ce găsește în el însuși avîntul pentru muncă, și de aceea țin la Manuel și prevăd că va fi uñ avocat deosebit, capabil să dea strălucire dreptului peruan. În afară de asta, să știi, Lucía, că mijloacele materiale de care dispune sînt mai mult decît suficiente pentru susținerea unei familii.

— Cuvintele tale îmi produc o satisfacție nemărginită, Fernando ! Ei trebuie să fie fericiți.

— Pe lîngă fericirea Margaritei este și o datorie pentru noi, copila mea.

— Da, dragă Fernando ! Eu i-am jurat asta Marcelei, cînd în pragul morții a lăsat în păstrare în sufletul meu secretul că Margarita este fiica acelui om, și mi-a dezvăluit amănuntele pe care le știi. Apoi, Margarita va fi la fel de fericită ca și mine, dacă ea îl iubește pe Manuel așa cum te iubesc eu pe tine, Fernando !

— Linguşitoareo ! — spuse don Fernando drăgăstos, îmbrăţişînd-o.

De ce i-o fi spus lui don Fernando secretul Marcelei ? E adevărat că femeia nu poate păstra niciodată un secret ? Nu !

Lucía îşi iubea mult soţul pentru a-i putea ascunde ceva şi este explicabilă acea intimitate inerentă unei căsnicii care realizează minunata teorie a două suflete împletite într-unul, formînd fericirea soţului, care poate citi ca într-o carte deschisă în inima femeii ; aceasta dîndu-i mîna nu refuză tandreţea sufletului îndrăgostit, ca ofrandă a dragostei veşnice jurată la altar.

Căsătoria nu trebuie să fie ceea ce în general se crede despre ea, conferindu-i doar atributul propagării conservării speciei.

Aceasta este poate tendinţa simţurilor ; dar există ceva superior în aspiraţiile sufletului care caută centrul de repercutare în alt suflet, ca fiinţă spirituală unitară prin puterile raţiunii, înţelegere şi voinţă şi strînse prin legătura sfîntă a dragostei.

Lucía, care s-a născut şi a crescut într-o familie creştină, cînd a îmbrăcat rochia albă de mireasă a acceptat noul cămin cu farmecele oferite de tandreţea soţului şi copiilor, lăsînd pentru acesta afacerile şi tulburările vieţii, influenţată de acea reflecţie a scriitoarei spaniole, pe care în copilăria ei a citit-o de mai multe ori, aşezată în poala mamei : „Uitaţi, sărmane femei, visurile voastre de emancipare şi de eliberare. Acestea sînt teoriile unor minţi bolnave, care niciodată nu vor putea fi aplicate, pentru că femeia s-a născut ca să dea poezie căminului."

Lucía învăţa să fie mamă şi Margarita era prima discipolă asupra căreia va exercita transmiterea virtuţilor domestice.

— Bine, Fernando ! Rămîne stabilit ca eu să-mi schimb total părerea în legătură cu iubirea dintre Manuel şi Margarita, pentru care voi căuta o explicaţie în limitele prudenţei — răspunse Lucía.

— Da, dar trebuie să mă ocup de biata familie a clopotarului.

— Fernando, dragul meu Fernando... ! Şi acum tremur de groază. Ah... ! Cînd a intrat Martina am crezut că văd

chipul Marcelei și nici nu-ți închipui ce presentimente lugubre m-au asaltat. N-am spus nimic, am tăcut pentru că m-am gîndit la tine și mă tem...

— Nu-ți fie teamă, scumpo ; n-o să acționez orbește, dar este imposibil să las să fie omorît încă un om cu stoicismul călăului.

— Aș vrea să fiu departe de Killac, pentru a nu mai vedea aceste lucruri... ! Și Manuel ce va face ?

— Ai răbdare, fetițo ; ți-au mai rămas puține clipe de petrecut în acest loc blestemat. Manuel se va ocupa de toate, în înțelegere cu don Guzman, căruia îi voi scrie chiar acum — spuse don Fernando îndreptîndu-se spre biroul său. Lucia părăsi și ea salonul.

Așezat la birou don Fernando scrise aceste rînduri :

„Killac, 13 decembrie 187...

Aguas-Claras

Domnului Federico Guzmán

Dragă prietene,

Mă aflu în ajunul plecării mele spre capitală, hotărîre pe care am luat-o din motive cunoscute ție.

Am nevoie de prietenia și influența ta pe lîngă noul subprefect, pentru a-l scoate de la închisoare pe Isidro Champi, clopotarul acestui sat, pe care l-au încriminat adevărații vinovați ai revoltei din cinci august. Sînt convins pe deplin că acest indian este nevinovat ; dar aici nu se poate face nimic împotriva mașinațiilor autorităților care constituie cele trei puteri : eclezistică, juridică și politică. Aproape că îndrăznesc să afirm că Estéfano Benites, Pedro Escobedo și guvernatorul Pancorbo sînt adevărații vinovați, ne mai socotindu-l pe preotul Pascual care a murit.

Poate ți se va părea ciudat că cer intervenția autorităților politice în această problemă care ține de justiție, dar dacă te gîndești puțin la personalul care aplică aici dreptatea, vei afla necesitatea ca o autoritate dreaptă și bine intenționată să aplice legea.

Nu sînt interesat în urmărirea dosarului. Vreau doar să fie eliberat clopotarul a cărui scartă mă mîhneşte şi asta e tot ce-ţi cer.

Dacă poţi dumneata să obţii asta, îţi mulţumesc din suflet.

Îmi trebuie, de asemenea, o scrisoare de recomandare din partea dumitale către subprefect, în favoarea lui don Gaspar Sierra şi a familiei sale. Pe aici se acordă încă multă importanţă, prietene, scrisorilor de recomandare, ceea ce pentru mine e un indiciu bun, dovedind că se mai crede în prietenie şi servicii dezinteresate, spre deosebire de alte părţi unde nu există recomandare posibilă în afară de o uncie de aur.

La dispoziţia dumitale, dragă prietene ; primeşte complimente de la Lucía, al dumitale

FERNANDO MARÍN

După ce o împături şi o puse într-un plic albastru, don Fernando băgă această scrisoare în buzunarul de la piept al redingotei şi ieşi pe stradă unde spera să-i întîlnească pe Manuel.

XXI

MARTINA INTRĂ ÎN CELULA SOŢului ei cu pas accelerat şi respiraţia gîfîită ; venind de la lumină o orbi întunericul care domnea în celulă.

Lumina slabă ce se cernea prin interstiţiile unei ferestruici astupată cu cărămizi scăldă retina indienei, care în sfîrşit zări pereţii, podeaua, bancheta de piatră, care servea drept pat şi pe care stătea soţul. Acesta o privea pe noua venită fără a îndrăzni s-o întrebe nimic, temîndu-se să audă veştile altor nenorociri.

Martina, văzîndu-l, spuse cu entuziasm :

— Isidro ! Isidro ! Smulge-ţi din inimă amărăciunea. Cavalerul Fernando nu ne urmăreşte, a fost o minciună, l-am văzut.

— L-ai văzut ? — repetă Isidro cu indiferenţă.

— Da, l-am văzut, i-am vorbi și mi-a spus că o să te scape, c-o să ne scape !

— Asta a spus ? Și tu-l crezi, nu ?

— De ce să nu-l cred, că el nu e de pe aici ? Isidro ! Numai în satul nostru și-a scuturat dracu poncho-ul revărsînd foc și minciună.

— Și ce ți-a cerut în schimb ?

— Nimic ! Nici măcar nu m-a întrebat dacă avem oi.

— Într-adevăr ? — întrebă indianul căscînd ochii.

— Da, Isidro, și zicea că el nu te acuză. Vai ! Vai ! Io cred că el o să ne scape, așa cum le-a scăpat și pe fetele lui Yupanquí, nu te îndoi, Isidro, s-ar supăra Machula... Norii acoperă soarele, se întunecă, dar norii aștia trec culeși chiar de cei care îi răspîndește, și soarele apare și strălucește și încălzește iar.

— Poate, poate, Martinacha ! — spuse indianul înăbușindu-și un suspin și întinzîndu-și picioarele.

— Pentru Dumnezeu, Isidro, necazurile noastre o să treacă și ele ! Fără îndoială tu n-ai știut să te rogi Fecioarei cînd băteai clopotele în zori de zi și de aia ne-a ajuns nenorocirea, așa cum bruma ofilește frunzele și distruge știuleții — spuse ea așezîndu-se lîngă Isidro.

— S-ar putea, Martina, dar... niciodată nu e tîrziu pentru nenorociri ! Pămîntul care un an, doi, trei pînă și patru nu rodește, deodată se scutură și... umple hambarul cu recolte.

— Bine ! Roagă-te deci și... pe mîine ; mă duc la copii.

— Ce spun ei ? De ce nu i-ai adus, măcar pe cea mică?

— Cînd mă întreabă de tine le spun că ești într-o călătorie. Miguel tace și se ascunde, pentru că el înțelege deja și nu pot să-l păcălesc. De ce să-i aduc ?... Doamne ! De ce ?... Oh ! Ajunge că tu și cu mine cunoaștem temnița... pe mîine — spuse și-l sărută pe Isidro cu sărutarea liniștită și castă a porumbeilor.

În timp ce se petrecea această scenă între Isidro și soția lui, în casa lui Estéfano Benites erau adunați mai mulți vecini la un pahar, comentînd ultimele întîmplări, cînd sosi Escobedo și spuse de la ușă :

— Să vedem ce poftesc ! Va fi miere cînd o să facă mustele...

— Vino-ncoa, cumetre ! zise Estéfano servindu-l cu un pahar pe noul venit.

— Nici cu poliția, spuse unul.

— Nasul l-a trădat, a mirosit vicleșugul — lămuri altul rîzînd.

— Stai aici — adăugă primul invitîndu-l să ia loc.

— Nu, prieteni, mulțumesc ; am venit în treacăt că sînt ocupat — răspunse Escobedo luînd paharul de la Estéfano căruia îi spuse în șoaptă : Am nevoie de tine, e groasă !

— În sănătatea voastră ! — închină Estéfano, avertizîndu-și prietenul la ureche : Vin acum.

— Și după ce băură se retraseră amîndoi spre ușă, unde avu loc următorul dialog cu voce scăzută :

— Știi că don Fernando ăla se interesează de clopotar?

— Opa... ! Dar nu se spunea că pleacă ?

— Da, așa e, pleacă, dar asta nu are nimic de-aface cu dorința sa de a-l apăra pe indian și dacă își bagă nasul ne-am lins pe bot.

— Asta nu se poate ! Să-l lăsăm să ne șterpelească... patru... ce ! Cel puțin opt vaci ? Asta nu se poate !

— Și fiul lui don Sebastián se ocupă de asta...

— Cum ?... Nu înțeleg ce vrea filfizonul ăsta... ! Bine-ai zis că e groasă.

— ...Isteț, nu ?...

Estéfano rămase tăcut cîteva clipe, cu privirea ațintită în pămînt și dintr-o dată spuse :

— Am acoperire cu dosarul.

— Asta-i bine.

— Ceea ce contează acum e să aflăm ziua în care pleacă ticălosul ăsta de Marín. În ceea ce-l privește pe băgăciosul de Manuelito, nu-mi-e frică de el ; e amestecat și don Sebastián și... în ultimă instanță, o să le tragem o ciomăgeală.

— Așa e. O să mă interesez imediat de ziua plecării și de ce mai întreprind, și...

— Știu eu unde o să mă ascund. Să mă prindă... spuse Estéfano fluierînd și agitîndu-și buza inferioară cu degetul indicator de la mîna dreaptă.

— Minunat ! Zis și făcut ! O să-l lăsăm cu buzele umflate pe intrigantul ăsta de Marín.

— Să mai luăm un păhărel şi la treabă — zise Estéfano dînd mîna cu tovarăşul său.

— E în regulă, amice — reluă Escobedo strîngîndu-i mîna şi amîndoi se duseră la masă şi umplură toate paharele şi, invitîndu-i să bea, Escobedo spuse :

— Sănătate, domnilor ! Asta e de bun rămas. Goli paharul, se şterse la gură cu marginea feţei de masă şi ieşi să-şi îndeplinească misiunea.

XXII

ODATĂ CU SCURGEREA ZILELOR se risipiră norii ce învăluiseră familia lui Manuel şi planurile sale economice depăşiră orice aşteptare.

Manuel va întreprinde călătoria la Lima pentru a intra la San Carlos. Purta în suflet speranţa de a trăi în apropierea Margaritei, a cărei intrare într-unul dintre colegiile cele mai renumite din capitală era, de asemenea, rezolvată.

Între timp, toate încercările lui don Fernando şi Manuel pentru a-l scoate din temniţă pe Isidro Champí fură zadarnice, căci judecătorul de instrucţie se închise în turnul hîrtiilor, ceru raportul agentului fiscal şi se mulţumi prin a promite interesaţilor rezolvarea rapidă a problemei.

Pentru don Fernando era imposibil să-şi amîne călătoria şi spuse soţiei sale :

— M-am gîndit la o formulă, fetiţo, de a realiza împăcarea generală între noi şi locuitorii de aici, şi aceasta cu un singur scop, acela de a dobîndi eliberarea lui Isidro.

— Care, Fernando ? Oh ! Dumnezeu îţi dă gînduri bune, pentru că va fi dureros într-adevăr să plecăm lăsînd întemniţat pe acest nenorocit.

— Vom da o petrecere de rămas bun în dimineaţa plecării noastre şi la ea îi vom atrage pe toţi de partea lui Isidro. Cred că aceştia l-au închis numai ca să existe un vinovat şi ei să iasă din cauză. Odată ce noi vom pleca va dispare orice motiv pentru continuarea procesului şi eliberarea lui Isidro va fi rezolvată.

— Sînt de acord, dragă Fernando, cu ideea ta şi chiar acum voi porunci să înceapă pregătirile, deşi ne va costa scump, pentru că aici se profită de noii veniţi ca şi de cei care pleacă.

— Nu contează, iubito ! Cîţi bani nu se aruncă pe lucruri inutile ! În fond, socotim un capriciu eliberarea acestui indian. Cu 100 de soli ne descurcăm, nu ?

— Nici chiar atît iubitule ; nu ştii că o găină costă 20 centavos, o pereche de porumbei 10 centavos şi un berbec 50 centavos ?

— Ce ieftin, Dumnezeule ! Şi tot îl fură pe indian !

— Minunează-te, dragule ! Oh ! Bieţii indieni ! Biata rasă ! Dacă am putea să-i eliberăm pe toţi aşa cum o să-l eliberăm pe Isidro... !

Asta spunea doamna Marín cînd cineva bătu la poartă.

Era Manuel care venise cu nişte hîrtii făcute sul. Salută, îşi puse pălăria pe un scaun şi, adresîndu-se lui don Fernando, spuse :

— Sînt foarte contrariat, domnule Marín. După atîta alergătură şi după ce am prezentat aceste două recursuri conform legii, am aflat că dosarul e la Estéfano Benites, iar acesta nu mai este în sat. Soţia lui m-a asigurat că a plecat la Saucedo, de unde se va întoarce în trei, patru zile.

— Ce neplăcere, prietene Manuel ! — răspunse don Fernando.

— Poate se ascunde. Băiatul are o faţă de Pilat... — îşi dădu Lucía cu părerea.

— Asta nu cred, doamnă, pentru că aici nu sînt în joc interese particulare — spuse Manuel.

— Ce-i mai rău că nu pot amîna ziua plecării. Chestia asta de a fi legat de tren... — zise don Fernando clătinîndu-şi capul.

— Tot mîine e plecarea ? — întrebă Manuel.

— Mîine, prietene ; totul e pregătit şi dacă rămînem ar trebui să amînăm plecarea cu 15 zile ; avem cinci zile de mers cu calul, trenul vine numai de două ori pe lună în staţia Los Andes, ultima... În sfîrşit, dumneata care rămîi...

— Da, domnule Marín, eu voi depune toate eforturile.

— Poate ţi se îndeplineşte planul, spuse Lucía.

— O să vedem : m-am gîndit să invit mîine la o masă de rămas bun pe toți vecinii și să le vorbesc despre Isidro, să-i atrag, să-i rog...

— Găsesc că e o idee foarte bună, domnule Marín, și sper că va avea un rezultat satisfăcător.

— M-am gîndit la ceva, Fernando. Trimite-i o invitație lui Pilat și dacă e aici, va veni cu siguranță — zise Lucía.

— Văd că l-ai rebotezat — răspunse răzînd Marín.

Manuel adăugă :

— Nu va fi în zadar, pentru că la întoarcere va vedea că n-ai uitat să-i inviți și poate va consimți să ne servească.

— Da, e bine ; ne vom ocupa de asta, pentru că altceva nu mai am de făcut ; din fericire sînt liber ! — spuse Marín.

— Eu mă duc să inspectez terenul la bucătărie pentru că mîncărurile pregătite încet sînt gustoase — zise Lucía și ieși.

— Ideea doamnei a fost din cele mai fericite, domnule Marín. Știi dumneata că invitarea aceasta a lui Benitez sau Pilat, cum l-a numit cu atîta grație soția dumnitale, este foarte importantă ? — observă Manuel.

— Oh, prietene ! Întotdeauna femeile vor cîștiga la perspicacitate și imaginație. Lucía are idei care mă încîntă ! Te asigur că din zi în zi mă simt mai îndrăgostit de soția mea. Manuel, doresc ca dumneata, cînd te vei căsători, să fii la fel de fericit — spuse Marín.

Manuel coborî privirea, obrajii lui îmbujorîndu-se, și numele Margaritei îi trecu prin minte învăluit în aburul iluziilor și, schimbînd vorba, întrebă :

— Cum redactăm invitația lui Estéfano ?

— Asta e simplu ; avem aici toc și cerneală — spuse don Fernando așezîndu-se la masă și după ce scrisese cîteva rînduri, îi întinse lui Manuel hîrtia în care acesta citi următoarele :

Stimate prietene,

Trebuind să plec spre capitală și dorind să mă despart de notabilitățile satului în modul cel mai cordial, vă aștept să prînzim mîine împreună ; și dumneavoastră fiind

unul din vecinii pe care doresc să-i îmbrățișez la plecarea din Killac, poate pentru totdeauna, vă rog să mă onorați acceptînd invitația.

al dumneavoastră,
r. Fernando Marín

Domnului Estéfano Benites
Loco

— Foarte bine, domnule Marín, va veni chiar acela căruia îi vom strînge mîna pe care am fi dorit să o vedem tăiată — spuse Manuel împăturind hîrtia.

— Întocmai ! Cîtă ipocrizie e pe lume, nu ?

— Și ce e de făcut, don Fernando ? În sfîrșit, asta e. Voi trimite această invitație printr-un servitor.

— Mulțumesc, prietene ; spune-le, de asemenea, lui don Sebastián și doñei Petronila să nu lipsească, da ?

— Așa voi face. Pe curînd — spuse Manuel luîndu-și pălăria și ieșind.

XXIII

ÎN CURTEA CASEI ALBE SE AFLAU mai mult de 20 de cai înșeuați, căci vecinii, primind invitația lui don Fernando, doriră să-i dea onorurile cuvenite, însoțindu-l la plecare pînă la o leghe depărtare de sat.

Doisprezece măgari, pregătiți de drum primeau încărcătura vătafilor care aduceau cînd valize, cînd cufere, cînd sacoșe de piele.

Erau ultimele ore ale lui don Fernando Marín în Killac.

Invitații au fost primiți cu amabilitate, printre primii fiind Manuel și familia sa.

Masa aranjată în spațioasa sufragerie oferea ca noutate de sezon căpșuni parfumate și prune brumării, artistic aranjate în fructiere de porțelan alb, și enorme platouri cu porumbei stropiți cu oțet de mere și cu fire de pătrunjel în cioc, care stîrneau apetitul.

Salonul era plin de lume și evreul, căruia don Fernando îi transferase acțiunile, se plimba dintr-o parte în alta concentrat, veghind să nu se deterioreze ceea ce, prin contract, devenise proprietatea sa.

În mijlocul zgomotului animalelor și cărăușilor, care invadaseră curtea, trecură îmbrăcate în negru din cap pînă-n picioare Margarita și Rosalía, însoțite de o servitoare. Se îndreptau spre cimitir unde se vor ruga pentru ultima oară la mormîntul părinților lor ; vor vărsa o lacrimă de adio, al cărei preț nici ele nu-l cunoșteau.

Lucía avea grijă ca orfanele să păstreze în inimile lor relicva dragostei filiale.

Cimitirul din Killac este un loc neîngrijit și sărăcăcios.

Acolo nu există nici cavouri care să afișeze vanitatea, nici inscripții care să arate virtuțile. Doar mici ridicături de pămînt însemnate printr-o cruce grosolană de lemn sau de spini arată existența resturilor umane sub ele.

Dar soții Marín, săritori și buni pînă și cu mormîntul lui Juan și Marcela, au pus o cruce de piatră albă. La ea îngenunche Margarita, a cărei inimă era pregătită pentru toate împrejurările în care afecțiunea avea rolul primordial.

Margarita, care la despărțirea de mama ei rămăsese pe lume ca o privighetoare, care nu știa să zboare ca să-și caute hrana și nici nu avea copacul unde să-și anine cuibul, ajungea azi în fața acelorași rămășițe pămîntești cu inima plină de cea mai mare dragoste.

— Mamă ! Tată... ! Adio... ! — spuse Margarita după ce își făcu rugăciunea ale cărei cuvinte, învățate de la Lucía, le repeta unul cîte unul și Rosalía.

Știu oare fetițele de vîrsta Rosalíei ce înseamnă să te desparți pentru totdeauna de mormîntul unei mame, urnă sfîntă care păstrează cenușa dragostei supreme ? E cea mai mare durere. Ea putea despăgubi rătăcirile inimii golite de afecțiune... !

În timp ce orfanele făceau această vizită, să vedem ce se întîmplă în „casa albă."

Cînd să intre în sufragerie, apăru Estéfano Benites.

Văzîndu-l, don Fernando, Lucía și Manuel schimbară o privire care închidea în ea o întreagă filosofie morală și Lucía surîse triumfătoare.

— Doamnă, domnule — se grăbi să spună Estéfano Benites şi adresîndu-se lui Marín, adăugă : Am sosit în această dimineaţă dintr-o mică călătorie pe care am făcut-o la Saucedo şi primind invitaţia dumneavoastră imediat am încălecat, pentru că doresc să vă însoţesc şi eu.

— Foarte mulţumesc, don Estéfano ; la asta mă şi aşteptam de la dumneavoastră — zise don Fernando.

În acea clipă fură chemaţi la masă.

— În capul mesei să stea doamna Petronila — indică don Fernando.

— Nu domnule ; nici vorbă ! Fiind aici preotul locţiitor... — replică ea.

— Da, preotul trebuie să stea în capul mesei — îşi dădură mai mulţi cu părerea.

— Cum doriţi dumneavoastră ; eu ziceam pentru că doamnele...

— Da, don Fernando, bine ziceţi ; doamna Petronila să se aşeze aici ; eu o să stau dincoace — interveni împăciuitor locţiitorul.

— Don Sebastián pe partea aceasta.

— În ceea ce mă priveşte, sincer vorbind, oriunde mă simt bine.

— V-aţi aranjat cu toţii ?

— Da, domnule — spuseră mai mulţi.

— Serviţi un păhărel de bitter ? — întrebă don Fernando.

— Orice domnule ; toate sînt la fel de bune ca să ne deschidă apetitul — zise locţiitorul.

— Pentru mine, sincer vorbind, nu există nimic mai curat decît rachiul ; eu aş deri rachiu — ceru don Sebastián, care schimbase mantaua cu un poncho de vigonie şi cu un fular de mătase culoarea salcîmului.

— Gabino, serveşte-i pe toţi — ordonă don Fernando majordomului.

— Doamna Lucía ce doreşte ? întrebă Manuel.

— Eu voi bea puţin vin şi mama dumitale la fel — răspunse Lucía.

Cînd toţi fură serviţi, don Fernando se ridică în picioare şi spuse : domnilor, n-am vrut să plec din satul acesta generos, care m-a primit cu ospitalitate, fără a-mi lua rămas bun de la bunii şi onorabilii săli locuitori, de aceea mi-am permis să vă adun la acest modest prînz. Voi

închina primul pahar pentru sănătatea și prosperitatea locuitorilor din Kíllac.

— Foarte bine !

— Bravo ! Bravo ! — repetară toate vocile masculine și masa continuă într-o atmosferă intimă, servindu-se mîncăruri bune și variate, fără a lipsi berbecuțul la cuptor.

Manuel care stătea lîngă Lucía o întrebă în șoaptă :

— Unde e fata dumneavoastră, doamnă ?

— Margarita și Rosalía s-au dus să-și îndeplinească o datorie sfîntă ; ele au luat masa mai devreme...

— Nici nu se putea altfel.

— Dar nu vor întîrzia mult.

Gălăgia creștea treptat și, desigur, și intimitatea.

Don Fernando, care tot făcea calcule, se ridică din nou în picioare și spuse :

— Domnilor, vă mai cer puțină atenție. Vă rog, prieteni, să-mi dați o dovadă de afecțiune ; vreau să plec din Kíllac păstrînd numai impresii plăcute fără să las în urma mea vreo nenorocire. Cred că la închisoare există un deținut, se pare că e clopotarul și aștept ca dumneavoastră toți să colaborați pentru eliberarea întemnițatului.

— Bravo ! — strigară mai mulți printre aplauzele care durară cîteva secunde.

— Restabilindu-se liniștea și dîndu-i servitorului farfuria pe care o golise, don Sebastián spuse :

— Are cuvîntul preotul locțiitor ; sincer vorbind, el trebuie să răspundă.

Locțiitorul preotului, punînd furculița și cuțitul pe farfurie, se șterse la gură cu șervețelul.

— Da, are cuvîntul preotul ! — vociferară cîțiva lovind paharele de farfurii.

— În această problemă domnul judecător e în măsură să răspundă — spuse locțiitorul adresîndu-se lui Verdejo.

Estéfano și Escobedo se priviră semnificativ, iar cel atenționat răspunse :

— După mine să iasă toți deținuții, că-mi dau dureri de cap mai ceva ca nevastă-mea.

— Ha, ha, ha !

— Izbucni în hohote adunarea rîzînd de gluma lui don Hilarión, iar Escobedo îi spuse în șoaptă lui Estéfano :

— Cumetre, ia de-aici castronul ăsta cu anghinare.

— Ducă-se-ncolo, că rău gust mai are — răspunse Benites împingînd castronul.

— Atunci e liber ?... — întrebă Manuel atenuînd zarva.

— În ceea ce mă privește, îmi convine să spun nu, don Manuelito ? — zise judecătorul.

— Atunci, pentru libertatea tovarășului meu — propuse preotul.

— Da, domnilor, umpleți paharele și... să ne gîndim la plecare — spuse don Fernando adresînd ultimele cuvinte Lucíei, care răspunse :

— Da, dragule, mergem ; e trecut de unu.

— Sănătate, domnilor !

— Drum bun, domnule Marín !

— Ce masă grozavă ! Dar eu nu las cu una cu două ciocolata care trebuie să fie de Cuzco — spuse locțiitorul preotului punînd jos paharul pe care tocmai îl golise și ștergîndu-și gura cu șerveţelul.

Margarita și Rosalía, care lăsaseră o lacrimă și o rugăciune pe altarul iubirii lor, se întoarseră la casa albă unde totul era pregătit de plecare, cînd invitații începură să iasă din sufragerie.

Manuel se duse s-o primească pe orfană în brațele sale, debordînd de fericire pentru că învinsese ca prin farmec greutățile ; visele trandafirii ca și norii roșietici, care se îngrămădeau la orizont, fermecară acele inimi tinere, anunțînd zile fericite și pentru soții Marin, bucuroși să țeasă ghirlanda de flori care să lege pentru totdeauna acea frumoasă pereche.

Manuel ! Margarita !

Să dea domnul ca acești norișori roșietici să nu devină niciodată plumburii, nici mohorîți !

Virtutea ! Acest soare strălucitor de vară care înfrumusețează totul cu coroana sa de aur întinsă din cer pe pămînt, care încălzește și anima totul la orizontul tinereții făcînd ca universul să surîdă de mulțumire pentru cine iubește și speră, nu-și strînsese aripile în căminul Lucíei, căci lupta este o nevoie imperioasă a vieții pentru perfecta armonie a ființelor.

Manuel și mama sa stabiliseră deja călătoria la Lima, dar el va merge primul pentru a aranja cu casa, cu plasarea fondurilor și celelalte, fiind hotărît să ia imediat

trenul pentru a se întîlni cu don Fernando și familia sa, care-l va aștepta la Grand Hotel pentru a continua împreună călătoria pînă la plaja Callao.

— Adio, doamnă Lucía !

— Adio, prietene !

— Margarita mea !

— Rămas bun, don Fernando !

— Pe curînd !

— Nu uitați Kíllac-ul !

— Să fiți fericiți !

— Cine pleacă uită, cine rămîne plînge !

— Adio, la revedere !

— Acestea au fost cuvintele care s-au schimbat, unele formale, altele sincere.

Lucía, îmbrăcată cu elegantul ei costum de călărie, cu mănușile din piele de Rusia și cu pălăria de pai de Guayaquil, cu voaletă albastră, tocmai se urca în scări cînd scăpă micul ei bici cu mîner de fildeș.

Don Sebastián, care era în apropiere, se grăbi să-l ridice.

În acea clipă apăru după o cotitură a drumului un grup de oameni înarmați conduși de un locotenent de cavalerie, pe nume José López care, îndreptîndu-se spre don Sebastián, în timp ce trupa înconjura casa, spuse :

— Domnule, din ordinul autorităților sînteți arestat !

Un trăznet dacă ar fi căzut în mijlocul acelor oameni și nu ar fi produs efectul pe care îl avură cuvintele locotenentului López care, scoțînd o hîrtie din buzunarul de la piept, desfăcînd-o și citind-o, adăugă :

— Estéfano Benites, Pedro Escobedo, Hilarión Verdejo sînt de asemenea arestați.

— Trădare ! Don Fernando ne-a întins o cursă ! — strigă furios Benites.

— Mizerabilă trădare ! — repetară Verdejo și Escobedo.

— Și de ce mă închideți, sincer vorbind ? — întrebă don Sebastián în timp ce panica punea stăpînire pe cei prezenți, care nu reușeau să-și explice motivul arestărilor, căci nici prin cap nu le trecea să facă legătura cu asaltul din noaptea de cinci august și uitau dreptul pe care îl are o nouă autoritate de a face dreptate încă din primele zile.

Don Fernando, fără a ține seamă de cuvintele lui Benites, îl chemă pe locotenentul López și îi spuse :

— Domnule locotenent, pot să știu din ordinul cui se fac arestările astea ?

— Nici o problemă, — răspunse López întinzîndu-i lui Marín hîrtia pe care încă o mai avea în mînă.

Don Fernando, de care se apropiase Manuel plin de nerăbdare, lua cunoștință de o hotărîre judecătorească trimisă la cererea autorității politice care ordona capturarea celor în cauză. Apoi i se adresă lui Manuel :

— Manuel, dumneata păstrează-ți demnitatea. Înflăcărarea orbește rațiunea ; fi calm și cu fruntea sus. Ia legătura cu Guzmán, căruia îi voi scrie cu prima poștă.

— Doamne ! Totul pare aranjat ! — spunea Verdejo.

— Nu ! Cum, la închisoare ? — strigau Escobedo și Benites.

— Presupun că acest incident vă va întîrzia plecarea — îi zise don Fernando lui Manuel, care răspunse, palid ca un convalescent :

— O să ies eu din încurcătură.

— Vă implor să nu vă alarmați atît, că asta se va rezolva în cîteva zile, pe răspunderea mea — spuse don Fernando încercînd să calmeze spiritele.

— N-aveți de ce să disperați — adăugă Lucía vrînd de asemenea să liniștească excitația generală.

— Pe cai, e ora plecării ! — ordonă cu voce tare don Fernando ; și ieșiră din curte două grupuri cu destinații opuse. Unul spre închisoare iar celălalt pe drumul adevărat.

Manuel o contempla pe Margarita care era emoționată și se îneca în hohote de plîns. Lacrimile ei erau perle veritabile cu care semăna drumul necunoscut pe care începea să-l străbată în ziua aceea, lăsîndu-și lumea ei toată între plajele unde își avusese leagănul și unde se născuse dragostea.

E trist de cel ce pleacă precum Margarita !

Și încă mai trist de cel care rămîne, ca Manuel, sorbind picătură cu picătură amărăciunea absenței, cu suspinele care smulg inimii nostalgia unui suflet ce plînge pentru alt suflet !

XXIV

O ARESTARE ÎN LOCALITĂȚILE mici este ca un incendiu în localitățile mari.

Cînd soldații au ieșit din casa lui don Fernando, avîndu-i în mijloc pe don Sebastián, Estéfano și ceilalți, toți vecinii ieșiră pe la porți, puștii se înghesuiau în mulțimea uluită și peste tot se auzea :

— Doamne, Dumnezeule !

— Doamne ferește ! E adevărat ?

— Don Chapaco, Estéfito ?...

— Ce-mi văd ochii ăștia care vor deveni pămînt ?

— Se spune că e trădarea lui don Fernando, care i-a invitat ca să-i închidă observă o bătrînică.

— Nu, se spune că el s-a pus chezaș — afirmă un om trăgîndu-și poncho-ul pe umărul drept.

— Ce chezaș ! Așa sînt străinii ăștia, bagă fitile și pleacă — spuse altul.

— Asta de la care n-am văzut o fărîmiță de pîine — răspunse bătrîna întorcîndu-se și privind în jur.

— Curaj, mamă ! Nu trebuie să te înspăimînți ; ai încredere în Dumnezeu — spuse Manuel doñei Petronila stăpînindu-și cu toată puterea sa de bărbat emoția care îi tortura sufletul. Îi oferi brațul și-o conduse acasă, urmînd cărările cele mai ferite de curiozitatea gloatei.

Doña Petronila, melancolică și senină, vărsă cîteva lacrimi și în tăcere îl urmă cu pas sigur pe fiul ei. Odată ajunși acasă, îi spuse acestuia :

— Lasă-mă pe mine, Manuel, și du-te să-ți faci datoria !

Manuel care avea deja cîteva cunoștințe de drept, redactă imediat un recurs extraordinar în care dovedea nevinovăția tatălui său, oferind de asemenea informații despre martori, a căror listă se afla pe o hîrtie separată, ca și întrebările la care aceștia trebuiau să răspundă în termenul probatoriu stabilit de lege.

Apoi se duse personal la judecătorul din prima instanță, care trebuia să judece cauza și vorbi cu diferite persoane.

Manuel își petrecu acea noapte consultînd Codul de procedură penală, subliniind articole cu creionul și făcînd ciorne pe coli mari de hîrtie.

Deschise pupitrul biroului și scoțînd cîteva hîrtii începu să le verifice.

— Aceasta este apărarea lui Isidro Champi ; o voi susține în același timp pentru a apăra pe nevinovat de vinovat ? — se întrebă.

— Aberații ale vieții ! Asta e țesătura misterioasă a binelui și a răului ! Pînă cînd va trebui să stau în Kíllac ? Cîte luni, care vor trece ca secolele, voi fi departe de Margarita mea ? — se întrebă iar Manuel lungindu-se pe canapea pentru a se odihni cîteva clipe și apoi se întoarse la munca și la monoloagele sale.

— Înainte de toate trebuie să-i scap pe don Sebastián și pe Isidro ; voi redacta două recursuri diferite cu același sfîrșit, cerînd eliberarea pe garanție. Da ! Dar cine va putea să garanteze pentru Isidro ? Am nevoie de un girant ; îîl voi căuta mîine. Pentru don Sebastián pot gami-a spus că vorbesc cu domnul Guzmán. Voi merge la rant ; îl voi căuta mîine. Pentru don Sebastián pot garanta eu... Acum mi-am adus aminte că don Fernando mi-a spus să vorbesc cu domnul Guzman. Voi merge la Guzmán și nu-mi voi găsi liniștea pînă cînd totul nu va fi rezolvat și sufletul meu va zbura în căutarea celuilalt... Margarita ! Margarita !

Acea invocație a tînărului fu rugăciunea închinată Dumnezeului viselor și primită de îngerul nopții care, bătîndu-și aripile lui ușoare asupra frunții înfierbîntate a studentului la Drept, îl adormi profund pe canapeaua din încăpere, cu o carte în mînă.

Doña Petronila plîngea și se ruga implorînd cerul să le poarte de grijă soțului și fiului său ; părea resemnată în fața oricărui fel de nenorocire, cu acea resemnare creștină care ridică omul deasupra nefericirilor pe culmea eroismului.

— Să nu-mi pierd încrederea și speranța ! — își spuse doña Petronila așteptînd liniștea după groaznicele ore ale furtunii.

XXV

CĂLĂTORII CÎȘTIGAU TEREN LĂsînd în urma lor furtuna dezlănțuită.

Natura, indiferent la scenele dureroase petrecute în Kíllac și fără a se armoniza cu tristețea unor inimi, își arătă peisajele surîzătoare și variate.

În tropotul cailor, alaiul lui don Fernando străbătea pampasul interminabil, plin de vite ; trecea peste coline umbrite de arbori impunători sau se cățăra pe stînci povîrnite a căror goliciune, asemănătoare cu chelia omului gînditor, ne vorbește despre timp și ne invită la meditație. În cinci zile, cîte sînt necesare pentru a străbate distanța din Kíllac pînă la calea ferată, călătorul va mirosi florile cîmpului, al căror parfum înmiresmează aerul pe care îl respiră ; apoi îi vine rîndul înaltului lanț muntos al Anzilor, acoperit cu „vată scărmănată", unde se reflectă soarele topind zăpada care se scurge în pîrîiașe cristaline ; apoi coboară din nou la șes unde lanul îngînă murmurul vînturilor care îl leagănă.

— Fernando ! Ce părere ai despre ce s-a întîmplat ? — îl întrebă Lucía pe soțul ei, după ce merseseră o bucată bună în tăcere.

— Copila mea, sînt uluit văzînd atîtea coincidențe. Ah ! Viața e un roman — răspunse domnul Marín oprindu-și puțin calul.

— Dumnezeu n-a vrut să plecăm din Kíllac înainte de a-i vedea pedepsiți pe vinovați — spuse din nou Lucía.

— Într-adevăr, fetițo ; niciodată nu trebuie să ne îndoim de providența dreptății a cărei acțiune întîrzie uneori, dar pînă la sfîrșit tot intervine.

— Așa este, Fernando ; nu degeaba se spune că timpul scoate la iveală adevărul, iar Dumnezeu face dreptate ! Cum va ieși cu Isidro Champí ?

— Sper că bine. Acest indian e nevinovat, fii sigură de asta.

— Eu ? Niciodată nu m-am îndoit ; știu că atunci cînd face vreun rău amărîtul de indian peruan este determinat de asuprire, disperat de abuzuri.

— Ai grijă la rîpă... ! Trage hățul spre dreapta — o preveni Marín.

— Doamne ! Dacă nu-mi atrăgeai atenția aveam să mă sperii la săritură.

— Asta nu-i nimic, dar puteai să cazi.

— Ei nici așa ; nu sînt chiar atît de nepricepută în călărie. Cît mai avem pînă la stație ?

— Mai avem ceva ; la șapte seara vom fi acolo, asta dacă ne grăbim și nu ne mai oprim la vorbă.

— Atunci... fără vorbă și... înainte ! — spuse Lucía lovind ușor calul cu biciul.

Pe aceste întinderi nemărginite şerpuieşte cîteodată fulgerul groaznic care aduce în panglici de foc distrugerea colibei sau moartea vitelor care aleargă îngrozite în căutarea unui adăpost.

Şi în mijlocul acestor zguduitoare singurătăţi, dintr-odată se zăresc doi şerpi de oţel strălucitori întinşi prin pirul gălbui şi deasupra lor fumul care, ca respiraţia puternină a unui gigant, dă viaţă şi pune în mişcare marile vagoane. Deodată se aude gîfîitul locomotivei care cu fluieratul ei anunţă progresul adus cu ajutorul şinelor în pragul unde s-a oprit Manco Capac.

Calea ferată ! Strigară cîţiva.

Era într-adevăr trenul care sosea în ultima staţie din Sud, situată într-un sătuc cu multe colibe cu acoperişuri de paie şi pereţi de chiripici, fără nici o zugrăveală exterioară care oferă călătorului o privelişte tristă.

La puţin timp după ce zăriră trenul descălecară şi se îndreptară spre o mică sală situată chiar în staţie.

Lucia, la braţul soţului ei ridicîndu-şi poalele lungi ale hainei cu cureaua cu care îşi încinsese talia ; cele două fete înainte şi după ei numeroşi servitori.

Voi intraţi aici să vă aranjaţi ; eu mă duc să mă ocup de întoarcerea cailor, de îmbarcarea bagjelor şi plata biletelor — spuse don Fernando, lăsînd braţul soţiei sale şi arătînd spre sală.

— Ia să vedem ; valiza aia verde ad-o încoace, Gabino — spuse Lucía adresîndu-se servitorului ce cără bagajele.

— Mamă, noi ne schimbăm ? — întrebă Margarita slăbind panglicile pălăriei.

— Bineînţeles, fetiţo ; de aici înainte nu mai aveţi ce face cu costumul de călărie — spuse Lucía scoţînd din buzunărel un mănunchi de chei cu care se duse să deschidă valiza ; apoi se adresă fetei :

— Pune-ţi rochia gri cu funde albastre, Margarita. Aceea îţi vine bine şi n-o să-ţi fie prea cald cu ea.

— Da, mamă, şi tu pe care ţi-o pui ? — întrebă orfana.

— Pentru mine negru ; nu există rochie mai elegantă decît rochia neagră pentru o doamnă.

— Şi ţie îţi vine atît de bine !

— Linguşitoareo ! Să vedem pălăria asta.

În aceste clipe sosea un tren de marfă cerînd drum liber prin sunetul clopoţelului.

Văzîndu-l, Gabino începu să se închine, zicînd :

— Doamne sfinte... ! Uite-l pe dracu... ! Cine altul poate mişca asta ?... Văleu ! Văleu !

Don Fernando care se întorcea, bătu la uşă şi spuse :

— Grăbiţi-vă, doamnă, trenul nu aşteaptă pe nimeni.

— Isuse ! Doar n-o să ne laşi aici ! — exclamă Lucía punînd în valiză veşmintele de care se dezbrăcaseră şi care se aflau în dezordine pe jos.

— Sticluţa cu elixir de coca ? Trebuie s-o ai în mînă pentru că e foarte importantă în prevenirea ameţelilor şi împotriva mirosului de fum — spusese Fernando intrînd în sală.

— Exact, iat-o răspunse Lucía după ce scotocise prin valiză ; dădu apoi soţului o sticluţă învelită cu grijă, într-o hîrtie roz, cu eticheta verde a magazinului „La Bolsa" din Arequipa.

— Nici cărţile să nu le uiţi, Lucía ; călătoria în tren fără lectură este un supliciu, o să vezi — o preveni don Fernando şi Margarita auzindu-l scoase un pachet legat cu o panglică cafenie învelit într-un număr al ziarului El Comercio şi i-l întinse lui don Fernando zicînd :

— Tată, iată cărţile ; ţine-le tu, pentru că eu o voi lua de mînă pe surioara mea.

Don Fernando luă pachetul de la copilă, îl puse sub braţ şi spuse :

— Asta e cea mai importantă hrană spirituală. Gabino, ia valiza... şi toţi se îndreptară spre vagonul trenului în care vor călători pentru prima dată femeile din acest grup.

XXVI

SARCINILE GRELE CE-I REVENEAU lui Manuel, în timp ce alţii la vîrsta lui îşi căutau noi surse de distracţii, îi aduse tristeţea care îi invadă chipul şi tăcerea ce-i pecetlui buzele, înainte comunicative, fără a scoate decît suspine de grea suferinţă.

În inima sa se ridicau valuri de sînge pentru el necunoscute, dar pe care cea a unei femei le-ar fi interpretat ca prevestitoare de nenorocire.

Manuel începea să nu mai creadă în viitor, se îndoia de posibilitatea revederii cu Margarita ; dar persista în hotărîrea sa de a rezolva problemele lui don Sebastían şi ale lui Isidro, pentru ca apoi să plece cu orice preţ.

Întîlnirile lui cu judecătorul de primă instanţă, cu noul subprefect şi cu domnul Guzmán, avură în sfîrşit un rezultat, adăugîndu-se la acesta diferitele probleme prin care treceau famiile lui Estéfano, Verdejo şi Escobedo.

Într-o zi se întoarse acasă şi spuse doñei Petronila :

— Mamă ! Am reuşit să-mi fie acceptată garanţia şi azi va ieşi don Sebastián.

— A şi hotărît judecătorul ? - întrebă ea cu interes.

— Da, mamă, toate demersurile sînt făcute şi la 12 va fi acasă.

— Fii binecuvîntat, fiul meu iubit. Şi ceilalţi ?

— Nu ştiu nimic de ceilalţi, nu mă ocup de ei. Am făcut ceva numai pentru Isidro care va scăpa şi el imediat. L-ar fi scos şi fără acea hotărîre judecătorească şi ordinul de sechestru care se vor rezolva cu răbdare.

Doña Petronila, care foarte îndurerată contempla comportamentul zilnic al fiului său, după ce primi vestea apropiatei eliberări a lui don Sebastián îl trase spre ea pe Manuel şi-i spuse :

— Pe lîngă problema asta cu judecata, tu ai altă suferinţă, Manuelito ; inima ta e roasă de un vierme care te chinuie şi te va duce la pierzanie... ! — şi lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji.

— Mamă ! Mama mea ! De ce plîngi ?

— Pentru că nu vorbeşti... ! Inima mea este inima mamei tale... Ţine minte, Manuelito : viaţa mea e a ta... !

— Manuel nu putu rezista, era foarte slăbit, suferise mult !

Se aruncă în braţele mamei sale şi-şi ascunse lacrimile de bărbat, aşa cum în alte vremuri îşi ascundea jucăriile de copil în aceeaşi poală !

— Mamă ! Mama mea scumpă ! Fii binecuvîntată... ! Dar... simt că voi muri... ! — spuse printre suspine tînărul care, emoţionat în scenele de familie, fusese erou în momentele decisive.

— Manuelito, fiule, eu ştiu, am ghicit ce vierme îţi roade sufletul ; tu o iubeşti pe Margarita şi plîngi pentru

că te-ai despărțit de ea, pentru că ți-e teamă că n-ai s-o mai vezi niciodată... !

— Mamă binecuvîntată... ! Iartă-mă dacă inima mea nu bate numai pentru tine ; dar acest înger al cărui nume l-ai pronunțat este îngerul vieții mele... Da, o iubesc și poate...

— De ce disperi, Manuel ? De ce nu te căsătorești cu ea ? De ce să nu fiu fericită avînd doi copii în loc de unul ?

— Mamă ! Tu ești providența ; dar, adu-ți aminte că ...Margarita va vedea în mine pe fiul călăului părinților ei și mă va refuza și mă va goni din inima ei !

— Doamne, ce prostii vorbești ! Pe tine — zise doña Petronila împreunîndu-și mîinile spre cer și rămînînd tăcută și neîncrezătoare cîteva clipe, privită drăgăstos de fiul ei. Și ca și cum ar fi revenit din vîltoarea luptei, adăugă :

— Asta se poate rezolva ușor ; vorbește cu don Fernando și... desvăluie-i numele adevăratului tău tată.

— Mamă !

— Cu ce sîntem noi vinovați ? A fost o nenorocire și ce dacă voi păți eu o rușine pentru fericirea ta, Manuelito ?

Doña Petronila făcea în acel moment ultimul sacrificiu de mamă iubitoare și de femeie înșelată.

— Du-te ! — continuă doña Petronila. Ajunge-i din urmă, ai cum s-o faci ? Nu-ți lipsesc nici bani nici cai, aranjează căsătoria și întoarce-te liniștit pentru a putea să te ocupi cu mintea limpede de problemele casei și călătoriei noastre. Acum ești prea tulburat.

Manuel sărută cînd fruntea cînd mîinile doñei Petronila, cu atîta emoție încît mult timp nu se auzi alt zgomot decît cel al buzelor lui în atingere cu pielea mamei sale, pe ai cărei obraji aprinși se rostogoliră șuvoaie de lacrimi, ca o apă sfințită care binecuvîntează viitoarea legătură între Manuel și Margarita.

Doña Petronila, rupînd acea tăcere de sublimă mulțumire, spuse :

— Gata, dragă Manuelito.

Tînărul, ridicînd capul cu mîndrie bărbătească, spuse :

— Îți jur azi, mamă adorată, să sacrific ultima suflare a vieții pentru fericirea ta și cea a Margaritei mele. Voi termina acum toate problemele pe care le mai am și

mîine, la ivirea zorilor, voi pleca pentru a-l ajunge pe d
Fernando, nu pentru a-i lua declarația de renunțare la a
țiune judecătorească, care nu este atît de urgentă, ci pe
tru a cere mîna fiicei sale.

Ieși grăbit lăsînd-o pe mama sa pradă dulcilor medita
pe care și le întrerupse spunînd :

— Fecioară milostivă, roagă-te pentru el care e atît
bun și cere iertare pentru mine... ! Manuel... ! Eu... ! E vr
unul dintre noi vinovat ?... N-a fost oare o fatalitate ne
gră, neagră ca noaptea fără lună, cea care m-a condus
brațele unui om fără credință ?...

Doña Petronila căzu în genunchi plîngînd și repetîi
printre suspine un nume acoperindu-și fața cu mîinile

Inima ei sîngera, sînge al sufletului, amintindu-
scene petrecute cu 20 de ani în urmă...

XXVII

UN ELEGANT VAGON AL MAȘIN
botezate cu șampanie Socabón, era gata de plecare im
diat ce fluierul trenului dăduse semnalul.

În acest timp, pasagerii clasei I străbăteau magazine
așezate de o parte și de alta a peronului, ale căror vînz
toare indiene ofereau mănuși de vigonie, compoturi
piersici, unt, brînzeturi și jumări din renumite cresc
torii de porci din provincie sau din munții Peru-ulu

Don Fernando, după ce le aranjă pe Lucía și pe fe
se tolăni comod lîngă soția lui, pe un fotoliu larg căpt
șit cu pluș stacojiu. Își scoase o țigară, o umplu în tăce
și după ce o aprinse băgă chibritul în buzunar ; aruncă
teva guri de fum, își puse țigara în gură și desfăcu pach
tul cu cărți ; mai trase de două ori din țigară și-i spu
soției :

— Pe care vrei s-o citești, dragă Lucía ?

— Dă-mi Poeziile lui Salaverry — răspunse ea cu
surîs de mulțumire.

— Bine, eu mă voi delecta cu Tradițiile de Palm
sînt povestiri pur peruane și mă încîntă — spuse don Fe
nando, întinzînd în același timp un volum soției sale.

Şi apoi îşi încrucişă picioarele şi le sprijini pe tăbliţa locului din faţă, îşi rezemă spatele de fotoliu şi deschise cartea, care era volumul II, în clipa în care trenul se puse în mişcare cu viteza de 15 mile pe oră, înghiţind distanţe, lăsînd în urmă cîmpii, colibe, ferme şi păşuni cu o rapiditate ameţitoare.

Ceilalţi pasageri, care îşi ocupaseră locurile şi pe care Lucía îi trecuse în revistă cu o privire curioasă, începură, de asemenea, să-şi caute de lucru pentru ca timpul să treacă mai repede.

Un militar slab, brunet şi bărbos, ce stătea lîngă doi tîrgoveţi în vîrstă, vechi negustori de cîrmîz şi zahăr, îi invită pe aceştia spunînd :

— Vreţi să ne treacă timpul cu o partidă de cărţi ?

— N-ar fi rău, dom'le căpitan ; dar aici de unde dracu facem rost de cărţi ? - răspunse unul dintre negustori înfăşurat într-un fular de vigonie.

Căpitanul, scoţînd o pereche de cărţi din buzunar, zise:

— Uite de unde sare iepurele, don Prudencio : Militarul care nu ştie să joace cărţi, nu bea şi nu iubeşte, să se ducă la mînăstire.

În faţa acestora stătea un preot misionar care, simţindu-se jignit, privea cu mînie la judecătorii ce fără a-l băga în seamă răsturnară spătarul locului alăturat, instalîndu-şi astfel masa de joc.

Preotul scoase o carte iar trei femei care se aflau lîngă el începură să vorbească cu Margarita şi Rosalía, oferindu-le mere curăţate de coajă.

Jumătate de oră după aceea, fetele şi femeile dormeau ca porumbiţele ghemuite într-un singur loc şi părintele misionar trăgea la aghioase fără ca schimbul de cuvinte : plus, merg, pas, - repetate cu entuziasm de jucători, să-i întrerupă acel somn de buştean ; pînj cînd, deschizîndu-se uşa compartimentului, se prezentă un tip de vreo 30 de ani, înalt, solid, cu faţa pîrlită de vîntul munţilor, mustaţă tunsă şi aluniţă pe urechea dreaptă.

Purta pantaloni şi haine gri ; pe cap avea o şapcă de muşama neagră şi în mînă un cleşte.

— Biletul, părinte ! — spuse apropiindu-se destul de mult şi ridicînd vocea pînă cînd preotul deschise ochii somnoros şi scoţînd lenevos din carte biletul galben i-l întinse interlocutorului fără a-şi dezlipi buzele.

Controlorul îi perforă biletul și se întoarse să i-l dea, trecînd la cartofori.

Cei doi negustori prezentară biletele, iar militarul, deschizîndu-și tunica, scoase din buzunar o hîrtie pe care o arătă controlorului. Acesta, după ce verifică semnăturile, i-o înapoie spunîndu-și :

— Aștia mereu umblă cu „hîrtiuțe".

Cînd ajunse în fața lui don Fernando, în timp ce le perfora biletele, Lucía i se adresă :

— Sînteți amabil să-mi spuneți cît am mers ?

— Patru ore, doamnă, adică 16 leghe și ne rămîne încă pe atît — răspunse controlorul și plecă mai departe.

— Ce călătorie minunată, nu ? Și fără probleme, fără neplăceri, îndată vom fi în oraș — spuse don Fernando soției sale închizînd cartea.

Lucía, care le privea pe micuțe, răspunse :

— Foarte plăcută, dragule... ! Uite, Fernando, ce minuni dorm aici... ! Parcă ar fi doi îngeri păzitori... !

— Sigur că sînt îngerași americani, cu tot sîngele peruan care le colorează obrajii.

— Margarita l-o visa pe Manuel ?... Încă nu va visa...

În acea clipă ochii mari ai fiicei sale își ridicară genele dese fixîndu-și privirea asupra ei.

Pe această porțiune de drum se înălța un pod din lemn și fier, artistic construit, peste un rîu ce putea fi trecut cu piciorul.

Fluierul dădu semnalul de alarmă cu repetate șuierături, căci la mijlocul acelui pod era o turmă de vaci a cărei prezență n-a fost observată de mecanici decît cînd ele fugeau îngrozite, dar nu cu repeziciunea cu care viteza trenului o cerea.

Manevrele mecanicului șef, eforturile frînelor și galopul cirezii n-au fost eficace pentru a împiedica o ciocnire și nenorocirea a fost inevitabilă.

„Animalul pe roți" gîfîind ca o fiară suferi primul șocul, urmat apoi de consternarea pasagerilor a căror moarte era aproape sigură.

— Îndurare !

— Te rog ! Doamne !

— Soțul meu !

— Lucía ! Fetelor !

— Mamă !

— Tată !
— Vai, ce-o să fie !
— Fiarele !
— Îndurare !

Erau cuvintele rostite pe diferite tonuri în mijlocul zăpăcelii şi strigătelor îngrozite auzite în comportimente.

Dar unde să fugi din vagoane ?

Tot convoiul mergea cu viteza distrugătoare a fulgerului şi ajungînd cireada trecu peste ea sfărîmîndu-i oasele şi părăsi drumul trasat de şine.

O să intre în apă !

Mister Smith, curajosul mecanic, prefera să-şi sacrifice viaţa în schimbul atîtor existenţe încredinţate vigilenţei sale şi vru să spargă cazanele cu revolverul, dar era prea tîrziu şi vagonul de clasa I, scăpat de sub control, se împotmoli în nisipul ud de pe malul stîng al rîului.

XXVIII

PROBLEMELE LUI MANUEL SE ÎNmulţiseră în timpul zilei.

Se întoarse acasă şi îi spuse mamei sale :

— Totul merge bine, mamă. Se pare că Dumnezeu îmi protejează speranţele. Don Sebastián şi Champí sînt liberi. Tocmai s-a trimis ordinul temnicerului şi mă voi duce personal să-l aduc pe don Sebastián.

— Cum de a acceptat judecătorul... Şi ce condiţii a spus ? — întrebă doña Petronila.

— Nimic altceva decît să-şi vadă de treabă şi să nu părăsească satul.

— Deci nu vom putea pleca de aici ?

— Voi nu ; dar eu voi pleca chiar mîine pentru a lua trenul joi şi pentru a-l putea ajunge pe don Fernando şi pe Margarita.

— Dar dacă continuă procesul şi tatăl nu va ştii să se descurce !

— Am aranjat totul pentru perioada cît voi lipsi ; cum la întoarcerea mea trebuie să aduc declaraţia de renunţare, nimic nu mai contează — spuse Manuel plimbîndu-se prin cameră.

— N-ar fi mai bine să ceri mîna Margaritei și hîrtiile acelea prin poștă ? — întrebă doña Petronila, regretînd că fusese de acord cu plecarea imediată a fiului ei.

— Mamă, mamă ! În alte împrejurări ar fi fost deajuns să-i trimit o scrisoare, dar adu-ți aminte că trebuie să lămuresc ceva... — îi atrase atenția Manuel.

— Da, da, te înțeleg, dar...

— Mamă ! O inimă de 20 de ani, înflăcărată și pasionată, nu dă înapoi în fața pericolului și amînarea o omoară. Plec ; Voi rezolva problema și mă voi întoarce neîntîrziat lîngă tine.

— Ce e de făcut... ! — spuse ea clătinînd din cap

— Mamă ! Ai încredere în mine ?

— Deplină, fiule ; de ce mă întrebi ?

— Pentru că văd că șovăi ; pentru că trebuie să înțelegi că pe lîngă dragostea mea pentru Margarita, e datoria mea față de tine și interesul pentru don Sebastián, cu toate că el a fost pentru mine în copilărie un adevărat tată vitreg.

— De ce-ți amintești astfel de lucruri ! Acum se poartă bine cu tine... — spuse doña Petronila, cînd intră don Sebastián însoțit de un servitor.

— Chapaco ! — strigă doña Petronila întinzînd brațele spre soțul ei.

— Mi-ai luat-o înainte, exclamă Manuel.

— Petruca ! — spuse don Sebastián răspunzînd îmbrățișării soției sale și, adresîndu-se lui Manuel, adăugă :

— Prin urmare nu te-ai întors, nu ? Sincer vorbind, eu așteptam să vii să mă iei.

— Don Sebastián, mi-ai luat-o înainte, căci am venit s-o anunț pe mama vestea, ca să nu fie surprinsă cînd te-o vedea pe nepusă masă, și tocmai ieșeam.

— Bine, bine ; ce ne dai, Petruca ? Sincer vorbind, mi-e sete...

— Să-ți fac un carcalete ; avem un must și un vin foarte bun.

— Ce-o fi.

— Fiindcă tot te-ai întors, îți voi cere încuviințarea și binecuvîntarea, don Sebastián.

— Ce ? Sincer vorbind, nu te înțeleg.

— Dumneata eşti ca şi tatăl meu. Vreau să cer mîna Margaritei, ceea ce va tăia mai din rădăcină aceste neînţelegeri — spuse Manuel.

— Sînt de acord cu intenţiile tale, Manuelito, sincer vorbind, fata e o perlă, dar e prea copilă şi în aceste vremuri... frumoasă e vîrsta căsătoriei, sincer vorbind — răspunse don Sebastián.

— Nu am de gînd să mă căsătoresc cu ea imediat, don Sebastián ; vreau s-o cer, şi odată logodit să-mi urmez studiile, să devin avocat şi să îndeplinesc...

— Asta-i altceva, băiete ; sincer vorbind, îmi placi.

— Vrea să plece să se întîlnească cu don Fernando — zise doña Petronila dintr-un colţ al camerei unde se afla.

— Ce prostie ! Sincer vorbind, îţi spun, Manuel, că e o... nerozie de licean, nu ?

— Don Sebastián, călătoria mea e o necesitate. Prezenţa mea aici nu mai e necesară şi apoi trebuie să obţin de la don Fernando o declaraţie de renunţare la acţiunea judecătorească pentru ca acest proces să se termine şi pe noi să nu ne mai incomodeze. Altfel, vom fi şicanaţi pînă în ziua procesului.

— Asta e altceva ; sincer vorbind, eu nu mă opun la plecarea lui Manuel ; dă-i ceasul meu de aur şi poncho-ul de vigonie cu eşarfă albastră — răspunse don Sebastián adresîndu-se doñei Petronila, care se apropia cu un pahar ce conţinea un lichid ciudat, la fund galben şi deasupra roşu.

— E clar, Chapaco, că una e să vorbeşti despre un lucru şi alta, despre altul — zise doña Petronila întinzînd paharul soţului ei.

— Bravo ! Bravo ! Ca durerea de burtă, sincer vorbind, care nu e la fel cu cea de măsele — spuse tuşind don Sebastián şi luînd paharul.

— Isuse ! Ce tuse ! Ai răcit la închisioare ! Bietul de tine... !

— Don Sebastián bău şi ultima picătură din pahar plescăind de plăcere. Se şterse la gură şi zise :

— Ce băutură grozavă ! Petruca, cu asta, sincer vorbind, îngraşi un ofticos. Şi apoi îl întrebă pe Manuel. Şi cînd vrei să pleci ?

— Mîine dis de dimineaţă, domnule.

— E-n regulă. Petruca, dă-i tot ce are nevoie, să-şi aleagă calul şi ce-i mai trebuie, sincer vorbind, că pe alte meleaguri ne tratează după cum arătăm.

— Mulţumesc, domnule ! Dumneata mă copleşeşti cu favoruri — spuse Manuel şi ieşi să se pregătească de drum.

Era nouă seara cînd Manuel se întoarse şi intră în camera doñei Petronila ; acolo îl găsi pe don Sebastián discutînd îndeaproape cu mama lui.

— Bună seara, don Sebastián ; mamă, am venit să-mi iau rămas bun ; cu ajutorul lui Dumnezeu totul a rămas aşa cum am stabilit.

— Fiule ! Fie ca Fecioara Maria să te ducă sănătos şi să te întoarcă la fel — răspunse doña Petronila scoţînd un talisman pe care îl avea la gît şi punîndu-i-l lui Manuel, după care îl îmbrăţişă înduioşată.

— Don Sebastián, fii foarte prudent... singur... în linişte ! Nimeni nu te va deranja. Să nu fiţi îngrijoraţi pentru mine. Să ne îmbrăţişăm... Adio !

— Să nu întîrzii, să nu întrîzii... Sincer vorbind, plecarea ta îmi dă multe speranţe... Ai luat ceasul ? — întrebă don Sebastián luîndu-şi rămas bun de la Manuel care plecă să se odihnească în camera lui, căci în zorii zilei, pe aripile speranţelor şi cu curajul vîrstei va întreprinde acelaşi drum pe care cu cîteva zile în urmă o văzuse plecînd pe graţioasa lui Margarita.

Isidro Champí, însoţit de credincioasa lui Martina, urmaţi de Zambito şi Desertor, sosi de asemenea acasă la el palid şi trist.

Văzîndu-l, copiii alergară spre el ca stolul de potîrnichi cînd îşi zăresc mama.

Inima clopotarului, mohorîtă ca hrubele despre care se vorbeşte în poveştile cu vrăjitoare, primi lumină şi căldură din sărutarea copiilor, pe care tatăl îi dezmierdă în tăcere.

Martina intră cu pas rar în colibă ; îngenunche în mijlocul ei ridicîndu-şi mîinile împreunate spre cer.

— Sfîntă Fecioară ! — exclamă înăbuşindu-şi cu un cuvînt toată încărcătura pe care sufletul ei rănit putea s-o verse asupra omenirii nedrepte, reprezentată prin autorităţile din Kíllac, şi ochii ei vărsară lacrimi amare.

— Plîngi, Martinacu ? Încă n-a încetat furtuna din inima ta ? — întrebă Isidro privindu-şi nevasta.

— Ah, dragule — spuse Martina ridicîndu-se, durerea înoată în plîns ca pescărușul în apele lagunelor, care îi udă penele, dar îi răcorește pieptul ; Ah ! Ah ! Ah !

Isidro părea consolat de prezența copiilor săi ; dar trecîndu-i în revistă și chemîndu-i pe nume, își aminti de văcuțele pierdute și zise suspinînd :

— Roșcata ! Negruța... !

— Vai, Isidro ! În noaptea cu furtună, cînd fulgeră și tună, omul se ascunde în colibă și din vizuină ies puma și vulpea ca să fure oile. Pentru noi a venit furtuna nemiloasă — spuse Martina punînd-o pe laviță pe fetița lor cea mai mică, a șaptea.

— Bine zici, ce-o să facem ? Vulpoii cu cămăși albe ne-au furat vitele, așa cum mi-au furat libertatea, cum ne fură munca de fiecare zi — comentă Isidro, convins și încă entuziasmat de cuvintele nevestei sale, așezîndu-se în pat lîngă mezină.

— Pentru pumă și vulpe avem capcana de la piatra galbenă dar de ăștia n-ai cum să scapi. Răbdare, Isidro, răbdare, că moartea e dulce pentru ce-l amărît — adăugă Martina revenind la atitudinea ei melancolică.

— Mormîntul trebuie să fie liniștit ca noaptea cu lună, în care se aude fluierul păstorului ! Vai ! Dacă n-am fi avut puișorii ăștia, ce fericiți am fi murit, nu ? — întrebă Isidro arătîndu-i pe copii care se învîrteau și săreau împreună cu Miguel, primul născut.

Martina răspunse :

— Ne-am născut indieni, sclavi ai preotului, sclavi ai guvernatorului, sclavi ai vechilului, sclavi ai tuturor celor care folosesc ciomagul cu care comandă.

Isidro Champí, punîndu-și un poncho împăturit sub cap, drept pernă, repetă :

— Indieni, da ! Moartea e dulcea noastră speranță de eliberare !

Martina veni lîngă soțul ei și dorind să-i îndepărteze suferința cumplită, îl întrebă trecîndu-i mîna prin păr :

— Te întorci la clopotniță ?

— Poate, — răspunse indianul — mîine mă voi duce să trag blestematele alea de clopote pe care de-acum le urăsc.

XXIX

PRIMUL CARE SĂRI DIN TREN, intrînd pînă la genunchi în glod, fu Mister Smith, care striga cît îl ţineau plămînii :

— S ă n u m i ş c ă n i m e n i ! T o ţ i l i n i ş t i t ă !

Şi imediat se iviră o mulţime de capete la ferestrele vagonului care rămăseseră fără geamuri.

Şocul care scosese vagonul din ţîţîni, produsese din fericire răni uşoare pasagerilor.

— Spaima ne-a îngheţat sîngele în vine ! Scumpo, te-ai speriat rău ? — întrebă don Fernando pe Lucía.

— Rău, dragule, numai Dumnezeu ne-a salvat !

— Eşti foarte palidă. Dacă s-a spart sticluţa cu coca ? — întrebă Marín căutînd o geantă.

— Doamne, Dumnezeule... ! — exclamă din nou Lucía scoţîndu-şi capul pe fereastra compartimentului pentru a vedea unde se aflau, fără a lua în seamă nici ţipetele Margaritei, care o ridica pe Rosalía scăldată în sînge, nici comentariile celorlalţi.

— Drace, din ce-am scăpat ! spuse militarul.

— Ne-am mai născut odată ! Slavă Domnului ! — articulă misionarul.

— Străinii ăştia sînt nişte brute, sînt capabili să ne bage în mormînt ! —spuse unul dintre jucătorii de cărţi ; la care celălalt adăugă :

— M-am temut deîndată ce a urcat reverendul.

— Doamn... ! Ce s-a întîmplat doamnelor ? — întrebă acesta.

— Cum scăpăm din asta ?

— Am salvat sticluţa de coca ; să-ţi dau puţin, draga mea — spuse don Fernando căutînd în buzunar un tirbuşon.

— Din fericire a fost o deraere care s-a produs după ce am trecut podul şi care se va remedia — spuse un mecanic alergînd de la un capăt la celălalt al trenului, cu un colac de sîrmă, şi pe care mai mulţi pasageri îl întrebau :

— Ce facem, omule ?

— N i c a, şefule, nu e n i c a, a t r e c u t o t u — răspunse mecanicul.

În timp ce acestea se petreceau la clasa I, pasagerii de clasa a II-a, care rămăseseră în partea cealaltă nevătămaţi, alergau spre vagonul împotmolit strigînd :

— Paulino !

— Indalecio !

— Pe aici, omule.

— Mii de draci !

— Calmă doamna pasagera; nu e vina la mine, înţelegi ? Vina e la vaci şi se repară uşor — spuse mecanicul Smith, vorbind spaniola cu modismele locuitorului din America de Nord, ale cărui cuvinte redară încrederea spiritelor agitate ale pasagerilor de la clasa I.

— Mister Smith, cînd vom ajunge ? Căci ne grăbim — zise don Fernando adresîndu-se mecanicului pe care îl cunoştea.

— Oh, domnule Marín, mare nenorocire la mine! Dar vasositren mîine, ai răbdarea — răspunse Mister Smith supraveghind manevrele pe care le indicase.

Şi cu energia ce caracterizează rasa, ridicară roţile şi lagărele şi după două ore de lucru continuu scoaseră vagonul împotmolit, punîndu-l pe şine gata să-şi continue drumul.

— Într-adevăr, ne-am născut din nou ; bietele mele fetiţe ! — spuse Lucía ştergînd cu batista sîngele ce curgea din gura Rosaliei, ca urmare a unei lovituri.

— Ah ! Pentru numele lui Dumnezeu ! Taci, fetiţa mea !... sărăcuţa... ! — adăugă don Fernando întinzîndu-i micuţei un pachet de biscuiţi Arturo Field.

— Vom mai întîrzia încă cinci ore — spuse căpitanul de artilerie.

— Chestiile astea se întîmplă numai în Peru ; în alte părţi îi jupoaie pe străini — observă negustorul de cîrmîz.

— Încă nu mi-am revenit.

— Nici eu, Cristoase ! — spuseră cele două femei.

Şi trenul îşi urmă mersul său rapid şi cadenţat, ca înainte de a fi suferit acea catastrofă.

Fluierul se auzi încă o dată cu insistenţă.

Altă nenorocire ? — întrebară surprinse cîteva persoane.

— Nu, asta e a doua stație a orașului, s-a dat sem nalul de sosire — lămuri militarul.

— Doamne ! Ce nervoși devenim la sperieturi ! — observă Lucía.

— Pentru că a fost ceva destul de grav — răspuns don Fernando.

La scurt timp după aceea, călătorii observară pri geamurile sparte un punct alb în mijlocul verdelui vi și vesel.

— Orașul ! — exclamară mai mulți.

Și fluierul strident se auzi din nou, ca urletul unu animal împușcat.

— Ce cîmpie minunată ! Ce frumos Oraș ! — spus Lucía scoțîndu-și mai mult capul pe fereastră.

— Parcă e un porumbel alb ce se odihnește în cu bul său de sălcii — adăugă domnul Marín, pe care soți îl întrebă :

— Fernando, este al doilea oraș din Peru ? Cum c fi locuitorii lui ?

— Da, scumpo, al doilea ; și frumusețea lui este com parabilă numai cu bunătatea locuitorilor săi ; o să t bucuri mult cît timp vom rămîne aici — răspunse do Fernando.

Și clopoțelul cu sunetul lui cristalin anunță intrare trenului în stația principală, unde aștepta o mulțim considerabilă, căci se comunicase prin telegraf vestea ca tastrofei și curiozitatea atrăsese sute de persoane.

Se deschiseră vagoanele și o mulțime de amărîți s repeziră spre ele în căutare de bagaje. Pasagerii trenu lui se amestecară printre cei din tramvai ; parcurgînd u drum scurt, tramvaiul îl duse pe don Fernando Mari și familia sa chiar pînă la ușa lui „Gran Hotel Imperial unde se instalară cu toții.

XXX

INTRARĂ ÎNTR-UN SALON SPAȚI ai cărui pereți erau tapetați cu tapet de hîrtie roșu apri cu aureole și piaștri mari aurii formînd unghere : ușile ferestrele aveau perdele albe ca hermina, terminate

broderii de brocart cafeniu şi bordură aurie, strînse cu cordoane de mătase. Podeaua, acoperită cu frumoase covoare de Bruxelles, crea un contrast agreabil cu mobilele stil Ludovic al XV-lea, tapiţate cu mătase albastră mat, multiplicate în două enorme oglinzi care acopereau aproape tot peretele din dreapta.

— Aceasta e sala de primire ; vă place, doamnă ? — întrebă monsieur Petit — înclinîndu-se cu politeţe exagerată.

— Da, albastru este culoarea mea preferată ; voi fi mulţumită aici — răspunse Lucia hotelierului, monsieur Petit.

— Aici trebuie să fie dormitorul ? — întrebă don Fernando arătînd spre o uşă.

— Exact, domnule ; aici au tot confortul şi un serviciu ireproşabil călătorii care binevoiesc să ne onoreze Hotelul Imperial — răspunse monsieur Petit, cu toată mondenitatea unui francez, recomandîndu-şi hotelul.

— Aşa sperăm şi noi.

— Dacă aveţi nevoie de ceva, domnule, doamnă, trageţi de acest cordon — le atrase atenţia hotelierul, care se înclină şi ieşi.

Margarita, privind peste tot, întrebă cu o simplitate candidă :

— Mamă, ce-ar zice Manuel de asta ?

— Lucía zîmbi cu surîsul mamei bucuroase de înflăcărarea sentimentelor, citind în această întrebare toată poezia amintirilor unei inimi virginale şi răspunse :

— Chiar el îţi va spune cînd va sosi.

— Îl aşteptăm aici ?

— Da, fetiţo — o asigură don Fernando luînd parte la confidenţele dintre mamă şi fiică.

— Rosalía îmbrăţişă genunchii domnului Marín, spunînd :

— Mai dă-mi un biscuit.

Servitorul apăru în uşă însoţindu-l pe hamalul care venise cu bagajele.

Opt zile au fost suficiente călătorilor pentru a cunoaşte marele oraş, să-i observe şi să-i studieze obiceiurile, cu confuzia caracteristică celui care călătoreşte cu acele cunoştinţe rudimentare, dar convins că şi le va îmbogăţi în faţa cărţii deschise a învăţăturii care se însuşeşte la şcoala practică a lumii.

Străzi spațioase și drepte, pietruite prost ; temple maure și pestrițe din beton și trahit răcit și pietrificat odată cu trecerea timpului ; femei frumoase ca o legendă de aur ; țărănci robuste cu toată nevinovăția sufletului lor întipărită pe chip ; case de evrei cu anunțuri de vînzare-cumpărare ; teatre în evoluție ; văzură și judecară totul. Nimic nu scăpă observației pătrunzătoare a Luciei, lămurită la fiecare pas de părerea autorizată a lui don Fernando căruia îi spuse :

— Îți mărturisesc, Fernando, că acesta ar fi locul sublim, fără inconveniente morale pe care le-am observat cu mica mea experiență.

— Știu, scumpo ; știam dinainte neliniștea care există în suflet la rămînerea în alt loc, nerăbdarea de a ajunge la Lima, în acest focar de lumină care captivează toți fluturii din Peru ; adevărul este că e irezistibil.

— Îmi place logica ta, Fernando dar, n-ai ghicit — spuse Lucía rîzînd și bătîndu-l pe umăr.

— Nu ?... În acest caz spune-mi ce te-a captivat mai mult ?

— Două lucruri mi-au atras atenția — spuse Lucía cu simplitate, scoțîndu-și batista pentru a-și șterge buzele ușor umezite de rîs.

— Ah... ! Le știu... Șmechero... ! — zise don Fernando, bătînd-o și el afectuos pe umăr.

— Spune, care ?... Și, ține seamă.. n-o să le ghicești.

— O fi mulțimea de călugări de toate felurile care umblă pe străzi.

— Păi tu ai fost la Roma, scumpule.

— Și ce dacă ?...

Lucía se întristă la amintirea unui lucru îndepărtat, scoase un suspin profund și spuse :

— Ceea ce mi-a atras atenția este numărul surprinzător de mare de orfani de la Casa Copilului ! Ah ! Fernando ! Eu știu că femeia din popor nu-și aruncă ceea ce a zămislit... Știu că nu o face, pentru că aceste considerente sociale ale falsei virtuți nu au nimic de-a face cu mama din popor și copilul născut la întîmplare... sau din nenorocire... Fernando, să mă ierte Dumnezeu că gîndesc astfel ; dar ceea ce am văzut a stîrnit în mine triste, foarte triste gînduri, amintindu-mi fără să vreau de secretul Marcelei... !

Don Fernando asculta surprins acel raționament de morală filozofică. Era uluit de luciditatea unui suflet mare, a cărui superioritate poate o ignorase pînă în acel moment ; tăcerea domni între ei pînă cînd el suspină cu aceeași amărăciune ca și a Lucíei, spunînd :

— De asemenea, mizeria deschide uneori porțile Casei Copilului ! — Se apropie de soția sa și sărută fruntea celei ce în curînd va fi mama primului său vlăstar.

XXXI

MANUEL FĂCU O CĂLĂTORIE FERICITĂ din toate punctele de vedere. Se părea că zeii înaripați Amor și Himeneu își răspîndiseră suflarea lor de ambră peste zăpezile și pășunile prin care trecea calea ferată, ignorînd pericolele în care se aflase cu cîteva zile înainte familia Marín și Margarita, acest poem de dezmierdări intonat pentru el cu notele zmulse celor mai delicate fibre ale inimii sale, ca harpa vîntului ciupită de îngerii Fericirii, fluturîndu-și vaporoasele aripi pe imensa cîmpie.

De asemenea, zări rîvnitul oraș al văilor andine, pentru el comoara lumii, pentru că o adăpostea pe regina inimii sale. Ajunse ; trase la „Casino Rosado", își lăsă bagajul, se schimbă și porni pe stradă spre „Imperial", spunîndu-și :

— Îți mulțumesc, Doamne ! O s-o văd ! Este atît de adevărat că la 20 de ani sîngele arde și întîrzierea chinuie ! Eu nu pot să întîrzii nici măcar o zi de la fericirea mea... dar... voi vorbi imediat cu don Fernando... această prudență impusă care frînează pornirile inimii. Gelozia m-a și înțepat cu acul ei veninos cît ea a lipsit... Oh ! Cum să nu te gîndești la frumusețea peruană a Margaritei, la gingășia sufletului ei pur, neîntinat de complimentele mondene, la faptul că e înconjurată de adoratori care, zăpăcindu-i auzul, murdăresc inima femeii pe care o iubesc ?...

Manuel mergea ca beat fără a privi nimic pe străzile ce le străbătea pentru prima oară, îndreptîndu-se

orbește spre adresa pe care i-o dăduse portarul de la „Casino".

— Gelozia e cumplită și nobilă în același timp — își spuse iar ; — în străfundul iubirii supreme doarme încolăcită ca o viperă ; la suprafața unei iubiri obișnuite se tîrăște și mușcă veninos. Să nu mi se trezească gelozia ! Nu, nu ! O iubesc mult pe Margarita... !

— Pașii lui Manuel răsunară în curtea Hotelului Imperial și acel sunet făcu să se înfioare sufletul Margaritei.

De ce femeia care iubește recunoaște nu numai sunetul pașilor iubitului ei, ci și parfumul răsuflării sale de la distanță și ecoul vocii care-i vibrează sonor într-o mulțime de alte voci ?

Taine ale acestui curent magnetic care unește sufletele scuturînd trupul !

Ușa de sticlă se deschise, vîntul agită ușor perdelele fine și Manuel apăru în salonul albastru, cu o înfățișare distinsă și simpatică.

— Da, el era ! Își spuse Margarita, stînd lîngă o masă placată cu marmură, pe care se afla o vază enormă de porțelan chinezesc, plină cu iasomie, ce parfuma atmosfera.

— Doamnă ! Domnule ! — spuse Manuel întinzînd mîna.

— Don Manuel ! — răspunseră aproape într-un glas soții Marín strîngîndu-i mîna pe rînd.

— Margarita mea... !

— Manuel, ai venit ?...

Cei doi tineri au vrut să se îmbrățișeze dar ceva îi opri. Cu toate acestea ochii lor trădau îmbrățișarea a două suflete care visează să devină unul singur pentru totdeauna.

— Ia loc, și.. ce fac cei din Killac ? — întrebă Marín.

— Bine, domnule.

— S-a rezolvat problema tatălui tău ? Bietul Isidro clopotarul a scăpat ?

— Don Sebastián a fost eliberat fără multe demersuri, numai pentru Isidro a fost nevoie de alte aprobări pentru a se reveni asupra sentinței, sechestrului și mai știu eu ce ; așa că am venit cu inima ușoară după ce mi-am îndeplinit misiunea pe care mi-ați încredințat-o don Fernando — răspunse Manuel.

— Băiete ! Eşti un om adevărat. Nu am putut să-i scriu lui Guzmán pentru că n-am întîlnit nici o poştă prin staţiile pe unde am trecut. Şi autoritatea politică continuă...

— Rău, foarte rău, don Fernando. În primele zile, ca sita nouă. După aceea ştiu că pentru eliberarea lui Estéfano, Escobedo şi Verdejo a primit nişte văcuţe.

— E clar, prietene, nu există remediu — spuse don Fernando ridicîndu-se.

— Ce părere ai despre intuiţia mea privitoare la aşa zisa călătorie a lui Estéfano ? — îl întrebă Lucía pe Manuel.

— Ah ! Doamnă ! Dumneavoastră veţi cîştiga mereu cînd e vorba de maliţiozitate şi cunoaşterea oamenilor. Pentru mine a devenit insuportabil tipul ăsta — spuse Manuel.

— Aceşti conţopişti semidocţi şi fără idealuri sînt o adevărată plagă a acelor sărmane sate — spuse don Fernando.

— Sînt... Pilaţi, cum i-a botezat doamna — adăugă surîzînd Manuel.

— Doamne ! E prima zi cînd a rîs de la spaima pe care a tras-o — observă Lucía, privind-o pe Margarita, care de asemenea surîdea.

— Dumneata nu ştii necazurile prin care am trecut în tren ? — Îl întrebă Fernando pe Manuel.

— Nu, domnule ; ce s-a întîmplat ?

— Am fost la un pas de a muri striviţi.

— Cum ? — întrebă Manuel cutremurîndu-se şi privind-o pe Margarita.

— A deraiat trenul. N-ai aflat nimic pe drum ?

— Da, acum îmi amintesc ceva, am auzit doi călători care discutau, dar am crezut că se refereau la o perioadă mai îndepărtată.

— Isuse, ce groaznic ! — întrerupse Lucía.

— Rosalía s-a rănit — spuse Margarita.

— Şi dumneata ?

— N-am păţit nimic, din fericire, şi totul a trecut. Să nu mai vorbim despre asta că Lucía se enervează — îşi dădu cu părerea don Fernando.

— Mai bine, domnule Marín.

— Şi ce spuneai că a cerut judecătorul pentru eliberarea lui Isidro ? — întrebă don Fernando.

— Pentru a înceta urmărirea e nevoie ca dumneata să prezinți un document în care să arăți că asaltul asupra casei dumitale a fost o eroare ; presupunîndu-se că niște tîlhari s-ar fi ascuns acolo și că s-a produs o încurcătură și cea mai urmat. Eu mă voi întoarce imediat pentru a aranja totul, să-i asigur liniștea lui don Sebastián și să stabilesc călătoria mea definitivă la Lima — explică Manuel.

— Voi redacta declarația de renunțare în termeni clari și categorici, prietene. Eu nu mă întorc în Killac și vreau să mă asiguri că sărmanul indian nevinovat nu va fi deranjat niciodată sub acest pretext. Dumneata crezi că totul se va termina cu această declarație ? — spuse domnul Marín.

— Da, don Fernando, chiar și fără ea acțiunea ar fi fost înaintată procuraturii și.. s-o socotim încheiată.

— Deci dumneata l-ai eliberat pe Isidro Champí ! Și cine va elibera toată rasa asta dezmoștenită ?

— Această întrebare ar trebui s-o punem tuturor oamenilor din Peru, dragă prietene.. ! .

— Deci te întorci în Killac ? — întrebă Lucía.

— Da, doamnă.

— Și noi rămînem la Lima ? — întrebă la rîndul ei Margarita frecînd un fir de iasomie pe care îl scosese din vază.

— Da, Margarita, eu plec dar mă întorc ; călătoriile sînt foarte ușoare pentru un bărbat — spuse Manuel.

— Și doña Petronila ce face ? — întrebă Lucía.

— Vă închipuiți dumneavoastră doamnă cum a rămas sărmana după plecarea mea... !

— Așa, deci mîine pleacă poșta ; imediat va fi gata declarația pe care o voi trimite lui Guzmán pentru a ajunge înaintea dumitale ; acum am puțină treabă în oraș și te rog să mă ierți — spuse don Fernando ridicîndu-se.

— Perfect, domnule Marín, cred că va ajunge mai repede trimițînd plicul domnului Guzmán ; dar... am de asemenea o problemă foarte importantă de discutat cu dumneata. Cînd ați putea să mă ascultați ? — întrebă Manuel vizibil emoționat ridicîndu-și pălăria.

— În seara asta, prietene, de la opt în sus îți stau la dispoziție.

— Vino să bei o ciocolată cu noi — îl invită Lucía.

— Mulțumesc, doamnă, voi veni — răspunse tînărul luîndu-și rămas bun și după el se închise ușa de sticlă care-l separă de făptura existenței sale.

Ieșind din hotel începu să bată străzile și, trecînd pe lîngă o bijuterie, văzu o frumoasă cruce de agat montată în aur și pusă într-o cutie căptușită cu catifea.

— Ce frumoasă bijuterie ! Ce-ar mai străluci pe pieptul Margaritei ! — gîndi Manuel și se opri s-o examineze. O cumpăr ! și se hotărî să intre în magazin ; o ceru și o achită cu trei bilete mari ale Băncii din Arequipa și, punînd cutia în buzunar, își continuă drumul absorbit de gîndurile care i se buluceau în minte, cînd ca niște scîntei strălucitoare, cînd ca rîndunelele ce zboară atingînd ușor pămîntul cu aripile lor negre.

XXXII

LUNA, ÎN DESCREȘTERE, SUSPENdată pe un cer fără nori, împrăștia lumina ei argintie care, dacă nu încălzește nici nu zgîrie ochiul ca razele soarelui, îmbibă natura cu o melancolie dulce și senină și creează o atmosferă plăcută în aceste nopți de decembrie, făcute anume pentru întîlnirile de dragoste.

Manuel își consulta mereu ceasul de aur, nerăbdător și gînditor.

Acele indicau ora „H" și, luîndu-și pălăria, ieși grăbit.

Salonul albastru de la Imperial, luminat puternic cu policandre de cristal, avea ușile de sticlă larg deschise.

Margarita, așezată pe unul din scaune, în jurul mesei cu flori, se juca cu marginea unei batiste albe, cu gîndul dus în lumea iluziilor sale și tăcerea cea mai impunătoare domnea în jurul ei.

Cînd îl zări pe Manuel la ușă, își schimbă cu ușurință poziția și prima ei privire se îndreptă spre dormitor unde, fără îndoială, se afla Lucía.

— Margarita, sufletul vieţii mele ! Am venit, am venit pentru tine — spuse Manuel luînd-o pe fată de mînă şi aşezîndu-se lîngă ea.

— Într-adevăr ? Dar tu pleci — spuse ea fără să-şi retragă mîna, care o apăsa uşor pe cea a lui Manuel.

— Nu te îndoi nici o clipă de mine, iubită Margarita ; îţi voi cere mîna lui don Fernando... !

— Şi mama o să afle ? — îl întrerupse fata.

— Bineînţeles ; tu... vei fi a mea — spuse tînărul fixînd cu privirea ochii Margaritei în timp ce-i ducea mîna la buze.

— Şi dacă ei nu vor fi de acord ? — întrebă cu nevinovăţie Margarita, coborîndu-şi jenată privirea.

— Dar tu mă iubeşti ?... Margarita... ! Tu mă iubeşti ?... Răspunde-mi, pentru numele lui Dumnezeu ! — insistă Manuel stăpînit de neliniştea ochilor : privirea ei îl devora cu totul.

— Da — spuse timid fata Marcelei, şi Manuel, în vîrtejul fericirii, îşi apropie buzele de buzele iubitei sale şi-i primi răsuflarea şi bău cea mai pură picătură de rouă a sufletelor din caliciul norocului, pentru a rămîne mai însetat ca înainte.

Margarita rosti emoţionată :

— Manuel... !

Manuel îşi aminti de cadou la momentul potrivit, duse mîna la buzunar, scose cutiuţa de catifea, o deschise şi, arătîndu-i bijuteria, spuse :

— Margarita, pe crucea asta îţi jur că prima mea sărutare de dragoste nu te-a pîngărit... ! Păstreaz-o, iubita mea, agata întăreşte inima... !

Margarita luă aproape mecanic cruciuliţa, închise cutia şi o puse în sîn cu repeziciunea hoţului, căci uşile de la dormitor scîrţîiră şi imedit intrară Lucía şi don Fernando.

Manuel de-abia îşi putea stăpîni emoţiile.

Chipul său avea culoarea florilor de rodie şi un tremur uşor îi agita corpul. Dacă i-am fi putut atinge palma, i-am fi găsit-o scăldată într-o sudoare rece ; dacă i-am fi pătruns în gînd am fi văzut o puzderie de idei, roind ca albinele, disputîndu-şi întîietatea pentru a ieşi modelate de cuvînt.

Margarita, tulburată de ceea ce se petrecea în inima ei, nu-şi putea ascunde emoţia.

— Cu dumneata se petrece ceva grav, Manuel — spuse don Fernando fixîndu-l cu privirea.

— Domnule Marín — spuse el cu o voce tremurîndă. Este... lucrul cel mai important pe care îl aştept... în viaţă... ! O iubesc pe Margarita şi am venit... să-i cer mîna... cu... trei ani mai devreme.

— Manuel, mi-ar face mare plăcere dar, don Sebastián...

— Domnule, vă ştiu argumentul şi trebuie să încep prin al distruge. Nu sînt fiul lui don Sebastián Pancorbo. O nenorocire, abuzul unui bărbat asupra slăbiciunii mamei mele, m-a adus pe lume. Sînt legat de don Sebastián prin recunoştinţă căci s-a căsătorit cu mama, cînd eu eram mic, dîndu-ne numele lui.

— Fii binecuvîntat ! — spuse Margarita ridicîndu-şi mîinile spre cer fără a putea păstra tăcerea.

— Copila mea ! — articulă Lucía.

— Noblețea dumitale ne obligă să uzăm de dreptul Lucíei de a dezvălui secretul încredinţat de Marcela înaintea morţii sale — răspunse don Fernando cu gravitate.

— Îmi place, don Fernando ; copilul nu este răspunzător în aceste cazuri şi trebuie să acuzăm legile oamenilor şi nicidecum pe ale lui Dumnezeu.

— Aşa este.

Manuel, coborînd puţin vocea şi cu privirea încă ruşinată, spuse :

— Don Fernando, tatăl meu a fost episcopul Don Pedro Miranda y Claro, fostul preot din Kíllac.

Don Fernando şi Lucía păliră ca scuturaţi de acelaşi fior, surpriza le opri vorbele în gît şi cîteva clipe domni o tăcere absolută, tăcere pe care Lucía o rupse exclamînd :

— Doamne, Dumnezeule... ! — şi articulaţiile mîinilor sale împreunate trosniră puternic ca emoţia care le unise.

Prin mintea lui don Fernando trecu ca o rafală numele şi viaţa preotului Pascual şi-şi spuse :

— Vina tatălui va distruge fericirea a doi îngeri ? — şi îndoindu-se încă de ce auzise întrebă din nou : Cine ţi-a spus dumitale ?

Manuel se grăbi să răspundă mai puţin tulburat :

— Episcopul Claro, domnule.

Don Fernando apropiindu-se de tînăr și strîngîndu-l la piept adaugă :

— Dumneata ai spus, don Manuel ; să nu-l învinuim pe Dumnezeu, să învinuim legile inumane ale oamenilor care îl smulg pe tată copilului, cuib păsării, tulpină florii... !

— Manuel ! Margarita...! Păsări fără cuib...! — întrerupse Lucia, palidă ca floarea alunului, fără să se poată stăpîni și lacrimi grele i se rostogoliră pe obraji.

Manuel nu reușea să-și explice acea scenă în care Margarita mută tremura ca macul în voia furtunii.

Cuvîntul lui don Fernando trebuia să încheie acea situație dureroasă, dar vocea lui bărbătească, totdeauna fermă și sinceră, tremura ca cea a unui copil. Transpirația îi scălda fruntea lui nobilă și iată și don Fernando clatina din cap cu un gest cînd de îndoială, cînd de groază.

În sfîrșit, arătînd-o pe Margarita soției sale pentru a-i purta de grijă și adresîndu-se lui Manuel, continuă :

— Sînt în viață lucruri foarte dureroase... Curaj tinere... Tînăr nefericit...! Pe patul morții Marcela i-a încredințat Lucíei secretul nașterii Margaritei, care nu este fata indianului Juan Yupanquí, ci... a episcopului Claro.

Margarita căzu în brațele mamei sale, ale cărei suspine însoțeau durerea acelor blînde PĂSĂRI FĂRĂ CUIB.

SÎNTEM SINGURI, DRAGOSTEA MEA

Partea întîi

I

PE BIROUL DE ABANOS ERAU IMprăştiate o mulţime de hîrtii scrise cu cerneală roşie şi adnotate în toate direcţiile cu creion albastru. Se mai aflau la îndemînă, deschise la jumătate, o Carte Mare, un Registru de Casă şi un chitanţier.

Rămăşiţele unei lumînări, aprinsă cînd se înserase, ardeau într-un sfeşnic de dublé, bine lustruit cu o piele de căprioară ; cînd mucul lumînării sfîrîi de parcă îşi lua rămas bun de la viaţă şi căzu în fundul sfeşnicului, o voce de bărbat, puţin tremurată de agitaţia pe care o produce munca excesivă şi grijile, spuse cu disperare :

— Asta e limpede ! Limpede ! Limpede !... Dar... ce întuneric !

Şi palma dureroasă pe care şi-o trase pe frunte părea că repetă ultimul cuvînt : întuneric !

Cel care vorbise astfel era un bărbat îmbrăcat într-un halat larg, bleumarin, lung pînă la glezne, lăsînd să se vadă doar cîţiva centimetri din pantalonii deschişi la culoare şi ghetele din piele englezească. Capul îi era acoperit cu un fes garnisit cu fireturi de mătase ; pe gulerul alb al cămăşii se vedeau cîteva bucle ce păreau franjuri de abanos. Fruntea lată şi senină altădată era acum întunecată de amara îndoială sau poate de viitorul fără speranţă, dezvăluind în riduri mărunte, ca nişte brazde lăsate de efortul minţii, momentele grele prin care trecea.

Don Antonio López, care împlinise treizeci şi nouă de ani, petrecuţi într-o relativă fericire, se ocupa cu exploa-

tarea plantelor medicinale şi cu vînzarea de mărfuri aduse din Europa, care se plasau uşor pe piaţa peruană, ca : stofe de Castilia, lămpi de porţelan, pluşuri în culori vii, ochelari şi emailuri. În seara aceea, intră în biroul său, tăcut, bănuitor, descurajat şi cu mintea învălmăşită de gînduri dureroase şi disperate.

După ce îşi petrecuse noaptea cufundat în această mare de cifre în care atîţia oameni onorabili şi cumsecade s-au înecat din cauza vreunui opt scris greşit sau vreunui cinci prost adunat, don Antonio văzu cum se stinge mucul lumînării şi odată cu el şi ultima rază de speranţă.

În întreaga casă domnea o linişte de mormînt.

Prin mintea domnului López trecuse un gînd sinistru, negru, mohorît, precum cuvîntul rostit de el : întuneric !

Aproape instinctiv îşi duse mîna la buzunarul halatului din care scoase o cutie de chibrituri fabricate în Italia, marca „Excelsior", şi aprinse un beţişor fixîndu-şi privirea pe imaginea pictată pe cutia de carton. Reprezenta o scenă din *Othello.*

Pe moment, păru că flacăra luminează şi tenebrele din sufletul lui don Antonio, căci buzele sale schiţară un surîs. După ce aprinse lumînarea, căută ceva printre hîrtiile împrăştiate pe birou. Luă apoi o cheiţă şi ieşi din cameră.

De-abia făcu cîţiva paşi că lumînarea se stinse şi o siluetă nedesluşită, ascunsă pe jumătate de un poncho în dungi colorate, se apropie de el.

Domnul López nu fu surprins de apariţie şi spuse pe un ton foarte natural :

— Wilca, închide uşile şi du-te la culcare.

— Da, stăpîne, răspunse silueta care nu era altcineva decît Lorenzo Wilca, *pongo* în slujba familiei, credincios ca un cîine, mereu de veghe ca o cucuvea, cumpătat la mîncare ca un om sărac, umil cîteodată datorită opresiunii sub care zăcuse rasa lui, dar înflăcărat în dragoste căci în firea sa prevala instinctul poeziei primitive peruane, care plînge opulenţa tronului distrus în Cajamarca şi braţele femeii iubite ce înlănţuie gîtul unui străin în vaetul cîntecului pierdut în păşunile munţilor.

Don Antonio străbătu mai multe coridoare, deschise o uşă cu cheiţa şi intră într-un dormitor elegant mobilat.

Pe noptieră ardea o lămpiță de noapte acoperită cu un glob de cristal rubiniu care proiecta o lumină trandafirie.

Într-un superb pat de bronz, împodobit de cochetăria feminină cu draperii fine din crepon alb, legate cu funde albastre, din mijlocul cărora se ivea un boboc de trandafir, dormea o fată tînără de vreo douăzeci și doi de ani, cu somnul liniștit al porumbelului care și-a strîns aripile în cuibul moale de pene. Gîtul ei alb ca marmura de Páros, înconjurat de dantela cămășii de noapte și capul de o perfecțiune sculpturală se odihneau mai degrabă pe părul blond, îngrămădit ca un snop de spice de grîu, decît pe pernele de satin și batist. Respirația ei ușoară și delicată ieșea printre buzele de-abia întredechise ca parfumul crinului dus de adierile din mai pe acele cîmpuri, unde trifoiul și verbina își povestesc iubirile.

Domnul López rămase o clipă s-o contemple pe tînăra femeie care dormea, stăpînit de un singur gînd, apoi, răsucindu-și mustața mătăsoasă, făcu cîțiva pași spre pat.

Femeia aceea era un înger de bunătate, care îl făcuse să guste deliciile dragostei în atîtea clipe ce zburaseră pentru el, cu repeziciune. Ea dormea legănată de vis, acel dulce narcotic oferit de puritatea unei conștiințe limpezi ca apa lacului în care se reflectă o stea, care la tinerețe se numește DRAGOSTE, iar la bătrînețe, AMINTIRE.

Don Antonio se descheie la halatul pe care și-l scoase cu o deosebită grijă pentru a nu face zgomot, apoi, cu aceeași atenție, se dezbrăcă de haina și vesta de stofă cenușie, le puse pe canapeaua roșie din dreapta și se întoarse lîngă pat, pe față citindu-i-se gîndurile contradictorii care îl frămîntau. O contemplă din nou pe femeia adormită, nehotărît, șovăitor și tăcut, și se așeză lîngă haine, sprijinindu-și coatele și capul în mîini.

— N-am altă scăpare ! spuse, în sfîrșit. E singura cale pe care o pot urma... Și trebuie s-o trezesc !... Trebuie să fac ceea ce face lumea cu inima adolescenților cînd îi smulge vălul iluziilor pentru a o obliga să îmbrace giulgiul realității ; al realității, Doamne ! această licoare cumplit de amară pe care o voi bea din cupa nenorocirii ! Da, trebuie s-o trezesc pe ea care a adormit fericită fiindcă încă iubește, care a vegheat ore întregi așteptîndu-mă și a

căzut răpusă de oboseală ! Pe ea, care mi-a dăruit dragostea ei de copilă şi mîngîierile ei de femeie ! Trebuie s-o trezesc ca să-i spun adio ; ca s-o anunţ că nu mai există soarele care dădea căldură şi viaţă căminului, că cerul nostru e întunecat de norii nenorocirii, că nu va mai fi zîmbet pe buzele ei umezite de lacrimi, aceste perle preţioase care îi vor cădea din ochi, cerul dragostei mele care de atîtea ori mi-a reflectat fericirea.

— Oh ! Eulalia, draga mea Eulalia !...

Disperarea era gata să explodeze în pieptul lui don Antonio care suspina sub apăsarea durerii cînd, deodată, îşi întinse braţele, îşi ridică fruntea, se sculă în picioare şi clătinînd din cap spuse :

— Valentín, dacă cel puţin ai cunoaşte întregul plan despre care mi-ai vorbit...Eu...dar nu, nu se poate !... Trebuie să lupt singur, absolut singur. Tăria mea de bărbat va supune slăbiciunea mea de îndrăgostit !..

Şi hotărît, făcu cîţiva paşi, ajunse lîngă pat, se aplecă şi sărută cu înflăcărare buzele Eulaliei care, la atingerea aspră a mustăţii, deschise ochii plini de bucurie.

II

LA DOUĂ ORE DE MERS DE LA casa lui don Antonio López se află moşia „Palomares", renumită în tot ţinutul Marañón, în primul rînd pentru porumbul său alb de o mărime surprinzătoare, pentru care primise medalia de aur la diferite expoziţii internaţionale, în al doilea rînd pentru gustul, culoarea şi mărimea căpşunilor obţinute aici, iar în al treilea rînd fiindcă se spune că Pumaccahua şi-a petrecut aici ultima noapte din incursiunile sale patriotice şi a îngropat o comoară care pînă azi nu s-a arătat mulţimii de oameni ocupaţi să caute ceea ce n-au păstrat.

Familia care locuieşte pe proprietatea „Palomares" nu e numeroasă.

În ciuda celor zece ani care au trecut de la căsătorie, don Valetín Cienfuegos şi doña Asunción Vila continuă

viața de logodnici, pînă într-acolo încît nu și-au aranjat încă un dormitor comun, acest binecuvîntat leagăn ai inimilor îndrăgostite, iar în ceea ce privește scenele dramei începute la altar, au ajuns deja la partea cea mai prozaică și gurile rele zic chiar că oasele doñei Asunción și-au pierdut virginitatea după trei luni de la căsătorie, într-o nefericită noapte în care discuțiile matrimoniale se agravaseră.

În afară de soți, în casă mai locuiau două indiene și un tînăr metis Ildefonso, nume pe care cei apropiați l-au scurtat și diminutivat, devenind Foncito.

Cum în cursul acestei povestiri vom da la fiecare pas de Foncito și poate îl vom îndrăgi pentru duioșia și bunătatea sa, se cuvine să-l prezentăm prin cîteva trăsături de penel. Mama sa era o țărancă indiană care cîștigase dragostea unui cavaler ce venise în tîrg în calitate de comandant. Din legătura lor se născuse Ildefonso. Acesta primi cunoștințe elementare, astfel încît știa să scrie și să citească ; a spune că avea scrisul caligrafic însemnă a-l calomnia ; putem fi însă siguri că romanele publicate în foileton erau pe gustul lui.

Înalt, viguros și rezistent la toate bolile, Ildefonso avea o înfățișare atrăgătoare, era comunicativ și amabil, dar și calculat ca un bancher american.

În ceea ce-l privește pe domnul Cienfuegos *, numele său de familie era admirabil adaptat caracterului său irascibil, mîndru și pretențios ; scăpăra scîntei din ochii săi mari și întunecați cînd îl contrazicea cineva. Natura nu îl înzestrase cu un chip plăcut, dar nici nu se putea spune că era un bărbat respingător, căci multor femei le plăcea forța sa herculeană.

Înalt și vînjos, cu pielea arămie, cu părul negru des și tuns scurt ; își permitea luxul mustății și al barbișonului, care, deși rare, el le dezmierda ungîndu-le cu uleiuri de Oriza ca pe firele mătăsoase ale unor bogați favoriți.

Don Valentín Cienfuegos se apropia de cincizeci de ani și purta în permanență un costum de caşmir de culoare cenușie. Cel mai mare lux îl constituia pentru el un lanț

* O sută de focuri. (sp.)

gros de aur de a cărei ultimă verigă atîrna un ceas frumos, tot din aur.

Nu știm ce împrejurare l-a apropiat pe Cienfuegos de don Antonio López, făcîndu-i prieteni de nedespărțit și confidenți.

Soțiile se împrieteniseră și ele, dar nu ca soții lor.

Rareori trecea o săptămînă fără să nu se vadă, în ciuda distanței la care locuiau, scurtată, ce-i drept, de caii iuți de care dispuneau amîndoi.

Don Valentín tocmai fixase cataramele pintenilor de argint, își împăturise poncho-ul de vigonie și coborîse piciorul de pe scăunel, după care spuse cu voce arogantă :

— Foncito, adu-mi calul șarg.

Și de îndată ce tînărul apăru, don Valentín încălecă, prinse frîul, aranjă pe șa marginile poncho-ului și dînd pinteni elegantului cal șarg, plecă fără nici o vorbă.

— Adio, domnule ! Aveți grijă să nu cădeți în prăpastie și să vă întoarceți repede, spuse Foncito luîndu-și rămas bun de la don Valentín și apoi intră în camera principală a casei mobilată după obiceiul locului.

Șase scăunele așezate în șir ocupau partea de jos a pereților acoperiți cu tapet trandafiriu și chenar roșu, care aveau drept singură podoabă un tablou cu Fecioara Carmen pusă în ramă de lemn meșterită de vreun tîmplar de renume din perioada colonială. Pe masa din mijloc se afla o tavă de alamă cu ceșcuțe din porțelan și un vas pentru punci, de dublé, în care mai rămăsese puțină băutură preparată din rachiu, scorțișoară și frunze de piersic.

Foncito își trase un scăunel lîngă masă și se servi cu restul de punci. Bău repede dintr-o ceșcuță, se șterse la gură cu o batistă fină, împăturită cu grijă pe care o scoase din buzunarul pantalonilor, o puse la loc și, apoi, sprijinindu-și brațul drept de masă, începu să peroreze :

— Nu știu ce diavol și-a vîrît coada în casa asta ; de cîteva luni nu-mi miroase a bine. Eu nu înțeleg ca bărbatul și nevasta să-și petreacă viața așa. Ferească Dumnezeu ! După ce o să mă însor cu Ziska, n-o să ies din cuvîntul ei, și cum are un chip încîntător n-o să trebuiască să fiu rugat ca să stau cu ea toată ziulica ! Ha ! Ha ! Ha !

Băiatul rîdea cu poftă vorbind despre iubita lui, cînd se auzi o voce sonoră de femeie care striga : Foncito ! Foncito !

Era vocea doamnei Asunción Vila, care în acea clipă apăru în pragul uşii.

II

ÎNDATĂ CE EULALIA ÎL RECUnoscu pe don Antonio, îşi întinse mîinile spre el languroasă şi, străduindu-se parcă să-şi învingă narcoza somnului, îi spuse pe un ton drăgăstos :

— Mare haimana eşti ! Ce tîrziu ai venit !... M-ai făcut să te aştept ore în şir.

— Draga mea ! răspunse don Antonio, aproape uitînd necazurile lui.

— Ţi s-a răcit ceaiul, spuse ea, arătînd spre măsuţă o ceşcă acoperită cu o farfurioară, cu linguriţa deasupra.

— Ce să-i faci, iubito ! Afacerile astea nu se potrivesc deloc cu fericirea visată de doi oameni care se iubesc, răspunse domnul López ca îndepărtînd din minte încă un nor ce întuneca cerul dragostei sale.

— Afacerile nu sînt decît o urzeală stupidă de numere care, la sfîrşit, trebuie să aducă un profit !

Spunînd acestea, Eulalia, desprinsă de gîtul lui Antonio, se tolăni între perne.

— Ai dat o definiţie exactă, draga mea, dar de ea depinde confortul omului, fericirea lui, răspunse el scoţîndu-şi fesul pe care îl aruncă pe canapeaua din apropiere, unde se aflau lucrurile Eulaliei, şi continuă ; Şi dacă afacerile ne-ar merge prost, ai înceta să mă iubeşti ?

— Niciodată.

— Sărăcia te-ar face să mă disprețuieşti ?

— Cum poţi vorbi astfel, Antonio, spuse Eulalia apropiindu-şi buzele de gura bărbatului pînă îi sorbi răsuflarea şi-l întrebă cu înflăcărare :

— Antonio, nu-i aşa că mă iubeşti, că ne vom iubi întotdeauna ca două ramuri de palmier care au crescut

din aceeaşi tulpină şi împreună se leagănă în adi
vîntului şi se usucă împreună cînd le lipseşte roua cerul

— Draga mea, eşti fascinantă ! Te ador chiar mult decît în ziua în care mi-ai dat, în faţa altaru comoara dragostei tale, zi nefastă în care tu ai fost îi gată la fatalul meu destin !

Pronunţînd ultimele cuvinte, don Antonio tremur se schimbase la faţă, lucru ce nu-i scăpă neobservat laliei care, strîngîndu-i mîna, îi spuse :

— Dragul meu, în clipa asta nu mai eşti bărbatu care îl ştiam. Mîna îţi tremură cînd o strîngi pe a r îmi ocoleşti privirea, iar buzele tale sînt atît de rec parcă aş săruta o statuie. Ah ! pentru numele lui Dun zeu, ce s-a întîmplat ?

Domnul López amuţi în faţa cuvintelor Eulalie ascunzîndu-şi faţa în cearşaf întinse braţele spre s sa pe care o strînse cu putere la piept.

Trecuseră cîteva ore şi Aurora cu degetele ei trar firii trăgea mantia nopţii pentru intrarea triumfal astrului rege, monarhul luminii, cel care împarte căl şi viaţă.

Don Antonio în loc să se liniştească mai rău se într căci fericirea femeii adorate depindea de reuşita afacer sale.

Ceasul bătu de opt şi prin ferestrele acoperite draperii înflorate se ivi soarele ce strălucea pe un cer nori împrăştiind dulcea răsuflare a dimineţii.

Chiar atunci se opri în curtea familiei López un căl care descălecă în grabă şi îşi anunţă venirea prin cl ţelul casei.

Don Antonio, auzind ultimul clinchet, sări din pa împins de un resort, se spălă repede, îşi luă lucruri ieşi fără să zică o vorbă, în minte cu zeci de idei ca clocoteau precum un vulcan în activitate.

Eulalia, a cărei inimă era roasă de îndoială, îşi capotul de caşmir, şi-l legă cu cordonul de mătase duse în camera de toaletă.

Noul venit legă dîrlogii de pofil, trecîndu-i pe deas şeii şi se îndreptă spre don Antonio care, în aceeaşi c deschidea uşa biroului şi întinzînd mîna prietenului îi spuse :

— Rău am făcut, Valentín, că m-am îndoit de tine.

— Tu te-ai îndoit de mine ? Cum aşa ?

— Ce vrei, Valentín ! Cînd roata norocului se descentrează, şurubul care lipseşte pentru a-i reda echilibrul este cel al încrederii, spuse domnul López intrînd în cameră şi invitîndu-l pe Cienfuegos să ia loc într-un fotoliu.

— După cît se pare, falimentul e sigur, spuse don Valentín aşezîndu-se.

— Total şi iremediabil !

— Toate au o rezolvare, bătrîne !

— Ieri, „Estaquillas y Compania" mi-a respins două ordine de plată.

— „Estaquillas" ?

— Da.

— Pentru ce sumă ?

— Două mii opt sute de soli.

— Şi ?

— Şi azi, cînd se vor deschide prăvăliile o să ştie toată lumea.

— Mai avem cîteva ore la dispoziţie.

— Azi, falimentul meu va fi senzaţia zilei, spuse don Antonio agitat, ridicîndu-se în picioare şi luînd o hîrtie de pe birou pe care i-o întinse lui Valentín.

— Linişteşte-te, bătrîne ! La ce te-ai gîndit ? Ce vrei să faci pentru a opri ştirea ?

— Ăsta e sfîrşitul ! exclamă López arătîndu-i hîrtia fără să răspundă întrebării prietenului său.

— O sută cincizeci de mii de soli în pasiv ?

— Nu, bătrîne, uită-te la balanţă !

— Aha, patruzeci şi două de mii de soli, spuse Cienfuegos citind cifrele în roşu din sold.

— Întocmai.

— Şi ?

— N-am decît o singură cale, spuse López palid de emoţie.

— Care ?

Don Antonio se duse la birou, deschise un sertar, scoase un pistol şi ducîndu-l la tîmplă spuse :

— Asta !

Cienfuegos, care îi înţelesese imediat intenţia născută din starea critică în care se afla, îi apucă braţul cu o forţă herculeană şi smulgîndu-i arma îi zise :

— Nu fi laş, Antonio !

Ideea teribilă a sinuciderii pusese stăpînire încă din noaptea trecută pe mintea înfierbîntată a lui don Antonio López şi prin faţa ochilor îi defilau spectre care îi vorbeau despre pacea veşnică şi în fiecare cifră a conturilor sale vedea numărul cavoului, iar pentru el sfîrşitul vieţii însemna începutul odihnei.

IV

DOŃA ASUNCIÓN VILA ERA O FEmeie cu un caracter impetuos dar temperat prin educaţie şi dominat de o voinţă rar întîlnită la alte femei. Avea treizeci şi doi de ani, îşi păstra supleţea formelor şi atracţia ochilor săi negri, mari, expresivi, care străluceau ca scînteile într-o pădure de gene.

Se căsătorise că don Valentín, dar, după părerea ei, nu făcuse o partidă reuşită. Doar orgoliul familiei şi consideraţiile de ordin social, cărora li se supunea cu stricteţe, o făceau să nu renunţe de tot la soţul ei, aşa cum îşi propusese de mii de ori.

Lipsa descendenţilor îi oferea o mai mare libertate lui Cienfuegos, care era un supus devotat al femeilor.

Dar două erau principalele motive ale nefericirii acestui cuplu : gelozia nemăsurată şi o evlavie ajunsă la paroxism care o dominau pe dona Asunción amărîndu-i viaţa, cu toată promisiunea tentantă a salvării eterne.

După ce plecă don Valentín, doamna îl chemă pe Ildefonso, pe care îl iubea ca pe propriul ei copil şi îi spuse :

— Foncito, fiule, acum să te porţi ca un înger al Sfintei Fecioare. Pune şaua pe iapa roşcată că merge iute, nu e potcovită şi nu face zgomot şi călărind ca un bun călăreţ ce eşti o să te duci ca vîntul după Valentín. Ştii ce vreau să aflu, nu ? încheie cu oarecare reticenţă doña

Asunción, lovindu-l ușor cu palma stîngă pe umăr, în timp ce cu dreapta îi întinse cinci soli albi și zornăitori, zicîndu-i în șoaptă :

— Pe-acolo n-o să duci lipsă de fete, șmecherule !

— Îmi saltă inima de fericire, stăpînă, că vă pot fi de folos. Da, o să plec precum vulpoiul bătrîn adulmecînd drumul, fără să pierd urma găinii. Și ieși ca din pușcă pentru a îndeplini porunca.

Între timp, doña Asunción se așeză pe același scăunel pe care stătuse și tînărul, apoi luînd distrată o linguriță începu să lovească cu ea marginea unei ceșcuțe, murmurînd :

— Eulalia asta ! Dacă nu ea este motivul, cum mi-a spus duhovnicul, atunci nu-mi explic această agitație și acest du-te-vino ale lui Valentín. Trebuie să aflu dacă și această călătorie este în același scop și... Troia trebuie să ardă ! Asta nu mai trece așa, cu una cu două... Prefăcuta !... Și cît de frumos se poartă cu mine !... Totuși, nu mă pripesc, n-o judec greșit ? ! ?...

— Bună ziua, doamnă Asuntita, spuse de la ușă o fată de vreo douăzeci de ani, cu obrajii îmbujorați, cu ochii negri, cu sprîncenele arcuite, dinți albi ca laptele și cozi negre ce-i ieșeau de sub pălăria de pai ca două sculuri de mătase lucioasă. Purta o rochiță cu volane, de culoare cafenie, cu crenguțe de trandafir împrăștiate peste tot și un șal cu ciucuri.

— Bună, Manuelita, ce mai faci ? întrebă doamna Cienfuegos fără să se miște de pe scăunel. Puse apoi lingurița pe masă și o invită pe fată să ia loc.

— Bine fac, răspunse ea, la dispoziția dumitale, domniță. Întotdeauna arăți bine, ești cumsecade, n-ai necazuri, enumeră lingușitoare Manuelita.

— Ei, fetițo, așa ți se pare ție.

— Eu mă pricep la oameni la fel ca indienii, domniță.

— Ai dreptate, Manonga. Indienii se pricep cel mai bine la oameni.

— Da' ce, lipsește domnu don Valentín ? întrebă malițioasă fata.

— L-ai văzut tu plecînd ?

— Da, chiar ieşeam din prăvălie cînd el dădea colţ
călare. Se ducea la Rosalina. Se duce foarte des acol

— Da, are nu ştiu ce afaceri cu don Antonio, răspun
doña Asunción, cu aparentă indiferenţă, aranjîndu-
poalele rochiei.

Dar în sufletul ei, acest lac liniştit la suprafaţă, s
încolăceau o mulţime de şerpi ce se treziră la simp
întrebare a Manuelitei pentru a mușca inima soţiei l
Valentín care, complet schimbată la faţă, spuse :

— Manonga, ai întrebat aşa, ca să te afli în treab
sau ştii ceva despre Valentín ?

— Nu, nu, domniţă Asuntita. Dar pentru că vă iube
şi vă respect atît de mult, o să vă spun ce-am auzit dum
nică, la Rosalina, cînd eram la misă.

— Ce-ai auzit ?

— Cumătră-mea, doña Paulita, menajera preotulu
s-a întîlnit în uşa bisericii cu Chepa Fernández, creaţ
de la care a cumpărat un şal de caşmir şi în timp ce-
aştepta banii, cumătră-mea i-a spus : Aha, Chepa, întin
reşti de parcă te speli cu lapte de măgăriţă de cînd cav
lerii don Valentín şi don Antonio vin prin tîrg. Atun
ea, rotindu-şi ochii şi izbucnind în rîs, răspunse : Ca
don Valentín ! Nu ştii mata, coană Paulita, că don Valent
îi trage clopotele domniţei Eulalia, nevasta lui don Ant
nio ?

— Aşa a zis ? Şi cumătră-ta ce i-a răspuns ?

— Isuse, nu mai există femei cinstite de cînd au ap
rut nerușinaţii ăştia pe aici.

Pe doña Asunción o apucaseră căldurile. Chipul
dezvăluia acel fior care pune stăpînire pe trup datori
emoţiilor puternice, dar reuşi să se stăpînească şi spus

— Manonga, tu te duci des la Rosalina, nu-i aşa ?

— Da, doamnă Asuntita, în fiecare duminică, în zo
mă duc la Rosalina cu mărgele de os, basmale şi mănu
de vigonie pe care le vînd pînă începe misa.

— Şi o cunoşti pe doamna López ?

— Pfiuu ! Ca pe buzunarul meu, domniţă ; n-am înt
nit-o şi aici de atîtea ori ?

— Bineînţeles, Manonga.

— Doña Eulalia plăteşte cel mai bine şi e blîndă şi bună ca pîinea caldă.

— Ai dreptate, Manonga, aşa este Eulalia. Eu nu cred nimic din ce vorbesc proastele alea din tîrg, dar... o să te rog să-mi faci un serviciu.

— Care oţi vrea, stăpînă, sînt la dispoziţia dumitale.

— O să-mi deschid inima în faţa ta : vreau să mă conving că nu este adevărat ce-ai auzit ; pentru că am nişte bănuieli şi pentru că... în sfîrşit, o să afli tu mai tîrziu, spuse doamna Vila cu şiretenie.

— Şi ce trebuie să fac ?

— Mai nimic, fetiţo. Vreau ca în primul rînd să-i intri pe sub piele. De mîine sau chiar de azi să te duci peacolo, că de motive nu duci tu lipsă...

— Tocmai am nişte şaluri de lînă cu urzeală de mătase, şi pot să mă duc să i le ofer, o întrerupse Manonga.

— Minunat ! Şi de îndată ce treci pragul acelei case, trebuie să fii numai ochi şi urechi, mă înţelegi ? o instrui doña Asunción ridicîndu-se.

— Şi n-o să scot o vorbă. Tot ce văd şi ce aud păstrez şi vă spun dumneavoastră, nu ? adăugă fata, zîmbind, ştiind că-i face pe plac doñei Asunción.

— Ce vicleană eşti, Manonguita ! Dar tu o să mă scoţi din iad iar eu o să-ţi fiu recunoscătoare, reluă doña Asunción, scoţînd din buzunarul rochiei patru soli pe care îi întinse fetei.

— Uite, Manonguita, tu n-o să te duci pe jos şi o să-mi faci hatîrul să accepţi banii ăştia ca să cumperi ovăz pentru cal, altfel nu cădeam la învoială.

— Domniţă Asuntita, sînteţi mereu atît de bună cu mine ! zise Manonga mîngîind monedele pe care le trecu dintr-o mînă în alta.

V

EULALIA ÎŞI ARANJĂ COAFURA dintr-un gest reflex, căci nici nu se uita la imaginea reflectată în oglinda în faţa căreia se afla, atît era de

preocupată de ciudatele întrebări ale soţului şi de tulburarea ce-l cuprinsese la auzul clopoţelului.

— Ce tristă sînt ! Nu ştiu ce-mi apasă inima, această inimă credincioasă şi iubitoare ! Ah, Antonio ! Se pare că dragostea ta se destramă... Da... Tu nu mai eşti acelaşi ! Nu se poate ! Nu pot crede aşa ceva ! Cînd un bărbat şi-a potolit setea pasiunii pe buzele unei femei, se zice că rămîne dezgustat ; în timp ce pentru o femeie dorinţa reînvie mereu în braţele dragostei, mai puternic, unică, nesfîrşită. Ah, tristă, foarte tristă concluzie a scriitorilor. Dar... nu, nu, asta o spun cei ce scriu din imaginaţie, cei ce plăsmuiesc poveşti, eu nu trebuie să cred asta. Antonio, nu se poate !... La urma urmei, dacă nu mă iubeşte din pasiune o să-l fac să mă iubească din recunoştinţă şi dragostea oricum tot dragoste rămîne.

Cu aceste cuvinte în parte gîndite, în parte spuse cu voce tare, Eulalia îşi prinse în păr un boboc de trandafir, îmbrăcă apoi un halat alb cu pene de lebădă, împodobit cu dantele scumpe şi încheiat cu mici fireturi argintii, terminate cu o funduliţă din atlas roz. Îşi perie dinţii cu pudră de rozmarin, dînd fiecărui dinte strălucirea perlei, îşi parfumă pieptul cu cîteva picături de esenţă de heliotrop, îşi încinse mijlocul cu un cordon de şevró cu cataramă metalică şi, apropiind de pat un scăunel de rugăciune tapiţat cu brocart, îngenunchie cu palmele împreunate.

Frumoasă femeie !

Sufletul ei părea strîns în priviri şi încredinţat Domnului prin razele strălucitoare.

Cine ştie pentru ce implora cerul în rugăciunea ei matinală !

Pieptul, urnă sacră a iubirii sfinte, îi săltă într-un suspin şi pe buze alunecă uşor, ca briza înmiresmată, numele lui Antonio...

Obrajii i se aprinseră în culoarea rodiilor şi pe pleoape îi tremură o picătură de rouă care căzu deîndată ca un diamant care prinsese formă pentru a străluci pe podea, apoi se evaporă în lumea tainelor, iar buzele sale, apropiindu-se una de alta precum doi trandafiri ce se sărută, murmurară în şoaptă : Amin.

— Îţi mulţumesc, Doamne ! Cît bine îi faci celui care crede în tine şi speră, spuse Eulalia ridicîndu-se în picioare, punînd scăunelul la locul lui şi suspinînd adînc

Se liniști pe moment și se duse să ia o cană cu apă pentru a uda un ghiveci cu violete, care se afla pe fereastra camerei în care cosea.

VI

— ANTONIO, SINUCIDEREA ESTE fuga rușinoasă dintr-o bătălie înverșunată. Ia aminte că asta va fi o veșnică jignire pentru doña Eulalia, insistă don Valentín depărtîndu-se cîțiva pași de prietenul său.

Domnul López, auzind numele Eulaliei, simți cum se înviorează și explică :

— Chiar pentru ea am încercat să fug. Prefer batjocura ei după ce mor, indiferenței sau disprețului față de prăbușirea mea.

— Hulești ce e mai sfînt ! Înseamnă că nu cunoști inima de înger a soției tale. Eu o apăr, eu vorbesc în numele ei, Antonio.

Domnul Antonio își coborî privirea umilit și învins. În acea clipă, forța hipnotică își spusese cuvîntul. Impetuozitatea caracterului lui Cienfuegos supusese slăbiciunea lui don Antonio, iar acesta rămase subjugat, căci de-abia îndrăzni să întrebe :

— Și ce portiță de salvare îmi oferi, dragă Valentín ?

— Să nu crezi că după ce am primit scrisorile tale am venit nepregătit. Am întîrziat fiindcă am întocmit un plan pentru cazul în care tu nu vei șovăi și vei vrea să te salvezi.

— Valentín !

— Calmează-te, Antonio ! spuse Cienfuegos încuind ușa pe dinăuntru. Trase apoi un scăunel pentru prietenul său, luă altul pentru el și, așezîndu-se aproape, foarte aproape, îi zise în șoaptă :

— Să nu ne audă nimeni, Antonio ! Să stabilim definitiv echipa ; vom fi cinci. Azi, înainte de ora unu, vor fi cumpărate acțiunile tale și, în casa de bani goală, vei primi valoarea acțiunilor celorlalți asociați.

— Valentín, explică-mi mai clar, că simt că înnebunesc !

— Ascultă, reluă Cienfuegos, afișînd calm și sinceritate ridicînd poala pocho-ului pe umăr și scoțînd niște hîrtii din buzunar, e vorba deci despre o asociație ale cărei baze le poți vedea în aceste hîrtii.

Don Valentín îi întinse teancul pe care López îl luă plin de interes și despăturindu-l parcurse cu lăcomie conținutul în timp ce Cienfuegos făcu cîțiva pași prin cameră, uitîndu-se cu coada ochiului la chipul tovarășului său.

De îndată ce termină lectura, Antonio împături hîrtiile, meditä cîteva clipe cu ele suspendate la înălțimea gurii și rupînd tăcerea spuse :

— Valentín, legea interzice asta !

— De aceea îți și vorbesc cu ușa încuiată.

— Bine, dar...

— Dacă ți-e frică, vom ajunge de unde am pornit ; ești laș, încă te mai gîndești la sinucidere ca la o rezolvare, îi replică Cienfuegos așezîndu-se, întinzîndu-și picioarele și ascunzîndu-și mîinile în buzunare.

López tăcu rușinat auzind cuvintele lui Valentín, sîngele îi năvăli în obraji și învingîndu-și cumplita luptă interioară, întrebă :

— Și cine sînt asociații noștri ?

— Pentru a-ți dezvălui numele lor, am nevoie de cuvîntul și de semnătura ta pe hîrtia numărul trei, spuse Valentín, acum sigur că ieșise cîștigător din acea întrevedere de care depindea, mai mult decît salvarea lui López, propriul său viitor.

Don Antonio despături iar hîrtiile, o alese pe cea care purta numărul trei scris cu roșu și îi parcurse conținutul. Apoi, așezîndu-se la birou, luă o pană, o înmuie în călimara de sticlă și se semnă citeț și cu mînă sigură.

— Valentín, sînt în mîinile tale, spuse domnul López punînd pana în praftoriță ; așează imediat sugativa pe cerneala proaspătă, strînse hîrtiile și i le restitui lui Cienfuegos.

— N-o să-ți pară rău, Antonio. Acum ia loc și ascultă, zise don Valentín scoțînd mîinile din buzunare pentru a primi actul semnat, în același timp în care își strîngea picioarele și arăta spre scaunul pe care îl ocupase mai înainte domnul López.

VII

— VIOLETELE SÎNT FLORILE CELE mai recunoscătoare florăresei pentru grija ce le-o poartă ; ele au limbajul cel mai plăcut din floră, căci parfumul este idiomul folosit între plante. Eu le înţeleg uneori, de aceea pot spune că mirosul virnanţului şi al nalbei este cuvîntul aspru al clevetitorului, în timp ce mireasma trandafirului alb vorbeşte dulcele grai al credinţei şi prieteniei, iar pătrunzătorul parfum al florilor de portocal exprimă senzualitatea, în timp ce violeta timidă şi tăcută adună în petalele ei suavitatea celestă pentru a spune în taină : te iubesc !...

Răsunară paşi şi o voce familiară Eulaliei, care, fără îndoială, exercita o mare influenţă asupra sistemului ei nervos, spuse de la uşă :

— Bine te-am găsit ! Dar ce leneşă eşti, fetiţo, dacă nici la ora asta nu te-ai dus să asculţi sfînta slujbă !

Eulalia lăsă cana goală lîngă ghiveciul cu violete şi se duse cu spontaneitate copilărească să sărute mîna pe care i-o întinsese noul venit.

— Ce bine îmi pare că te văd, părinte. Sfîntul Bonifaciu a făcut minunea asta, nu ?

— Minune ! repetă don Isidoro Peñas, înfiorîndu-se la atingerea buzelor Eulaliei de mîna sa albă. Se aşează apoi într-un fotoliu de lîngă jardinieră şi ţintui cu privirea frumosul chip al doamnei López.

— Chiar aşa, părinte, se pare că nu ne mai iubeşti, şi laşi să treacă zile întregi fără să ne vezi, reluă Eulalia folosind pluralul cu intenţia de a-l include şi pe soţul său sau, poate, pentru a voala destăinuirea pe care ea trebuie s-o facă domnului Peñas, în virtutea încrederii care domnea între ei.

— Nici vorbă de aşa ceva, prostuţo, tu eşti cea care m-ai uitat, tu eşti cea care laşi să treacă anul fără să-ţi arăţi chipul tău de crin pe la uşa confesionalului. Şi n-o să te umfli în pene pentru comparaţia cu crinul, nu ? întrebă don Isidoro rîzînd pe ascuns, după care adăugă imediat : Voi, femeile, obişnuiţi să înţelegeţi lucrurile mereu pe dos.

Obrajii Eulaliei se colorară în roşul cel mai aprins al cireşelor şi coborîndu-şi privirea răspunse timidă :

— Într-adevăr, părinte, de cînd m-am căsătorit, m-am îndepărtat de confesional ; dar voi reveni curînd.

— A, nu, nu aşa. Eu îţi spun să vii astăzi că trebuie să vorbesc urgent cu tine ; îţi poruncesc, preciză părintele Isidoro.

— Azi ? Cum aşa, părinte ?... Ce zi e azi ?... întrebă Eulalia zăpăcită.

— Joi, ziua de Vizită. Ce, bărbatul tău te-a făcut să uiţi chiar şi zilele de păstrare a datinei ? întrebă domnul Peñas. Şi, schimbînd tonul pentru a da vocii sale accentul sincerităţii, necesar în anumite situaţii, reluă :

— Eulalia, acum nu-ţi poruncesc, ci te implor să vii azi. Trebuie să-ţi vorbesc despre o problemă pe care numai în confesional o putem aborda. Te aştept după-amiază, la ora trei.

— Şi Antonio, ce va spune Antonio ?

— Prostuţo ! Am venit tocmai pentru că la voi în casă se petrece ceva grav, iar pentru chestiuni de conştiinţă nu trebuie să-ţi consulţi soţul ; să zică ce-o vrea ! Te aştept la trei şi Doamne ajută ! Încheie părintele Peñas ridicîndu-se şi întinzînd mîna Eulaliei care o sărută, iar el se înfioră din nou.

Prin uşa cu geamuri se pierdu silueta preotului Isidoro Peñas, înalt, osos, cu fruntea lată, cu ochi luminoşi, strălucitori şi expresivi, înconjuraţi de cearcăne pronunţate, cu buze voluptuoase de culoarea vişinelor de Urubamba, umbrite de desimea unor mustăţi stăvilite în creşterea lor de briciul bărbierului, cum stăvilite îi sînt pasiunile de aparenţa cuviosteniei.

Eulalia rămase cufundată în gînduri, înnodînd firul întîmplărilor din casa ei, şi fără vreun efort deosebit îi năvăliră în minte plăcutele clipe din noaptea nunţii cînd, fiind încă o copilă sfioasă, a fost strînsă în braţe de Antonio precum razele lunii învăluie trandafirul, noapte de neuitat în care el i-a şoptit în culmea fericirii : Eşti a mea, pe veci a mea ; nimeni şi nimic nu ne va despărţi ! iar ea, printre suspinele castelor mîngîieri, repeta : Pe veci a ta, nimeni şi nimic nu ne va despărţi !...

— Să mă duc la confesional împotriva dorinţei lui Antonio ? Să rămîn acasă ? Astfel se întreba soţia lui

López, a cărei voinţă trebuia să se ridice deasupra tuturor dogmelor educaţiei epocii şi înclinaţiilor inimii ei sensibile învăţată cu supunerea.

VIII

FONCITO PARCURSE O MILĂ DIN drum în trapul iepei, dar trădînd consemnul şi rămînînd credincios inimii lui tinere şi îndrăgostite se opri în faţa unei case înconjurate de sălcii şi plopi, cu un porumbar de pămînt, o cireadă de boi ce rumegau în ţarc, cu un cocoş ţanţoş, patru găini şi un cîine poznaş, întins cît era de lung la poartă.

— Hei, vă fur cu casă cu tot ! strigă el de-afară.

Cîinele se ridică şi dînd din coadă se întinse leneş, iar o voce plăcută, veselă, spuse dinăuntru :

— Vrednicul călăreţ să intre, mîrţoaga leneşă să rămînă afară.

Ildefonso descălecă cu agerime şi răspunse gudurăturilor cîinelui bătîndu-l prieteneşte pe spate şi se duse să îmbrăţişeze o frumoasă fetişcană de vreo şaptesprezece primăveri, robustă şi zîmbitoare, ce purta un costum popular şi o basma de mătase albastră, pusă la gît şi legată în cruciş pe piept, de capetele căreia atîrna o crenguţă cu o floare minusculă.

— Draga mea Ziska !

— Foncito !

Îşi vorbiră îmbrăţişaţi şi apoi ea, eliberîndu-se din braţele vînjoase ale băiatului, se prefăcu supărată :

— Nu, nu şi nu. Eşti ca subprefecţii din satul ăsta care vor totul pe credit fără să dea nimic de la ei. Sînt supărată pe tine.

— Cum aşa, porumbiţo ! zise el luîndu-i o mînă şi acoperindu-i-o cu sărutări ; eu, care te ador, care te iubesc ca pe lumina ochilor, eu, care îndată ce strîng trei sute de soli o să-mi fac un costum şi o să te duc la altar încununată cu garoafe ca să mă invidieze toţi ; eu, negrul tău, sclavul tău, să te păcălesc ?

— Bine, să uităm asta, să ne împăcăm şi trăiască Sfînta Casaca ! zise fata şi se aşezară la poartă pe un

trunchi bătrîn pe care îl foloseau drept bancă. Apoi, fata continuă :

— Ce ai făcut în astea opt zile ?

— M-am gîndit la tine şi am strîns bani.

— Oh ! Pe ce pariem că n-ai visat ce-am visat eu ?

— Ia zi, ce-ai visat ?

— Am visat... vrei să-ţi spun ?... Nu-ţi spun !...

— Îmi ascunzi visele tale şi mai spui că mă iubeşti ? ! ! Nu, negresă mică, asta nu-i dragoste creştinească, asta-i trădare de inimă neagră.

— Taci din gură ! Doamne fereşte ! Să nu mai zici asta ! îl întrerupse Ziska, astupîndu-i gura cu palma mîinii stîngi, în timp ce cu dreapta îşi răsucea colţul basmalei legate peste piept.

Ildefonso îi sărută palma zgomotos, iar Ziska continuă :

— Am visat că ne luasem, că la nuntă fusese tot satul şi că în pomul de nuntă atîrnau mulţi bani de argint şi mulţi covrigi şi apoi... Ha ! Ha ! Ha ! rîse în hohote fetişcana.

— Şi apoi te-am dus în cuibul de soc şi salcie, meşterit de mînuţele mele ? întrebă Ildefonso mîndru foc, auzind ce-i povestea iubita sa.

— Nici prin gînd nu mi-a trecut aşa ceva !

— Şi tu de visul ăsta te ruşinezi, prostuţo ? întrebă Ildefonso prinzînd-o cu dreapta de mijloc iar cu stînga de mînă.

Ea se făcu că nu înţelege, îşi coborî privirea, răsucindu-şi colţul basmalei cu mîna ce-o avea liberă şi spuse :

— Şi asta nu e totul !

— Păi atunci, vorbeşte, Ziska, vorbeşte, iubito ! o îndemnă băiatul strîngînd-o de mijloc.

— De ce nu ? Am visat că am făcut un băiat care semăna leit cu tine ; că l-am înfăşat în scutece aduse de tine de la tîrgul din Vilque, că naşul lui era Antonio López şi că am dansat ca la carnaval, încheie ea rîzînd iar.

Ildefonso, auzind numele lui Antonio, îşi aduse aminte de misiunea primită, pe care o uitase complet prins în mrejele dragostei, dar încîntat de sincera şi copilăreasca povestire a iubitei sale care îi răsunase în auz ca o muzică celestă şi cu simţurile trezite de fluidul magnetic transmis de acel mijlocel strîns de braţul lui şi de acea mînuţă cam aspră pe care o ţinea în mînă, îngenunchie

la picioarele fetei şi pironind-o cu ochii lui negri, scînteietori, îi spuse cu înflăcărare :

— Tu ai visat ce o să se întîmple în curînd, Ziska. Tu eşti a mea, nu-i aşa ?

— Să îndrăznească cineva să zică nu !

— Ziska, eu vreau să-mi dai ceva de la tine, ca zălog al dragostei noastre ; dar să nu mă refuzi că mai bine mor !

Şi o strînse mai tare de mijloc şi de mînă.

— Ce să-ţi dau ?

— Lasă-mă să fur o cireaşă de pe buzele tale, Ziska ; cu buzele se jură iubire, cu buzele se rosteşte dulcele „da" la altar şi pe buze păstrează Vrăjitoarea tainelor toată mierea fericirii culeasă primăvara... Ziska, un sărut !...

Ildefonso strînsese în priviri toată tandreţea iubirii adevărate, caste, respectuoase, plină de sacrificii dar şi de speranţe.

Ziska se înfierbîntase de parcă îi clocotea sîngele în vine, iar din cînd în cînd mici sloiuri de gheaţă se strecurau înfiorînd-o.

Căldura desprinsă de pe buzele lui Ildefonso avea asupra Ziskăi puterea hipnotică, irezistibilă a curenţilor ce merg în aceeaşi direcţie şi ea, ca şi ramul flexibil ce se îndoaie sub greutatea fructelor coapte, se aplecă şi sufletele lor se confundară în prima întîlnire dată de Vîrstă în fermecatele grădini ale dragostei.

Şi acelaşi fior străbătu cele două inimi cu aura ambrei şi aceeaşi picătură de rouă o băură cele două flori de cîmp din minunata cupă de rubin şi sidef care păstrează nectarul vieţii pentru cei care binecuvîntează dragostea.

IX

DOMINAŢIA PE CARE O EXERCITĂ inimile prefăcute asupra sufletului delicat al unui om doborît de nenorocire este, fără îndoială, îngrozitoare căci acesta, transformîndu-se într-o maşină, se supune

doar motorului care îl impulsionează, precum roata hidraulică sub greutatea apei.

Don Valentín se impuse asupra sufletului bolnav al lui don Antonio López, procedînd ca acele ființe mîrșave care înțeleg ca mai întîi să se tîrască precum reptilele, pentru ca apoi să se înalțe ca tiranii.

De aceea, Cienfuegos îl studiase pe Antonio cîteva luni și, la momentul potrivit, toată responsabilitatea trebuia să cadă asupra prietenului pe care, vînzîndu-i o salvare aparentă și momentană nu făcea decît să-l transforme în singurul vinovat în caz de eșec.

Din fericire, López avea un caracter integru și acesta trebuia să acționeze în momentele delicate ale vieții sale.

Dar nu trebuie să anticipăm desfășurarea evenimentelor.

Să intrăm iar în biroul unde i-am lăsat pe don Valentín și pe don Antonio.

Cienfuegos se așează în fotoliu și, căutînd să-i susțină moralul lui don López, îi spuse :

— În sfîrșit, dragă prietene, te-am convins. Aici se potrivește perfect zicala : *Picătura găurește piatra* sau, dacă vrei, alta : *Darea umple marea ;* dar îți repet, n-o să-ți pară rău. După doi ani de muncă asiduă, vom putea părăsi cu toții viața anostă și tristă de provincie ca să ne mutăm la Lima, la această flacără a plăcerii în jurul căreia roiesc fluturii fericirii, unde se spune că femeile sînt ca sirenele ; vizitii precum cavalerii și cavalerii precum vizitii, unde se înalță marea mitră a Arhiepiscopului, se întrunește Congresul și se împart funcțiile de stat, unde există cluburi și dracu mai știe cîte altele !

— Asta e partea frumoasă a viselor noastre, Valentín ; dar acum trebuie să vedem concret ce facem, obiectă domnul López, luînd o bucățică de hîrtie de pe birou pe care o răsuci în mîini.

— Știu, dragul meu prieten, dar cum nimic nu ne grăbește... răspunse Cienfuegos calm, întinzîndu-și picioarele.

— Te înșeli, Valentín. Pentru mine e important să restitui creditul cît mai repede cu putință. Familia asta Estaquillas...

— Bine, bine, îl întrerupse don Valentín ridicîndu-se în picioare. Scoase de îndată din buzunar un teanc de hîrtii ale căror antete le revăzu cu atenție pînă cînd dădu

de una pe care era notat S/. 20,000 (depozit), aceeași pe care i-o dăduse lui don Antonio după ce scrisese cuvintele *la dispoziția purtătorului.*

— Fondurile astea intră în casa comună, contul Minas, nu-i așa ?

— Desigur.

— Și acum Estaquillas y Compania vor reveni să-ți ofere salutul lor cordial și vor acorda prioritate cererilor tale de credite care-ți vor satisface dorința, spuse rîzînd cu viclenie don Valentín.

Domnul López era preocupat de o idee. Aruncă cît colo ghemotocul de hîrtie pe care îl strînsese mașinal între degete, primi documentul asupra căruia își plimbă privirea fără să zică nimic, îl împături și îl puse în buzunar.

Schimbarea atît de rapidă a unei situații financiare dezastruoase produse o mare bucurie în inima lui don Valentín, în timp ce lui don Antonio López nu-i aduse decît îngrijorare.

Dacă în acele clipe, cineva ar fi văzut expresia întipărită pe chipul lui don Antonio, ar fi crezut că hîrtia pe care o primise era condamnarea lui la moarte și, dacă ar fi pătruns în tainele gîndului său, ar fi văzut că defilau, unul după altul, nume și prenume ale persoanelor ale căror semnături apăreau în documentele lui Cienfuegos, la care el tocmai își adăugase semnătura ce pînă la acea dată fusese garanția onoarei sale.

Putea să mai dea înapoi ? Imposibil !

Acest pas însemna pentru don Antonio mormîntul sau dezonoarea.

— Bătrîne, cred că ești în al nouălea cer, spuse don Valentín bătîndu-l ușor pe umăr pe domnul López.

— Ce vrei, Valentín ! zise, prefăcîndu-se că zîmbește. Încă mi se pare că sînt sub influența unui coșmar.

— Păi trezește-te și... la treabă, spuse Cienfuegos frecîndu-și mîinile entuziasmat.

— Prima urgență se referă la personal, nu ?

— Bineînțeles ! Ținînd cont că afacerea noastră e foarte secretă, va trebui să-i îndepărtăm din preajmă pe toți cei care ne deranjează și... în cazul ăsta, va trebui să invoci un motiv oarecare pentru călătoria doñei Eulalia.

— Pentru cît timp ?

— Cel puțin pentru zece zile.

— Bine, o s-o conving să-i facă o vizită mamei sale.

— Adică soacrei tale ?

— Întocmai.

— Mai bine ar veni la noi, cred că ar fi mai prudent şi cu ocazia asta va fi şi Asunción mulţumită.

— Bună idee. Doña Asunción e geloasă ?

— Ca o fiară.

— Atunci eu o să caut să aranjez călătoria, iar tu s-o anunţi pe soţia ta că Eulalia va veni s-o vadă.

Sună clopoţelul şi López spuse :

— Ne cheamă la masă. Sper că n-o să pleci cu stomacul gol !

— Nici chiar dacă mă goneşti. Ţin să o salut pe doña Eulalia, căci de aici înainte voi avea nevoie de privirile ei binevoitoare, fiindcă mă va vedea mai des la tine în casă, zise Cienfuegos scoţîndu-şi poncho-ul, în timp ce domnul López descuie uşa şi dădu cîteva ordine cu privire la înştiinţarea casei Estaquillas y Compania.

X

DUPĂ CE MANONGA PLECĂ DE LA doña Asunción, aceasta căzu pradă îndoielii stimulate de gelozie.

Gelozia este carul sufletului.

Gelosul vede, aude şi pipăie chiar şi fantasmele create de mintea-i tulburată.

— Proastă am fost că nu l-am crezut pe preot ! Da, ea, ipocrita, e singura vinovată de viaţa pe care o duc. Pe ea s-o ardă lacrimile pe care le vărs în fiecare zi la picioarele Sfintei Rita !

Între timp, Manonga ajunse acasă, cu cei patru soli de argint, mulţumită ca un copil care a primit jucăria preferată, şi se pregăti pentru călătoria la Rosalina, avînd grijă să pună şi şalurile de lînă de oaie şi vigonie pe care să le ofere spre vînzare Eulaliei, pentru a-i intra în graţii.

De ce să am nevoie de cal ? De aici pînă-n tîrg e o nimica toată ; pot să merg şi pe jos, iar cei patru soli îi pun

la pungă, își spuse Manonga, legînd șalurile într-o pătură și aruncînd balotul pe spate ; își luă apoi furca de tors cu caer de lînă și o porni în aceeași direcție în care o luase cu puțin timp înainte Ildefonso și, din întîmplare, cu o misiune complementară celei pe care o primise el.

Pe drumul plin de bolovani, Manonga cînta în ritmul mișcării furcii sale de tors :

Se zice că gelozia omoară
Gelozia nu omoară, nu
Că dac-ar fi omorît
Eu deja aș fi murit.

Merse și tot merse, dar cine ar fi crezut că Manonga, cu pasul ei mărunt, va ajunge să străbată kilometru după kilometru pînă la poarta Ziskăi, unde logodnicul acesteia îi făcea declarații de dragoste ?

Ziska și Manonga erau prietene. Ajungînd la poartă, Manonga intră și, cum primul lucru pe care-l văzu fu iapa roșcată a lui Ildefonso, strigă :

— Te-am prins, hoțule ! Nu scapi nici o ocazie să-ți vezi iubita !

— Ai un ochi de vultur, dar dacă o să-ți iasă vreun urcior pentru ce-ai văzut n-o să fie vina mea, Manonguiña, răspunse Ziska îmbujorată ca floarea de rodie.

— Dar nici a mea, căci cine are grijă de ce-i al lui nu cere cu împrumut nimănui, zise la rîndul lui Ildefonso.

Cei trei prieteni se îmbrățișară și începură să discute cu însuflețire.

— Pe ce pariem că știu ce făceai ? întrebă Manonga adresîndu-se lui Ildefonso.

— Pe ce, că ghicesc unde te duci ? răspunse isteț băiatul în timp ce Ziska, preocupată să-i ofere un loc prietenei sale, scoase o băncuță de lemn, o masă în miniatură, plină de zgîrieturile lăsate de vîrful unui satîr.

— Asta e limpede, căci dacă mă întîlnesc cu tine pe drumul spre Calca n-o să-mi spui că te duci la tîrg la Tongazuca, replică rîzînd fata.

— Stai și te odihnește, Manuna, că așa poți să pălăvrăgești în voie, în vreme ce eu o să aduc ceva de băut ca să ne răcorim gîtlejurile, spuse Ziska, oferindu-i locul prietenei sale.

Şi aruncîndu-i o privire cochetă lui Foncito, intră în casă.

— Să-ţi ajute Dumnezeu, fetiţo, că dai găzduire drumeţilor şi să-ţi dea mai mulţi copii decît zglobiei potîrnichi, răspunse Manonga aşezîndu-se. La care Foncito adăugă :

— Iar tu să dai peste un cioban cu... măgarul vioi !

— Ptiu ! Neobrăzatule ! rîse Manonga. Şi apoi, luîndu-şi un aer misterios întrebă în şoaptă : Te duci la Rosalina trimis de doamna, nu ?

— Şi ce-ţi pasă ?

— Nu te supăra, Foncito, eu vreau să fim tovarăşi de drum şi de afaceri. O să-ţi spun...

— Dacă aşa stau lucrurile... se schimbă socoteala.

— Ia-o-ncet, Foncito !

— Desigur, Manuca, cu răbdarea treci marea.

— Zău că doamna Asunción e caraghioasă cu gelozia ei, cînd ea poartă toată vina.

— Cum ! ? !

— Uite aşa, bine ! Dacă tu te însori cu Ziska şi ea, în vreme ce tu munceşti la cîmp, în loc să stea acasă să dea zor furcii de tors şi să aţîţe focul ca să-ţi facă de mîncare, se duce la biserică şi acolo se uită şi se tot uită la popă, iar cînd tu te întorci acasă găseşti soba rece, patu rece, ulcioru care trebuie să-ţi potolească setea gol...

— La naiba, Manonga, le zici ca din carte ; dar îţi spun că eu aşa ceva nu înghit, pe Ziska n-o împart cu nimeni ! Dacă s-ar întîmpla aşa ceva, m-aş duce la taica popa, mi-aş sumete mînecile şi cu respectul cuvenit i-aş spune : Ia ascultă, domnule, fata asta e a mea sau a dumitale ?

— Ce faceţi aici, vă omorîţi ? întrebă Ziska apărînd cu o cană plină cu „chicha", galbenă ca aurul şi spumoasă ca marea.

— Nu, porumbiţo, aici nu moare nimeni în afară de mine care sînt mort după tine, răspunse Ildefonso ridicîndu-se în picioare şi luînd cana din mîinile fetei ca să i-o dea Manongăi.

— Eu o să-i iau caimacul, zise şi sorbi cu poftă, trecînd-o apoi Ziskăi care bău după ce închină pentru Ildefonso.

— În sănătatea voastră, spuse acesta luînd cana și bînd-o pînă la fund.

— Isuse, ce sete are băiatu ăsta, parcă-i pămîntu după secetă, chicoti Manonga.

— Beau ca să-i fac pagubă prințesei mele.

— Toate ca toate dar soarele e la amiază, Ildefonso, și n-am făcut nimic din ce ni s-a poruncit, spuse Manonga.

— Da, bine, mă duc în tîrg să văd dacă don Valentín e în vizită la domnul López.

— Eu merg la doña Eulalia să aflu ce caută acolo don Valentín.

— Manonquilla, îți propun un tîrg, zise băiatul cu șiretenie.

— Da ? ! ?

— Să încaleci pe iapa roșcată și să te duci singură la tîrg, iar eu să rămîn să aștept vești de la tine, căci doi sîntem prea mulți pentru o singură bănuială.

— Ai vrea tu... Da' azi e joia verde... replică Manuelita dîndu-și coate cu Ziska care asculta atentă.

— N-ar fi mai bine să-ți iei roșcata și s-o porniți amîndoi ? propuse Ziska, dornică să-i facă un serviciu prietenei sale.

— Așa da, dar ca să se descotorosească de mine ca de o măsea stricată și să rămînă el, n-ar fi fost drept, nu-i așa, Ziska ? făcu pe supărata Manonga.

Ziska îl privi pe Ildefonso, zîmbind, iar acesta răspunse făcînd cu ochiul logodnicei sale :

— Bine, eu mă supun la toate dacă stăpîna casei îmi dă voie.

Manonga se ridică gata de plecare.

Ildefonso se duse la iapă, puse pătura pe ea și întrebă :

— Vrei să stai în față sau în spate ?

— Ea o să meargă pe șa, porunci Ziska.

— Bine, pe șa, răspunse Ildefonso pregătindu-se s-o urce pe Manonga pe cal.

— Nu-i nevoie să-ți irosești puterile, pot să urc și de pe piatra asta, și Manonga încălecă sprintenă.

Ziska îi aranjă hainele, înfășurîndu-i picioarele în faldurile fustei și spuse :

— Așteptați o clipă, că nu puteți pleca așa la drum, și alergă în casă cu cana goală.

XI

UN STROP DE ÎNDOIALĂ VĂRSATĂ

în inima femeii care iubește este ca un cariu ce se adăpostește în trunchiul unui copac. Pune deîndată stăpînire pe el și îi roade fibrele, putînd să culce la pămînt pomul cel mai rezistent.

Dacă ceea ce observase Eulalia o pusese pe gînduri, cuvintele părintelui Peñas vărsară venin în acel suflet care începuse prin a reflecta și sfîrșise prin a se îndoi, îndoiala fiind mama geloziei.

Nerăbdarea devora acum nervii doamnei López care abia aștepta întîlnirea cu preotul, de la ora trei. Cînd îl văzu pe soțul ei în compania lui don Valentín Cienfuegos, își spuse :

— Trebuie să fiu prudentă, să mă prefac că nu mă tem de nimic, că nu știu nimic, căci, fără îndoială, acest Valentín este confidentul lui Antonio din ziua în care el se ascunde de mine. Da, se ascunde, știu asta. Am ghicit, Antonio nu mai e același !...

— Bună ziua, doamnă Eulalia, spuse intrînd Cienfuegos.

— Bună, don Valentín. Ce mai face Asunción ?

— Vegetează, doamnă, vegetează sărmana.

— De ce o discreditezi, domnule ? O să vorbesc eu cu ea, spuse López apăsat pentru a-i aminti lui don Valentín cuvintele lui în apărarea Eulaliei.

— Toți vegetăm, și ce-i rău în asta ?

— Pur și simplu că nouă femeilor nu ne place formularea, observă Eulalia și adăugă : Nu știam că dumneavoastră ne țineți cont și cînd ne rugăm, dar vă cer permisiunea să lipsesc cinci minute ca să vă pregătesc o omletă cu sparanghel și între timp Antonio o să vă ofere ceva de băut, spuse doamna López amabilă și ieși grăbită.

— N-am primit o însărcinare neplăcută. Ce vrei să bei, Valentín ?

— Dacă sticla de lichior mai are ceva *otravă* aș gusta și eu din ea.

— Cred că nu s-a golit, spuse Antonio luînd o sticlă de cristal de Bohemia ce mai avea două degete de lichid

ca topazul pe care îl turnă în două pahărele ; întinzînd unul prietenului său acesta remarcă :

— Grozav leac pentru ficat... În sănătatea ta.

— Şi a ta, răspunse Antonio golind conţinutul pahărelului. Îşi şterse mustăţile cu o batistă fină, roşie, de mătase, în timp ce Cienfuegos luă un şervеţel de pe masă, îşi tamponă buzele, apoi spuse :

— Ce fericit eşti cu nevestica ta, Antonio !

— Da, sînt, dragă Valentín. Nu există numai nori negri în viaţă. Mulţumesc lui Dumnezeu că, în mijlocul furtunilor vieţii, a aşezat lîngă mine acest înger ca o lumină care alungă tenebrele.

— Cîtă diferenţă faţă de mine, spuse Valentín înăbuşindu-şi un suspin.

— De ce ?

— Vai, Antonio ! Soţia mea este o adevărată hidră care se scaldă toată ziua în apă sfinţită, în timp ce acasă domneşte o dezordine totală. Biserica este sălaşul unde-şi pierde vremea toată ziulica, iar eu sînt poate ultimul de care ea îşi mai aduce aminte. Sînt un om nefericit, un barbar, Antonio, căci într-o zi, de disperare, am ridicat pumnul, poţi crede ? la femeia cu care m-am căsătorit... nu ştiu dacă din furie sau din ură.

Rostind aceste cuvinte, don Valentín Cienfuegos se schimbă la faţă. Pometii căpătară o culoare vineţie, pe care marile emoţii o dau rasei indigene, iar pupilele îi străluceau fosforescent ca la fiare, cînd stau la pîndă.

Don Antonio López, emoţionat şi nerăbdător să-şi liniştească prietenul care cu cîteva ore în urmă îl salvase din cumplita criză financiară, îi spuse pe un ton blajin :

— Nu dispera, Valentín. Nenorocirile care provin din această manie a femeilor, victime ale ignoranţei şi lipsei de ocupaţie, au din fericire, un remediu.

— Care ?

— Dezvaţ-o cu blîndeţe de obiceiul de a se ruga întruna. Să meargă la biserică doar la anumite ore ; inspiră-i dragoste faţă de îndeplinirea datoriei familiale ca supremă lege a umanităţii ; fă din inima ei o carte deschisă, în care să nu existe secrete.

— Imposibil, e deja tîrziu, răspunse don Valentín clătinînd din cap ; şi cuvintele lui muşcară precum o viperă inima lui don Antonio fiindcă îi amintiră că,

de cîteva luni, el îi ascundea Eulaliei frămîntările sale și, chiar din acea zi, un groaznic secret, cel al documentului semnat mai înainte.

Se lăsă o liniște adîncă și cei doi prieteni, în picioare, încercau să se plimbe prin cameră cînd apăru Eulalia, cu obrajii aprinși de căldura focului, frecîndu-și mîinile umede cu apă de colonie pentru a dispare mirosul de piper și alte mirodenii pe care le folosise la prepararea omletei cu sparanghel.

— Acesta este locul tău, Valentín, spuse domnul López arătînd spre dreapta.

— Vă rog să ne scuzați, domnule Cienfuegos.

— Doamnă, nu vă formalizați.

— Oricînd ești binevenit la noi în casă, completă Antonio, în timp ce servitorii aduceau ciorba de miel cu orez al cărei miros stîrnea pînă și apetitul unui ghiftuit.

Eulalia păstră apoi o tăcere prudentă, pîndind cele mai mici schimbări de pe chipul soțului ei, pe a cărui frunte parcă se întindea umbra oboselii și gîndurilor.

La rîndul său, don Antonio López încerca să se prefacă fără a-și putea însă ascunde întru totul frămîntările de privirea femeii care îl iubea din tot sufletul și care, simțea ghimpele celei mai crude infirmități : gelozia.

Pentru desfășurarea firească a acestei povești, trebuie să cunoaștem starea de spirit a preotului Peñas, cînd s-a hotărît să-i facă o vizită Eulaliei, ca s-o compromită, personal, la o întîlnire în afara confesionalului.

Nu închisese un ochi toată noaptea, răsucindu-se în cearșafurile de in perfect călcate, care, pentru sistemul său nervos, răzvrătit, înlocuiau în acele ore nesfîrșite, grătarul încins pe care a fost culcat Lorenzo, martirul suprem al credinței sale.

— Fascinantă femeie ! Eu, însă, am în mînă puterea la care n-a ajuns nimeni pînă acum... Eu o să te înfrîng, eu voi sfîrși prin a triumfa... Pe ce pariem că eu voi cîștiga partida ?...

Gîtul ei de fildeș, pielea trandafirie prin care se întrevede sîngele fierbinte, acest vin generos pe care *el* îl va sorbi de pe buzele ei... Poate chiar în aceste

clipe, culcat în brațele ei superbe, îmi bea paharul,... nu ! cupa cu ambrozie, cupa plăcerii !...

Astfel delira preotul în așternutul său de jăratec. Tenebrele nopții se risipiră la ivirea primei raze de lumină, iar el se îmbrăcă bine dispus, bolborosind frînturi de cuvinte, apoi luă cartea de rugăciuni pe care o deschise și o închise de nenumărate ori.

Veștile pe care, cu cîteva zile înainte, i le dăduse în taină bucătăreasa domnului López, îi zumzăiau în urechi ca un muscoi electric scuturîndu-i tot trupul.

— În zadar, în zadar aș încerca să prind acest drăcușor neîntrecut în fantezie, își zise clătinînd din cap și totuși, deschise din nou cărțulia la pagina 214 unde scria : *Veniți la mine cei care sînteți blajini și umili,* sublima și divina chemare, la care înfierbîntata fantezie a preotului nu reuși să se fixeze ; închise cartea, o puse pe noptieră și-și pieptănă părul ciufulit cu un pieptăn de fildeș.

— Fiecăruia îi vine rîndul o dată și o dată. Azi e rîndul meu. Și al lor. La toți trei... Dezvăluirile Juanei, bucătăreasa, sînt hotărîtoare... Trebuie să fiu calm, am nevoie de liniște. Ah ! Suprafața lacului e netedă și transparentă, nu contează mîlul de la fund. Lume ! Lume ! spuse domnul Peñas încheindu-și peroratia. Apoi își luă pălăria neagră de fetru, o scutură puțin cu o batistă de mătase violetă pe care o scoase din buzunarul sutanei unde o puse la loc după aceea, își puse pălăria pe cap și ieși cu pas grav, studiat.

Juana, bucătăreasa lui don Antonio, era iscoada domnului preot Peñas și, prin urmare, termometrul care indica stadiul fericirii soților López.

— Părinte, mănîncă precum doi porumbei, dumneaei nu se gîndește decît la domnu, domnu trăiește doar pentru doamna, erau cuvintele pe care Juana le repeta în fiecare săptămînă la urechea confesorului. Sosi însă clipa în care acele știri monotone pentru ea și nimicitoare pentru domnul Peñas se schimbară cu acestea :

— Părinte, nu mai sînt ca doi porumbei ; domnu se închide singur în odaie, doamna plînge pe ascuns și în casă e numai tristețe.

— Mi-a venit timpul, spuse preotul Peñas în momentul acestei dezvăluiri, și, în noaptea aceea, somnul

îi fugi de pe pleoape, un vulcan îi ardea în piept, sîngele îi invadă tîmplele iar inima își înmulți bătăile la tălăzuirile furtunii care avea să vină.

Și furtuna izbucni cu violență.

Preotul Peñas o iubea cu pasiune pe Eulalia a cărei copilărie o veghease, văzînd-o crescînd în ani și frumusețe și, în același timp, asistase la transformarea sufletului ei de femeie în miniatură, căci el îi ascultase prima confesiune cu păcate de păpuși și văzuse delicatul mugur transformîndu-se în boboc și apoi devenind floare al cărei parfum era pentru altul.

În ziua în care fata i-a spus : „Părinte, îl iubesc mai mult decît pe mama, mai mult decît pe surorile mele, mai mult decît orice pe lume", o săgeată străbătu inima domnului Peñas și fără să se poată stăpîni, întrebă :

— Mai mult decît pe mine ?

Fata își frămîntă mîinile după tablia confesionalului, închise ochii și nu răspunse.

— Taci. Știu, Eulalia, fiica mea, eu vreau ca tu să fii fericită ; dacă el e demn de tine eu nu mă opun ; dar, îmi promiți un lucru ?

— Orice dorești, părinte.

— Toate imboldurile inimii, tot ce simți, tot ce faci, trebuie să-mi spui numai mie ; iar tu vei spune numai ce-ți voi da eu voie.

— Da, părinte.

Și în ajunul nunții, Eulalia își reînnoia promisiunea și era instruită în ceea ce privește secretele pe care trebuia să le descopere în brațele soțului. Preotul Peñas îi aminti, la sfîrșitul întîlnirii lor, frîngîndu-și mîinile sub haina preoțească :

— Eulalia, în aceste zile să te gîndești la mine !

O umbră se așternu pe fruntea sacerdotului și un văl căzu pe ochii feciorelnici ai copilei.

Cînd Eulalia, casta și emoționata logodnică a lui López, ajunse la altar și apoi la patul de flori pregătit de mîna delicată a dragostei trădă secretul care îi fusese impus.

Și López, îmbătat de fericire, îi smulse promisiunea solemnă, culegînd chiar de pe buzele ei cuvintele :

— A ta, pe veci a ta ; nimeni și nimic nu ne va despărți !

Ah, toate scenele copilăriei, adolescenței și căsătoriei Eulaliei, încununată cu flori de lămîiță și îmbrăcată în rochia cu perle, trecură cu precizie fotografică prin mintea înfierbîntată a domnului Isidoro Peñas, în noaptea dinainte de venirea lui la doamna López.

XII

ZISKA SE ÎNTOARSE SPRINTENĂ CA o căprioară și-i întinse Manuelitei cana.

Aceasta o apucă cu amîndouă mîinile, în timp ce Ildefonso ținea prudent frîiele calului.

— La setea pe care o am ar trebui să beau pînă diseară. În sănătatea ta, Ziska, spuse Manuelita și bău.

— Să fie într-un ceas bun !

— Acum să închinăm pentru Foncito care se duce în tîrg ca deputat, remarcă Manonga și, rîzînd înapoie cana, iar băiatul răspunse :

— Și tu de ce umbli să bagi zîzanie ?

— Sssttt, că prietenii nu se ceartă, îl întrerupse Ziska, obligîndu-l pe Ildefonso să bea mai repede, după care bău și ea.

Foncito își îmbrățișă logodnica la despărțire, și îi șopti la ureche :

— M-am gîndit la un lucru și-l voi realiza ; cît de curînd o să te duc în fața altarului...

Ziska surîse șăgalnic, iar iubitul ei încălecă dintr-un salt și ținîndu-se în glumă de marginea boccelei cu șaluri ale Manongăi dădu pinteni calului.

Manonga strînse frîul și spuse :

— Adio, Ziska, salut-o pe mama ta cînd vine acasă.

— Pe curînd, porumbițo, adăugă Ildefonso.

— Adio, pe curînd, răspunse fata fluturînd mîna dreaptă și punînd cana goală pe banca pe care se așează o clipă pentru a vedea cum pleacă prietenii ei.

— Au, alunec, au, o să cad ! începu să se vaite băiatul, frîngîndu-și trupul la stînga și la dreapta.

— N-are decît să cadă şi să-şi rupă gîtul cel care face pe bufonul, zise ca-ntr-o doară Manuelita, fără a da mare importanţă maimuţărelilor lui Ildefonso.

— Dar va trebui să-mi plăteşti chirie pentru căluţul meu, adăugă Foncito prinzîndu-se cu ambele mîini de mijlocul fetei.

— Cum să nu, obraznicule, răspunse ea puţin supărată, dînd un bici iepei şi lovind din greşeală şi piciorul lui Ildefonso.

— Nu face nimic, Maimuţico ! Tu ştii că sînt hărăzit cuiva, că mi-am dăruit inima unei fete frumoase şi că dacă n-ar fi fost aşa, acum era momentul să mă căpătuiesc, o lămuri Ildefonso, aplecîndu-şi capul spre dreapta pentru a-i privi ochii.

— Gata cu glumele, Foncito. Să vorbim ca doi oameni serioşi.

— Da' asta şi vreau, Manuca. Tu crezi că de cînd am plecat din „Palomares" nu m-am gîndit cum să ajung la casa preotului ?

— Şi ?

— Ia-mă încetinel...

— Vorbeşte clar, omule !

— Uşor, că nu-i sfîrşitul pămîntului...

— Nu te înţeleg.

— Păi va trebui să mă înţelegi, Manonga, dacă-ţi spun că ajungînd la don Antonio López acasă, o să fie nevoie să-i spun lui don Valentín ce motive m-au adus acolo şi m-am gîndit să-i zic că vreau să vorbesc cu don Antonio ca să-mi fie naş!

— Naş, la ce ?

— Păi la căsătorie şi dacă îmi reuşeşte afacerea cîştigăm şi eu şi Ziska, iar dacă nu, cîştigă stăpîna mea, doña Asunción...

— Eşti mai şmecher decît bunică-tu, spuse rîzînd Manonga.

— M-am gîndit bine ?

— Minunat. Nici bătrîna din „Rinconada" nu le ticluieşte mai bine ca tine.

— Dumnezeu să te răsplătească.

— Eşti deştept, dar inima ţi-e roasă de iubire.

— Ascultă la mine...

— Cu amîndouă urechile.

— O să te las la cotitura aia. Dacă vom intra împreună în sat o să ne iasă vorbe.

— Ei, nici prin gînd nu-mi trecea să intrăm amîndoi, chiar vroiam să te las la jumătatea drumului cu calul tău cu tot și cu limba-ți ascuțită.

— Nu te supăra, prințesă.

— De ce să mă supăr ? Hm ! nici nu mi-am dat seama cînd am ajuns aici !

— Pentru că pasul roșcatei te adoarme.

— O să mă așez pe pietroiul ăsta pînă te îndepărtezi tu.

— Ne-am înțeles, spuse Foncito descălecînd și luînd hățurile pentru a trece calul peste obstacol.

Manonga se dădu jos de pe cal, își aranjă fustele, scoase furca de tors prinsă în brîu, iar băiatul își urmă călătoria singur în galopul roșcatei.

XIII

CELE TREI PERSONAJE DE LA masa domnului López erau fiecare cu mintea în altă parte, deși lăsau să se înțeleagă altceva.

Don Valentín o privea cu coada ochiului pe Eulalia ; aceasta, sub apăsarea unui gînd dureros ca o nevralgie studia chipul soțului său, care făcea în minte mii de combinații.

Don Valentín rupse tăcerea care nu se mai putea prelungi.

— Țineți secret, doamnă ; nu știam că aceste mîini de alabastru se pricep să pregătească o omletă atît de gustoasă, spuse punînd cuțitul în farfurie și alături o bucățică de pîine.

— Da ? Eu, don Valentín, sînt de părere că o gospodină trebuie să știe să facă de toate, răspunse Eulalia cu ingenuitate în clipa în care servitorul servea cafeaua.

Domnul López surîse ușor, fără să iasă din gîndurile sale, și Eulalia întrebă :

— Vrei lapte la cafea, iubitule ?

— Cum vrei tu. Mi-e totuna.

— Eu o prefer simplă, spuse la rîndul lui Cienfuegos.

La cîteva minute după aceea, toţi trei se ridicară de la masă ; Antonio şi Valentín se despărţiră de Eulalia pentru a intra din nou în birou, iar stăpîna casei se duse în dormitor unde se aşeză pe pat martor mut al atîtor scene dulci şi, pînă atunci, confident al îndoielilor şi zbuciumului unei inimi îndrăgostite.

Observaţia fiziologico-morală a demonstrat destul de convingător că, în aceste cazuri, cel mai mare efort depus pentru a stinge focul pasiunii este inutil şi după toate probabilităţile, şi periculos ; căci orice piedică i s-ar ivi în cale acesta reînvie şi mai năvalnic şi drama rareori se lasă aşteptată.

Eulalia era dotată cu un temperament impresionabil şi înflăcărat ; trecea peste orice dificultate cu aceeaşi uşurinţă cu care se înduioşa de plînsul unui copil.

Desigur, firea, ceea ce moraliştii numesc înclinaţie, iar fataliştii califică drept predestinare, firea sa bună o făcea să depăşească situaţiile grele.

Eulalia aştepta cu nerăbdare.

Cînd ceasul din salon bătu cu putere, iar limbile marcară pe cadran ora două şi jumătate după-amiaza, Eulalia sări din locul unde reflecta şi se duse să-şi schimbe capotul alb cu rochia de stradă dintr-un moir superb, îşi puse mantia cu care mergea la biserică, mănuşi fine, de mătase neagră pe delicatele mîini şi-şi spuse :

— M-am hotărît. Da, e mai bine aşa. Nu-i spun nimic lui Antonio. După întîlnirea mea cu domnul Peñas, în funcţie de rezultat, o să-i povestesc sau nu. Pe deasupra, cum e pentru prima dată că fac aşa ceva, el n-o să aibă de ce să se supere şi plecă cu inima împăcată spre biserică murmurînd pe drum cîteva cuvinte.

În acest timp, domnul López şi Valentín discutau în birou.

— Ai ales locul ?

— Cel mai bun mi se pare cel de pe strada a cincea, la dreapta, unde putem dispune de optzeci de *varas** pătrate şi care are o pivniţă de douăzeci de *varas*.

— Ceea ce înseamnă mai mult decît avem nevoie.

* Măsură de lungime egală cu 83,5 cm.

— Pe de altă parte, intrarea în pivniță e mascată.

— Da, toate astea le-am avut în vedere în planul pe care ți l-am dat și trebuie să ne ocupăm de personal...

— Care trebuie să fie format tot din indieni.

— Bineînțeles. Indianul face cîteodată pe maimuța lui Jules Verne din Insula misterioasă.

— Nici că se putea ceva mai bun pentru planurile noastre. Indianul, învăluit în noaptea ignoranței, nu știe să citească, nici nu înțelege spaniola ; superstițios și oprimat el va da crezare oricărei șmecherii.

— Întocmai, Valentín, nu m-am gîndit la aspectul ăsta.

— Atunci, așa rămîne.

— Da, vom apela la patru *pongos* care vor fi de ajuns.

— Minunat.

— Și de luni să trecem la treabă.

— Ce zi e azi ?

— Joi, dacă nu mă înșel.

— Și călătoria doñei Eulaliei rămîne stabilită pentru duminică, nu ? întrebă Cienfuegos cu interes.

— Sper că da, răspunse López și păli.

— Îmi permiteți, domnilor ? se auzi de afară vocea unui bărbat.

— Intră, răspunse López surprins și apăru Ildefonso care salută respectuos.

— Ah, cioroiul ăsta era, remarcă aparte Cienfuegos.

— Ce mai faci, don Ildefonso ? întrebă domnul López, iar băiatul răspunse cu vioiciune :

— Prost cu banii, bine cu dragostea. Am venit fără să știu că-l găsesc aici pe don Valentín, ca să vă spun oful meu, căci logodnica mea și cu mine vrem ca dumneavoastră să ne fiți naș.

— Bine, bine, dar cu cine te însori ?

— Cu vreo primăriță sau vreo judecătoreasă, îl întrerupse Cienfuegos în batjocură.

— Niciodată, domnule, n-am țintit atît de sus, că muncesc la cîmp și știu că nevasta mea nu poate fi decît o țărancă. E vorba despre Francisca Espiroma, fata Mónicăi Canales și a lui Eugenio Espiroma, spuse Ildefonso roșu ca sfecla, înghițind în sec.

— Aha, Ziska.

— Te felicit și cu cea mai mare plăcere voi conduce la altar o pereche atît de potrivită.

— Vă mulțumesc, stăpîne.

— Și pe cînd evenimentul ? întrebă domnul López.

— N-am fixat încă ziua, căci asta depinde de dumneavoastră și de buna dispoziție a preotului care, ca de obicei, o să ne ceară plata înainte.

— Poți să te duci chiar azi, în numele meu, la preotul Peñas ; ia cartea asta de vizită și aranjează în ce zi vrei, zise don Antonio.

— Vă mulțumesc, domnule, în numele meu și al Ziskăi, spuse Foncito luînd cartea de vizită, iar don Valentín adăugă adresîndu-se lui López :

— La naiba ! Cu cît sînge rece îi împingi, cît ai zice peşte, pe alții la necaz...

— Tu n-ai avut noroc și de aceea vorbești așa.

— Nu-ți fie teamă, stăpîne, că eu o să sufăr dacă am greșit. O cunosc, însă, foarte bine pe fată, căci am avut multe ocazii ca s-o încerc.

— Ce ?

— Cum, Ildefonso ?

— Da, domnilor, așa cum auziți. Și dumneavoastră o cunoașteți ; e neîntrecută la spălat și la călcat, tricotează, croșetează și gătește cu mînuțele ei de înger *mîncări* de te lingi pe degete.

— Frumos o mai lauzi ! Să sperăm că n-o să-ți muști degetele, observă Cienfuegos.

În timpul acelei discuții, Ildefonso, care nu era prost deloc, iscodea cu ochii săi vicleni fețele interlocutorilor și ceea ce se petrecea în jur, dornic de a prinde cîteva fire pentru a țese răspunsul destinat doñei Asunción.

XIV

POARTA PRINCIPALĂ A BISERICII era încuiată, rămînînd deschisă doar o ușiță.

Clarobscurul din strane, liniștea mormîntală care domnea sub bolți, aerul călduț impregnat în pereții saturați

de miros de tămîie, totul contribuia la pregătirea sufletului pentru impresii puternice.

Preotul Peñas se plimba prin sacristie, scoţîndu-şi adesea capul prin uşiţă, ochii lui întîlnind mereu figura impasibilă a sfîntului Isidro care zăcea în altarul din faţă, cu mîna dreaptă sprijinită pe plug, iar în stînga ţinînd un snop cu moţuri de porumb proaspete pe care enoriaşii aveau grijă să-l schimbe zilnic, în timpul sezonului.

Constituţia nervoasă a preotului Peñas în combinaţie cu fizicul său grotesc, dezvăluia clar antagonismul care există între omul născut pentru aspra luptă fizică a vieţii, la care primează simţurile, şi cel care se naşte cu intuiţia spirituală pentru cealaltă luptă, sublimă, a sufletului, care înrobind materia în fiecare clipă ne arată cerul senin al credinţei, cerul speranţelor noastre.

Şi iată-l aici pe cel ce negociază cu cele sfinte.

Iar dincolo pe cel care sanctifică sublimul.

Din primul iese un preot prost, din al doilea un misionar plin de abnegaţie.

În sfîrşit, paşii unui picior mic, încălţat cu pantofi de şevró şi tocuri înalte, răsunară în sălile bisericii şi inima domnului Peñas se cutremură, străbătută de un fior de gheaţă, care nu întîrzie să se transforme în flacăra vie a unui foc arzător ce îi invadă toată fiinţa.

El, care citise atîtea cărţi mistice şi profane, se gîndea în acele clipe la întîlnirea dintre Sfîntul Francisco de Sales cu Mma. Chantal şi un surîs, expresie a unui gînd ascuns, îi apăru pe buze, ca o alinare a durerii din suflet.

Eulalia înaintă gravă, îşi scoase o mănuşă şi îşi înmuie mîna în cristelniţa cu apă sfinţită, îşi făcu semnul crucii pe frunte şi apoi îngenunchie lîngă un confesional.

Ea n-a trebuit să aştepte, căci preotul Peñas ieşi imediat din sacristie şi după ce o îmbrăţişă cu o privire,se aşează în augustul tribunal unde cad lacrimi de durere zvîntate de speranţă, unde pe şoptite se aud mărturisirile păcatelor primite cu mărinimie şi iertate în numele cerului.

Tronul sublimelor purificări va fi profanat de om.

Dar ce nu a profanat omul aici ?

Numai Dumnezeu e sfînt şi fericiţi sînt cei ce nu se depărtează de El.

Erau singuri !

Doar biserica, altarele și efigiile erau martori muți și impasibili la o scenă, sublimă cîteodată, alteori un strigăt al sufletului îndrăgostit ce va intra în rezonanță cu alt suflet și al cărui ecou ajungea la nemărginitele orizonturi ale iubirii imposibile.

— Bună ziua, părinte, spuse ea cu o voce abia auzită.

— Te-am așteptat cam mult, fiica mea. Se vede că ți-ai neglijat problemele spirituale, preferîndu-le pe cele profane, nestatornice, trecătoare, spuse domnul Peñas.

— Părinte !...

— Fiica mea, te-am lăsat să te convingi singură de falsitatea oamenilor și, în timp ce tu erai fericită, eu n-am vrut să-ți spun nici un cuvînt, dar acum știu că nori negri au apărut deasupra căminului tău și părintele tău spiritual nu va rămîne indiferent... Da, eu știu fără ca tu să mi-o spui...

Inima Eulaliei, strînsă de necazul tăinuit, nu întîrzie să se reverse în fața acelui exordiu de duioșie și dragoste părintească, iar ochii i se umplură de lacrimi ; și pieptul ei albastru tresălta spasmodic în hohotele de plîns care îi zguduiau trupul.

— Doamne Dumnezeule ! ... Nu mi-am chemat copila ca s-o văd plîngînd, ci pentru a-i alina durerea ; pentru a-i spune că dacă acasă îți lipsește liniștea, aici ai la dispoziție inima părintelui tău... Nu sînt eu părintele tău ? ...Hai, vorbește, răspunde...

— Ba da, spuse scurt Eulalia.

— Dar tu trebuie să-mi dovedești asta ; și acum, fiica mea, îți cer să te liniștești.

— Bine, părinte, răspunse doamna López, ștergîndu-și ochii cu o batistă fină pe care o scoase din buzunar și căutînd să se calmeze.

— Îmi mai spui o dată că sînt din nou părintele tău ?

— Da.

— Că îmi încredințezi voința ta ?

— Da.

— Că vei fi iar evlavioasă sub îndrumarea mea ?

— Da.

— Acum, că mi-ai încredițat sufletul, trebuie să te fac să vezi limpede că lucrul cel mai important e salvarea ta, spuse domnul Peñas apăsîndu-și cu putere piciorul drept

pentru a-i stăpîni tremurul şi dînd vocii sale tonul sobrietăţii. Apoi continuă :

— Ce vom discuta aici nu va afla nimeni, niciodată... Înţelegi ?

— Doar Dumnezeu care ne ascultă, răspunse ea liniştită.

— Trebuie să-ţi insuflu această siguranţă pentru ca tu să fii docilă.

— Fără îndoială, părinte.

— Tu nu mai eşti fericită, Eulalia. Fericirea pe care ai crezut că o vei întîlni în braţele lui don Antonio a fost trecătoare ca florile ; floarea ta s-a veştejit, el nu se mai poartă cu tine ca înainte ; tu verşi lacrimi, tăcută şi singură, şi nu ştii că indiferenţa soţului înseamnă prezenţa unei alte fiinţe între voi doi.

— O ştiu prea bine, părinte ; de asta plîng, de asta sînt nenorocită, răspunse Eulalia surprinsă de siguranţa cu care preotul Peñas îi vorbea despre problemele ei familiale.

— Chiar mîine aş vrea să te desparţi de el ; iar acum, că ştii despre ce e vorba, încrede-te în cuvîntul meu şi aşteaptă-mi sfatul.

— Părinte, eşti atît de bun cu mine ; iartă-mă că am crezut în promisiunile unui bărbat şi i-am jurat credinţă.

— Cum, fiica mea, ce spui ?

— În noaptea nunţii i-am povestit tot ce mi-ai spus, iar el m-a asigurat că sînt a lui pe vecie, că nimic şi nimeni nu ne va despărţi !

— Ţi-a interzis să vii la biserică ?

— Nu mi-a interzis, părinte, mi-a cerut însă, în numele dragostei, să nu destăinui nimănui secretele noastre.

— Azi nu mai există această dragoste, dar ai alta mai mare, statornică, imensă, spuse domnul Peñas, zîmbind cu satisfacţie ascunsă şi întorcîndu-şi capul în timp ce Eulalia, înecată în lacrimi de duioşie, şopti :

— Părinte !...

— Azi, ţi-a interzis să vii aici ? întrebă don Isidoro urmărindu-şi planul.

— Nu i-am spus, părinte, am venit fără să ştie.

— Atunci, dacă o să te întrebe ceva cînd o să te întorci acasă, spune-i, cu blîndeţe, că ai fost să te rogi, că la aşa ceva nu se poate opune.

— Așa e, părinte, că el își dorește o soție cu conștiința curată.

— Și convinge-l cu dragoste, fără să-l mîhnești, inscistă domnul Peñas, mușcîndu-și buza de jos și scoțînd un suspin adînc pe care îl mască printr-un acces de tuse, apoi continuă : Îți recomand multă prudență. El nu trebuie să știe nimic din ceea ce se întîmplă aici, iar tu, copilă, trebuie să-mi spui tot, să nu-mi ascunzi nimic ; inima ta să fie cartea deschisă în care citește... cine ?

— Dumneata, părinte, spuse Eulalia răsucind mănușa pe care o ținea în mînă de cînd își muiase degetele în apa sfințită. Și domnul Peñas simți cum îi fierbe sîngele în vene la auzul acelei voci de înger care promitea atîtea în numele supunerii exercitate încă de cînd ea avea șapte ani.

— Eu îți ofer toate mijloacele ca să-ți recapeți liniștea. Vreau să ne vedem din opt în opt zile și, dacă între timp se întîmplă ceva, să mă chemi. Sper că n-o să te sustragi încrederii absolute a părintelui care veghează pentru binele tău, spuse domnul Peñas și de pe acum sigur de triumful său, calculîndu-i efectele cu o precizie matematică, adăugă :

— Eulalia, pentru a te convinge că nu-ți forțez voința, te las să faci cum crezi pînă la viitoarea noastră întîlnire. Ai timp să te gîndești ; pune în balanță indiferența soțului tău și inima duioasă a unui părinte ; și dacă vei avea nevoie de mine, și dacă mîngîierea credinței crezi că te va ajuta, aici mă găsești...

— Sînt convinsă, părinte, și vă mai cer un sfat...

— Sfaturile impuse atrofiază voința. Îndrumarea ta trebuie să meargă treptat în funcție de cum se prezintă situația la tine acasă. Deocamdată va trebui să te rogi în fiecare seară cu sfîntul șirag de mătănii și să nu uiți să spui o Ave Maria pentru mine. Dimineața, dedică-ți puțin timp bisericii, ascultă sfînta slujbă în fiecare zi și observă cu grijă ce face Antonio. Trebuie să-l salvezi.

— Părinte !

— Copila mea, adio ! Să nu întîrzii, spuse părintele Peñas despărțindu-se de Eulalia care se ridică plînsă și mîhnită, iar ochii săi mari întîlniră privirea lui Isidoro. Acesta contemplă împietrit frumusețea Eulaliei, căci culmea gingășiei femeii care iubește este aceea cînd, după ce

a plîns, pe fața ei rămîn urmele umede ale durerii precum roua cristalină pe petalele florilor.

Părintele Peñas avu nevoie de întreaga lui putere de stăpînire pentru a rămîne pe loc. Totuși, buzele sale se înfiorară cu acea voluptate de la douăzeci de ani, închise pleoapele și acolo, la misterioasele granițe ale minții sale, gravă un sărut pe ochii plînși ai femeii adorate, a cărei siluetă rămase în fantezia preotului Peñas încîntătoare ca o pînză de Rafael.

XV

IEȘIND DIN BISERICĂ, EULALIA SE întîlni cu Ildefonso care îl aștepta pe preot cu cartea de vizită a domnului López. Băiatul, surprins că o vede pe soția lui don Antonio în acel loc, nu putu decît să exclame în sinea lui : Uite ce înseamnă aparențele ! Doña Asunción s-o bănuiască pe această doamnă cînd ea este atît de cucernică !

Gîndind astfel, ajunse la preot care era stăpînit încă de imaginea femeii iubite, și salutîndu-l cu respect îi înmînă cartea de vizită a domnului López.

Don Isidoro fu surprins la început de acest mesager. Își închipuia că va primi reproșuri din partea lui don Antonio pentru că o chemase pe Eulalia la biserică. Așa că, nehotărît, aproape timid, spuse :

— Ce vrea domnul acesta ?

— Părinte, spuse Foncito, sărutînd mîna sacerdotului, vin pentru sfînta slujbă a unirii inimilor îndrăgostite, vreau să mă însor...

— Aha, și îmi aduci o recomandare, nu ?

— Întocmai, confirmă băiatul pe ale cărui buze mai stăruia încă gustul cireșelor pe care îl furase de pe buzele logodnicei sale.

— Păi n-o să-ți dea prea multă bătaie de cap ; știi că nu e nevoie decît de trei monede și alte cîteva pentru strigarea de căsătorie, pe care, fără îndoială, ți le va da nașul, apoi consimțămîntul fetei și spovedania amîndurora, nu ?

Eu nu căsătoresc pe nimeni înainte de a se spovedi. Şi cine e viitoarea soţie ?

— Părinte, eu mă supun la toate pentru fata asta care este precum cere Sfînta Biserică ; e vorba despre Francisca Espiroma, fata lui don Eugenio, răposatul, odihnească-se în pace, şi a doñei Mónica Canales, răspunse pretendentul răsucindu-şi pălăria în mîini.

— Fata Mónicăi, deci ! Da... o cunosc bine pe fată, e o alegere bună, puştiule, spuse preotul Peñas scoţînd un creion din buzunarul sutanei şi notînd pe dosul cărţii de vizită a domnului López numele mirilor, după care adăugă :

— Să veniţi sîmbătă ca să vă spovedesc, şi după aia totu-i gata, aşa să-i spui domnului López şi să-i prezinţi respectele mele.

Preotul se ridică în picioare, îi dădu lui Foncito să-i sărute mîna şi se retrase în sacristia ce comunica cu interiorul casei.

Iar Foncito plecă mulţumit ca unul care cîştigase la loterie.

Eulalia o găsi în poarta casei sale pe Manonga, care, văzînd-o îi spuse :

— Sfîntă Fecioară, nici nu v-am recunoscut, domniţă, cînd veneaţi pe stradă, aşa frumoasă ca un soare.

— Linguşitoareo, de unde ai apărut ? o iscodi doamna López, pînă atunci preocupată de întîlnirea cu don Isidoro ; o bătu prietenește pe umăr pe Manonga şi întrebă : Ce boarfe duci în bocceaua asta ?

— Nişte şaluri, domniţă, care îţi vor încînta ochii dumitale şi ai stăpînului meu, domnul don Antonio.

— Bine, intră să vedem şalurile şi să-ţi dau un mesaj pentru Asunción, spuse Eulalia scoţîndu-şi mănuşile de mătase.

Cînd ajunse în camera ei, îşi scoase mantia prinsă cu două agrafe negre, şi în marea oglindă a şifonierului se reflectă chipul său stacojiu acoperit de un văl imperceptibil de melancolie.

Manonga desfăcu bocceaua şi despături un şal de vigonie, delicat, cu urzeală de mătase şi garnisit tot cu mătase roşu-aprins.

Eulalia îl pipăi apoi exclamă :

— Ce frumoasă țesătură !

— Vă place, domniță ?

— Cît ceri pe el ?

— Pentru dumneavoastră, care cumpărați mereu de la mine, douăzeci de soli, domniță, că nu vă tocmiți ca doamna Asunción, răspunse fata găsind prilejul potrivit pentru a o aminti pe soția lui don Valentín.

— Bine, o să ți-l cumpăr pe ăsta pentru a-l dărui domnului Isidoro Peñas, confesorul meu ; vine iarna și el trebuie să-și acopere picioarele cînd stă în confesional.

— Mă bucur foarte mult. Ce noroc pe zdreanța asta că va ține de cald părintelui !

— Dar să nu te-apuci să bați toba !

— Doamne ferește, domnișoară ! Sînt eu o farfara care umblă cu vorba de colo-colo ? zise puțin ofensată Manonga, strîngînd pînza în care fusese legat șalul.

— Nu, eu nu spun asta, ți-am atras însă atenția, Manonguita, c-ai putea s-o spui fără să vrei.

— Nici vorbă, domniță Eulalia. Eu știu să aud, să văd și să tac, și de asta cred că se uită chiorîș la mine doamna Asunción.

— Nu, Manonga, Asunción este o femeie cumsecade, o martiră resemnată cu soarta sa ; eu o iubesc și o compătimesc știind-o căsătorită cu acest don Valentín care îl duce la pierzanie pe soțul meu.

— Într-adevăr ? Dar dumneata, domniță Eulalia, trebuie să te sfătuiești cu confesorul dumitale și să discuți pe față cu don Antonio, o povățui Manonga, ca o femeie cu experiență.

— O să vedem ; eu trebuie să vorbesc cu Asunción despre aceste probleme, răspunse doamna López deschizînd sertarul unei comode de unde scoase douăzeci de soli de argint și-i numără unul cîte unul în palma Manuelitei.

— Dumnezeu să te răsplătească, regina mea. Acum sînt și eu o femeie cu greutate.

— S-o cauți pe Asunción și să-i spui că vreau s-o văd, că m-a uitat, și să se roage pentru mine la Dumnezeu și la Sfînta Carmen pe care o are în salon. Adio, spuse Eulalia luîndu-și rămas bun de la Manonga, care tocmai legase cei douăzeci de soli într-un colț al pînzei în care adusese șalul și care plecă repetînd cuvintele de despărțire.

Şi o luă pe acelaşi drum ca şi Ildefonso, care, după scurta întîlnire cu preotul, ducea vestea bună adoratei lui, Ziska.

XVI

FERICIREA ESTE O ZÎNĂ VAPOroasă care îşi arată chipul său încîntător numai în familiile unde virtutea este preţuită, şi care aduc prinos Domnului şi îşi iubesc aproapele cu nespusă mărinimie.

Zînă geloasă care fuge de cel care nu se admiră în oglinda de pe fruntea ei şi păleşte în faţa celor care o disprețuiesc, stăpîniţi de viciu.

Uşuraticul mesager se opreşte captivat doar de inocenţă şi trăieşte precum sirena în undele de argint ale lacului liniştit, pe ale cărui maluri scrie cu nisip de aur : „Datorie împlinită".

După plecarea lui Ildefonso, Cienfuegos i se adresă domnului López :

— Şi cu asta am terminat, Antonio. La treabă şi pe duminică.

— Adio, Valentín. Despărţindu-mă de tine aproape că aş putea să spun că îmi iei liniştea lăsîndu-mi în schimb viaţa.

— Fricosule ! Să vedem dacă o să mai gîndeşti aşa după ce vei încasa primele profituri, răspunse Valentín cu un surîs ironic, în timp ce îşi punea poncho-ul. Strînse apoi mîna prietenului său, încălecă pe cal şi porni spre „Palomares".

Antonio se aşeză în fotoliu, lîngă birou, îşi întinse picioarele şi ridicîndu-şi ochii spre cer suspină adînc.

— Antonio López, fiul unei familii care, în o sută de ani de succesiune neîntreruptă în Peru, a fost model de cinste şi de virtute, al cărui cuvînt era ca un act legalizat, şi a cărui semnătură valora mai mult decît aurul. Antonio López, cel care îşi duce existenţa lîngă un înger de duioşie şi dragoste, mîine, ah ! mîine, poate fi arătat cu degetul de către justiţie ! Cel puţin sinuciderea ar fi inspirat milă unora şi iertare altora ! Ah, Valentín, Va-

lentín !... își spuse López cu vehemență, lovindu-se cu palma peste frunte și se întoarse la monologul său înflăcărat.

— Ea nu mă va putea ierta niciodată ! Va fi taina cumplită dintre noi ! Și trebuie s-o îndepărtez pe Eulalia pentru a putea păstra această taină. Mă voi duce deci să-i vorbesc ; o voi ruga ascunzîndu-mi interesul, îi voi vorbi în numele doñei Asunción, iar cînd totul se va termina, o voi înconjura cu și mai multă atenție, îi voi veghea somnul și în căldura îmbrățișărilor o voi face să uite lungile mele absențe. Da, da, mă duc s-o caut.

Domnul López se ridică în picioare, își netezi mustața și se îndreptă spre apartamentul Eulaliei care, pentru prima oară, era încuiat. Se plimbă prin patio, pradă unui noian de bănuieli, apoi o porni pe străzile tîrgului fără să știe unde ar putea s-o întîlnească pe soția sa.

Tîrgul Rosalina, unde se desfășoară evenimentele pe care le prezentăm, se deosebește foarte puțin de orășelele întemeiate de conchistadorii spanioli în toată regiunea andină a Americii de Sud. Străzile lui sînt înguste și prost pietruite, cu rigole rareori spălate, contrar exigențelor igienei timpurilor actuale. Casele, aproape toate la fel în ce privește împărțirea camerelor, sînt construite din chirpici și țiglă, cu ferestre duble care, uneori, dau în balcoane de lemn ; zidurile lor văruite înviorează peisajul format de mulțimea pomilor fructiferi, de sălcii pletoase și flori de tot felul care, prin frunzișul luxuriant, lasă să se vadă fiecare casă ca un ou de porumbel într-un cuib de smaralde. Și doar biserica se înalță deasupra tuturor clădirilor cu austeritatea gîndirii care se reflectă pînă și în zidurile de piatră cenușie, frumos tăiate în granitul dur, iar clopotnița ei împodobită cu grațioase cupole unde se înalță sfînta cruce, cuprinzîndu-i parcă pe toți locuitorii într-o singură îmbrățișare.

În șanțurile în care curg cînd ape tulburi, cînd cristaline, dar întotdeauna murmurînde, se scaldă rațele cu pene albe, iar țăranca veselă cu obraji bucălați spală lucrurile copiilor care, dacă nu vin purtați în spate de mamele lor, zburdă cu capre blînde și cîini isteți.

Pe acele străduțe mergea don Antonio taciturn și bănuitor. După jumătate de oră de mers fără țintă, se în-

toarse acasă unde Eulalia venise deja de la biserică și după ce plecase Manonga se culcase pe canapea.

— Eulalia, spuse domnul López intrînd, Eulalia, unde ai fost toată ziua, draga mea ?

— E ciudat că mai întrebi, Antonio. Eu nu mai însemn nimic pentru tine...

— Ce vorbe sînt astea, iubito ?

— Da, așa cum auzi. Te-ai schimbat de la o vreme. Azi-noapte, m-am convins pe deplin că ceva s-a strecurat între noi, ceva neplăcut.

— Draga mea, iubită Eulalia...

— Ce s-a întîmplat, Antonio ?

— De unde acuzațiile astea, de unde atîta neliniște ?

— Dragă Antonio, eu nu sînt oarbă. Pînă mai ieri am fost soț și soție ; în sfîrșit, timpul schimbă inimile noastre, totul : nume, date, vîrste...

— Da, dar nu poate schimba inimile noastre, iubito ! spuse domnul López luînd-o de bărbie pentru a-i da un sărut, gest de care ea se feri ostentativ.

— Prințesa mea, nu mă pedepsi ! Îți dai seama că-mi faci o nedreptate. ?

— Tu ești nedrept !

— Merit să fiu compătimit. Lumea este un iad pentru mine, iar tu ești raiul meu ! spuse don Antonio căzînd în genunchi lîngă Eulalia și ascunzîndu-și capul la pieptul femeii iubite.

— Antonio, vreau să fiu sinceră cu tine... Sînt geloasă, foarte geloasă.

— Pe cine ?

— Nu știu. Dar tu ascunzi ceva, ceva care ne desparte inimile.

Auzind aceste cuvinte Antonio păli și, încercînd să-și ascundă tulburarea, zise :

— Îți jur, copila mea, că e vorba doar de afaceri.

— Antonio...

— Da, iubito, am întîmpinat serioase piedici pe care le voi înlătura cu ajutorul lui Valentín.

— Cum ?

— Încă nu ne-am pus de acord : duminică vom perfecta totul, căci vreau să mergi cu mine la „Palomares" ca s-o vizităm și pe doña Asunción.

— Nu duminică, Antonio, căci aș vrea să mă spovedesc.

— Cum ? Tu care mi-ai promis că nu vei împărți cu nimeni secretele noastre ?

— Antonio, eu am nevoie de această mîngîiere ; nu sînt o păgînă ca să nu-mi mai îndeplinesc datoriile religioase, eu vreau să fiu la fel ca toate femeile cucernice.

Dacă o bombă ar fi explodat la picioarele domnului López, n-ar fi produs în inima lui un efect la fel de mare precum cel provocat de cuvintele Eulaliei.

— Cel puțin să știu cui te vei confesa...

— Domnului Isidoro Peñas...

— Domnului Peñas ! murmură Antonio pălind ușor. Și în acele clipe îngerul copilăroaselor confidențe matrimoniale își strînse aripile pentru a nu mai zbura vesel în jurul acelei perechi pe care de atîtea ori o îmbătase cu suavul parfum al celor care se iubesc cu o dragoste înflăcărată, dragoste sfîntă care nu cunoaște limite pentru inimile îndrăgostite unite în salba de flori care se ofilesc și mor cînd cad pradă îndoielii și renasc mereu odată cu roua divină a încrederii.

XVII

ÎN MINTEA LUI DON VALENTIN Cienfuegos prindea viață planul conceput, și pe drum încetini pasul calului și începu să reflecteze, gîndurile sale materializîndu-se într-un zîmbet satanic.

— În sfîrșit, a venit scadența ! Antonio, sărmane Antonio ! Prostănacule, ești la pămînt și peste cincisprezece zile îți va fi imposibil să mai dai înapoi. La naiba ! Asta înseamnă a învinge ; eu dispun acum de toți și urzeala mea e bine țesută. Ha ! Ha ! Ha ! încheie rîzînd.

Între timp, Ildefonso, întorcîndu-se în galopul calului, victorios din drumurile lui, se afla din nou la poarta iubitei, acum în tovărășia mamei ei și a două surori care se întorseseră de la cîmp.

Ildefonso își spuse :

— Dacă mă ajută Sfîntul Antonio să ies basma curată din afacerea asta, jur să mă însor. Doña Asunción va ușura sertarul ei negru de cîteva monede ; mă aflu pe drumul cel bun, da, voi ști să-mi dau silința, și după ce fata va fi soțioara mea, n-are decît să tune și să fulgere pe unde o avea chef. Da, s-a făcut, don Ildefonso de Lopera, încheie băiatul cu aplombul pe care ți-l dă o hotărîre de nezdruncinat.

Ajuns în fața casei, descălecă cu vioiciune, salută pe rînd persoanele din familia Franciscăi și se adresă mamei acesteia :

— Doña Mónica, am venit să-mi dați consimțămîntul ca să-mi iau o dată pentru totdeauna comoara. Acum s-a rezolvat totul ca prin minune.

Ziska, auzind cuvintele logodnicului ei, se îmbujoră toată și surorile o priviră cu oarecare invidie.

— Aha, Foncito, ce dibaci ai fost, răspunse doña Mónica.

— Ca un îndrăgostit deștept.

— Și ce hotărîre zici că ai luat ?

— Aceea de a mă însura în ziua de Sfîntul Francisco, cînd e și aniversarea ei, răspunse privind-o pe Ziska, care, cu ochii plecați răsucea în mîini colțul baticului.

— Pînă la Sfîntul Francisco mai sînt doar zece zile și...

— În zece zile poți să răstorni pămîntul cu fundul în sus, mamă soacră, zise rîzînd Foncito.

— Dar n-avem nimic pregătit, obiectă doña Mónica.

— Cum ? întrebară într-un glas surorile, în timp ce Ziska tăcea, continuînd să-și răsucească colțurile basmalei.

— Am vorbit pînă și cu părintele, răspunse Ildefonso.

— Cu preotul ? întrebară surorile.

— Bineînțeles ! Păi de ce aș fi fost la parohie ? întrebă cu naivitate.

— Bine, dar... pentru taxe ? Pentru închiriatul rochiei ? Cînd anunțăm prietenii ? Și pentru muzică ? întremă mama Franciscăi enumerînd pe degete.

— Pentru toate astea umblu acum și sînt sigur că le voi rezolva. La naiba ! De asta sînt bărbat și eu o să știu cum o să-mi întrețin familia.

— Ildefonso, ești un om de onoare ; vă iubiți ca doi porumbei, luați-vă, zise doña Mónica puțin întristată și, apropiindu-se de fiica ei, îi luă o mînă și i-o dădu lui Ildefonso.

Cei doi tineri îngenunchiară la picioarele mamei care, simțind cum îi curge o lacrimă pe obraz, și-o șterse pe ascuns și spuse :

— Dacă ar fi trăit Eugenio !

Iar apoi binecuvîntă dragostea celor doi tineri care, din acea clipă, se considerau soț și soție.

Ei sărutară mîna bătătorită a mamei ce le dăduse consimțămîntul în acea casă, templul muncii cinstite și al virtuții păstrate cu austeritate în zece ani de văduvie ; sărutară sfînta mînă a mamei și după aceea îmbrățișară surorile fără să scoată un cuvînt. Inimile lor își spuneau totul cu elocința tăcerii.

— Sîmbătă, foarte de dimineață, să te duci la spovedanie ; eu o să mă duc după aceea. Așa am stabilit cu preotul, spuse Ildefonso, venindu-și în fire căci fusese emoționat.

— Sîmbătă ? Azi e joi, spuse Ziska.

— Și ce-i cu asta ?

— Bine, zise tulburată fata, gîndindu-se la sărutarea pe care i-o dăduse iubitului ei de dimineață, dar fără a bănui că aceasta îl determinase pe băiat să se ocupe serios de căsătorie.

— Eu o să trec pe aici sîmbătă pe la prînz, și atunci o să-ți dau... o sută de soli, spuse Ildefonso făcînd o pauză pentru a aduna în minte suma de care putea dispune.

— Mai și rămîn, interveni Ziska fîstîcită.

— Da, să ajungă, fetițo. Rochia pot s-o împrumut de la cumătra doña Anita care are toalete de mătase foarte frumoase.

— Și flori pentru buchet.

— Și șaluri colorate, spuseră surorile Ziskăi, întrerupînd-o pe mamă căci și logodnicii lor trebuiau să respecte obiceiul ridicol stabilit de notabilitățile de provincie, din timpul colonialismului și să le îmbrace în rochii închiriate, de cele mai multe ori la un preț fabulos.

— Nu vedeți că lucrurile sînt foarte limpezi ? Adio, că mă grăbesc, zise Ildefonso despărțindu-se de fiecare printr-o îmbrățișare și se duse să-și ia calul, vesel ca un copilaș care a dobîndit jucăria mult visată.

Femeile rămaseră, pline de entuziasm, să pregătească din acea clipă nunta fericitei Ziska, pe care o invidiau din toată inima surorile ei mai mari.

Cînd Ildefonso ajunse la „Palomares", doña Asunnción tocmai ieşise din capelă, unde făcuse două novene. Băiatul, atît de bucuros încît nu-şi încăpea în piele, o salută cu gesturi ceremonioase şi-i spuse :

— Stăpînă, eu sînt ogarul care ajunge vînatul ca nimeni altul ; am plecat şi l-am găsit pe don Valentín, bagă de seamă, chiar în vizuină ; căci eu am dat buzna în salon şi, cum trebuia să dau o explicaţie, am spus...

— Ce ? Cum ? îl întrerupse doña Asunción nerăbdătoare.

— După ce m-am angajat faţă de dumneata, a trebuit să născocesc o poveste, doamnă Asunción, şi dacă nu mă ajutaţi mă fac de ruşine.

— Bine, dar vorbeşte mai clar, băiete !

— Păi a trebuit să-i spun lui don Antonio că am venit să-l rog să-mi fie naş la căsătorie.

— Doamne, ce şmecher te-ai făcut, Foncito !

— Nu e vorba de şmecherie cînd vrei să fii de folos unei stăpîne atît de bune şi de iubite, răspunse băiatul calculînd rezultatul la care va ajunge în urma acelor linguşeli.

— Cînd spun eu că eşti o bogăţie la casa omului, Foncito ! Şi don Antonio ?

— A fost de acord să-mi dea o carte de vizită pentru taica părintele.

— Şi ?

— M-am prezentat cu recomandarea la părintele Peñas şi nunta a rămas fixată peste cîteva zile.

Sfîntă Fecioară, Ildefonso ! În ce încurcături te-ai băgat ca să-mi fii de folos ! zise doña Asunción împreunîndu-şi mîinile.

— Dacă ar fi fost nevoie să intru la ocnă pentru stăpîna mea, m-aş fi dus bucuros.

— Eşti un sfînt, Foncito băiete ! Şi cum o să te descurci acum ? întrebă doamna Cienfuegos, punîdu-şi mîna dreaptă pe umărul tînărului într-un gest de mîngîiere.

— O să mă însor, stăpînă, iar dumneata o să mă scoţi de la ananghie, şi să fii convinsă că voi şti să fiu don Ildefonso Lopera, spuse cu aplomb băiatul.

— Şi ai mireasă ?

— Frumoasă ca soarele.

— Vicleanule ! Doar ce deschizi gura şi totul se rezolvă la tine.

— Cam aşa, doña Asunción, şi n-am motiv să se întîmple altîel o dată ce am pornit într-o asemenea aventură pentru cea pe care o iubesc mai mult decît libertatea.

— Foncito !

— Asta-i adevărul, stăpînă, soarta mi-e pecetluită şi...

— Spune, Foncito !

— Şi n-a trebuit să mă zbat numai pentru a descoperi ceea ce ai vrut să afli dumneata, dar şi pentru a pedepsi, şi am pedepsit-o bine, pe trădătoare.

Doña Asunción Vila era impresionată de atîta fidelitate din partea băiatului, inima ei tresălta de bucurie la ideea că are un apărător hotărît, o mînă răzbunătoare.

După o scurtă pauză spuse :

— Eşti un înger ! Cu ce aş putea să-ţi fiu de folos ?

— Dumneata şi don Antonio o să mă cununaţi, pe el trebuie să-l avem de partea noastră, înţelegeţi ? întrebă Ildefonso.

— Mă uimeşte cît eşti de prevăzător, Foncito, şi aş vrea să-ţi mulţumesc pentru bunătatea ta.

— Atunci am să-mi deschid inima şi am să-ţi spun că am nevoie de numai două sute de soli pentru a fi fericit, cu împrumut, bineînţeles, căci eu voi munci şi voi plăti.

— Nici o grijă, Ildefonso. Mîine chiar vei merge să încasezi arendele de la fermele mari ; e vorba de trei sute de soli dintre care am nevoie numai de cincizeci pentru *trisagio* *...

Asta spunea doamna Vila cînd a apărut don Valentín, şi Ildefonso se duse să ţină de frîiele calului pentru a-l ajuta să descalece.

XVIII

MOMENTELE CARE URMEAZĂ după o victorie parţială, precursoare a unui triumf total sînt, pentru inima îndrăgostită, precum toropeala dulce a vinului băut cu măsură.

* Imn în onoarea Sfintei Treimi.

Preotul Peñas era cuprins de această somnolență cînd, cu ochii închiși, încă vedea, printre nori de topaz, pierzîndu-se în depărtări, chipul femeii pe care nu numai că o iubea, căci dragostea implică respect, dar la care și rîvnea cu toată forța unui curent lasciv, în ale cărui valuri tulburi trebuia să naufragieze un suflet neîntinat.

Totuși, el făcu un efort supraomenesc pentru a nu compromite succesul primei întîlniri ; poate era o tactică stabilită de el dinainte pentru a cîștiga teren puțin cîte puțin ca să pună apoi stăpînire pe ea cu desăvîrșire ; cert este că deranjat, pe moment, de Ildefonso, se întoarse acasă la el strîngînd între degete cartea de vizită a lui don Antonio López, fără a da atenție la ceea ce scria pe ea.

Cearcănele deveniseră mai negre și i se adînciseră, dar pe buze îi juca un surîs vesel care unui observator i-ar fi spus mai mult decît o carte de fiziologie comparată ; își scoase pălăria, o atîrnă într-un mic cuier și începu să-și descheie cîțiva nasturi de la sutană simțind că se sufocă.

— Calm !... și... fericire visată atîția ani ! Vei sosi ! La ce au folosit inimii mele atîția bieți fluturi nechibzuiți care au ajuns la flacăra confesionalului pentru a-mi face pe plac ? Combustibil pentru foc și nimic mai mult ; ea, doar ea va putea să potolească setea stîrnită în singurătate cu nesațul unui hidropic. Eulalia ! Soarta noastră e pecetluită, nimic și nimeni nu mi te va putea smulge din brațe. Soțul... ha ! ha ! ha ! Toți bărbații își încredințează soțiile preoților și trăiesc liniștiți ! Ce contează soțul ? Oare acesta nu va avea încredere ca și ceilalți ? Și apoi, eu nu voi lăsa urme și asupra noastră nu va plana nici o bănuială... Dar nu trebuie s-o lungesc, trebuie să profit de primul imbold al femeii. Ei niciodată nu trebuie să-i lași timp să gîndească, căci dacă gîndește șovăie, iar șovăiala compromite planurile cele mai sigure... Da... mîine... e foarte bine... Da, da, e tocmai bine ; primul imbold... da, domnule, experiența mi-a demonstrat-o și, în fața preciziei matematice, nu ai argumente. Mîine, ori o chem, ori mă duc eu la ea... în sfîrșit, rezolv într-un fel sau altul ; mîine trebuie să-i vorbesc... Ah ! am un pretext și încă unul minunat, zise preotul luînd de pe masă cartea de vizită mototolită și căutînd s-o netezească.

— Ildefonso, flăcăiandrul ăsta vesel cu obrajii măslinii îmi oferi prilejul să intru în casa unde voi fi bine

primit, căci mă voi duce să-i fac o favoare lui don Antonio. Minunat ! Nu contează că pierd treisprezece *tostones* * daţi de mine miresei, nici strigările ; va fi o luminare aprinsă Sfintei Făcătoare de Minuni, încheie preotul şi, de parcă ar fi răspuns ultimului său gînd, o voce plîngăreaţă se auzi de la uşă :

— Sfîntă Fecioară, părinte, un mort cere îngropăciune. Vai ! Vai !... s-a prăpădit, zise printre suspine o indiană căreia don Peñas îi vorbi astfel :

— Cine ţi-a murit, Juana ?

— Băiatul meu, părinţele, Marianito, tot ce aveam mai scump pe lume.

— Era un copil bun ; nu-i aşa că o să-i faci înmormîntare cu cruce mare ?

— Vai, vai, stăpîne, cum să-l îngrop cu cruce mare, cînd eu n-am fost în stare să strîng nici opt pesos pentru cea mai amărîtă înmormîntare ?

— Atunci o să-l laşi să putrezească în casă.

— Părinte, ai milă, în numele Sfintei Fecioare ! îl imploră mama deznădăjduită împreunîndu-şi mîinile.

— Asta vreţi voi toţi ; dar şi preotul trebuie să mănînce, să se îmbrace şi să primească vizite şi oficialităţi cînd trec trupele, şi...

— Aşa e, părinte, dar noi, săracii, care nu avem nimic, că pînă şi sudoarea de pe frunte ne cade în brazdă străină şi nu în batista care o şterge...

— La naiba ! Ţi-ai pregătit o predică, Juana... Dar nu pot şi să nu mai vorbim despre asta că sînt ocupat, zise preotul întorcîndu-se pentru a se despărţi de femeia care îşi ştergea o lacrimă cu marginea broboadei.

— Părinte, tot ce am e o *fanega* ** de grîu, lămuri indiana insistînd în cererea ei.

— Bine, fanega e şase pesos şi patru reali, o să-ţi primesc grîul iar pentru restul de doi pesos şi patru reali ai putea să ţeşi nişte cuverturi...Tu ştii să ţeşi, nu ?

— Da, părinţele, da sînt bolnavă de piept şi ar dura aproape un an.

— Pune-ţi prişniţe şi îmbracă-te mai gros, îi prescrise don Isidoro, la care indiana îi răspunse ştergîndu-şi lacrimile mari care îi scăldau obrajii arămii şi zbîrciţi :

---

* Monedă în Portugalia, Mexic, Peru.

** Măsură de capacitate de aproximativ 55,5 litri.

— Fără băiat, fără bărbat, văduvă nefericită, unde să mă duc să-mi tîrăsc sărăcia ? Vai, vai ! Şi apoi, cuprinsă parcă de o mîngîiere tainică trimisă de Dumnezeu pentru sărmana femeie, adăugă : Trimite, părinte, după grîu, trimite apoi lîna pentru cuverturi şi Sfînta Fecioară o să-mi dea puteri în numele lui Mariano. Vai, copilul meu, copilul sufletului meu ! Şi sărută mîna preotului şi ieşi acoperindu-şi faţa cu şalul mare de lînă neagră ţesut de mîinile ei.

Iar domnul Isidoro Peñas continuă să se comporte cu stoicismul celui care făcuse o afacere oarecare pentru fibrele delicate ale acestei supape numită inimă care, la om, răspunde la numele de afecţiune, compătimire, milă pentru durerea altuia, sentimente sublime divinizate de Caritatea pe care Regele din ceruri a folosit-o la mormîntul lui Lazăr şi i-a învăţat pe discipolii săi : *Preafericiţi cei ce plîng, căci ei vor fi mîngîiaţi.*

XIX

STAREA DE SPIRIT A EULALIEI aparţinea acelor tranziţii ce scutură sistemul nervos ca un curent electric şi apoi îl lasă să vibreze pentru multă vreme. Şi, deşi generat de cauze diferite, se observa acelaşi efect în sufletul lui don Antonio, slăbit de o profundă preocupare şi istovit de o schimbare neaşteptată de scenariu în care trebuia să joace în continuare rolul de victimă.

Declaraţia categorică pe care tocmai i-o făcuse soţia sa constituia pentru el o nouă verigă la lanţul greu de suferinţe pe care îl tîra de cînd îşi dăduse seama de faliment. Era atît de frămîntat încît în loc s-o respingă o acceptă pentru a nu se opune hotărîrilor Eulaliei care dorea să se adreseze domnului Peñas în căutare de sprijin moral.

— Bine, îşi spuse, voi vorbi cu el, voi găsi un motiv oarecare ca s-o conving pe Eulalia să lipsească de acasă pe perioada respectivă, apoi, adresîndu-se soţiei sale, îi zise :

— De acord, draga mea, nu mă opun ca tu să te întorci la vechile obiceiuri ; am încredere în tine şi te voi ruga

doar să nu-mi nesocotești dorința de a merge duminică la „Palomares"... I-am promis lui Valentín...

— Și de ce ții neapărat să fie duminică ?

— Așa am stabilit și vreau să mă țin de cuvînt.

— Bine, Antonio, eu mă voi sfătui cu duhovnicul meu și să nu mai vorbim despre asta, spuse Eulalia ridicîndu-se de pe canapea.

Domnul López se apropie de soția sa și, luîndu-i capul cu amîndouă mîinile, o sărută pe frunte și adăugă în șoaptă : Eu am nevoie de mîngîierile tale, Eulalia, eu vreau să mă iubești mereu, de aceea nu te contrazic ; tu știi cît sînt de surmenat, draga mea... tu mă înțelegi mai bine ca oricine ; mă fascinezi, răsuflarea ta mă însuflețește...

Și Antonio se lăsă pradă valului de afecțiune, cu o sinceritate atît de evidentă, încît Eulalia n-a putut rămîne impasibilă și sensibilitatea ei de femeie a învins tainicele ei îndoieli.

Eulalia își schimbă complet gîndurile, își simți inima inundată de sîngele fierbinte al iubirii și aproape că-i părea rău de ceea ce, cu cîteva ore mai înainte, îi promisese părintelui Peñas, văzînd că ea și Antonio mai puteau fi fericiți împreună. Și, răsfățată ca o fetiță cu părul buclat, îi înlănțui gîtul cu brațele și îi spuse plină de entuziasm :

— Iubitule, nu mă amăgești ?

— Nici vorbă, Eulalia, ești a mea, pe veci a mea. Nimeni și nimic nu ne va despărți.

Și la ecoul acestor cuvinte un fior de gheață străbătu inima Eulaliei și vocea impunătoare a preotului răsună în auzul tinerei femei amintindu-i promisiunea solemnă de a-i povesti totul. Și prin minte îi trecu ideea că acea scenă conjugală, plăcută și nevinovată, va trebui să i-o relateze fără să omită nici un amănunt, și un val de căldură trecu în fugă peste chipul ei, colorîndu-i obrajii cu acea rumeneală a rușinii și obligînd-o să-și desprindă brațele din jurul gîtului bărbatului adorat.

Influența educației și forța dominatoare a vicleanului cleric au avut mai multă putere decît pasiunea sfințită prin căsătorie.

— Antonio !... spuse Eulalia cu strîngere de inimă...

Și își înfrînă iar spontaneitatea mîngîierilor față de bărbatul care îi devora farmecele cu focul ochilor lui mari și luminoși. Antonio o îmbrățișă cu putere și-i șopti :

— Te iubesc, Eulalia, te ador.

Şi de parcă viziunea Eulaliei se transformase ca prin farmec într-o realitate palpabilă, bătu cineva de trei ori, surprinzîndu-l pe don Antonio care se desprinse din îmbrăţişare, îşi trecu mîna prin părul răvăşit, îşi aranjă cravata şi spuse :

— Cine e ? Intră !

— Dumnezeu fie cu voi ! răspunse intrînd preotul Peñas, în faţa căruia doamna López rămase ca împietrită.

— Îmi pare bine că vă văd, părinte, spuse don Antonio.

— Nu mai puţin, domnule López. Am fost pe aici de dimineaţă, dar n-am avut plăcerea să vă strîng mîna.

— Aşa e, părintele a trecut pe la noi, am uitat să-ţi spun, Antonio, îl întrerupse Eulalia, scuzîndu-se.

— Rău ai făcut, draga mea, astfel m-am făcut vinovat de lipsă de politeţe. Apoi îl invită pe domnul Peñas să ia loc.

Acesta se înclină cu un gest exagerat şi, aşezîndu-se, spuse :

— Prea multă curtoazie pentru umilul vostru duhovnic. Eu sînt de vină că v-am deranjat din nou. Am primit cartea dumneavoastră de vizită...

— Aha, recomandarea ?

— Întocmai ! Ştiţi că nu sînt decît un preot şi n-aveţi decît să-mi porunciţi. Acest băiat se va căsători în ziua pe care o veţi hotărî dumneavoastră.

— Vă mulţumesc, părinte, pentru atîta bunătate. Ildefonso este un băiat de treabă.

— Ildefonso e ginerele ? întrebă Eulalia curioasă.

— Da, draga mea...

— Cum, dumneavoastră nu ştiaţi, doamnă ? se miră preotul fixînd-o cu o privire ale cărei raze fosforescente aprinseră sufletul femeii fricoase, dîndu-i puterea pentru a continua discuţia.

— A fost ceva neaşteptat, părinte... o întîlnire neprevăzută la care i-am dat recomandarea. De aceea nu i-am spus nimic pînă acum Eulaliei.

— Prea bine. Sîmbăta viitoare mirii vor veni la spovedanie şi apoi veţi alege împreună ziua.

— Cred că e nevoie şi de ceva...

— Lăsați toate acestea în sarcina mea, domnule López. Dumneavoastră nu aveți nimic de făcut. De aceea sîntem prieteni.

— Vă mulțumesc foarte mult.

— Parohul nostru e întotdeauna foarte amabil, adăugă Eulalia care, în timpul discuției, își frămînta mîinile în tăcere, nerăbdătoare să afle deznodămîntul.

— Și acum, scopul vizitei mele fiind îndeplinit, vă rog să-mi permiteți să mă retrag, spuse preotul Isidoro ridicîndu-se.

— Atît de repede, părinte ?

— Eu aș fi vrut să mai rămîn, dar...

— Ne gîndeam să-i facem o vizită donei Asunción Vila, spuse Antonio intenționat.

— Doamnei Cienfuegos ? E o doamnă foarte cucernică, se spovedește și se împărtășește în fiecare săptămînă, adăugă preotul.

— Antonio vrea să mergem duminică, dar eu n-aș vrea.

— Rău faceți, doamnă ! Soția trebuie să fie la dispoziția soțului, răspunse cu șiretenie domnul Peñas. Sper că n-o să plecați fără să vă luați rămas bun.

— Nici vorbă, părinte. Chiar mîine o să vin la dumneavoastră, se oferi Eulalia, obligîndu-se astfel în fața soțului.

— Sînteți prea bună, doamnă. Atunci, pe mîine.

— Adio, domnule.

— Adio, părinte, spuseră don Antonio și Eulalia, despărțindu-se de preotul care ieșise din nou victorios în planurile sale, cu ideea fixă de a nu da prilejul să se destrame primul imbold al femeii.

— Promptitudinea se numește succes, își spuse printre dinți, odată ajuns în stradă, în timp ce între soții López avea loc următorul dialog :

— Vezi, Antonio, cît e de bun domnul Peñas ?

— A fost foarte amabil.

— Voi, bărbații, de răi ce sînteți ați declarat război preoților.

— Eu, niciodată, iubito. M-ai auzit pe mine spunînd ceva rău despre ei ?

— Tu nu, dar alții...Doamne ! Deunăzi, am auzit o discuție între niște tineri ce păreau la locul lor, discuție

care m-a scandalizat, căci acești neruşinaţi au îndrăznit să afirme că preoţii cuceresc femei în confesional.

— Poate că au exagerat, dar nu degeaba se spune că „mare e grădina lui Dumnezeu !“ Cei care profanează sfîntul sacrament, nu mai pot fi numiţi preoţi, nu este însă cazul preotului Peñas.

— Da, el este un sfînt !

— Ai dreptate, răspunse domnul López, revenindu-i în minte gîndul pe care cu cîteva ore mai înainte îl pierduse din vedere.

Şi umbrele amurgului începură să învăluie pămîntul cu o mantie cenuşie ; în curînd, pe fundalul întunecat al nopţii stelele vor străluci în înălţimi, iar pe cîmp, revărsaţi la poalele arbuştilor, licuricii de argint.

XX

PE POVÎRNIŞURILE DRUMULUI spre „Palomares“, trebuie să întîlnim un personaj care, deşi secundar, nu poate fi dat uitării.

Manuelita, care plecase din Rosalina la cîtva timp după Ildefonso, merse încet torcînd toată lîna pe care o avea în furcă ; şi cum era firesc, se opri să se odihnească la casa Ziskăi.

Manonga găsi acea casă, lăsată dimineaţa în liniştea unui cuib de porumbei, transformată într-un adevărat stup de albine harnice şi sprintene. Una scotea sacii cu orz şi-i punea la muiat pentru a pregăti spumoasa şi auria „chicha“, alta alegea găinile şi mieii din ogradă condamnîndu-i la moarte fără altă lege decît simpatia sau antipatia ei, alta vărsa grîul din mertic pentru a-l alege de neghină şi a-l duce la moară ; căci doña Mónica dorea să frămînte colacul pentru bradul de nuntă şi pîinile pentru ospăţ.

Doar Ziska stătea gînditoare într-un colţ, gînditoare şi tăcută, cu o grămadă de pietricele de diferite mărimi, lunguieţe, pe care le lega cu un fir de lînă, în diverse poziţii, după gîndul pe care vroia să-l exprime, aşa cum

își fac socotelile sau își însemnează păcatele locuitorii satelor de munte care nu știu carte.

— Zău, că miroase a sărbătoare, doña Mónica ! Ce trebăluiesc atîta fetele astea ?

— Vino, Manonga. Uite că ne părăsește porumbița noastră. Ziska se căpătuiește, mi se ia o piatră de pe inimă și asta numai Sfînta Carmen a făcut-o !

— Nici nu-mi mai spune, Mónica ! Acum soldații mișună prin munți, toți bărbații vor să profite de tine și cînd e la o adică, te lasă cu buzele umflate !

— Cîtă dreptate ai, Manonga, că acum o mamă trebuie să fie cu ochii-n patru ! Slavă Domnului, că fetele au semănat cu mine, că eu, cînd eram ca ele nu le dădeam nas flăcăilor care îmi cîntau serenade la miezul nopții. Ți-ar fi spus Eugenio dacă ar fi trăit, sărmanul !

— Foncito, ca s-o spunem p'a dreaptă, s-a purtat frumos.

— Nimeni nu poate să zică nimic ; băiatu a venit cu gînduri bune ; aș minți dacă aș zice altfel !

— Și eu, cu ce pot să vă ajut ? întrebă Manonga desfăcînd mica legătură în care avea cei douăzeci de soli și punînd furca jos.

— Fă un pustiu de bine și stai de vorbă cu Ziska ; uite-o colo, stă ca o momîie.

— Bine, bine, acceptă rîzînd Manonga și se duse să se așeze lîngă fata care își ascunse șiragul de pietricele.

— Îți numeri păcatele, Ziska ? Nici dac-aș fi fost judecător nu te-ai fi ascuns așa de mine, spuse Manonga prefăcîndu-se supărată și adăugă intenționat : Și eu care te-am prins cu el, ia zi cum e ?

— Sînt la a opta poruncă, răspunse timidă fata, scoțînd șiragul.

Și amîndouă începură să discute cu voce scăzută.

*
* *

Ildefonso nu-și pierdu vremea în casa doñei Asunción, a cărei încredere o căpătă definitiv ; își rotunji încasările la două sute de soli și își pregăti o zestre modestă de gi-

nere cumpărîndu-şi un costum nou pentru el şi o rochie pentru ea ; în ceea ce priveşte hainele din ziua ceremoniei, trebuia să le închirieze de la cei care aveau asemenea lucruri. Şi meditînd asupra acestei probleme, îşi spuse :

— Sînt doar două ţinute : militară şi diplomatică. Iar ea... dar după cum spunea mama soacră, ea ar putea să împrumute o fustă frumoasă de la cumătra doña Anita. Mie nu mi-ar veni bine în frac şi joben ; îmi place mai mult costumul de militar. La naiba ! Şi eu aş putea să fiu colonel de-adevăratelea şi nu mi-ar fi teamă să-i fac vînt preşedintelui cu şleahta lui cu tot. Da, pe aia de militar o vreau !

Şi Foncito se puse în mişcare ca un agent de afaceri.

După ce se odihni puţin, don Valentin spuse soţiei sale :

— Asunción, am fost la Rosalina.

— Acela e locul tău preferat.

— Bine, zi cum vrei, dar duminică vine Antonio cu soţia lui pe care sper s-o primeşti cum se cuvine.

— Asta vrei tu, om fără suflet, păgînule...

— Ai grijă că nu-mi arde de glumă şi te rog să nu faci scandal.

— Ai vrea să mă părăseşti ca să te duci cu fiica unui oarecare...

— Limbă ascuţită, fii atentă la ce spui şi, pe toţi dracii ! nu mă compromite ! zise Cienfuegos bătînd din picior.

— Dacă nu te duci pentru ea atunci ce cauţi toată ziua bună ziua la ei acasă, întrebă Asunción umilită.

— Am nişte afaceri foarte importante cu Antonio, îţi jur că ăsta e motivul şi nu altul.

— O să vedem noi.

— Te vei lămuri. Pînă atunci nu trebuie să treci drept o femeie imprudentă. Nu ştiu cine ţi-a băgat în cap prostiile astea, poate preoţii...

— Doamne ! Iar începi, Valentín ! Tu îmi primejduieşti salvarea sufletului cu tot ce spui. Hai, să încheiem discuţia. Şi cînd vine doña Eulalia ?

— Ţi-am mai zis că duminică, răspunse Valentín ascunzîndu-şi un surîs de triumf şi de batjocură în acelaşi timp.

— Bine, o s-o aştept după slujbă. Rugăciunile o să le las pentru seară, promise doña Asunción, cedînd teren, definitiv, lui don Valentín.

Şi ieşi din casă spunîndu-şi :

— Pe de altă parte, mai bine că vine. O să văd totul cu proprii mei ochi şi, dacă-i prind, le arunc adevărul în faţă şi fie ce-o fi.

Doña Asunción căpătase în acele momente răutatea unei femei de cincizeci de ani care, pierzînd toate farmecele tinereţii, mai păstra doar ariditatea observării celorlalte femei cărora niciodată nu vrea să le recunoască vreun merit, exagerîndu-le defectele ; femeile frumoase nu au duşman mai de temut decît femeia urîtă.

Nu ne interesează în povestirea noastră scenele ce s-au petrecut de-a lungul celor douăzeci şi patru de ore scurse de la ultima întîlnire a doñei Asunción cu soţul ei ; dar trebuie să înfăţişăm ceea ce s-a întîmplat la întoarcerea Manuelitei, după vizita făcută Eulaliei şi în timpul cît a rămas în casa Ziskăi.

Deci, Manonga se prezentă acasă la doamna Cienfuegos şi-i spuse :

— Eh, domniţă, v-am îndeplinit întocmai porunca.

— Ia loc, Manonga. Presupun că-mi aduci veşti proaste.

— Nici vorbă, domniţă Asuntita ; aşa clevetesc oamenii, căci dacă vorbeşti de rău nimeni nu-ţi ia impozit, reluă fata aşezîndu-se şi punîndu-şi în poală o pălărie neagră cu panglică colorată.

— Ce spui ?...

— Domniţă, în inima dumitale nu trebuie să se îngraşe viermele îndoielii. Doamna Eulalia este o femeie cucernică ; am văzut-o ieşind de la confesional.

— Adevărat ? o întrebă doña Asunción cu sufletul la gură.

— E adevărul gol-goluţ, domniţă. Să-mi sară ochii dacă te mint ! Poţi să-l întrebi şi pe preot.

— Manonga, mi-ai redat liniştea ! Voi vorbi şi cu domnul Peñas, duhovnicul meu.

— Doamna Eulalia mi-a zis că va veni în vizită la dumneata.

— Mi-a spus Valentín. O s-o primesc cît se poate de bine, că destul am judecat-o greşit. Doamne ! O femeie care se spovedeşte, care are un duhovnic, nu poate face nici un rău. Îţi repet, Manonga, mi-ai adus liniştea, Dumnezeu să te răsplătească, spuse soţia lui Cienfuegos bătînd-o uşor pe umăr. Manonga răspunse cu un gînd ascuns :

— Ai dreptate, domniţă, deşi lumea e rea şi păcătoasă ; dumneata trebuie s-o observi mai d-aproape cînd o să vie.

— Aşa m-am gîndit şi eu, Manonga, iar duminică să vii la mine, c-o să fac nişte cartofi cu brînză proaspătă.

— Prea bine, domniţă. Putem face şi un *pollito de viernes*.

— Asta ce mai e ?

— Phiu ! Sînteţi de p-aici şi nu ştiţi ! făcu rîzînd fata.

— Mi-e ruşine că nu ştiu, dar spune-mi cum se găteşte.

— Se ia un dovleac fraged, cum s-ar zice un pui de dovleac, se curăţă de coaje, se scoate sîmburii şi se pune în locul lor ouă fierte tari, felii de brînză proaspătă, pătrunjel tocat, ceapă tăiată mărunt şi niţel usturoi, piper şi ceva stafide. Apoi, dovleacu umplut se tăvăleşte prin pesmet şi se prăjeşte în unt.

—Isuse ! Ce mîncare gustoasă trebuie să iasă !

— Încă nu, domniţă. După ce se prăjeşte, se pune dovlecuţu într-o cratiţă cu lapte şi ardei iute, se dă într-un clocot şi apoi ufff ! făcu Manonga aspirînd un „u", căci îi lăsa gura apă.

— Mi-ai făcut poftă, Manonga. O să facem *pollito de viernes* şi o s-o tratăm foarte bine pe doña Eulalia.

— Domniţă, ei nici nu-i trece prin cap c-o bănuiţi, că s-ar preface şi hoţu neprins e negustor cinstit, decretă Manuelita pregătindu-se de plecare şi lăsînd-o pe doña Asunción din nou pradă îndoielii în care se frămîntă sufletele temătoare, care nu au parte de sentimentele nobile şi generoase ale fiinţei iubite.

XXI

ÎN COMPARAȚIE CU CELELALTE zile ale săptămînii, sîmbătă are o particularitate care exercită o influență binefăcătoare asupra spiritului.

Parcă un nor de vată și topaz ar separa muncile terminate azi de odihna de mîine, întreruperea trudei de zi cu zi, cu promisiunile ei iluzorii. Uneori, apare în chip de înger cu aripi sidefii pe care le flutură pe fruntea noastră înfierbîntată, adormindu-ne cu briza speranțelor, încrederii, iubirii.

Cine nu încheie sîmbăta bucuros ? Încă de la școală am învățat s-o îndrăgim și să-i surîdem !

Personajele acestei povești așteptau cu ardoare în această țesătură misterioasă pe care o urzește timpul cu întîmplările lui, cu senzațiile lui de tot felul ; așteptau această zi albă ca hermina, aurie ca soarele, încununată de smaralde, simbol al speranței.

A spera înseamnă a renaște.

Preotul Isidoro Peñas era, fără îndoială, cel mai neliniștit dintre toți.

Ziska, cea mai fricoasă.

Don Antonio, învăluit în îndoiala ucigătoare.

Eulalia, temătoare de parcă ar fi mers pe un teren mlăștinos.

Asunción, dorind cu nerăbdare să vadă deznodămîntul acțiunii sale.

Cienfuegos, hotărît, lacom, calculat.

Și Foncito, chinuit de această neliniște de adolescent care, ajuns la pubertate, așteaptă să fie îmbrățișat de prima femeie și să dea la o parte vălul din acest trist hotar care marchează sfîrșitul copilăriei și începutul maturității.

Ah, toți așteptau ziua de sîmbătă !

Domnul Peñas se sculă mai devreme ca de obicei.

În mintea lui se aprindea ca un licurici un singur nume : Eulalia.

Nici nu arătară bine limbile ceasului ora opt, că se și îndreptă spre biserică și se așeză în confesionalul din dreapta.

O penitentă îl aştepta de o jumătate de oră. Ajungînd la confesional, se închină şi începu să se roage.

Preotul de abia dacă îi remarcă prezenţa, iar fata, cu inima cît un purice, suspină adînc şi bătu de două ori în tăblia confesionalului.

Apoi, în şoaptă, se legă acest tainic dialog :

— Tu vei fi în curînd mireasă ?

— Da, părinte, răspunse Ziska laconic.

— Hai, spovedeşte-te, dar începe cu cel mai grav păcat. Să nu uiţi nimic ; gîndeşte-te, fiica mea, că ceea ce-mi spui arunci într-o fîntînă ; n-aude nimeni, nu va afla nimeni.

Ziska tăcu, oftă şi făcînd un efort supraomenesc, după ce îşi frămîntă mîinile, spuse :

— Sînt vinovată că am sărutat...

— Pe cine ?

— Pe... un băiat, părinte.

— Asta se înţelege, dar cum e, holtei sau însurat ? Eraţi singuri ? Cum s-a întîmplat ? Să nu-mi ascunzi nimic, copila mea !

— Părinte, e logodnicul meu. Eram singuri-singurei, mama era la moară, iar surorile mele în tîrg.

— Asta s-a întîmplat la tine acasă, nu ?

— Da, părinte.

— Şi după aceea ?

— Asta a fost tot.

— După ce te-a sărutat, ce-a mai fost ?

— Nimic, părinte. De atunci, eu simt pe buze gura lui...

— Cum nimic, nu se poate, nu vrei să spui ! Îţi ascunzi păcatul şi ruşinea te va duce la pierzanie.

— Nu s-a mai întîmplat nimic, părinte.

— Pe mine nu poţi să mă păcăleşti. Te-a prins de mijloc, nu-i aşa ?

— Da, părinte. Mă prinsese şi înainte.

— Vezi ! Şi după aceea ?

— Mi-a spus să-i dau o cireaşă de pe buzele mele, s-a aprpoiat de mine şi... m-a sărutat.

— Asta am înţeles, dar spune-mi restul, nu fi încăpăţînată, numai eu trebuie s-o ştiu.

— Asta e tot, părinte.

— Dacă nu spui și restul, nu te pot dezlega de păcate și n-o să te poți mărita.

— N-am mai fost la misă ca să am grijă de oi... și i-am răspuns obraznic mamei de cinci ori...

— Asta-i altceva, dar mai înainte... Mărturisește primul păcat, logodnicul ăsta al tău s-a mulțumit cu sărutul pe care i l-ai dat ?

— Nu, părinte, mi-a spus că mă iubește mult și că în curînd o să ne căsătorim.

— Și după această promisiune ai căzut în... ?

— Nu, părinte, Manonga a căzut pe capul nostru, că era în trecere și a intrat la noi să se odihnească.

— Manonga ?

— Da, părinte, a venit pe neașteptate și a trebuit să ne prefacem că nu s-a întîmplat nimic. Am scos o cană de „chicha" și am băut toți trei.

În fața acestei mărturisiri, domnul Peñas își spuse :

— Sînt un dobitoc ! Dar trebuie să-i fac pe plac lui don Antonio.

Și în acele clipe răsunară în naos niște pași mărunți al căror ecou răni inima preotului.

— Altceva nimic, hm ? întrebă el.

— Asta e tot, părinte.

— Drept pedeapsă te vei ruga preț de cinci șiraguri de mătănii și cînd o să poți, o să dai doi soli pentru biserică, încheie preotul rostind în continuare formula de iertare a păcatelor.

Ea se ridică și își acoperi chipul îmbujorat cu șalul de lînă. Îi luă locul o altă femeie al cărei rang se citea după îmbrăcăminte.

— Mereu senină, mereu așteptată, spuse preotul trecînd peste formula de introducere.

— Părinte, merit să mă dojenești, dar am dormit prost, m-am sculat cu dureri de cap și...

— Da, iată ce înseamnă să dormi cu cineva în pat. Copila mea, m-am hotărît deja cum trebuie să procedez în privința ta, dar trebuie să juri că-mi dai ascultare.

— Jur, părinte.

— Juri că nu va afla nimeni, indiferent cît de cumplită va fi mărturisirea pe care ți-o voi face ?

— Jur, părinte.

— Fiica mea, draga mea fiică, tremur ca un copil, mă intimidez, îmi pierd curajul în faţa ta ; ştiu cît contează jurămîntul pe care mi l-ai făcut, ştiu că eşti incapabilă să-l calci, Eulalia... te iubesc, dar nu cu dragostea lumească a bărbaţilor ; dragostea mea e nobilă, spirituală, înaltă, iar tu trebuie să răspunzi acestui sentiment, aşa, pe plan spiritual, fără să ia parte nici simţurile, nici materia. Eulalia, iubeşte-mă astfel. Mă vei iubi ?

— Da.

— Mă faci nespus de fericit. Acum, lasă-mă să văd ce e cu soţul tău ; eu voi descoperi dacă îţi este necredincios... şi atunci...

— O să-mi spuneţi ?

— Poate, după... copila mea... dar eu vreau să te văd iar veselă şi frumoasă.

— Mulţumesc, bunule părinte.

— Şi cu vizita la „Palomares" cum a rămas ?

— Antonio insistă să mergem.

— Du-te, Eulalia. Asunción mi se confesează, este surioara ta, stai cu ea cîteva zile, eu voi veni să-i fac o vizită, dar să nu spui nimănui nimic ; tu vei fi confidenta mea.

— Îţi mulţumesc, părinte, spuse Eulalia, mîndră de încrederea pe care i-o acordase confesorul ei.

Şi continuară să vorbească în şoaptă încă o jumătate de oră, ea dezvăluindu-i secretele cele mai intime ; el, primind acele revelaţii cu înfiorări involuntare, manifestate cînd prin zîmbete, cînd prin valuri de căldură ce-i cuprindeau trupul.

— Asta e tot ? întrebă el ca încheiere, ridicînd puţin vocea.

— Da, părinte, răspunse tînăra femeie care îşi încredinţase parfumul sufletului. pe ai cărei obraji aprinşi ca cel mai catifelat trandafir de Jerico alunecau cîteva lacrimi tăcute, diamante plătite ca tribut de o inimă zbuciumată. Vai ! sufletul putînd să-l modeleze după bunul său plac ; sau, mai degrabă, părea un vas cu apă limpede. Acestui bărbat îi revenea sarcina să verse în el esenţa aromată şi trandafirie a virtuţilor creştine, dar, simplul

fapt că şi-a pus pe el o sutană, nu pentru a-i închiria lui Dumnezeu vasul şi parfumul pe altarul de sacrificiu, ci din dorinţa de a-şi asigura un trai liniştit, nu l-ar fi putut scăpa de slăbiciunile omeneşti, în faţa cărora respectul faţă de legile lui Dumnezeu şi faţă de cele sociale dispărea cu totul.

Nu vărsă esenţa parfumată a virtuţii propovăduite de Cristos, ci lăsă să cadă o picătură de venin ca o picătură de cerneală, care pătă vasul şi înnegri apa cea limpede.

— Eşti un înger, spuse preotul.

Şi cum ea tăcu negăsind un răspuns potrivit, el continuă :

— Eulalia, spune ceva ! Dă-mi o dovadă a iubirii tale nevinovate, a acelei iubiri spirituale care ne uneşte de azi înainte. Treceţi mîna pe sub tablie, vreau s-o strîng cu mîinile mele, ca dovadă a afecţiunii dintre tată şi fiică. Da, Eulalia... Te temi ?... N-ai încredere ?... Crezi poate că-ţi ofer o dragoste lumească ?...

Şi ea, învinsă de aceste ultime cuvinte, dominată în întregime de forţa superioară a bărbatului care-i vorbea, îi întinse o mînă mică şi delicată, cu o mănuşă fină de mătase.

El o prinse cu lăcomia peştelui ce muşcă momeala din cîrlig, o strînse în mîinile sale şi, deschizîndu-i năsturelul de sticlă, îi scoase mănuşa şi duse acea mînă albă ca laptele la buzele lui arzătoare şi uscate.

Eulalia simţi un pumnal în inimă, se îmbujoră, şi prin acea sărutare i se transmise tot magnetismul cu care era impregnată natura viguroasă a vicleanului preot Isidoro Peñas.

Îşi retrase uşor mîna, iar el îi spuse :

— Lasă-mi mie mănuşa.

Şi acea mătase fină mirosind a flori de lămîi rămase în puterea preotului, mătase care, precum o prismă de cristal, împrăştia culorile curcubeului în grădinile fermecate ale dragostei împlinite, unde Isidoro se simţea purtat pe aripile unui triumf sigur, dacă ţinem seama de acea abrutizare la care ajunge să fie supusă femeia-obiect atît de diferită de femeia-om.

XXII

FERICIREA ESTE O ZÎNĂ CAPRIcioasă care aleargă iute în caleașca trasă de iluzii.

Dar în zilele în care este așteptată, roțile trăsurii ei devin mai greoaie, iar orele par veacuri, așa cum Ildefonso avea impresia că ziua nunții nu va mai veni niciodată.

Eulalia și doña Asunta, cum îi spuneau cei apropiați doamnei Cienfuegos, se văzură, se îmbrățișară și își împărtășiră secretele cu micile rezerve pe care fiecare le considera necesare.

Asunción zise :

— Eulalita, eu cred că ar fi bine să ne sfătuim cu duhovnicul nostru în ce privește uneltirile lui don Antonio și Valentín.

— Adevărul e că-mi explic, dragă prietenă, această stăruință de a mă aduce aici și apoi de a se întoarce amîndoi în grabă, fără să accepte măcar să ia masa pe care dumneata ai pregătit-o cu atîta amabilitate.

— Da, ascund ei ceva, Eulalita. Dumneata nu știi cît sînt bărbații ăștia de complicați și de vicleni ? ! ?

— În ceea ce mă privește, Asuntita, eu nu mai sînt atît de oarbă ca înainte cu Antonio. M-am pus în gardă și dacă n-ar fi fost duhovnicul meu aș fi trecut printr-o neagră suferință.

— Vai ! Domnul Peñas e un sfînt, îl iubesc din toată inima și mi-aș da viața pentru el.

— Și eu...

Astfel vorbeau cele două prietene cînd intră Ildefonso, obosit și asudat, să-i dea vestea cea bună precum că preotul sosea din Rosalina.

Don Isidoro ajunsese să cunoască în amănunțime toate reacțiile și evoluția unei inimi de femeie.

După întîlnirea călduroasă, intimă, în care s-a convins că femeia pe care o iubea răspundea dragostei lui, mai ales că ea nu respinsese nici una dintre libertățile pe care el și le luase sub pretextul corespondenței spirituale, își spuse :

— I-am promis o vizită fără să-i fixez data pentru ca ea să mă aştepte mereu şi să se gîndească la mine ; apoi n-o s-o mai vizitez ca să-i obişnuiesc inima cu supunerea oarbă în momentele trăirilor puternice. Ce contează acest sacrificiu efemer pe care îl impun inimii mele, ne mai întîlnindu-mă cu ea, dacă de el depinde totul ? Apoi, casa Asuntei prezintă mai multă siguranţă.

Şi punînd în practică acest plan, lăsa să se scurgă opt zile de nelinişte cumplită pentru Eulalia în a cărei inimă se producea transformarea prevăzută de preot.

În sfîrşit, încheindu-se săptămîna, acesta chemă pe unul dintre paracliseri.

— Pune şaua nouă pe Pajarera, pe care o să călăresc eu, iar tu ia-o pe Poticaria, spuse preotul referindu-se la catîrii cu care urmau să călătorească, şi se duse să-şi ia poncho-ul negru cu dungi albastre, înfăşurîndu-şi gîtul cu un fular de lînă vineţie. Îşi ridică sutana şi îşi puse frumoşii pinteni de argint măiestrit lustruiţi, luă din dulap o pălărie de pai cu panglică lată, neagră şi-o puse pe cap şi ieşi din casă.

La poartă îl aştepta paracliserul ţinînd de căpăstru un catîr lenevos, înalt, bine făcut, potcovit de curînd ; căpăstrul era plin de catarame de argint. Animalul etala o pătură din San Pedro şi o şa din Lima cu scări pătrate, placate cu argint.

Preotul făcu o cruce cu mîna pe hamuri, mai mult din obicei decît din credinţă, încălecă şi plecă urmat de Perico, paracliserul parohiei, care duminica îşi schimba hăinuţa de postav bleumarin cu tunica de flanelă roşie şi vestă albă.

Aşa ajunseseră cei doi călăreţi în spaţiosul patio de la „Palomares", pe al cărui caldarîm prost pietruit răsunară potcoavele animalelor.

— Isuse ! Ce bărbat frumos ! spuse Asunción văzîndu-l pe preot.

— Da, într-adevăr, pare Sfîntul Antonio, spuse Eulalia a cărei inimă bătea să-i spargă pieptul.

Între timp, preotul descălecă, îi dădu hăţurile lui Pedrito, îşi sumese poalele sutanei şi se îndreptă spre cele două doamne cărora le întinse mîna pe care ele trebuiau să i-o sărute. Cînd veni rîndul Eulaliei, domnul

Peñas avu grijă să-şi ridice mîna pînă la buzele tremurătoare ale viitoarei victime, a căror atingere stîrniră poftele şiretului preot, care întrebă cu prefăcută duioşie :

— Şi ce mai fac fiicele mele ?

— Nu ne aşteptam la atîta fericire, spuse Asunción.

— Sîntem singure şi abandonate în această casă, părinte, răspunse Eulalia prefăcîndu-se puţin supărată pentru întîrziere, supărare înţeleasă doar de domnul Peñas.

— Nici singure, nici abandonate, fiica mea, avînd în vedere că dacă soţii voştri vă neglijează, poate forţaţi de împrejurări, vă stă la dispoziţie duhovnicul vostru...

— Întotdeauna sînteţi atît de bun ! exclamă Asunción.

— Oricum, părinte, vă mulţumim foarte mult, spuse la rîndu-i Eulalia.

— Intraţi, părinte ! Pe aici, pe aici...

— Nu vreţi să vă scoateţi pintenii ?

— Mai doriţi ceva, părinte ?...

Întrebară ele pe rînd şi Asunción strigă :

— Ildenfonso ! Foncito ! Doamne, băiatul ăsta ! De cînd i-a intrat în cap să se însoare nu mai poţi conta pe el !

— Nu te supăra, Asuntita, că toţi sîntem oameni şi prin vinele noastre curge sînge nu apă, o mustră domnul Peñas scoţîndu-şi fularul şi poncho-ul pe care le puse pe spătarul unui scaun, apoi pintenii pe care îi lăsă dedesubt.

— Părinte, cu ce să vă servesc ? O *chabela,* un pahar de „chicha" sau un păhărel de rachiu ?

— Fie o *chabela* că asta domoleşte sîngele şi e hrănitoare, spuse preotul.

— Mă întorc numaidecît, spuse doña Asunción ieşind din încăpere.

— Eulalia, am să-ţi spun ceva foarte important. Vreau să am o discuţie cu tine ; lasă-mă să vorbesc o clipă cu Asunción, spuse domnul Peñas după ce rămaseră singuri, dînd vorbelor sale un aer misterios şi uitîndu-se mereu spre uşă.

— Cum să nu, părinte, răspunse Eulalia plecînd imediat după prietena ei.

Cînd Asunción se întoarse în încăpere, preotul se plimba în lung și-n lat, privind cu atenție la obiectele din jur.

— Iartă-mă, părinte, dar încetineala e beteșugul bătrîneții, spuse ea sosind cu un pahar de *chabela*.

— Nu, fiica mea, ai întîrziat exact cît să mi se deschidă apeitul, îi răspunse el luînd cu o mînă paharul, iar cu cealaltă bătînd-o ușor pe umăr.

Apoi apropie paharul de buze și îi bău conținutul dintr-o înghițitură, vărsă puțină drojdie pe o farfurioară, se șterse la gură cu o batistă și, înapoind paharul, spuse :

— Parcă am băut ambrozie...

— Dumnezeu să te răsplătească, părinte, pentru atîta bunătate !

— Fiica mea, vreau să-ți spun ceva înainte ca prietena ta să se întoarcă, rosti preotul punîndu-și în aplicare planul.

— Sînt toată numai ochi și urechi, părinte, răspunse Asunción oprindu-se și ascultînd cu respect și atenție cuvintele lui don Isidoro.

— Deci, fiica mea, totul va rămîne între noi, da ? Eu am venit să pun la punct niște probleme de conștiință în legătură cu familia López. Ea, sărmana, e evlavioasă, dar el, ca toți bărbații, nu acceptă nici în ruptul capului de cînd cu „moda" liberală și raționalistă, a atîtor minciuni și erezii...

— Aveți mare dreptate, părinte. Vai, neapărat trebuie să mă sfătuiesc cu dumneavoastră în privința lui Valentín.

— În orice problemă, fiica mea. Eu trebuie să ofer mîngîierea celor care au nevoie de ea.

— Dumnezeu să vă răsplătească, părinte.

— Dar mai înainte, vreau să vorbesc cu doña Eulalia și sper s-o pot face, în liniște, în casa dumitale.

— Oricînd doriți, părinte, vă stau la dispoziție, răspunse Asunción cu gesturi exagerate, astfel că era cît pe ce să scape paharul din mînă. Chiar în acel moment intră Ildefonso care salută și spuse :

— Le-am dat catîrilor să mănînce, iar pe paracliser l-am aranjat să se simtă bine.

— Bine, bine, șmecherule, dar tu cînd te aranjezi cu puștanca din vale ? întrebă preotul Peñas făcînd pe prietenosul și imprimînd cuvintelor sale un ton de glumă.

— Vai, părinte, mi-au mai rămas puține zile de libertate, că de Sfîntul Francisco, dacă o vrea Dumnezeu, dumneata o să ne unești pe vecie, răspunse Ildefonso.

— Chemați-o pe doamna López, că destul ne-am lipsit de prezența ei, spuse domnul Peñas schimbînd vorba și îndreptîndu-și privirea spre ușa pe care ieșise Eulalia. Cred că Asuntita n-o să fie atît de zgîrcită încît să nu ne ofere tuturor încă un pahar de *chabelita* pentru a închina în sănătatea viitorului ginere.

XXIII

DON VALENTIN ȘI DON ANTONIO se întoarseră la Rosalina chiar duminică după-amiază ; ziua următoare trecură la punerea în practică a planurilor lor de afaceri.

Domnul López, îmbrăcat cu o cămașă albastră de muncitor și legat la cap cu o basma albă, intră pe o trapă și coborî niște scări improvizate din scînduri și chirpici, numărînd în gînd :

— 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Ajungînd la ultima treaptă făcu o mică săritură. Flacăra lămpii lumina slab trista încăpere întunecată ca vizuina vulpii, dînd la iveală diferite unelte dintr-un atelier de fierar și gravor în același timp.

— Cum mai tremură carnea pe mine ! Parcă nu mai sînt eu !... Fiindcă, la drept vorbind, ca s-o spunem pe șleau, nu mă simt deloc în largul meu. Din ziua aceea fatală, nu știu ce forță stimulatoare exercită asupra mea blestematul ăsta de Valentín. Încep să cred că pistolul ar fi fost mai eficace. La naiba !... Mi-a fost frică ! Dar ea !... femeia adorată !... ah ! viață de cîine !... Există lucruri în lumea asta mizerabilă care nu au nici o logică, da, domnule, chiar așa, și ne împing la gesturi disperate...

În timpul acestor reflecții, don Antonio puse lampa pe o bancă, lîngă bara de metal și alese cu cea mai mare grijă ciocănele, dălți și nituri.

Afară se auziră niște pași și lemnul scărilor scîrții, dar domnul López care profana misterul acelui loc nu luă seama la zgomot, absorbit de munca sa.

După cîteva secunde, apăru don Valentín însoțit de un bărbat înalt, robust, cu favoriți rari și galbeni ca ceara. Pe fața lui albă străluceau doi ochi albaștri ca două mărgele de sticlă și între ei se ridica un nas borcănat și roșu.

Cei trei bărbați se salutară dînd din cap, apoi noii veniți începură să lucreze alături de López.

Liniștea și concentrarea în care erau adînciți dovedeau limpede că luau parte la o lucrare deosebită.

Continuară să muncească timp de două ore, la sfîrșitul cărora Cienfuegos spuse în șoaptă :

— Pentru azi cred că e destul.

— Asta zice și al meu gîtu care cere ceva de băut, zise voinicul căruia López îi replică :

— Cu asta începi și tot cu asta sfîrșești, *mister* Williams.

— Așa face bărbații toții care muncesc din greu, spuse și ridică lampa.

Don Antonio și Cienfuegos aranjară sculele, pusără semne și începură să urce urmați de *mister* Williams. Odată ajunși la trapa care dădea într-o încăpere, Williams îi întinse lampa domnului López. Acesta o stinse, o atîrnă într-un cui din perete și îl întrebă pe Valentín :

— Și mîine la ce oră pornim ?

— E curioasă nerăbdarea ta, Antonio !

— Îți spun sincer, Valentín, că vreau s-o văd și s-o aduc acasă cît mai repede. Situația asta nu se poate prelungi și nici repeta.

— Cum așa ?

— Prefer să-i spun tot. Dacă ea mă iubește, va păstra secretul.

— Și dacă n-o să te mai iubească ?

La o asemenea întrebare, domnul López simți cum un fior de gheață îi străpunge inima.

Mister Williams, indiferent la discuție, își răsuci o țigară, o aprinse și trase primul fum cu lăcomia viciatu-

lui care pentru cîteva ore a fost privat de o asemenea plăcere.

— Nici nu vreau să mă gîndesc la așa ceva, Valentín ! Ar fi ceva îngrozitor !

— În viață se întîmplă lucruri mult mai groaznice.

— Să nu ne facem sînge rău. La ce oră plecăm ?

— Cînd vrei tu.

— Pe la nouă. Luăm masa la „Palomares" și după aceea mă întorc cu Eulalia.

— Bine, dar nici să nu te gîndești să-i spui ceva. Tu nu știi că femeile nu păstrează nici un secret. Și, în plus, după ce am găsit pivnița, lucrurile vor lua o altă întorsătură.

— De acord, Valentín. În ceea ce te privește, lasă încăpățînarea de-o parte, discută și convinge-o pe doña Asunción să ne însoțească la nunta lui Ildefonso.

— Dar ea e nașa...

— Cu atît mai bine. Vom compensa aceste ore triste cu cîteva clipe fericite, spuse domnul López bucuros, ștergîndu-și pantofii cu baticul scos de pe cap și spălîndu-se apoi într-un lighean de tablă ce se afla pe o masă.

Cienfuegos, la rîndul său, își curăță haina cu o perie și spuse rîzînd :

— Mă amuză naivitatea cu care te preocupă căsătoria metisului ăsta.

— Mi-e foarte simpatic, are o inimă deschisă și cred că e un om cinstit.

— Cinstit ca toți oamenii ăștia din popor care abia așteaptă să te întorci cu spatele ca să-ți dea cu ceva în cap.

— Nu fi rău ! Tu de unde te tragi, nobilule ?

— Din nefericire m-am născut în cătunul ăsta, dar sătul de el pînă peste cap vreau să-mi iau zborul ca un fluture scăpat din crisalidă spre regiuni pline de viață. La naiba ! Și dacă afacerea merge așa cum a început, în doi ani voi fi la Roma prin binecuvîntarea Papei.

— Eu mi-am pierdut încrederea, Valentín, și presimt că această afacere se va solda cu un eșec...

— Singurul pericol ar fi că sîntem implicați prea mulți, dar cum depindem unul de celălalt... răspunse Valentín cu reticență suflecîndu-și mînecile pentru a se spăla pe mîini.

Antonio se şterse cu un prosop pluşat pe care i-l întinse apoi lui Cienfuegos, şi trăgîndu-l de mînecă pe *mister* Williams care stătea ca o stană de piatră în faţa lor şi se uita la rotocoalele de fum ce se înălţau din chiştocul de ţigară, îi spuse :

— *Mister* Williams, de joi încolo ne întîlnim în fiecare seară, ne-am înţeles ?

— Ah, da, asta forte bună, răspunse americanul şi plecă fără alte explicaţii.

Williams era o fiinţă ciudată. Tăcut, bănuitor, excentric, părea că ascunde în adîncul inimii un abis. întunecat precum crima sau, poate, insondabil ca durerea. Ochii îi străluceau doar cînd vedea un pahar de whisky. Le spusese că era de meserie aurar şi e din Carolina de Nord.

Don Valentín Cienfuegos se împrietenise cu el la tîrgul din Vilque şi gîndindu-se la planurile sale îşi spusese : Ásta-i omul care îmi trebuie ! şi îl luă cu el dîndu-i cîte ceva de făcut pînă cînd se ivi momentul prielnic punerii în aplicare a planului. După înţelegerea lui Valentín cu domnul López, Williams a fost angajat fără nici o reţinere, virtuţile lui principale fiind acelea că vorbea puţin şi muncea cu dîrzenie, aşa cum marile lui defecte erau că bea mult şi fuma ca un şarpe, căci lui Williams îi erau familiare ţigările ca şi pipa sau trabucul cel mai ieftin.

Domnul López îşi scoase cămaşa albastră şi îşi puse haina, se pieptănă, îşi luă pălăria neagră de fetru şi îl pofti pe Valentín să iasă.

— Să mergem să jucăm la ruletă, zise Valentín.

— Cum vrei ; important e să ne omorîm timpul.

XXIV

ÎN CASA ZISKAI. PREGĂTIRILE erau pe sfîrşite, şi se poate spune că acolo domnea doar pacea pe care afacerile, ambiţia şi intriga au furat-o familiilor din societăţile prea puţin civilizate.

Ildefonso, credincios promisiunilor sale, intră în casă şi spuse doñei Mónica :

— Mamă soacră, cu voia dumitale, iată niște bani pentru iubita mea, și îi dădu logodnicei un săculeț de lînă cu vreo două sute de soli, parte primiți de la doña Asunción, parte strînși din micile sale economii.

— Și de ce îmi spui mie, Foncito ? Ea îți va fi nevastă și poți să-i dai socoteală de truda și osteneala ta.

Ziska, primind săculețul, întrebă :

— Mi-i dai pe toți, Foncito ? Și tu ?

— N-ai grijă, porumbițo, bărbatul e bărbat și scoate bani și din piatră seacă, răspunse băiatul rîzînd.

— Bine, știu asta, dar cu ce-o să te îmbraci în ziua nunții ?

— O să mă îmbrac în Colonel, am vorbit deja și am găsit o uniformă foarte bună.

— Eu sînt sigură, Foncito, că în toate ne ajută Sfînta Carmen, care și-a pogorît mila asupra casei noastre. Eu am făcut rost de niște haine foarte frumoase și s-o vezi pe Ziska ta la nuntă...

— Altfel nu poți să te ții în rîndul lumii.

— Asta e limpede ca lumina zilei, băiete.

— Foncito, vreau ca tu să fii judecător într-o pricină pe care o am cu mama.

— Care ?

— Ea spune să angajăm muzicanții lui don Esteban, iar surorile mele și cu mine pe cei ai lui Pinelo șchiopul, că are două clarinete și talgere, pe deasupra.

— Bine, fetițo. Pentru asta nu trebuie să ne certăm. Am spus așa pentru că Pinelo șchiopu cere mai mult și cum nu ne bazam pe ce a adus bărbatu tău...

— Să așteptăm liniștiți, porumbițo, spuse Foncito luînd-o de mijloc și sorbind-o din ochi. Și-i șopti la ureche :

— În curînd, o să fii a mea pentru totdeauna !

— Vai, lasă-mă, Ildefonso, nu fi nerăbdător, Doamne ! De-ai ști ce-am pățit cu preotul pentru mîngîierile tale de ieri ! zise fata ferindu-se de iubitul ei.

— Pfiu ! Cită nerușinare ! Ce se întîmplă în casa mea ? îi întrerupse doña Mónica luîndu-și un aer grav.

— Nimic, mamă soacră, nimic. Dacă s-ar fi întîmplat ceva, vă jur pe viața mea că n-aș mai fi călcat pe-aici și fiți sigură că nici Ziska nu m-ar mai fi primit.

— Aha ! Și tu ce zici, fată ?

— Nu te supăra, mamă, dacă fără să vreau îl fac pe Foncito să moară după mine, iar ce mi-a spus preotul o

să-ţi povestesc mai tîrziu, pe îndelete, răspunse Ziska cu obrajii îmbujoraţi, încercînd să rîdă.

— Mie nu-mi plac obrăzniciile, ştii doar, Ildefonso. Mi-am crescut fetele pentru băieţi cinstiţi, aşa ca tine şi cu asta am încheiat, spuse doña Mónica, scuturîndu-şi poalele rochiei.

— Sînt de acord, ce rost are să ne certăm, doña Mónica ? Eu n-am nimic de împărţit cu nimeni ; joi e ziua cea mare şi trebuie să vorbesc cu preotul să ne cunune mai devreme, căci va fi foarte neplăcut să plecăm noaptea de aici.

— Asta aşa-i, şi dacă o să pună şi naşii o vorbă bună, să vezi cum se aranjează totu. Numai săracii se lovesc de greutăţi !

— Tu te-ai spovedit ? îl întrebă Ziska pe Ildefonso cu interes.

— Tu ce părere ai ? făcu băiatul mulţumit. Apoi se adresă mamei soacre :

— Doña Mónica, eu n-o să mai trec pe-aici, dumneavoastră să veniţi acasă la naşu şi să aduceţi tot ce trebuie, iar ora o să v-o comunic prin Marcelino, căci în forfota aia n-o să mai am timp, şi o să fie nevoie să mă ocup şi de musafiri acolo, la naşu.

— Ne-am înţeles ; acum ştim ce ne rămîne de făcut şi să n-ai nici o grijă din partea noastră.

— Adio, pe curînd !

— Adio ! spuseră ele şi Foncito plecă făcîndu-i bezele iubitei sale.

Doña Mónica începu de îndată să dea ordine categorice şi Ziska să pregătească o valiză de piele în care puse diferite obiecte şi lucruri de îmbrăcăminte.

Ildefonso sosi în cîteva minute la „Palomares" ; trebuia să fie cu ochii-n patru datorită prezenţei Eulaliei ; el şi Manonga, care era mai expeditivă decît servitoarele indiene, trebuiau să pregătească totul începînd chiar de la punciul de dimineaţă, în timp ce doamnele se rugau, după care îşi împărtăşeau bănuielile cu privire la comportarea soţilor. Şi aşa sosi momentul cînd se prezentă domnul Peñas pe care l-am lăsat cerînd o *chabela* pentru a închina în sănătatea viitorului ginere.

— Cu cea mai mare plăcere, părinte... Manonga ! o strigă doña Asunción în timp ce Ildefonso ieşi s-o cheme pe doña Eulalia care nu se lăsă aşteptată.

Eulalia şi Manonga intrară în acelaşi timp în salon, urmate de Ildefonso care îi luă Manongăi tava cu cele patru pahare de *chabela* şi întinzîndu-i-o domnului Peñas, îi spuse :

— Vă rog serviţi, părinte.

— Astea sînt pentru cele două fiice ale mele, zise el luînd două pahare şi oferindu-le Eulaliei şi lui Asunción.

— Ăsta-i al tău, şi eu... făcu Foncito.

— Lipseşte un pahar, Manonga.

— Eu nu vreau, domniţă, că tocmai am băut o „chicha", răspunse Manonga luînd tava goală de la Ildefonso şi ieşind.

— Îţi urez fericire şi să-ţi creşti copiii cu frica lui Dumnezeu, închină preotul şi bău fără să-şi ia ochii de la doamna López.

— Manonga asta a şi plecat cu tava, spuse Asunción neştiind unde să-şi pună paharul.

Ildefonso strînse paharele şi le puse pe masa din mijloc.

— Parcă se aude tropot de cal ! observă Eulalia ciulindu-şi urechile.

. Ildefonso se repezi la uşă şi, întorcîndu-se, spuse :

— Sînt stăpînii, domniţă.

— Strînge paharele astea să nu creadă că ne-am pus pe băut, îl avertiză preotul profund contrariat, după care se adresă lui Asunción :

— Sper că-mi vei da o cameră separată ; trebuie să mă odihnesc.

— Veţi avea tot ce vă trebuie, părinte ; o să vă pun un pat în biroul lui Valentín.

— Eulalia, fiica mea, am venit să vorbesc cu tine ; ai încredere în Asunta, spuse preotul în şoaptă doamnei López care îi răspunse laconic :

— Prea bine, părinte.

Şi potcoavele cailor vioi şi sprinteni răsunară pe aleea din faţa casei, iar pintenii călăreţilor zornăiră cînd aceştia descălecară.

Don Antonio şi Cienfuegos intrară în salon.

— Bună ziua la toată lumea.

— Bună ziua, părinte. Dumneavoastră aici ?

— Da, domnilor, astea sînt vremurile... musafirii în casă iar gazdele prin tîrg, răspunse el ascunzîndu-şi nemulţumirea.

— Venim de la Rosalina, am stat acolo toată săptămîna.

— Aşa mi-am închipuit şi eu.

— Ce mai faceţi, doamnă Asunción ? Şi tu, draga mea, ce mai faci ? întrebă domnul López.

— Mulţumesc, bine.

— La fel şi eu, răspunseră ele.

— Doamnă, pe zi ce trece sînteţi mai frumoasă ! Iartă-mă, Antonio, spuse Valentín şi cuvintele lui muşcară ca o viperă inima lui Asunción care, auzind complimentul adresat Eulaliei, deveni circumspectă. Aceste cuvinte au fost suficiente pentru a-i strica liniştea şi îşi aduse aminte de vorbele lui Ildefonso care îi spusese : Dacă bănuiala ta, stăpînă, se adevereşte, eu o să te răzbun...

Şi don Antonio o găsea pe soţia lui mai frumoasă. Slăbise puţin, o uşoară paloare îi acoperea chipul, iar ochii umbriţi ca de un văl cenuşiu păreau mai mari, pe buze mai păstrînd încă prospeţimea căpşunilor timpurii.

— Tocmai am cerut o cameră să mă odihnesc, domnule don Valentín, spuse preotul Peñas.

— Draga mea, ai grijă de domnul Peñas.

— Da, camera e pregătită, veniţi cu mine, părinte.

— Atunci, cu permisiunea dumneavoastră, am să mă retrag, spuse don Isidoro, luîndu-şi poncho-ul, fularul şi pintenii.

— Odihnă plăcută, domnule.

— Să nu ne lăsaţi prea mult singuri !

— Pe curînd, vă vom chema la masă.

Spuseră în acelaşi timp cei prezenţi şi preotul intră într-o a treia cameră pe care Valentín o folosea drept birou unde, din ordinul lui Asunción, Manonga şi Ildefonso aduseră un pat de campanie, curat şi confortabil, pat în care preotul se întinse cît era de lung, preocupat de un singur gînd care trebuia să prindă viaţă chiar în acea zi.

Doña Asunción ieşi împreună cu Manonga să pregătească masa de prînz, iar Cienfuegos se îndreptă spre dormitorul său. Cînd López rămase singur cu Eulália, se

așează lîngă ea și luîndu-i mîna cu delicatețe i-o sărută și îi spuse :

— Nici nu știi, scumpa mea soție, ce sacrificiu mi-am impus că m-am lipsit de prezența ta. Ah, cît am suferit !

— Într-adevăr ?

— Dumnezeu mi-e martor ! Dar de ce te îndoiești ?

— Antonio, cred că ne desparte o taină. Poate ai vreun secret și ți-e rușine ca eu...

— Nu, nu, Eulalia, îți jur cu mîna pe inimă că te iubesc mai mult ca oricînd !

În acea clipă se auzi un scîrțîit, dar nici unul dintre soți nu sesizară zgomotul.

— Aș da oricît să știu că spui adevărul.

— Nu trebuie să dai nimic, comoara mea, căci ăsta e adevărul și o să ți-o dovedesc.

— Atunci de ce fugi de mine ? Nu pot să-mi explic ce se petrece între noi, Antonio. La început, mi-ai spus că afacerile îți merg prost și ai ajuns chiar să mă întrebi într-una din clipele noastre de fericire, dacă te-aș mai iubi cînd te-aș vedea ruinat. Apoi ai devenit posac și bănuitor și cheltui bani de parcă pagubele despre care mi-ai vorbit n-ar fi fost adevărate.

— Eulalia, pune-mi în cîrcă orice vină, dar nu te îndoi de dragostea mea. Pentru mine nu mai există altă femeie pe lume, da, da, spuse domnul López cu frenezie și o strînse în brațe, și-i devoră buzele roșii însetat de o fericire fără nume.

Chiar în acele momente, preotul Peñas, care în zadar încercase să adoarmă pe pernele împodobite cu flori croșetate și dantelate, se așeză la biroul lui don Valentín și, fie cu premeditare, fie din pură curiozitate, deschise unul cîte unul cele patru sertărașe în care se aflau obiecte de birou și diferite hîrtii numerotate. Dintr-o simplă întîmplare, ca atîtea altele pe care niciodată nu reușim să ni le explicăm, îi căzu în mînă hîrtia cu numărul trei scris cu roșu. Îi parcurse distrat conținutul cum se obișnuiește în asemenea cazuri, dar cînd ajunse la sfîrșit, sări de pe scaun ca ars, pe față i se întipări un surîs diabolic și reluă cititul cu mare atenție.

— Am un înger rău sau unul bun care mă ocrotește ? A picat cum nu se poate mai bine, nici n-am nevoie de mai mult ! își spuse bătîndu-se cu palma pe frunte. Își aruncă privirea bănuitoare prin toate colțurile camerei

și convins că era singur și că în jur era liniște, împături cu grijă hîrtia, o puse în buzunarul sutanei și se întinse din nou pe pat.

XXV

VOCEA LUI ILDEFONSO ANUNȚĂ că masa era servită, domnul López care își scosese cu cîteva minute înainte hainele de călătorie, o luă de mînă pe Eulalia și se îndreptă cu ea spre sufrageric unde îi așteptau Asunción și Cienfuegos. Domnul Isidoro Peñas veni ultimul și, exagerat de amabil, spuse frecîndu-și mîinile :

— Pe mine mă așteptați...

— Da, domnule, poftiți pe aici, răspunse Cienfuegos arătîndu-i scaunul din capul mesei.

— În semn de respect, nu ?

— Farfuria asta cu *chairo* e pentru părinte, spuse Asuncion.

— Și ce bine arată *chairito* ! O avea și niscaiva bucăți de *cucho* ? întrebă preotul mirosind bucatele.

— Nu știu, părinte. Manonga se ocupă de bucătărie și pentru diseară ne pregătește *pollito de viernes*.

— Aha, Manonga e specialista.

— Ce numiți *cucho*, părinte ? întreabă don Antonio.

— Nu-i de mirare că mă întrebi fiindcă, în materie de bucătărie, termenii diferă de la o regiune la alta. *Cucho*, prietene, e un miel fraged, dezosat și pus la sare.

— Cum, Antonio, nu-ți aduci aminte că, odată, ne-a dăruit guvernatorul această delicatesă, cînd l-ai scăpat pe Miguelito de armată ? observă Eulalia.

— Acum îmi amintesc.

— Mai întîi să bem un *tranquilis* să ne dea poftă de mîncare, propuse Valentín.

— De acord. Se simte nevoia de o tărie, își dădu cu părerea domnul Peñas. Ginerică, acum o să mă ocup de problema ta, adăugă preotul rîzînd, primind cupa.

— Așa-i, că se apropie evenimentul.

— Și, dacă sînteți de acord, vom oficia căsătoria în capela moșiei, își dădu cu părerea parohul.

— Asta să hotărască Ildefonso, dar, mai întîi, să bem, căci muştele ne ameninţă paharele, spuse don Antonio.

— Sănătate !

— Sănătate ! repetară cu toţii.

După ce se şterse la gură cu un şervetel, don Valentín luă cuvîntul.

— Foncito, acum, că tot o să intri în breaslă, pleacă-ţi capul şi hotăreşte unde vrei să primeşti jugul : aici sau la parohie.

Băiatul stătu pe gînduri cîteva clipe şi răspunse :

— Pentru mine e totuna, aici sau acolo, stăpîne ; dar logodnica mea vrea să-şi etaleze podoabele, s-o vadă vecinele din sat...

— Şi s-o invidieze că a luat un băiat frumos aşa ca tine, îl întrerupse don Antonio.

— Sau s-o compătimească cele care n-au nimerit bine în căsnicie, observă doña Asunción.

— Mulţumesc, doamnă, replică Cienfuegos glumind, făcînd pe atoateştiutorul.

— Nu cred că Asuntita a spus asta ca să se plîngă, lămuri preotul.

— Hai, că aţi deviat de la subiect ; era vorba să stabilim unde se oficiază căsătoria, spuse Eulalia, la care don Antonio completă :

— Pentru a face pe plac Ziskăi, căsătoria se va celebra la biserica din Rosalina, astfel vom avea un motiv în plus ca s-o aducem la noi acasă pe doamna Asunción care este naşă.

— Da, naşule şi acolo o să tragem un dans de o să ne rupem pingele, zise Ildefonso sărind în sus de bucurie.

— Cum doriţi dumneavoastră, căci eu sînt un simplu preot, zise domnul Peñas, supărat de faptul că nunta nu avea loc în casa lui Asunción, unde toate femeile îi stăteau la dispoziţie şi, pentru moment, chiar şi Ildefonso, şi unde ar fi putut să-şi pună în aplicare planurile sale diabolice.

— A venit şi ciocolata, spuse don Valentín cînd Manonga intră cu o tavă cu ceşti.

— Beau şi eu ciocolată, că voi n-o amestecaţi cu scorţişoară şi bob prăjit, cum fac călugăriţele, spuse preotul.

— Asta e din Cuzco şi e foarte bună.

— Am un *sucumbe* din lapte muls acuşica, cu ouă de găină şi *pisco* care se vinde la „Şalul alb", se oferi Manonga.

— Doamne ! Ce gustos trebuie să fie *sucumbeul* ăsta ! zise Eulalia. Dă-mi un pahar să gust.

— Beau şi eu, căci mie îmi place laptele, ceru şi Asunción.

Numaidecît, Manonga apăru cu două pahare pline cu spumă parfumată.

— E îmbietor *sucumbeul* ăsta ! În Lima, se numeşte *caspiroleta,* în Arequipa, *ponchecito batido,* în Puno, *leche de cielo,* iar în Ayacucho, *corta-calambre,* le explică don Isidoro.

— O să beau şi eu, doña Manonguita : te rog să mă crezi că ai pregătit un prînz minunat, spuse don Antonio.

— Stăpînul meu e întotdeauna foarte *manerat,* răspunse fata pe un ton de mulţumire.

— Să nu carecumva să lipseşti de la nunta lui Ildefonso, o preveni Eulalia.

— Nu, domniţă, că eu le ştiu tainele încă de la început, răspunse ea uitîndu-se la Foncito care, tăcut şi gînditor, dumica o felie de pîine în ceaşca cu ciocolată.

— Eu sînt de părere că ciocolata de Cuzco e *boccato di cardinale,* n-aş schimba-o cu alta pentru nimic în lume, spuse preotul ştergîndu-se la gură cu un şervеţel, după ce îşi termină porţia, şi privi în jurul mesei să vadă dacă au terminat cu toţii de mîncat.

— Să ne fie de bine ! Acum, nu ne-ar strica puţină odihnă.

— Cum doriţi, părinte. Camera vă stă la dispoziţie, răspunse Asunción.

— Noi o să încălcăm această regulă. Antonio, să facem o plimbare prin grădină ; vor merge şi doamnele, spuse Valentín oferind cîte o ţigară preotului şi prietenului său, în timp ce Ildefonso bea un pahar cu apă proaspătă.

Domnul Peñas se uită în acea clipă la Eulalia şi la Asunción cu o privire tăioasă dacă putem spune astfel despre privirea pe care o au ochii, în anumite cazuri, pentru a da un ordin, privire hipnotică ce îţi poate porunci să săvîrşeşti chiar şi o crimă şi care, totuşi, poate trece neobservată de spiritele ce nu se supun fluxului magnetic, cum s-a întîmplat şi de data aceasta, cînd nici

domnul López, nici don Valentín, nici Ildefonso n-au observat ; în schimb, cele două femei rămaseră ca împietrite, iar Asunción rupse tăcerea zicînd :

— Duceți-vă, că noi avem puțină treabă.

— Și mai arde și soarele, îi veni în ajutor Eulalia.

Și ieșiră cu toții din sufragerie.

Ildefonso, care stătea ca pe jar să-i spună iubitei sale că joi, la ora nouă dimineața, va avea loc nunta, în biserica parohiei din Rosalina, plecă în fugă după Marcelino ca să transmită mesajul doñei Mónica.

După o jumătate de oră, domnul Peñas striga din ușă, pe un ton ipocrit care imita gravitatea :

— Asunta ! Asuntita !

— La ordinele dumneavoastră, părinte, răspunse ea prompt, despărțindu-se de Eulalia în a cărei companie comentase anumite amănunte ale prînzului și sosirea soților.

— Fiica mea, ți-am mai spus că am venit să rezolv niște probleme importante pe care trebuie să le discut cu prietena ta ; și cum trebuie să mă întorc în curînd, aș vrea deci, ca tu, cu prudența ta, să-mi înlesnești o întîlnire fără să știe nici don Antonio, nici soțul tău, nici nimeni. Sînt secrete pe care nu le poate păstra oricine.

— Părinte, în ceea ce mă privește, n-o să se afle nimic, spuse ea, făcîndu-și cruce.

— Bine. Femeile trebuie să fie rezervate și prudente ca tine, căci sufletul nu trebuie să ți-l cunoască decît părintele spiritual.

— Asta am spus și eu, părinte !

— Deci, cheam-o pe Eulalita și ai grijă să nu vină cineva, spuse preotul, făcîndu-se înțeles pe de-a-ntregul de fiica de confesiune și se întoarse în camera lui preocupat să-și stăpînească emoțiile care îl copleșiseră.

— Moment suprem ! Ai sosit, în sfîrșit ! își spuse domnul Peñas lăsîndu-se să cadă pe pat.

— Părintele zice că trebuie să discute cu tine lucruri importante, Eulalita, du-te, du-te că eu o să stau pe aici pe-aproape, să nu se întîmple ceva, spune doña Asunción scoțînd din buzunarul rochiei un ghem alb de lînă și începînd să împletească.

— Desigur, Asunción, poate că de aceea s-a și deranjat să vină pînă aici.

— E atît de bun ! E un înger !

— Numaidecît mă duc la el ca să mă întorc repede şi să vorbim, răspunse doamna López din mers.

Ce observaţie psihologică poate stabili diversele, schimbătoarele şi aproape neverosimilele emoţii ale unei femei puse în situaţia Eulaliei ? Nici una ; căci pînă azi sufletul femeii este un abis al cărui întuneric menţine ignoranţa şi vai de aceea care, cerînd îndurare domnului din înălţimi, aprinde o lumină în conştiinţa sa şi în faţa flăcării raţiuni întîlneşte morminte albite, acolo unde a visat să vadă sublima emanaţie a unei religii sfinte, divine, precum întemeietorul ei.

Eulalia se opri în pragul biroului lui don Valentín Cienfuegos şi şovăi înainte de a intra în încăpere.

Dacă entuziasmul din cuvintele soţului ei, dacă mîngîierile lui arzătoare îi liniştiseră inima, dacă ea îl iubea, de ce alerga la chemarea preotului a cărui sărutare depusă pe mîna sa o înfiorase ? De ce nu evita să-l vadă între patru ochi pe el, care îi smulsese de nenumărate ori jurăminte secrete pentru a-i spune *te iubesc* ? Multe minţi a mai întunecat fanatismul !

— E o dragoste spirituală care nu poate afecta cu nimic onoarea unei femei căsătorite, îşi repeta, ca singură explicaţie, doamna López, care intră şi spuse :

— M-aţi chemat, părinte ?

În acest timp, Asunción, tricotînd primul rînd, se ruga cu durere :

— Iartă-mă, Eulalia, te-am judecat pripit pe tine şi pe soţul meu ; pe tine care eşti atît de credincioasă !

XXVI

O LINIŞTE ABSOLUTĂ DOMNEA prin toate colţurile casei de la „Palomares", o construcţie frumoasă cu turnurile albe şi cu acoperişurile roşii de ţiglă.

Aerul saturat de parfumul trifoiului, florilor de bob şi porumbului în panaşe aurii şi încins de soarele arzător suspendat pe un cer transparent pe care nici una dintre

razele de foc ce pîrjoleau pămîntul cu căldura lor tropicală nu întîlneau nici cel mai palid norişor indica ora germinaţiei la sînul acestei mame ale cărei secrete sînt cunoscute de Autorul Naturii, secrete pe care le fură naturalistul pentru a afla cum se umflă sămînţa, cum se deschide şi izbucneşte fărîma de viaţă, care rupînd la rîndul ei coaja pămîntului se transformă în rămurosul *pisonae* încununat cu bobiţe roşii sau în socul cu albe penaje.

Solemne momente ! Poate ele hotărăsc şi pentru om ora marilor efervescenţe sanguine care îl fac să se arunce în braţele plăcerii, simţurile fiindu-i înfierbîntate de aceste efluvii ale atmosferei calde şi parfumate.

Cînd preotul Peñas o văzu pe Eulalia, se ridică în picioare făcînd eforturi să-şi stăpînească emoţia şi, străduindu-se să n-o alarmeze, îi oferi un scaun şi îi spuse :

— Intră, Eulalia, şi cum avem de vorbit mai mult ar fi bine să iei loc.

— Mulţumesc, părinte.

Domnul Peñas trase alt scăunel şi punîndu-l aproape, foarte aproape de doamna López, continuă :

— Îmi pare rău că n-am un paravan ca să-l pun între noi, căci tu trebuie să-mi răspunzi ca părintelui tău, cu sinceritatea pe care ţi-am pretins-o întotdeauna la confesional.

— Ce s-a întîmplat, părinte ?

— Ai făcut rău că ai rămas aici atîtea zile ; e adevărat că şi eu te-am sfătuit astfel ; dar n-am crezut că el se va întoarce la Rosalina şi te va lăsa singură.

— Acum vezi şi dumneata, părinte, că Antonio nu se mai poartă cu mine ca la început. Iar eu, cu firea mea păcătoasă, încă îl mai iubesc.

— Vei respecta în continuare convenienţele şi relaţiile sociale, căci, fiica mea, dragostea din dragoste se nutreşte şi, dacă iubirea se stinge într-o inimă, moare şi în cealaltă, peroră preotul simţindu-şi sufletul rănit de gelozie în urma mărturisii sincere a Eulaliei şi cu multă abilitate, precum vipera înghite broasca ce i-a căzut pradă ca hipnotizată, îşi apropie mîna de mîna ei, o prinse şi începu s-o mîngîie cu blîndeţe de copil.

— De ce nu-mi retrag mîna care îi aparţine lui Antonio ? gîndi doamna López, dar o forţă superioară năvalnică, un fel de amorţire spirituală care îi paraliza voinţa o obligă să-şi abandoneze gingaşa-i mînă între mîinile îngrijite ale preotului care erau obişnuite doar cu obiecte delicate.

— Eulalia, trebuie să-ţi spun o dată pentru totdeauna, că de cincisprezece ani eşti, în inima mea, unica prezenţă, adorată în fiece clipă, venerată în orice moment. Fie-ţi milă de mine ! Secretul nostru nu-l va cunoaşte nimeni ! Oh, Eulalia ! Poziţia mea mă pune la adăpost de clevetiri şi în orice caz ar fi o slăbiciune... nu o crimă, nu ?

— Adulterul ! exclamă, cu oroare, fără să se poată stăpîni.

— Ce spui, fiica mea ? Nu, nu, nu ! Eu n-o să te duc la adulter care, dacă ne gîndim e un accident fără importanţă în viaţa oamenilor ; căci în societatea în care trăiesc, săracă în idealuri şi fără simţ moral, adulterul nu-i preocupă pe cei care sînt victimele lui. Ceea ce-i preocupă, în orice situaţie, este scandalul, spuse domnul Peñas, calculînd perfect doza de venin pe care îl vărsa în cupa unei existenţe creată pentru bine, căci Eulalia era înzestrată cu un caracter deosebit.

— Doamne, ce lucruri îngrozitoare spuneţi, părinte !... Imposibil ! conchise ea, înfiorîndu-se ca în faţa morţii.

— Faci pe proasta ! Haide, Eulalia, nici nu te învăţ adulterul nici nu ţi-l cer. Nu, ceea ce îţi cer este pur şi simplu milă pentru o dragoste imensă, nemăsurată... spuse preotul într-o izbucnire pasională. Şi, în acel moment, cu simţurile rătăcite, beat, orb, corabie ce pluteşte în derivă, în plină furtună, luă braţul Eulaliei şi, strîngînd ca-n cleşte, o trase spre el ; dar în acea clipă bătăi uşoare şi repetate se auziră la uşă şi vocea lui Asunción care spunea :

— Doña Eulalia, doña Eulalia, ieşi că au sosit.

Preotul de abia mai avu timp să exclame :

— Fiică a inimii mele, onoarea mea se află în mîinile tale ! Şi căzu ameţit pe patul din dreapta sa.

— Doamnă, vremea trece foarte repede cînd eşti în vizită ; cred că e timpul să plecăm, spuse don Antonio văzînd-o pe Eulalia care îi ieşise în întîmpinare, iar Asunción interveni :

— Cum să plecaţi înainte de a fi servit *pollito de viernes* după reţeta Manongăi ?

— Am fi avut timp pentru toate doamnă, dacă ar fi fost mai devreme ; dar se face tot mai întuneric, iar caii aşteaptă înhămaţi, răspunse domnul López, cercetînd uimit chipul soţiei sale.

XXVII

CLOPOTELE BISERICII RĂGUŞI-seră, probabil de rîs ; fanfara şchiopului Pinelo răsuna în acordurile lui, „Niciodată pieptul meu", cîntec compus Dumnezeu ştie de cine, dar înţeles, îndrăgit şi aplaudat chiar şi pentru cuvintele sale ce conţin jurămîntul celei mai tandre iubiri ; sute de buchete de artificii şi serpentine roşii explodau în curea bisericii cînd din sfîntul lăcaş ieşi un grup compact şi eterogen condus de un Colonel în pantaloni stacojii, tunică bleumarin cu găitane, tricorn cu pană de general şi sabie de cavalerie la centură. Era fericitul Ildefonso, iar la braţ cu el mergea o doamnă cu fustă de mătase gris perle, cu un şal grena, vaporos, brodat cu diferite culori, cu o coafură înaltă ca un turn, prinsă într-un pieptăn de baga cu şapte dinţi, şi în mînă cu flori puţin pălite la vîrf. Nu era alta decît Ziska, fericita soţie care, la braţ cu Foncito şi avînd deja binecuvîntarea preotului, n-ar fi făcut schimb nici cu Sarah Bernhardt care va juca, cîţiva ani mai tîrziu, în „Dama cu camelii". După ei veneu invitaţii de vază, primii fiind don Antonio López, şi doña Asunción, naşii, apoi don Valentín şi Eulalia, guvernatorul, judecătorul de pace şi învăţătorul din sat urmaţi de un alai de vreo optzeci şi mai bine de persoane, rude şi prieteni ai mirilor.

În poarta casei domnului López răsunară vreo şase pocnitori, ca formidabilele tunuri ale unui blindat maritim, salve cu care se primeau tinerii căsătoriţi, şi toţi, ca la un pelerinaj de Crăciun, intrară în curtea în care trona

un pom încărcat cu linguri, colaci, bănuți, animale vii ; și toată dragostea rudelor și prietenilor atîrna de ramurile sale.

— Ah ! Ce frumos e pomul de nuntă ! Iată ce înseamă să-ți alegi jumătatea potrivită, spuse un invidios.

— Intrați cu toții și să se ducă cineva să-l cheme pe preot ! interveni don Antonio.

— Bineînțeles, nașule, deși dumnealui a spus că vine îndată ce se schimbă, zise Ildefonso.

— Cu toate acestea trebuie să ne purtăm atent cu el, insistă López intrînd în salon.

— Spune-mi, Asunción, cu ce te servesc, întrebă Eulalia.

— Cu ce servești pe ceilalți, n-am preferințe.

— Lui Valentín să-i dăm un pahar cu rachiu mai întîi, întrerupse don Antonio.

— Da, prietene, că-mi cere stomacul...

— Iată-l pe preotul nostru, se auzi de la ușa salonului.

— Trăiască mirii ! Uraaa ! strigară cîțiva în cor.

— Orchestra să cînte atacul de la Uchumayo, ceru unul.

— Da, atacul, căci Foncito atacă în seara asta, strigară alții.

— Ssst ! Mai tăceți, că vine popa cu guvernatorul, se auzi o voce.

— Și mireasa o să vadă ce n-a văzut, remarcă un flăcăiandru.

— Obraznicule ! Uite cine vorbește ! El, care nu și-a găsit încă perechea, murmură o bătrînă.

— Să beau cu dumneata, părinte, că drumul spre cer prin biserică trece, spuse un nuntaș ridicînd paharul.

— Să bem cu toții căci eu sînt al tuturor, răspunse parohul și imediat îi întinse un pahar Eulaliei zicîndu-i : Cred că stăpîna casei n-o să-mi refuze acest păhărel.

— Asunción și mireasa să-mi urmeze exemplul, îndemnă ea primind cupa.

— Foncito, bună bucățică ți-ai ales, șmecherule, spuse un invitat îmbrățișîndu-l pe Colonelul de o zi.

— La țară cresc cele mai frumoase flori : privește-o pe cea din Sulluni.

— Dacă ar mai fi trăit taică-su s-o vadă, vorbeau în șoaptă doi băieți, arătînd-o pe Ziska ; și toți ciocniră cîte un pahar, astfel încît într-un sfert de ceas toată lumea vorbea tare și se sfădea ca la piață.

— Copila mea, azi o să ne împăcăm, spuse domnul Peñas venind spre Eulalia.

— Adevărul e că m-am cam supărat, părinte.

— Dar mă ierți ! M-ai iertat, nu-i așa ?

— De ce nu ? Iertarea este a celui care o cere.

— Foarte bine. Atunci să închinăm cîte un pahar de pisco.

— Și dacă mă amețesc ?

— Nu-i nimic ! Ești la tine acasă, te duci în pat și te culci.

— Dacă spuneți dumneavoastră...

— Domnilor, să bem pentru finii mei ! spuse domnul López.

— I-am servit pe toți, nașule.

— Stimați invitați, căsătoria care se sărbătorește acum, bazată pe dragoste și muncă, să fie fericită și cerul să binecuvînteze această unire dîndu-i urmașii pe care îi merită, cîte un copil în fiecare an ! le ură nașul.

— Bravooo ! strigară în cor, ciocnind paharele și cupele, în timp ce Ziska se adresa soțului ei :

— Colonele, fii bun și du cupa asta nașei.

— Cu sau fără voia dumitale mă duc o clipă dincolo, spuse Eulalia către Asunción.

— Mergem împreună, doña Eulalia, căci dacă tu vrei să te odihnești, eu vreau să iau o gură de aer proaspăt, iar asta înseamnă să renunț la pahar, răspunse doamna Cienfuegos, îndreptîndu-se cu prietena ei spre dormitor.

— Ce fac muzicanții ăștia ? S-auzim *Porumbița,* ceru unul.

— Că doar d-aia sînt plătiți, zise mama Ziskăi care tăcuse pînă atunci.

Și parohul, plimbîndu-și privirea șireată de vulpe încolțită, se ridică pe furiș și ieși din salon.

— Nu încă, părinte !

— Domnue Valentín !

— Să bea mai întîi naşul ; dacă e otrăvită ? glumeau invitaţii cu López şi Cienfuegos.

Preotul nu întîmpină nici un obstacol în incursiunea lui şi, ajungînd la cele două doamne, le spuse :

— V-am prins, v-am prins ca pe două porumbiţe. Cum să le las în voia soartei pe fiicele mele ?

Amîndouă exclamară într-un glas :

— Părinte !

— Nu vă speriaţi că nu sînt căpcăun ! Se poate, Asunta, să plecaţi şi să lăsaţi atîta lume în salon ? ! ? Ţine-i locul prietenei tale cît timp se odihneşte.

— Bineînţeles, părinte, nici nu aveam de gînd să rămîn, spuse doña Asunción plecînd în grabă şi, cînd domnul Peñas rămase singur în faţa Eulaliei, se aruncă asupra ei fără nici o explicaţie şi, strîngînd-o în braţe, repetă ca un nebun.

— Femeie, femeie, trebuie să fii a mea !

— Încetează sau strig !

— Îl iubeşti pe Antonio ?

— Din tot sufletul.

— Dacă nu-mi cedezi sînteţi pierduţi, spuse preotul arătîndu-i hîrtia cu numărul trei scris cu roşu.

Eulalia o citit tremurînd şi era gata să leşine cînd don Isidoro i-o smulse din mînă. Cu forţa uliului care înhaţă porumbelul, preotul o cuprinse pe doamna López în braţe şi cu buzele lui arzătoare ca jarul învălui buzele purpurii ale martirei într-un sărut nesfîrşit trăgînd-o spre canapeaua roşie. Femeia simţi că îi vine în ajutor o forţă necunoscută, izvorîtă din firea ei bună şi, orbită de furie, îl împinse pe preot care căzu pe canapea, iar tichia-i neagră se rostogoli pe jos ; în acel moment, figura simpatică şi nobilă a lui don Antonio López apăru în pragul dormitorului unde ajungeau vocile de afară, care strigau :

— Trăiască mirele, trăiască mirele !

Şi domnul López zări ca printr-un văl negru imaginea marmoreană a Eulaliei lîngă sutana uzată a preotului Peñas ; buzele femeii, roşii ca vişinile de Urumba, păreau o pecete de sînge.

Preotul reprezenta pentru nefericitul domn López pata de întuneric de pe cerul senin adus în suflet de copila timidă pe care o strînsese în brațe, în noaptea nunții sale, cu puritatea cu care raza lunii înconjoară corola unui trandafir ; noapte de neuitat în care amîndoi și-au jurat dragoste eternă.

Nimeni și nimic nu ne va despărți !

Partea a doua

I

DORMITORUL FAMILIEI LÓPEZ era aranjat simplu, ca pe timpul cînd cei doi soţi erau fericiţi şi între ei nu se ivise încă figura fatidică a preotului, care îmbrăţişase cariera ecleziastică din calcul, fără să simtă vreo chemare pentru acele exaltări ale spiritului care îl duc pe om fie pe tărîmul artelor, fie pe altarul divinului.

Un vas uriaş cu *amancaes** parfuma încăperea. Pe marmura lavoarului zăceau împrăştiate cîteva ace de păr, pieptănuşi de baga cu doi dinţi şi un flacon cu oţet Bully fără dop, care îşi amesteca mirosul lui puternic cu delicatul parfum al florilor.

Oglinda impunătorului dulap de stejar lăcuit reflecta imaginea persoanelor care, datorită gravităţii situaţiei, se uitau cu dispreţ la figura ridicolă a domnului Peñas şi la tichia acestuia ce zăcea într-un colţ, reprodusă la rîndu-i în oglindă.

Don Antonio rămase împietrit cîteva clipe, căutînd să realizeze ceea ce se petrecea sub ochii lui.

Preotul Peñas se aruncă la picioarele lui don Antonio şi, în genunchi, îi spuse :

— Nu ne condamna, frate !... Ea este nevinovată !... Iartă, taci şi iartă !...

— Mizerabile ! Asta e atitudinea unui preot viclean, comportarea unei reptile care se tîrăşte umilă pînă îşi varsă veninul în cupa fericirii altora, răspunse domnul

* Denumire populară, în Peru, a unei plante din familia amarilidaceelor.

López trezit din uluială, luîndu-l de guler pe preotul Peñas cu gîndul de a-l nimici.

— Să nu faci scandal, rosti preotul laconic, într-o atitudine de apărare, ridicîndu-se în picioare, după ce reuşi să scape din mîna rivalului său.

— Antonio, pentru numele lui Dumnezeu, acceptă cel puţin o explicaţie, interveni Eulalia împreunîndu-şi mîinile, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi.

— Doamnă, totul s-a terminat între noi, răspunse domnul López aruncîndu-i o privire dispreţuitoare.

— Va fi precum doreşti, dar ascultă, pentru numele lui Dumnezeu !

— Numai dumneata te vei acoperi de ridicol, don Antonio ! Cine va crede ce-o să povesteşti despre mine ? Poziţia şi situaţia mea mă pun la adăpost... Pe de altă parte, eu pot să te distrug pentru totdeauna, sînt la curent cu secretele lui... don Valentín, spuse preotul revenindu-şi.

Un val de sînge trecu pe chipul lui don Antonio, pentru ca numaidecît să devină livid şi neliniştit.

— Vedeţi că împăcarea devine o necesitate, domnule López ? continuă preotul sigur de avantaj, sigur de armele sale de apărare şi atac.

— Scandalul ar fi mai rău decît moartea, Antonio ! Ia-mi viaţa care îţi aparţine, dar...

— Onoarea valorează mai mult decît viaţa, doamnă ! o întrerupse don Antonio, la care don Isidoro spuse :

— Da, dar este vorba despre onoarea dumneavoastră. Această doamnă n-are nici o vină, v-o jur, iar dumneata vrei s-o murdăreşti arătînd-o unei societăţi care condamnă adulterul comis de femeie, fără s-o intereseze adulterul săvîrşit de bărbat.

— Antonio, pentru numele lui Dumnezeu, o să-ţi povestesc totul. Am fost credulă, dar nu sînt vinovată. Nu i-aş fi cedat pentru nimic în lume, mă cunoşti doar, spuse Eulalia apropiindu-se cu sfială de don Antonio.

— Vreau să ştiu de ce a venit bărbatul ăsta aici.

— O să aflaţi, răspunse preotul bîlbîindu-se. Cînd am intrat, doamna López era însoţită de doña Asunción, care a ieşit din cameră pentru puţin timp ; văzînd-o singură, un act impulsiv, nepremeditat, un impuls bestial m-a făcut să mă apropii de femeia pe care o respect mai mult decît pe oricare alta.

Şi se aplecă să-şi ridice tichia de pe jos.

— Doña Eulalia, părinte, spuse Asunción intrînd dar, surprinsă că-l vede acolo pe don Antonio, schimbă vorba. Domnule López, să mergem dincolo, căci toţi vă simt lipsa.

— Invitaţii s-au pus pe sporovăit, spuse don Valentín intrînd şi el urmat de guvernator şi de Ildefonso în uniformă de colonel.

Don Antonio, schimbat la faţă şi tremurînd ca leul care vede că-i scapă prada, îşi zise în sinea lui :

— Voi evita scandalul, dar mă voi răzbuna şi adăugă cu glas tare :

— Să mergem, că nu vreau ca mirii să sufere datorită absenţei noastre.

— Naşule, vor să danseze *mozamalita*, spuse ginerele.

Şi trecură cu toţii în salon, unde domnul López luă pălăria preotului şi dîndu-i-o îi spuse pe şoptite :

— Voi veni la dumneata acasă.

Preotul Peñas plecă fără să-şi ia rămas bun, dar un nuntaş care îl văzu la poartă alergă să-l oprească.

— Nu plecaţi, părinte, că imediat se va servi masa, nu plecaţi...

— Mi-aş încărca conştiinţa, fiule, căci am două botezuri, o să mă întorc mai tîrziu, spuse el grăbind pasul, în timp ce în salon se înteţeau dansul şi zarva, iar una dintre rudele Ziskăi cînta, fără a ţine seama de muzică :

Au ieşit ca să danseze
trandafirul cu garoafa ;
trandafirul, să-nflorească,
iar garoafa să se-nchidă.

II

ÎN PATIO, LÎNGĂ POMUL MIRESEI, era pregătită o masă lungă şi îngustă cît o bancă, astfel încît în capul mesei cu greu încăpeau două scaune pentru mirii care se vor aşeza, după obicei, lîngă naşi.

Felurile de mîncare erau atît de multe şi săţioase încît ar fi ajuns pentru o divizie de armată.

Doña Mónica şi Manonga conduceau acţiunea ţipînd la indienii care serveau.

— Pe aici cu mîncarea de *cuyes**.

— Găinile la cuptor şi raţele umplute trebuie să le pui în capul mesei.

— Cam aici o să stea tata Fernando.

— Cei săraci mănîncă orice. Să vedem cartofii şi porumbul fiert.

— Fii atent, Marcelino, scoate dopurile şi pune garoafele în sticle.

— Isuse ! Umblă cu grijă !

— Sigur n-o să ajungă sticlele pentru vin. Bine zicea cumătra doña Simona.

— Da' muzicanţii de ce nu cîntă ? În liniştea asta o să se plictisească invitaţii aşteptînd.

— Mai bine să le spunem, sugeră Marcelino.

— Da, că bine zici ; dă-le ceva de băut ca să le vină cheful de cîntat.

— Îmi pare rău de preot. Cum l-au lăsat să plece ?!?

— O să-i păstrăm o porţie că precis o să se întoarcă, le asigură Manonga.

Invitaţi la masă, musafirii ieşiră din salon perechi-perechi ; don Antonio oferi braţul lui Asunción, don Valentín o invită pe Eulalia, Foncito pe Ziska, iar ceilalţi, după preferinţe.

Don Antonio era foarte trist. În zadar se chinuia să ascundă că purta moartea în suflet. Ideea sinuciderii reveni în mintea lui bolnavă şi aproape că nici n-o vedea pe Eulalia care, la rîndul ei, cu sufletul plin de amărăciune, înăbuşindu-şi suspinele, părea un cadavru îmbrăcat de sărbătoare.

Don Antonio López dorea să aibă o explicaţie cu soţia sa dar se şi temea în acelaşi timp. Nehotărît, vroia din tot sufletul ca petrecerea cînd să se sfîrşească cît mai repede, cînd să se prelungească cît mai mult. Simţi o ură nemărginită pentru femeia prefăcută şi necredincioasă, dar numaidecît, slăbit ca un copil, inima începea

* Iepure.

să-i bată cînd se gîndea la dragostea pe care i-o purta Eulaliei, iar ultimele ei cuvinte „o să-ţi povestesc totul" îi zumzăiau în urechi ca în delirul produs de febră.

Eulalia bău dintr-o înghiţitură o jumătate de pahar de vin şi păru liniştită şi încrezătoare.

Se stăpînea gîndindu-se la Dumnezeu care ar fi spus că nu există vină fără iertare.

Între timp, în jurul celor două inimi distruse de mîna care trebuia să aducă doar mîngîiere sau consolare în familie, crescuse larma şi veselia.

Rîsetele petrecerii scuturau trupul îndurerat ca lovitura stridentă a nicovalei la patul unui om bolnav.

— Ce om şi preotul ăsta ! A plecat fără să ne spună nimic, comentă guvernatorul şi acele cuvinte îi arseră inima lui don Antonio şi o înfiorară pe doamna López.

— O să-i dăm o amendă cînd s-o întoarce, să-l luăm puţin la întrebări, zise altul.

— Antonio, văd că nu eşti în apele tale, ce s-a întîmplat ? întrebă don Valentín cu voce scăzută.

— Mă doare capul, da, mi-e rău, dar o să-mi treacă, răspunse acesta cu răceală, muşcîndu-şi mustăţile.

— Isuse ! Ce palidă eşti, doña Eulalia ! Bănuieşti ceva ? o întrebă Asunción şi, ridicîndu-se de pe scaun se apropie de prietena ei, îi puse mîna pe umăr şi adăugă în şoaptă :

— S-a întîmplat ceva de a plecat părintele. Doamne, cînd l-am văzut acolo pe don Antonio, nici nu ştii ce spaimă am tras, căci bărbaţii ăştia sînt capabili să judece greşit chiar şi un popă.

— Să nu vorbim despre asta aici, doña Asunción. O să-ţi spun mai tîrziu ce s-a întîmplat, răspunse supărată Eulalia, năucită de tobele şi talgerele fanfarei care răsunau lîngă ea.

Dialogul avut cu doña Asunción puse vîrf frămîntării Eulaliei. Inima ei înecată de lacrimi se zbuciuma continuu. Încercata femeie îşi puse mîinile pe masă, înclină capul şi începu să suspine neîntrerupt, aproape sufocîndu-se.

— Doamne ! Pe nașa ta a luat-o apa, spuse doña Mónica lui Ildefonso.

Și don Antonio, care se mai înseninase puțin, se ridică de la locul lui, veni lîngă Eulalia și îi șopti :

— Doamnă, am impresia că nu vă simțiți bine, dați-mi brațul să vă conduc în dormitorul dumneavoastră.

Ea nu se aștepta la un asemenea act de generozitate din partea lui López. Ridicînd capul, îl fixă cu ochii înecați în lacrimi și își exprimă recunoștința prin una dintre acele priviri care lasă să se întrevadă sufletul și strîng inima, căci nu putea scoate o vorbă, de durere.

Luă brațul oferit de Antonio.

Tăcută precum statuia nefericirii, chipul său exprima o suferință nemărginită, iar brațul îi tremura la atingerea celui care, poate peste cîteva clipe, va fi judecătorul ei inexorabil.

Nu-și spuseră nimic pe drum.

Cînd ajunseră în dormitor, el, dîndu-i drumul, zise cu asprime :

— Nu vreau scandal, nici să mă expui ridicolului. Odihnește-te în patul ăsta pe care l-ai dezonorat.

Atunci ea, venindu-și în fire, îl prinse de braț cu amîndouă mîinile și îi zise :

— Antonio, bărbatul ăsta care avea menirea să vegheze virtutea este un ticălos, da, știu asta. L-am respins, l-am azvîrlit pe canapea ca pe o păpușă cînd ai venit tu și m-ai salvat, și în căzătura lui binemeritată i s-a rostogolit pe jos pînă și tichia de pe cap.

Amănuntul acesta a fost cel mai important. López își amintea că văzuse tichia, pe preot ridicîndu-se de pe canapea și pe Eulalia în fața lui.

— Te-aș ierta dacă aș ști că-mi spui adevărul.

— Îți jur pe tine, pe Dumnezeu, pe tot ce am mai sfînt, pe tine, pe dragostea ta, repeta cu frenezie Eulalia lăsînd brațul lui Antonio și împreunîndu-și mîinile într-un gest de implorare. Puțin mai lipsea să nu cadă în genunchi. Își ascunse fața în mîini și căzu la pieptul

domnului López căruia începea să-i fie milă. Eulalia era atît de sinceră încît domnul López se convinse că va ajunge să afle adevărul.

— Dacă aș fi fost vinovată, ți-aș fi mărturisit, Antonio, fiind sigură de iertarea ta. Știu că mă mai iubești, căci — te iubesc și măsor totul după inima mea.

— Liniștește-te, odihnește-te, spuse, în sfîrșit, domnul López, invitînd-o să se așeze pe canapea. Acolo ascultă confesiunea amănunțită a Eulaliei, care nu uită nici cel mai mic detaliu din dimineața în care preotul don Isidoro Peñas venise acasă la ei în timp ce ea uda ghivecele cu violete.

— Așadar, mănușa e la el.

— Da, Antonio, nici nu m-am mai gîndit la el din acea zi.

— Și blestemata de hîrtie ?

— Asta a fost marea lui amenințare. Eu am văzut-o, am citit-o și mi-a smuls-o din mînă tocmai cînd vroiam s-o rup.

— Te cred, Eulalia. Cu prețul unei lecții atît de amare te vei convinge că cei care intră în lumea ecleziastică fără vocație religioasă și educația necesară sînt mercenari ai bisericii pe care i-a azvîrlit Dumnezeu cu biciul infamiei ; la confesional, acești preoți seamănă în familie zîzanie și dezonoare. Ah !... Cîți bărbați !... Eulalia !... Cîți tați !... Cîte femei slabe de înger !... repeta domnul López dînd glas teribilelor lui gînduri, ridicîndu-se în picioare agitat.

— Antonio, dragul meu, îți jur că nu voi uita niciodată această lecție, promise Eulalia palidă ca floarea de alun, în timp ce de afară se auzeau cascade de rîsete, semn că lumea se distrează fără să se gîndească la cei care suferă.

— Liniștește-te, mîine totul se va aranja, îi zise don Antonio plecînd calm din același loc de unde dimineață ieșise ca o marionetă, tîrît de lumea care venise la nuntă. Acum pleca de bună voie în căutarea celor care rîdeau. Trebuia să bea și să rîdă.

III

PREOTUL PEÑAS AJUNSE REPEDE la el acasă, dădu un picior pisicii care, cu spinarea arcuită şi cu coada ridicată, ieşise să-l întîmpine ; aruncă pe masă pălăria şi se aşeză într-un fotoliu de piele ; întinse picioarele şi îşi rezemă capul de spătar. Închise ochii şi concentrîndu-se rămase în acea poziţie cîteva clipe.

Aspectul sumbru al locuinţei corespundea perfect gîndurilor sale ca nişte şerpi înfometaţi, dornici de a se devora între ei.

Pereţii din lut aveau drept unică podoabă o copie după Murillo reprezentînd Naşterea, cu ramă de lemn aurit şi sub ea o consolă pe care se afla o glastră cu flori vestejite.

O mică fereastră sau mai bine zis un oberlicht situat la o înălţime apreciabilă, lăsa să intre puţină lumină şi aceasta strecurată printr-o cîrpă roz prinsă în cuie pe dinăuntru.

Mobilierul camerei era în perfectă concordanţă cu aspectul casei căci, în afară de o masă de pin, prost şlefuită de un ucenic de tîmplar de la oraş, care venise să-şi instaleze atelierul în sat, trei fotolii de piele, o bancă cu spătar de nu se ştie cînd şi patul, cu bare groase, de fier, instalat pe o laviţă, mai exista doar un cufăr mare, placat cu tablă, vopsit în mai multe culori şi etalînd pe capac emblema naţională.

Pe unul dintre cele două fotolii se afla un lucru de mînă, cu andrelele de fildeş înfipte în ghem, iar pe masa de pin acoperită cu o ţesătură verde, rară şi moale, un ulcior imitînd vasele de Guadalajara.

— Măcar dacă aş fi reuşit... aş fi rîs de el... Acum va rîde ea de mine, spuse preotul ostenit după atîta frămîntare. Apoi îşi strînse picioarele şi deschise ochii care se opriră pe lucrul de mînă de pe fotoliu şi schimbînd subiectul adăugă :

— Ia te uită ! Josefa a fost pe-aici !?! Sărmana Josefa ! Cum se resemnează, nefericita, cu toate ! E

credincioasă, supusă și tăcută ca un cîine ! Dar brațele ei nu sînt ca ale Eulaliei ! Această hîrtie mă poate salva în orice clipă ; dar poate că e o afacere importantă pentru Asunción și eu nu trebuie să-i pierd prietenia, nici pe cea a lui don Valentín, a nimănui. La dracu !

Se ridică în picioare și cu mîinile în buzunare începu să se plimbe prin cameră mormăind cuvinte care, cînd îl făceau să-i sticlească ochii, cînd să zîmbească machiavelic.

Și parcă îngerii remușcării, care se învîrtesc tot timpul în jurul păcătosului, întinzîndu-i brațele și îndemnînndu-l la bine, ar fi bătut din albele lor aripi ca niște evantaie celeste ca să răcorească înfierbîntata frunte a sacerdotului, inspirîndu-i amintiri frumoase și exemple fericite ; în închipuirea domnului Peñas apăru reală, vie, scena consfințirii sale cînd clopotele sacre porniră să cînte gloria divină iar mîinile i-au fost unse cu mirul preoțesc și cînd pe trupul său s-au revărsat trandafirii grădinilor, scuturați de credincioși, și o ploaie de flori de lămîi și magnolii i-au împodobit odăjdiile.

Cine să-i fi spus atunci că florile și miresmele, simbol al virtuții și al sanctității adevăratului sacerdot, evaporîndu-se încet, încet datorită groaznicei furtuni a cărnii, se vor preschimba cînd în picături de venin, cînd în șerpi gata să tulbure pacea familială, cu pofta aţîțată pentru acea comunicare intimă, fără rezerve, din confesional, unde femeia venea în fiecare zi să-și descarce sufletul !

Poate că nu întotdeauna era vinovat doar domnul Peñas cînd inițiia această luptă, inegală pentru femeie, dar cu toate avantajele din partea celui care dispune de taina confesiunii și de puterea supremă asupra conștiinței.

Nu tații, soții erau cei care îi încredințau fiicele și nevestele și odată cu ele onoarea și fericirea ?

Ce ar face bărbatul care nu e înzestrat cu virtuțile unui sfînt decît să se folosească de antidotul invocat de regele Pontului ? Ce face tigrul sîngeros ascuns în peștera care îi servește de vizuină cînd se ivește la intrare

mielul neajutorat ? Ce poate face bărbatul supus forțat la abstinență, cînd îi cade la picioare o porumbiță fără aripi, fără minte ? O devorează.

Logica faptelor se află în armonie cu legile naturii pe care omul în zadar s-ar strădui să le schimbe, căci sînt legi scrise de Dumnezeu pe marea pagină, întinsă de mîna sa, ce poartă numele de Univers.

Preotul Isidoro Peñas se hotărî.

— O să vorbesc cu Asunta. Femeile sînt viclene, ea va ști să se descurce și mă va salva, își spuse hotărît și îl strigă pe Pedrito.

Apoi scrise cu creionul cîteva rînduri pe o hîrtie iar cînd veni paracliserul îi spuse :

— Du-te degrabă acasă la domnul López ; acolo e doamna Asuntita de la „Palomares", ai înțeles ?

— Da, părinte.

— Dă-i biletul ăsta pe furiș, între patru ochi, așteaptă să vezi ce zice și te întorci.

— Bine, părinte, zise indianul plecînd să îndeplinească porunca.

Cînd ajunse la don Antonio petrecerea era pe sfîrșite ; dona Mónica și Manonga strîngeau resturile de pe masă în coșuri mari de răchită.

IV

DOMNUL LÓPEZ SE AFLA ÎN PRAgul luării unei hotărîri decisive ; parcă se trezise dintr-un coșmar chinuitor în care luptase cu toate forțele pînă la epuizarea spiritului.

Adevărul este că în vîltoarea vieții puțini sînt cei care se văd expuși la o probă atît de aspră ; dar nimeni nu e părăsit de Providență, această Forță uriașă și incomprehensibilă, care de acolo, de pe tronul ei, îl vede pe om mai mic decît grăuntele de nisip, și acestei fărîme îi insuflă putere și îi dă speranță.

Lovitura dată de preotul Peñas familiei lui don Antonio a fost pentru acesta din urmă ca un şoc electric care trezeşte spiritul şi materia redîndu-le existenţei.

Şi în timp ce Ildefonso şi ai lui se străduiau să acopere cu flori patul dragostei în care îşi vor culca mirii frunţile lor caste, don Antonio lupta pentru a îndepărta spinii pe care îi presărase în drumul său confesorul Eulaliei.

Oglinda de cristal, oglinda dragostei soţilor, spartă de preot, se va suda prin încrederea bărbatului în caracterul integru al femii ; dar, nefericitul, rămînea cu o cicatrice în inimă, ce purta numele fatal de îndoială.

În acele zile, ţara se afla în focul uneia dintre nenumăratele lupte civile în care doi *caudillos* îşi dispută puterea şi poporul aruncă în focul ambiţiilor personale oameni, bani, şi credinţe ; din astfel de revolte politice se nasc şi entităţile ecleziastice cu venituri mănăstireşti de canonicate şi mitre de prelaţi. Partidul Generalului Castilla se arăta preponderent şi lui don Antonio îi trecu prin minte, ca o rafală, ideea de a părăsi totul, fără nici o explicţie, de a-şi lua raniţa şi puşca pe umăr şi de a merge să-şi caute moartea pe cîmpul de bătaie.

Dar acel gînd n-a fost decît o rafală...

Numaidecît veni luciditatea care precede raţiunea şi calmul nu întîrzie să apară.

Domnul López se îndreptă spre una din ferestrele salonului şi de acolo îl chemă pe Cienfuegos pentru a-i spune :

— Trebuie să ne înţelegem o dată pentru totdeauna, Valentín ; afacerea pe care am început-o n-o putem continua.

— Ai înnebunit, Antonio ?

— În opt zile vei avea banii ; nu există forţă umană care să mă oprească aici ; plec sărac, poate cerşetor, dar, în sfîrşit, am înţeles ce înseamnă onoarea şi pentru onoare sacrific totul.

— Îţi spun sincer că nu te înţeleg.

— Cu atît mai rău pentru tine, căci chiar fără să înţelegi va trebui să primeşti cei douăzeci de mii de soli pe care mi i-ai dat şi să-mi înapoiezi documentul.

— Nici una, nici alta. Cred că ai băut cam mult.

— Oh ! Ce prostie ! Mîine îţi voi spune acelaşi lucru.

— Habar n-am despre ce e vorba. Te legi la cap fără să te doară.

— Rămînem înţeleşi, Valentín. Mîine nu mai fac nimic ; şi dacă vei insista, eu voi fi acela care va chema autorităţile. Intenţiile nu le poate judeca nici Dumnezeu. Omul a dat legi pentru a pedepsi fapte.

— Zău, dacă mai înţeleg ceva !

— Naşule, mirii vor să se ducă la culcare şi au nevoie de binecuvîntarea dumneavoastră... spuse doña Monica apropiindu-se, în timp ce se auzea o trompetă militară.

— Ce s-a întîmplat, soldaţi ? întrebă Valentín surprins.

— Soseşte batalionul *Charansimi,* răspunse unul dintre invitaţi.

Şi în sunetul acelei trompete toţi muzicanţii din fanfara lui Pinelo dispărură ca potîrnichile. Groaza ţăranilor era recrutarea, iar meseria de muzicant constituia un dublu pericol.

Eulalia se plimba aparent liniştită prin salonul unde avea loc petrecerea, devenit pentru sărmana femeie o mare insondabilă de dureri şi amărăciune, în timp ce doña Asunción, după ce citi pe furiş mesajul domnului Peñas, plecă spre casa parohială.

Chiar în acel moment intră în salon don Campoverde, locţiitor al comandantului batalionului *Charansimi,* care spuse cu francheţea lui militărească :

— Domnilor, e mai important să vii la timp decît să fii invitat.

— Domnule comandant, casa se află la dispoziţia dumneavoastră.

— Să vină o cupă mare pentru domnul comandant.

— Eu aş fi preferat o băutură dintre acelea care potolesc setea.

— Toate la timpul potrivit, domnule comandant.

— Domnul Guvernator e pe-aici ?

— La ordinele dumneavoastră.

— Pe dumneavoastră vă caut. Avem nevoie să fie încartuiți și hrăniți treisute douăzeci de oameni și ne trebuie nutreț pentru optzeci de animale, enumeră comandantul.

— Dumnezeule ! Astea sînt plăcerile guvernării, zise guvernatorul și întinse un pahar comandantului Campoverde.

— Dar asta se întîmplă în timp de război, prietene.

— Nu avem unde să vă incartiruim.

— Nu se poate... Oamenii nu sînt de încredere și să înnopteze în piață ar însemna să le dați mînă liberă și... Sănătate ! ură golind cupa.

— Nu avem altă soluție decît biserica, domnule comandant, dar și preotul e supărat foc.

— De voie, de nevoie, va trebui să ne dea biserica.

— Bine, domnule comandant, voi merge cu dumneavoastră la preot, dar dacă nu acceptă ?

— O să-l arestăm în altar, ce și-ar putea dori mai mult un popă ?

Toți rîseră de glumă și băură cîte un pahar. Guvernatorul și comandantul plecară spre casa parohială unde avea loc următorul dialog :

— Am făcut o prostie, fetițo ! Dar tu, care ai milă, mă vei ierta,

— Părinte, sînt la dispoziția dumitale.

— Ți-amintești cînd am rămas o clipă în cameră cu sora ta Eulalia ?

— Da, părinte, și nu vă spun ce spaimă am tras cînd la întoarcere m-am întîlnit cu soțul ei.

— Ai ghicit, fiica mea. Don Antonio nu știu ce a crezut despre mine. Eu nu spun că nu sînt făcut din carne și oase și că omul nu-i slab, dar tu știi ce dragoste părintească îi port.

— Vai, părinte ! Pentru bărbații ăștia ușuratici nu mai există sfințenie ! Isuse ! Cum îi mai judecă pe toți după ei, spuse soția lui Cienfuegos luînd o mutră de bigotă.

— Eu te-am deranjat pentru o problemă de conştiinţă, fiica mea. Trebuie să-i restitui ceva soţului tău în numele unui păcătos. E vorba despre o hîrtie, pe care îţi cer s-o pui în al doilea sertăraş din dreapta biroului, fără să te uiţi la ea. E strict secret !

— Cu multă plăcere, părinte !

— Să nu-mi calci porunca. Aminteşte-ţi de nevasta lui Lot din Sfînta Scriptură.

— Ferească sfîntul, părinte ! Nici prin gînd nu-mi trece.

Preotul îi dădu hîrtia lui Asunción iar aceasta o luă şi o puse în sîn cu mare grijă.

— Şi îţi atrag atenţia să nu-i spui nimic Eulaliei, să nu afle de venirea ta aici. Acum, du-te, încheie lundu-şi rămas bun.

Ea sărută respectuoasă mîna domnului Peñas şi ieşi în grabă.

Guvernatorul îi spuse pe drum comandantului Campoverde :

— După cum merg treburile, îi vom bate pe mistianos *.

— Să nu vă îndoiţi de asta, domnule guvernator ! Eu nu mă sperii cu una cu două şi nici nu mă înşel ; victoria o am la degetul cel mic.

— Ce plăcere îmi faceţi, domnule comandant ! Aşa cum mă vedeţi sînt mai patriot decît însuşi *Cachabotas* şi în ziua intrării în Arequipa mă îmbăt.

— Aceasta este casa preotului ?

— Chiar asta.

— Părinţelul o fi acasă ?

— Presupun că da ; cred că a plecat de la petrecere pentru a-şi face rugăciunile.

— Oho ! Păi aveţi un preot destoinic. Eu, în peregrinările mele de soldat, am cunoscut un preoţaş care stătea cu noi într-o baracă. Trăgea zdravăn la măsea şi apoi pleca să oficieze slujbele.

---

* Locuitorii oraşului Arequipa, aflat la poalele vulcanului Misti, situat în sudul Peru-ului.

— Vă cred, domnule comandant. Şi noi am avut unul de soiul ăsta, dar acum sărmanul, se odihneşte în pace.

— Bună seara, cavaleri, spuse domnul Peñas din uşa locuinţei sale, văzîndu-i pe oaspeţi.

— Seara bună, părinte.

— Cu cine am plăcerea ?

— Sînt comandantul Campoverde, locţiitor al comandantului batalionului *Charansimi.*

— Îmi pare bine, domnul meu, iar eu sînt preotul Isidoro Peñas.

Făcînd această cunoştiinţă, domnul Peñas avu o idee strălucită care îl scotea din încurcătură.

— Vor biserica, părinte, ca să incartiruiască trupa.

— Fiindcă îl slujiţi pe don Ramón Castilla, acest soldat curajos care n-a luptat niciodată împotriva intereselor bisericii, sînt de acord dar cu o condiţie.

— Spuneţi, părinte.

— Mai întîi vă rog să luaţi loc... aici, domnule comandant, aici, domnule guvernator...

— Vorbeai despre o condiţie...

— Da, una singură : să nu intre femei, altfel nu accept.

— Sînteţi duşmanul femeilor, părinte...

— Duşman nu, că tot oameni sînt şi ele ; dar privite de departe, domnule comandant, de departe, spuse frecîndu-şi mîinile.

— Vom căuta să ne conformăm, părinte, şi vă mulţumesc în numele superiorului meu. Nu veţi fi omis de pe lista celor care au fost folositori Patriei.

Cele două personaje dădură mîna cu domnul Peñas, se înclinară şi plecară.

În sînul lui Asunción întoarsă la familia López, ardea ca jăraticul hîrtia pe care scria cu roşu numărul trei. Doña Asunción nu îndrăznise s-o desfacă, deşi ten-taţia fusese mare, căci ea n-ar fi călcat pentru nimic în lume cuvîntul domnului Peñas.

V

ZISKA SEMĂNA CU UN SOARE DE-senat cu raze de jur împrejur, raze formate din panglicuţe de toate culorile, strînse în mici mănunchiuri de cîte şase sau opt făşii ale căror capete formau o fundă ; rudele feminine ale miresei trăgeau de aceste funde mai-mai s-o ia pe sus pe eroină.

Bărbaţi desfăcură pomul de nuntă cărînd în casă obiectele care atîrnaseră în el.

După obicei, Ildefonso trebuia s-o ducă pe mireasă acasă la ea şi s-o instaleze cu darurile primite de la rude şi prieteni.

Cum la venirea batalionului *Charansi*mi orchestra îşi luase tălpăşita, don Antonio şi don Valentín obţinură de la comandant garanţia că nu-i va recruta pe muzicanţii pe care doar astfel reuşiră să-i adune din nou pentru a asigura o retragere solemnă fericitei perechi care, după cîteva clipe, va putea repeta ceea ce delicatul stînjenel al pădurii spune parfumatului mărgăritar... sîntem singuri, dragostea mea !

Amurgul cu briza lui plină de miresme începea să se contureze dînd naturii lumina gingaşă care, la ţară, invită la plăcerea tihnită a căminului. De aceea, în amurg privighetoarea se întoarce la cuib, îşi scutură aripioarele uşoare şi cîntă despărţirea plină de speranţe ; ea ştie că va veni dimineaţa şi că salutul ei matinal este şi imnul de slavă ce se contopeşte cu concertul universal pentru a-l binecuvînta pe Dumnezeu.

Alaiul plecă din casa domnului López cu Ziska dusă de panglici ; Ildefonso grav în uniforma sa veche şi bărbaţii încărcaţi cu toate curiozităţile domestice primite trebuiau să parcurgă pe jos şi în sunetul muzicii vîntului lungul drum de la Rosalina la casa Ziskăi unde tinerii căsătoriţi vor petrece luna de miere.

Don Valentín şi Asunción îşi luară rămas bun de la soţii López care nu schiţară nici cel mai mic gest de a-i

invita să-şi petreacă noaptea la ei. Dimpotrivă, era vădită dorinţa amîndurora să rămînă singuri, iar cînd don Valentin vorbi de plecare, Antonio spuse cu seninătate :

— Aşa că poimîine ne vedem aici.

— Poimîine mi-e imposibil. O să vin luni, la prima oră, răspunse Cienfuegos amînînd întîlnirea în mod premeditat căci credea că Antonio trecea printr-o pasă proastă care, după cîteva zile de linişte, se va destrăma precum norii vara.

— Cu atît mai bine. Pînă luni voi aranja totul.

— La revedere.

— Pe curînd.

După zarva petrecerii şi după o despărţire atît de rece, casa rămase învăluită într-o tăcere de mormînt.

Peste tot erau împrăştiate pahare cu resturi de băutură, flori veştejite şi scuturate ; servitorii alergau cu scrumiere pline cu mucuri de ţigară care umpleau aerul cu un miros respingător, acel miros specific saloanelor în care au avut loc petreceri de felul celei la care am asistat, miasmă putredă în panteonul bucuriilor născute şi moarte în aceeaşi zi.

Eulalia, liniştită în aparenţă, dădea instrucţiuni servitorilor pentru a face ordine în casă în timp ce domnul López, profund absorbit de gîndul său, se plimba prin salon cu mîinile în buzunarele pantalonilor, muşcîndu-şi din cînd în cînd mustaţa.

După ce îşi petrecu o jumătate de oră în acest fel, se opri în faţa unei sofale şi spuse ca în delir :

— Crebillon * şi Balzac numesc sofaua mobila adulterului, şi un surîs sarcastic îi înflori pe buze şi-şi plimbă privirea prin salon căutînd ceva. Îşi căuta pălăria pe care o zări într-un colţ, se duse spre ea, şi-o puse pe cap şi plecă spre birou unde deschise sertarul în care îşi păstra

* Claude-Prosper Jolyot de Crebillon (1707—1777), romancier francez. Textul face aluzie la povestirea *Sofaua*, publicată în anul 1740.

revolverul. Scoase arma. îi examină încărcătorul, o puse în buzunarul pantalonului şi ieşi murmurînd aceste cuvinte :

— Faptul că i-a oprit mănuşa va fi o acuzaţie suficientă pentru mizerabil ; cu această mănuşă îi voi lua viaţa.

Şi cu pas măsurat, liniştit, de parcă s-ar fi dus să rezolve o problemă oarecare, se îndreptă spre casa lui don Isidoro Peñas.

VI

— VALENTÍN, N-AI OBSERVAT CA s-a petrecut ceva în casa familiei López ? întrebă doña Asunción pe soţul ei, după ce ajunseră la „Palomares" şi se dezbrăcă de hainele de călătorie.

— Da, dar vina este a popii, acest...

— Nu vorbi urît, Valentín ! Dacă spui asta fiindcă a intrat în dormitor eşti nedrept, căci eram şi eu cu doña Eulalia.

— Ia-o cum vrei. Antonio e gelos şi omul gelos e nebun.

— Dar cum să fie gelos pe un preot ? Asta e prea de tot ! Valentín, tu trebuie să-l sfătuieşti.

— O să-l sfătuiesc să facă ceea ce gîndesc eu să realizez aici de ani de zile.

— Şi anume ce ?

— N-o să accept ca tu să te duci la confesional, nici ca popa ăsta să vină la noi în casă.

— Doamne sfinte ! Se pare că ai băut cam mult. Cînd eşti treaz nu spui asemenea erezii. Isuse, să nu ne audă cineva !

— Eu sînt bărbat şi am văzut şi ştiu mai multe decît tine.

— Şi dacă fac cum spui tu, ce garanţie mai are familia ? Valentín, de ce nu pricepi că doar confesionalul asigură tihna familiei ?

— Să nu mai discutăm despre o asemenea problemă care mă face să mi se urce sîngele la cap, Asuntita. Ceea ce pot să te asigur este că, dacă tu vei muri, voi căuta o nevastă care să nu aibă alt confesor în afară de mine, spuse rîzînd Cienfuegos.

— Asta ai vrea, blestematule ? Dar mă mîngîi la gîndul că va trebui să te îngrop eu pe tine.

— Cu slujbă în regulă, nu ?

Doña Asunción, fără a mai lua în seamă ultimele cuvinte ale soţului ei, se duse în birou, scoase din sîn hîrtia îndoită cu grijă şi după ce şovăi cîteva clipe o puse în al doilea sertăraş din dreapta, cum îi spusese domnul Peñas, după care ieşi numaidecît.

În casa Ziskăi totul decurgea pe placul musafirilor, căci mirii odată retraşi în dormitorul nupţial, despărţit de salon printr-o draperie de percal, invitaţii făcură un foc mare din tărîţe şi *achupallas* * în jurul căruia aranjară la o anumită distanţă ulcioare cu „chicha" şi căni cu rachiu care, păstrîndu-se la o anumită temperatură, îi vor ajuta să lupte împotriva frigului nopţii.

În salonul din faţa altarului fericirii lui Ildefonso, fuseseră aşezate bănci de lemn de mărimi diferite şi trei felinare agăţate pe pereţi care proiectau lumina slabă a lumînării de seu, suficientă însă pentru a lumina buna dispoziţie ce domnea printre invitaţi. În sunetul muzicii continuară să danseze întru fericirea tinerilor însurăţei pînă cînd zorii noii zile îşi întinseră mantia sidefie lăsînd să se vadă feţele obosite, după o noapte albă, şi neglijenţa hainelor, precum şi o uşoară paloare pe chipul Ziskăi. Ea veni sfioasă în salonul unde toată lumea o salută ; toate privirile erau îndreptate spre ea, majoritatea dintr-o curiozitate prost disimulată.

---

* Arbust cu tulpină torsionată şi coajă solzoasă, care creşte în America de Sud.

VII

CÎND DON ANTONIO PĂTRUNSE ÎN vestibulul casei parohiale, domnul Peñas se plimba prin salon ; imediat ce îl zări pe domnul López alergă la uşa de la ieşirea din sacristie, unde Pedrito ştergea liniştit nişte sfeşnice de argint.

— Fugi, du-te, îi zise preotul scuturîndu-l de umăr, şi spune-i că nu sînt acasă, că m-am dus să-l vizitez pe comandant, că nu mă întorc curînd, că nu ştii nimic, şi-l împinse pînă ajunse la uşă.

— Domnul Peñas ?

— A plecat, domnule, răspunse Pedrito, frecînd cu praf de cretă sfeşnicul pe care îl avea în mînă.

— Nu ştii dacă întîrzie ?

— Nu ştiu, domnule, poate să întîrzie, poate să vină îndată... Hapciu ! făcu băiatul strănutînd, căci inspirase pulberea albă.

Don Antonio rămase nemişcat şi gînditor cîteva secunde.

Preotul Peñas stătea după uşă înclinat precum călăreţul care aleargă la o cursă de cai ; cu bărbia împinsă înainte, cu buzele întredeschise, şi cu urechile ciulite ca o consecinţă a stării nervoase care îl stăpînea.

Don Antonio avu nevoie de o batistă pentru a şterge sudoarea care îi îmbrobonise fruntea, dar băgînd mîna în buzunar dădu peste pistol. Scoase mai întîi arma, apoi batista cu care îşi şterse fruntea, fără să-şi dea seama că simpla prezenţă a pistolului îl făcuse să se înfioare pe domnul Peñas care se afla în spatele uşii, iar lui Pedro îi smulse aceste cuvinte :

— Vai, domnule, de ce purtaţi pistol ?

Domnul López nu înţelese bine sau nu vru să răspundă întrebării băiatului fiind preocupat să se întîlnească mai repede cu preotul Peñas. Puse revolverul în buzunar rămînînd cu batista în mînă în timp ce Pedrito adăugă :

— Aoleo, domnule, mie mi-e foarte frică de pistol, poate să iasă glonțul să ne omoare pe amîndoi, și continuă să lustruiască sfeșnicul.

— Nu fi prost, băiete, zise în cele din urmă domnul López menținîndu-și calmul, dar fără să surîdă în fața acelor temeri copilărești ale băiatului, ca după o scurtă pauză să adauge :

— O să mă întorc la opt, la nouă, la zece, o să mă întorc pînă o să dau de hoț, și ieși răsucind în mîini batista albă și parfumată, brodată într-un colț cu inițiala numelui său, cu mătase vișinie, de mîna delicată a Eulaliei.

Preotul deschise brusc ușa și, fără să-și poată stăpîni nervii, tremurînd ușor, spuse în șoaptă :

— Omul ăsta pare nebun.

— Da, părinte. Domnul López parcă-i apucat. Pe dumneata te face hoț și vrea să te omoare.

— Nu, Perico, nu pe mine, ci pe un ofițer dintre acei care au sosit de curînd. Pe mine mă caută pentru niște declarații și eu nu vreau să mă duc, răspunse domnul Peñas născocind o groază de minciuni cu gîndul deliberat ca Pedro să nu aibă motive să bănuiască adevăratele probleme care existau între preot și don Antonio. Și după ce se învîrti puțin prin casă, se așeză la masă, deschise sertarul de unde scoase o foaie de hîrtie și începu să scrie.

Paracliserul, fără să îndrăznească să-l întrerupă, dădea ultimul lustru sfeșnicului, ridicîndu-l pînă în fața ochilor pentru a observa cîteva pete care rămăseseră ca o umbră ușoară.

— Pedrito, pune sfeșnicele în dulapul sacristiei, încalecă pe Boticaria și du-te repede și dă biletul ăsta locțiitorului meu. Vezi că e ceva foarte urgent, ai înțeles, spuse domnul Peñas împăturind biletul și dîndu-i-l lui Pedro, care, în tăcere, urmă indicațiile stăpînului.

Rămînînd singur, preotul își dădu o palmă peste frunte și bolborosi cîteva cuvinte :

— Deştept ce sînt ! Nu trebuia să dau înapoi hîrtia aia !... Acum n-am altă soluţie decît să-mi iau tălpăşiţa... şi... cine ştie... La dracu ! Degeaba m-a lăsat Dumnezeu pe pămînt ! Să te încumeţi în politică nu e atît de riscant precum se spune, şi în Peru nu Papa face prelaţi. Da, înainte, la trap... îşi spune preotul ca orice sergent obişnuit să dea comenzi ; îşi luă pălăria şi se îndreptă spre uşa care dădea în biserică unde se aştepta să întîlnească batalionul deja instalat şi putea să stea de vorbă cu comandanţii.

Într-adevăr, armele se aflau în rastele, la dreapta intrării. Trupa, împărţită în două flancuri, formînd un culoar de trecere, se odihnea, în timp ce, în tinda bisericii, tandrele vivandiere se resemnau cu intemperiile, în numele dragostei, iar comandanţii împreună cu ofiţerii discutau despre itinerarul marşului şi probabilitatea intrării lor în oraşul mătăniilor şi al cutremurelor a cărei cucerire era obiectivul unei campanii atît de crude.

— Comandantul Campoverde ? întrebă preotul.

— Umilul dumneavoastră servitor, părinte.

— Nu bănuiţi motivul vizitei mele ?

— Nu m-am născut profet, nici măcar vrăjitor.

— Dar în vreme de război, cînd e vorba de marele Castilla nu e greu de ghicit *casus belli*...

— Va fi un Te Deum mîine ?

— Cum se cunoaşte că sînteţi un comandant priceput !

— Adică ?

— Te Deum-ul îl vom cînta în catedrala *ccalatos* ? * întrebă preotul răzînd.

— Cred în Dumnezeu şi-i cer să mă lase cu pielea netăbăcită.

— Da, veţi fi comandantul meu. Vin să vă spun că în aceste momente sîngele meu de peruan îşi face datoria şi am hotărît să fiu duhovnicul batalionului *Charansimi*.

— Vorbiţi serios ?

---

* goi, în pielea goală.

Cel care părea a fi comandantul își întoarse capul cu interes și îl examină cu atenție pe domnul Peñas. Era un bărbat înalt, cu barbișon și mustăți cărunte, cu ochi întunecați, mari și vii, cu o cicatrice pe obrazul drept. Purta uniformă militară închisă pînă la gît, cu o pelerină scurtă, cenușie, cu franjuri albastre și nasturi galbeni cu stema națională în relief. Capul, acoperit cu o pălărie țărănească, cu boruri mari, cu panglică lată, lăsa să se zărească fruntea lată și părul cărunt ca mustața.

— Curajul dumneavoastră este un cîștig pentru noi, adăugă comandantul Campoverde, la care preotul răspunse :

— Lucru hotărît, domnule comandant, dacă domnii ofițeri mă acceptă, să nu mai pierdem timpul.

— Colonelul Canones, spuse Campoverde, prezentîndu-i preotului pe superiorul său.

— La ordinele dumneavoastră, părinte.

— Umilul dumneavoastră duhovnic Isidoro Peñas, domnule colonel.

— V-am ascultat cu plăcerea pe care mi-o stîrnește dovada de eroism adusă în dar pentru cauza poporului.

— Da, domnule colonel. Eu, cum i-am spus domnului Campoverde la prima noastră întîlnire, sînt trup și suflet devotat mareșalului Castilla și acum merg cu dumneavoastră.

— N-am decît să vă mulțumesc, căci multe duminici n-am ascultat slujba din lipsă de preot.

— Să mergi la Arequipa fără preoți ar fi și o greșeală strategică, observă comandantul Campoverde.

— În plus, domnule colonel, omul e credincios și trebuie să ținem cont de acest lucru.

— Întocmai, părinte.

— Deci, mă primiți ?

— Cu toată dragostea, domnule Peñas. Și biserica ?

— Cum slujesc două clopote, am și eu un locțiitor, așa că totul rămîne aranjat pentru mîine dimineață. Vă voi aștepta la *Moyopata* și acum la revedere, spuse preotul în semn de despărțire.

— Adio, pe mîine.

— Pe curînd.

— Noapte bună.

După acest dialog, pașii preotului răsunară în naosul bisericii, apoi străbătură culoarul format de soldații ce se odihneau, pentru a intra în casa parohială.

— Ce părere aveți, domnule comandant Campoverde, de atitudinea acestui preot ? întrebă colonelul.

— Că trebuie să-l citățm în ordinul general care urmează să se dea în curînd. Aceste treceri de partea noastră au mare efect în rîndurile dușmanului.

— Oh, fără îndoială. În afară de asta, îi voi scrie Excelenței sale recomandîndu-l ca pe un bun *castillan* *. Dacă vom cîștiga, ar putea să-i pună o mitră. Nu pare prost popa. Aspiră el la ceva ; cine știe dacă nu țintește mai sus !

— Asta o să vedem, domnule colonel ; cum ne ajută așa o să-l ajutăm și noi.

— Mii de draci ! În țara asta pînă și lucrurile de suflet depind de baionetele noastre ! spuse cu satisfacție colonelul.

Și trompeții secondați de tobe chemară pentru apelul de la opt.

VIII

VĂD TIMPUL CA PE UN BĂTRÎN venerabil, așezat pe malul unui rîu al cărui debit tîrăște viețile oamenilor care trec pe lîngă el pentru a se precipita în negura veacurilor.

Aceste ape, uneori tulburi, alteori limpezi și liniștite, curg cînd învolburate de mîna fatalității, cînd limpezite de lacrimile care se amestecă în ele, lacrimi precum cele vărsate de Maria Magdalena la picioarele lui Isus, care creînd totul pe pămînt prin virtutea tatălui său, a putut să ierte păcatele din dragoste scăpînd istoria de păcătoasa cetății.

* adept al mareșalului Castilla.

Dar nu Timpul trece, aşa cum, în general, sîntem tentaţi să credem ; viaţa este cea care trece, viaţa este cea care se scurge rupînd flori, spulberînd speranţe, fără să existe un dig care să-i bareze drumul spre întunecatul prag al mormîntului, în ale cărui tenebre pătrunde ateul prin poarta îndoielii pînă citeşte NIMIC, iar credinciosul prin diafana lumină a credinţei şi speranţei întrezăreşte TOTUL, dispreţuind flecăreala filosofului care vede în teoria nemuririi sufletului iradierea orgoliului şi vanităţii omului ce se crede nemuritor, etern precum creatorul său.

Cîtă viaţă s-a scurs într-un interval de timp foarte scurt din seara în care don Antonio López a făcut cale întoarsă şi cu paşi măsuraţi a mers acasă după ce în zadar îl căutase pe Isidoro Peñas !

Mersul lucrurilor i-a dus pe unii pe cîmpul plin cu flori al fericirii, unde descoperă virtutea ce urmează după remuşcarea sinceră ; pe alţii spre tenebrosul haos la a cărui poartă, ca în infernul poetului florentin, putea scrie : *lăsaţi aici orice speranţă,* dacă credinţa propovăduită de copilul sfînt, născut într-o iesle friguroasă şi mort pe aridul munte, n-ar fi gravat cu dalta de diamant în plăci de aur nemuritoare : *Iartă de şaptezeci şi şapte de ori,* şi dacă cuvîntul lui Isus n-ar fi lăsat ca să audă cel ce se căieşte sublima promisiune că *nu există vină fără pedeapsă.*

Alături de acea învăţătură sfîntă, ştiinţa oamenilor în relaţiile lor fiziologice a scris, de asemenea, *fire,* arătînd tendinţa sau înclinaţia naturală, specifică fiecărui individ.

Şi această natură umană e mai puternică la femei, neglijate în educaţia lor de egoismul masculin şi lăsate în voia sorţii, în acea viclenie a vieţii de a cărei manevrare dispun bărbaţii.

Sufletul Eulaliei care se afla sub greutatea zdrobitoare a suferinţei, departe de a vedea înspăimîntătoarea fantasmă a geloziei, avea imaginea atrofiată a propriei sale slăbiciuni, ruşinată în faţa privirii senine a lui Antonio.

Pentru el răsărise aurora împăcării şi după destinderea morală veni şi întrămarea trupului, tonificîndu-i creierul, înseninîndu-l şi îndreptîndu-i gîndurile pe drumul cel bun.

Cîte ore nu petrecuse el cufundat în profunde meditaţii !

În cîte nopți nu-i fugise somnul de pe pleoapele înroșite de oboseală !

Luptă crudă, ispășire tainică a lașității sale, cînd a vrut să fugă de îndatoririle vieții pe poarta îngrădită a sinuciderii ca soldatul mizerabil care azvîrle puşca şi fuge de luptă !

A trăi înseamnă a lupta !

Ce contează rănile sufletului dacă, în final, acesta triumfă şi primeşte laurii ?

Antonio López va lupta cu hotărîre şi va ieşi victorios.

În ziua în care Valentín Cienfuegos trebuia să-l întîlnească pe Antonio, acesta o chemă pe Eulalia şi îi spuse :

— Azi vom rezolva toate problemele, Eulalia. Această situație nu mai poate continua ; băuturile amare, dacă nu le putem îndulci, le bem dintr-o sorbitură.

— Ce vrei să spui, Antonio ?

— Că vreau să faci un sacrificiu. Am pregătit o otravă pentru amîndoi...

— Ştii că viața mea îți aparține. Poți să dispui de ea cum vrei.

— Eulalia, sacrificiul în doi poate nu trebuie să se numească sacrificiu. Puțin mai înainte, pentru a nu face pasul pe care îl fac acum, am vrut să fug de viață, să mă sinucid...

— Antonio, dragul meu, ce spui ? ! ? Acum vom muri împreună...

— Oh, nu ! Ne vom salva amîndoi ! Ne ameninţă falimentul şi ca un cavaler ce sînt nu mă puteam atinge nici de zestrea, nici de bijuteriile tale. Valentín mi-a oferit salvarea în schimbul onoarei mele...

— Ah ! Hîrtia !

— Da, hîrtia cu numărul trei... Aşa este. Am acceptat această afacere, dar pînă azi nu am pus-o în aplicare ; sînt dator douăzeci de mii de soli pe care îi voi înapoia luîndu-ți... zestrea.

— Şi bijuteriile, şi pe mine, dacă vrei, răspunse Eulalia cu entuziasm.

— Da, dar nu voi putea spăla jignirea pe care mi-a adus-o preotul...

— Fie-ţi milă, Antonio ! Îţi jur din nou ; tot ce ţi-am spus e purul adevăr !

— Eu trebuia să-i iau mănuşa şi viaţa, dar a fugit, ticălosul !

— Îţi cer, în numele liniştii noastre, să nu spui asta, Antonio ! Dacă aş fi fost vinovată, aş fi fugit de tine ; pe cînd aşa sînt doar o victimă salvată de tine.

— Zestrea şi bijuteriile tale ne vor salva şi de scandal. Dar după aceea, Eulalia, vei putea să mă mai iubeşti ?

— Îţi jur că da !

— Valentín nu cred că va mai întîrzia. Du-te să plîngi ruinarea noastră şi cere-i domnului să nu mai fim dezonoraţi niciodată, spuse López, făcînd eforturi să-şi stăpînească emoţia şi începînd să scrie cifre pe o foaie de hîrtie în timp ce Eulalia se îndepărta încet, cu faţa umbrită de vălul tristeţii, lăsîndu-l pe Antonio palid, cu hotărîrea celui care se duce la luptă să învingă sau să moară.

— Ţi-a venit mintea la cap ? strigă încă de la poartă Cienfuegos care tocmai sosise.

— Da, în întregime.

— Deci, ce-mi spui nou ?

— Că-ţi vei primi îndată banii. Prefer o viaţă modestă, dar onorabilă.

— Ce spui, Antonio ?

— Că plec de aici. Iată-ţi banii. Notarul Mogollon are documente care atestă preţul acestor valori, te poţi baza pe douăzeci de mii de soli.

— Zestrea Eulaliei ? întrebă Cienfuegos citind hîrtia.

— Zestrea şi bijuteriile ei, toate ne vor ajuta să ne salvăm ; şi dacă aş fi făcut asta de ieri, astăzi n-aş mai fi avut inima atît de grea.

Don Valentín, îşi privi fix prietenul şi, muşcîndu-şi mustaţa cu furie disimulată, întrebă într-un tîrziu :

— Hotărîrea ta este definitivă ?

— Definitivă, Valentín, şi află că nu-mi explic de ce preotul Peñas e la curent cu acest secret.

— Preotul Peñas ? Imposibil !

— Ba e foarte posibil, căci hîrtia cu numărul trei se află în mîinile sale.

— Nu se poate !

— Îţi jur că Eulalia a văzut-o şi a citit-o.

Această mărturisire îl schimbă la faţă pe don Valentín care, lovind în pămînt cu piciorul, spuse :

— Să fie Asunción capabilă de atîta ticăloşie ? Altcineva nu cotrobăie prin hîrtiile mele. Îţi jur că voi şti s-o pedepsesc.

— Şi eu aş face la fel. Poftim datoria.

— Dacă am fost trădaţi, înseamnă că ai dreptate, Antonio, şi dracu să le ia pe toate...

— Foloseşte-ţi capitalul mai bine, spuse domnul López, apelînd la sfaturi pentru a scăpa de această discuţie.

— Voi lupta pînă voi afla adevărul şi această femeie va muri de mîinile mele.

— Poate te vei răzvrăti împotriva propovăduitorului supunerii oarbe, căci vinovatul este netrebnicul ăsta de popă care a fugit.

— Cum a fugit ?

— S-a înrolat ca preot în batalionul *Charansimi,* care şi-a petrecut noaptea aici.

— Nu contează, o să mă duc după el pînă în pînzele albe.

Don Antonio se simţi umilit în faţa hotărîrii energice a lui Cienfuegos şi începu să se plimbe murmurînd cuvinte ininteligibile pînă cînd, după cîteva momente de tăcere, spuse :

— Eu plec...

— Să fie într-un ceas bun ! Dar unde să te duci în Peru ca să nu fii luat cu asalt de aceşti popi ticăloşi care, fără credinţă şi fără virtuţi, sînt hirotonisiţi dacă plătesc bine ? ! ?

— Nu fi pesimist. Du-te în Capitală şi o să vezi.

— Îndrăznesc să mă îndoiesc.

— Te contrazici, Valentín ; egoismul te face să baţi cîmpii ; aminteşte-ţi ce ai spus în ziua cînd mă îndemnai să intrăm în afacere. Dar, orice ar fi, sînt hotărît. Cunoscînd-o bine pe soţia mea, te asigur că vom rămîne împreună, iar secretele noastre nu vor ieşi dintre pereţii casei.

Domnul López păli şi, în acelaşi timp, numele doñei Asunción trecu prin mintea lui don Valentín ca o scînteie care aprindea acuzaţia împotriva ei şi spuse :

— Imposibil. Antonio, secretul nostru nu poate fi cunoscut. Asunción nu s-a atins niciodată de documentele mele, locul unde păstram hîrtia era cunoscut doar de mine.

— Nu știu, dar preotul Peñas are această hîrtie și numele tău și al meu și pe cel al prietenilor...

— La dracu ! Trebuie să-i smulg mai întîi hîrtia, apoi mărturisirea.

— Lui.

— Lui și ei. Amîndurora.

— Vei lupta în zadar. Doña Asunción e dominată de misticismul care orbește și abrutizează și mai degrabă ar muri decît să-l trădeze pe duhovnicul ei.

— Groaznică situație pentru soți !

— Zi-i mai bine ridicolă !

— Imbecilă situație, sfîrși prin a spune Cienfugos, luînd hîrtiile, împăturindu-le și pregătindu-se de plecare.

— L-ai văzut pe Williams ? întrebă don Antonio dornic să nu lase probleme nerezolvate.

— Da, de cîteva zile o duce tot într-o beție ; nu știu cînd se va lăsa de meteahna asta.

— Într-adevăr, e un incovenient, dar cu puțin tact...

— Încă sper că o să te mai gîndești, că totul se va liniști și că vom putea continua, insistă don Valentín. López răspunse supărat :

— Zadarnic. Plecarea mea este hotărîtă. Voi trăi mulțumit acolo unde munca este respectată, unde te poți amesteca printre sute de oameni cu garanție pentru familie și fără ca vanitatea sau nevoile sociale să te împingă pe drumul escrocheriei.

Ultimele cuvinte avură un efect decisiv asupra lui don Valentín care plecă în grabă, fără ca măcar să-și ia un rămas bun, sec și laconic, ca între doi prieteni supărați.

IX

SOARELE, LA ZENIT, PE UN CER împodobit cu nori mari care desenau cînd munți înzăpeziți, cînd coloane de bumbac scărmănat, cînd arbori plutitori ca vălul de mireasă, sau plumburii ca fumul de

țigară ce se dilată, se învolburează și se risipește, dînd atmosferei acea căldură asfixiantă care precede serile furtunoase. Piatra albă a drumurilor, încinsă de razele soarelui, reflecta lumină și căldură pe chipul călătorului ; peisajul era mohorît ; arbuștii precum *chil*ca sau arnica cu flori galbene, născute din pămînt și piatră, păreau veștejite nu numai datorită soarelui arzător, ci și datorită pulberii care le acoperise verdele viu al frunzelor.

Acolo, în depărtare, se zărea un tînăr păstor, așezat pe o piatră, cu pălăria veche pe genunchi, pusă cu gura în sus, în care avea peștișori prăjiți, reci. Purta o cămașă stacojie, decolorată de soare și pantaloni negri de flanelă, scurți pînă la genunchi, cîrpiți de curînd în tur, iar în picioare opinci. Lîngă el, parcă așteptînd resturile mesei, un cîine ștrengar, cu privirea inteligentă, dînd din cînd în cînd din coadă de parcă își exprima nerăbdarea ; și mai încolo turma care mai degrabă lingea pietrele decît păștea iarba rară, se grăbea să se adape la un izvor cu apă proaspătă și cristalină din apropiere ; și în vreme ce turma își potolea setea, el mînca delicioasa gustare în tovărășia credinciosului său prieten.

Don Valentín Cienfuegos străbătu locul acela fără să observe nimic în jur.

Mintea lui era mult prea ocupată de trădarea lui Asunción, pentru a se opri să contemple peisajul lăsat de mama natură, demn de a face renumit penelul celor care s-au născut cu talent. Cienfuegos mergea pe un cal vînăt-rotat, a cărui vioiciune micșorase distanța la trei sferturi de oră. Și odată ajuns la „Palomares", se îndreptă nerăbdător spre birou pentru a se convinge cu ochii lui de realitate. Cînd don Valentín puse mîna pe mînerul celui de al doilea sertar, un fior îi zgudui trupul ; se temea să afle adevărul datorită gravității sale. O undă de îndoială îi potoli sîngele, reacția se transmise sistemului nervos și trase cu putere de mîner.

Privirea, aprinsă de flacăra furiei, cuprinse conținutul sertarului și hîrtia cu numărul trei scris cu roșu apăru acolo, albă și împăturită. O luă grăbit și mototolind-o în pumn exclamă :

— Antonio e un ticălos ! Un ticălos ! L-a calomniat pe domnul Peñas şi a umbrit reputaţia soţiei mele ! Şi asta pentru ce ? Ca să se retragă dintr-o afacere din care ar fi ieşit cam şifonat !... Ah !... Nemernicul ! O să mi-o plătească scump. De azi, nu mai simt pentru el decît ură, căci s-a dovedit mai slab decît o femeie, defăimînd pentru a se salva de la un compromis.

Netezind hîrtia mototolită, don Valentín îi parcurse cu atenţie conţinutul, o împături din nou şi începu să se plimbe prin cameră cu atitudinea celui care urzeşte un plan. Dintr-o dată, fruntea lui arămie străluci ca luminată de o idee, buzele i se contractară în surîsul uscat pe care îl provoacă punerea în practică a unei răzbunări şi, aşezîndu-se la birou, începu să scrie pe o foaie de hîrtie, folosindu-se de mîna stîngă pentru a-şi deforma scrisul. Împături hîrtia în patru, o sigilă cu ceară roşie şi scrise destinatarul : Domnului Subprefect şi Intendent al provinciei.

Puse această scrisoare în buzunarul de la piept al redingotei, puse apoi hîrtia cu numărul trei de data aceasta în al treilea sertar şi plecă în căutarea a două persoane. Prima era doña Asunción, pentru care simţea o oarecare duioşie şi în sinea lui îi dădea satisfacţie celei pe care o jignise în ceea ce avea ea mai delicat, în fidelitatea ei conjugală. A doua persoană era noul *pongo* al casei *pe* care îl strigă :

— Quispe !

Se prezentă imediat un tînăr indian, înalt, zvelt şi sprinten, care purta pantaloni pînă la genunchi şi veston lung şi strîns pe corp, jiletcă stacojie de flanel şi haină albastră. Părul lui lung, negru şi ţepos, era strîns la spate într-o coadă de al cărei capăt atîrnau fire fine de vigonie împletite, iar picioarele desculţe, lăbărţate, cu degetele răşchirate, arătau că nu cunoscuseră niciodată captivitatea pantofilor.

— Quispe, îi spuse don Valentín scoţînd hîrtia din buzunarul redingotei, dă fuga la poştă şi pune la cutie această scrisoare care e foarte urgentă ; să nu întîrzii !

— Alerg, stăpîne, răspunse Quispe primind însărcinarea şi rupînd-o la fugă.

— N-o să scapi de mine, canalie ! îşi spuse Cienfuegos cu gîndul la Antonio, îndreptîndu-se spre camera lui Asunción.

X

OŞTILE CONDUSE DE MARELE Mareşal don Ramón Castilla la hotarele Arequipei îşi încununară eforturile cu cea mai strălucitoare victorie, căci ocuparea oraşului de la poalele vulcanului a fost o realitate, deşi s-a înfăptuit cu sacrificiul a nenumărate victime căzute pe baricadele ridicate pe străzi împotriva inamicului ascuns în minarete, pe acoperişuri şi în turnurile de granit.*

Batalionul *Charansimi* n-a avut norocul să participe la luptă, căci precipitîndu-se evenimentele, trupele mareşalului Castilla au fost ajutate de o parte a populaţiei, conducătorul operaţiilor hotărînd să rezolve cauza fără concursul acestui batalion puternic de patru sute de posturi bine echipate, poate mai bine decît altele ale armatei fără uniforme şi poate şi fără raţia necesară.

La urcarea pe *Coasta sufletelor,* un curier asudat şi entuziasmat îi dădu comandantului Campoverde un plic pe care acesta îl înmînă superiorului său după ce citise cui îi era adresat. Era vestea prin care marele mareşal anunţa din cartierul general din Arequipa că ieşise victorios.

O veste atît de neaşteptată se răspîndi cu repeziciunea gîndului în rîndurile batalionului *Charansimi ;* răsunară urale călduroase, soldaţii îşi aruncară chipiurile în sus, trompetele sunară deşteptarea pline de entuziasm, iar preotul propuse ca batalionul să-şi petreacă noaptea în satul cel mai apropiat, *Quishuarpata,* în a cărui biserică

* Această referire ne permite să situăm povestirea în primele luni ale anului 1858 ; în luna martie a acestui an, armata mareşalului Castilla, după opt luni de asediu, cucereşte oraşul Arequipa şi pune capăt revoluţiei conservatoare a generalului Vivanco.

modestă să se intoneze *Te Deum Laudamus*, ca drept mulţumire ; şi chiar acolo, colonelul îi făgădui domnului Peñas că, odată ajunşi la putere, el va fi preferat pe unul din scaunele de canonic.

— Sacrificiul patriotic al preotului Peñas contează mai mult decît sacrificiul nostru, soldaţi. A lăsat la parohia sa onorariile şi confortul pentru a servi cauzei şi batalionul a făcut faţă cheltuielilor de mai multe ori cu împrumuturi de la domnul Peñas, şi toate acestea merită cel puţin un canonicat drept recompensă, spuse colonelul în mijlocul veseliei şi entuziasmului manifestate de ofiţeri şi soldaţi.

Această propunere a fost rezolvată de Castilla cu buna credinţă a celui care ştie să-şi plătească datoriile ; şi cîteva luni după asta, domnul Isidoro Peñas era primit în conducerea uneia dintre catedralele republicii, semnalat ca personaj de vază, aclamat ca patrician exemplar şi ca bărbat sfînt care, acolo, în parohia sa, îşi făcuse cu prisosinţă datoria.

Nu era ciudat că nevinovatele evlavioase sărutau din toată inima mîna albă care mai păstra încă mănuşa fină de mătase a doamnei López.

Cine putea lua seama la meschinării, într-o societate unde se face cultul celor puternici, unde virtutea care nu se bizuie pe somptuoase trăsuri, toalete şi lachei, nici măcar nu-şi merită numele ?

Cine ar putea remarca o persoană precum cea de care ne ocupăm ?

Nimeni în afară de romancierul care observă, care, purtînd corectivul în vîrful penei sale, pătrunde în tainele vieţii şi, în faţa mulţimii înlătură acest văl des care acoperă ochii cetăţenilor orbi şi fanatizaţi în acelaşi timp ; scriitorul cu intenţii serioase, purtat pe aripile moralei sociale, în numele aceloraşi instituţii care trebuie să se purifice pe măsură ce se extinde progresul.

În Peru nu există, totuşi, teama de corectivul adus de roman, căci romanul grav, romanul care se adresează poporului, familiei, nu are încă nici prozeliţi, nici cultivatori. Şi judecînd după nivelul atins de morală, vai de acea mînă care, aşezînd în suport puternica armă a secolului, dichisita pană, va îndrăzni să calce în picioare văl şi tradiţie !

Oamenii se vor grăbi să-l condamne în numele raiului promis celor săraci cu duhul.

Am anticipat evenimentele în desfășurarea normală a acestei povești pentru că așa o cere finalul de care ne apropiem purtînd în minte filigranata broșă a realității.

XI

ÎN PROVINCIE, POȘTA ESTE TRANSportată de un călăreț, urmat de un catîr care poartă în spate sacul poștal. Catîrul este mînat de un bărbat a cărui putere rivalizează cu cea a animalelor care se schimbă din stație în stație.

Scrisoarea pe care Quispe o pusese în cutia poștală de pe șosea își urmă cursul cu o repeziciune demnă de remarcat, pînă cînd ajunse la destinație.

Subprefect era pe atunci un sergent major trecut în rezervă datorită unei răni de sabie pe care o primise la piciorul stîng, în glorioasa luptă de la Junin, luptă groaznică și decisivă care se purtase cu arme albe, iar victoria pecetluise strădania armatei eliberatoare.

Sergentul major don Cayetano de Quezada era un om în vîrstă, cu fruntea lată și pieptul bombat ; rămășiță a acelei nobile legiuni de veterani care s-au luptat pentru o ideea lăsînd de-o parte interesele personale, această teribilă plagă care, mai tîrziu, a trădat avangarda republicii pentru niște trese mîrșav obținute.

Ceea ce face remarcabilă figura lui don Cayetano este calmul cu care își însoțește judecata și tactul în aplicarea legii.

Acum stătea pe un fotoliu vechi, o combinație de piele cu lemn, lîngă o masă plină de hîrtii împrăștiate. Tocmai deschisese scrisoarea trimisă de don Valentín Cienfuegos și citea această cumplită dezvăluire :

„Domnule Subprefect Intendent, un cetățean onorabil, căci mai există și astfel de oameni, vă înștiințează în numele legii că în casa domnului Antonio López se fabrică bani falși. În baza acestui denunț, faceți cercetări și pedepsiți vinovatul."

— E anonimă ! Anonima e numai arma laşilor şi calomniatorilor ! Antonio López este un om onorabil a cărui avere nu-l îndreptăţeşte să recurgă la asemenea faptă. Şi apoi, pe aceste meleaguri, acuzaţia de falsificare de bani pentru bărbat şi de adulter pentru femeie e aproape inexistentă. Totuşi, cine îmi garantează că această anonimă nu-mi dezvăluie adevărul, că nu reprezintă izbucnirea unei inimi cinstite, strigătul unui interes rănit ? îşi spuse don Cayetano şi rămase cu scrisoarea în mîna stîngă, în timp ce cu dreapta îşi răsucea uşor cînd mustaţa, cînd barbişonul cărunt, în dorinţa de a cîntări lucrurile cît mai aproape de adevăr.

Pe neaşteptate, găsi ceea ce dorea şi, ridicîndu-se în picioare, fără a lăsa hîrtia din mînă, exclamă :

— Da, da, de o mie de ori da ! Voi trimite după López. Fizionomia lui îmi va dezvălui realitatea. Chiar aici în campament, lui Canterac însuşi, în cortul duşmanului, îi citeam intenţiile şi nu cred că există vreun López care să-l păcălească pe veteran. Să vedem. Gardian ! Cine e de gardă ? strigă.

Poliţistul de servici răspunse numaidecît şi primi acest ordin :

— Du-te trap acasă la don Antonio López, ia poziţie de drepţi şi spune-i să se prezinte în acest birou.

— Am înţeles, domnule.

Subprefectul se întoarse la birou şi începu să citească alte scrisori, nu fără a-şi întrerupe lectura din cînd în cînd pentru a se gîndi la anonimă, în timp ce-şi răsucea din nou mustaţa. Apoi, scoase din buzunar o tabacheră cu tutun fin de Piura, luă o hîrtie şi răsuci o ţigară; scăpără amnarul, aprinse iasca şi de la ea ţigara. Începu să fumeze liniştit şi să contemple rotocoalele de fum ; cu gîndul cufundat în marea de îndoială pe care o prezenta în faţa onoratei şi paşnicei administraţii acel neaşteptat anonim care putea foarte bine să spună adevărul, dar să şi mintă.

— Şi calomnia ? La naiba ! Eu trebuie să pedepsesc şi calomnia, eu care sînt reprezentantul legii, spuse, în sfîrşit, aruncînd o gură de fum ; băgă în buzunar tabacheră pe care o lăsase pe masă şi luă atitudinea încrezătoare, pe care obişnuia s-o ia în viaţa de bivuac.

XII

CALMUL ŞI RESEMNAREA, ACESTE genii tutelare ale omului angrenat în lupta cu viaţa, ocroteau din nou familia lui don Antonio López, în care el, la fiecare pas, contempla chipul Eulaliei pe care se citea sinceritatea şi durerea.

Cine, dacă nu ea, cu nesupunerea ei la cererea, sau mai bine zis la rugămintea soţului, adusese amărăciunea chiar în cuibul dragostei lor, în care inima ei de soţie dormea somnul fericirii ? Cine, dacă nu ea, a pus la picioarele duhovnicului secretele căminului ?

Din fericire, şarpele seducţiei se încurcă în pînza ţesută de această minunată femeie şi imaculatele aripi de porumbiţă nu se pătară în murdarele ghiare ale uliului, iar călătoria soţilor López în capitala Republicii rămase hotărîtă, ei visînd deja la acea Limă, regină ascunsă prin minarete şi în spatele transperantelor.

Şi fericirea, această rîndunică nestatornică a cerului nostru, îşi va face din nou cuib sub streaşina căminului încălzit de afecţiunea a două inimi care se adoră.

Don Antonio luă brăţara cu briliante, orbit de strălucirea pietrelor încastrate cu măiestrie în aur de optsprezece carate; aur englezesc importat în Peru de un bijutier de renume, singurul pe vremea aceea cu privilegiul de patent de fabrică. Şi plimbîndu-şi privirea între brăţară şi Eulalia fu cuprins de compasiune, repede înăbuşită de aceste vorbe mai degrabă gîndite decît modulate de cuvînt:

— Domnule, îmi permiteţi ? întrebă de la uşă agentul guvernului care avea în mînă bastonul cu fir răsucit de argint şi lănţişor din acelaşi metal.

— Bună ziua ! Ce mai e nou pe la dumneata ? întrebă López ascunzînd bijuteriile printre hîrtii.

— După cîte ştiu eu nimic, domnule, în afară de faptul că e nevoie de dumneavoastră foarte urgent la consiliu comunal, din ordinul categoric al domnului Subprefect.

— De mine ? Şi de ce are nevoie de mine Subprefectul ? se minună don Antonio simţind şerpi reci prin vene.

— Doamne, mie nu-mi place cînd te cheamă autoritățile. Mai bine te-ai scuza, Antonio, îi atrase atenția Eulalia.

— În ce problemă mă cheamă dacă revoluția s-a încheiat ?

— Să nu crezi asta ; în țară mereu vor fi mașinațiuni politice.

— Eu zic că nu e vorba despre ceva grav, domnule, căci n-am mirosit nimic rău cînd domnul Subprefect își citea corespondența, relată agentul.

— Bine, atunci o să mă duc mîine.

— Nu, domnule, eu trebuie să execut ordinele.

— La naiba ! Dacă nu ți-au spus să mă arestezi, o să vin eu.

— Trebuie să mă întorc cu dumneavoastră.

— Ce poate fi ? se întrebă Antonio bănuitor.

— Ai putea să-i scrii ?

— Și otrava picurată în sufletul meu ?...

— Nu, mai bine să scap de îndoială. Să vedem ce poruncește Domnia sa, spuse Antonio plecînd urmat de agentul care își luă rămas bun de la Eulalia cu o plecăciune respectuoasă.

Eulalia strînse în grabă bijuteriile și străbătută de acea misterioasă intuiție de care se bucură femeile, începu să tremure și să se teamă pentru don Antonio ; și fără să-și dea seama, numele lui don Valentín Cienfuegos îi trecu prin minte ca pasărea prevestitoare de rele care croncăne moartea celor din preajma noastră sau a prietenilor de departe ce se despart de noi pentru tenebrosa călătorie spre mormînt.

— Acest don Valentín ! spuse suspinînd soția lui López.

Și lacrimi mari i se rostogoliră pe obrajii ofiliți și o umbră tristă îi învălui fruntea de fildeș ; începu apoi să se plimbe prin cameră, besmetică, precum sticletele care, văzîndu-se închis în colivie, caută ușița să zboare, dar se lovește necontenit de sîrmele închisorii sale.

— Nu poate fi nimic bun ! Nenorocirea ne urmărește. Da, eu, eu am adus nenorocirea în casa noastră ! A nu recunoaște ar fi o blasfemie ! Doamne, iartă-i pe preoții netrebnici ca domnul Peñas și iartă-mă și pe mine ! Și Asunción, care e atît de habotnică !... Ea știe, da, nu mă

îndoiesc, ea este confidenta preotului Peñas ! Ce să fac ?

Cum să aflu de ce l-au chemat pe Antonio ? Cum să-mi mîngîi inima zdrobită de mîna acelui om ? spuse Eulalia şi căzu ca leşinată pe aceeaşi canapea roşie, martor mut şi nepăsător al atîtor emoţii contradictorii şi scene schimbătoare precum căderea frunzelor cînd prăfuite, cînd ninse, cînd uscate sau veştejite pe cîmp, în voia vînturilor nestatornice.

Şi omul o fi copacul vieţii, iar trăirile inimii frunze risipite care zboară cum vrea destinul, prăfuite, spre pămînt, acoperite cu lacrimi, spre cer ?

XIII

DOÑA ASUNCIÓN TOCMAI TERmina novena cînd don Valentín intră în camera ei şi îi spuse :

— Pînă la ce oră ai să te rogi, doamnă ? Lasă-l pe Sfîntul Anton o clipă şi vino în braţele mele, porumbiţo !

Acest limbaj drăgăstos o surprinse pe doña Asunción şi o transportă în cele mai frumoase zile ale tinereţii sale, cînd viaţa alunecă printre buze ca o miere.

Se ridică în picioare şi întorcîndu-se spre soţ răspunse :

— Să ştii că minunea asta Sfîntul Anton al meu a făcut-o, Valentín. I-am cerut să te schimbi şi iată, mi-a şi îndeplinit dorinţa, şi se apropie de soţul ei şi se îmbrăţişară cu mare duioşie cum nu o mai făcuseră de cel puţin zece ani.

În mintea lui Cienfuegos zburătăci un liliac negru cu aripi acaparatoare. Era îndoiala şi pentru a afla adevărul nu era nevoie decît să exploateze coarda sensibilă a femeii.

Tandreţea îmblînzeşte fiara şi înrobeşte omul. Femeia rezistă vanităţii şi orgoliului, dar cedează la un cuvînt de dragoste.

— Asuntita, chiar că-mi vine să cred în minunea sfîntului tău. Ştii că mă gîndesc să mă spovedesc...

— Dragule, binecuvîntată fie clipa în care aud acest lucru, îl întrerupse doña Asunción împreunîndu-şi mîinile cu o sfîntă bucurie.

— O să-l aştept pe preotul nostru. Îi sînt recunoscător căci bănuiesc că el mi-a înapoiat nişte acte pe care nu le mai găseam şi care erau foarte importante şi în felul acesta.. m-a salvat !

— Da, Valentín, da, el a făcut-o, trebuie să afli asta, căci eu, în mare taină, am pus hîrtia în sertar după cum mi-a spus părintele.

Cînd auzi această mărturisire, don Valentín tresări ca muşcat de şarpe ; totuşi se stăpîni şi întrebă :

— Tu, Asunción, tu ?

— Da, iubitule, de ce te-aş minţi ?

— Şi în ce sertar ai pus hîrtia ?

— În al doilea din dreapta.

— Cînd ?

— Cînd m-am întors de la Rosalina căci acolo mi-a dat-o.

— Înseamnă că Antonio nu m-a minţit, iar eu l-am nenorocit ! exclamă Cienfuegos bătîndu-se cu palma peste frunte şi continuă :

— Tu te-ai uitat prin hîrtiile alea ?

— Doamne fereşte ! Nici nu mi-a trecut prin minte ! Altfel nu m-aş fi supus poruncii preotului, răspunse ea calmă fără a-şi putea explica schimbarea survenită pe chipul soţului ei, nici violenţa ultimelor cuvinte şi gesturi.

Cum pe cerul negru al nopţilor de conjuncţie trece pe neaşteptate o panglică de foc care luminează abisurile pămîntului, tot astfel în mintea lui don Valentín trecu un meteor luminos ce i-l aduse în faţă pe preotul Peñas cînd fusese găzduit în biroul său şi stătuse închis acolo mai multe ore discutînd în voie cînd cu doña Asunción, cînd cu Eulalia.

Şi o mînă misterioasă ridicată în spaţiu arătă cu degetul fruntea vinovatului ; era fruntea lată a preotului Peñas.

— Parcă sînt în iad ! exclamă don Valentín trezindu-se din uluială şi, fără să se poată stăpîni, o luă pe

Asunción de braţ şi o conduse în birou cum duce pisica un şoricel neajutorat şi îi spuse cu vehemenţă :

— Aici, Asunta, o să-mi mărturiseşti tot ; căci dacă nu-mi spui adevărul, dacă mă înşeli, uite, sînt capabil... să te omor.

— Isuse ! Valentín, tu eşti nebun. Doamne, apără-mă de nebun ! repetă ea bîlbîindu-se fără să reuşească să definească schimbarea petrecută cu bărbatul ei care, sosind plin de afecţiune, de tandreţe, de căinţă, îi oferea acum moartea.

— Nu sînt nebun, nicicînd n-am fost mai lucid, şi tu o să spui adevărul.

— Despre ce, omule ?

— Despre preotul Peñas şi despre această hîrtie ; cum a ieşit din biroul meu, din acest sertar, cînd aici nu intră nimeni, n-a intrat nimeni decît el şi cu tine.

— Bine, Valentín, linişteşte-te. Eu nu sînt capabilă să te mint, răspunse ea umilită.

— Ai pus-o aici, nu-i aşa ? întrebă Cienfuegos trăgînd de mînerul sertarului al doilea.

— Da, chiar aici.

— Şi cine a luat-o de aici ?

— Asta n-aş putea să-ţi spun. Părintele mi-a dat-o să o pun la loc, dar cine ştie cînd şi cum au furat-o ?

— Nici vorbă, el a luat acest act, cînd a fost în vizită la noi, ca să ne escrocheze...

— Cum, Valentín ? Aşa ceva e o blasfemie, eu bag mîna în foc pentru domnul Peñas.

Aceste cuvinte îi dezvăluiră lui Cienfuegos inutilitatea investigaţiei sale faţă de o fiinţă orbită de fanatism care ar fi mărturisit mai degrabă că va suporta martiriul decînd să-l acuze pe domnul Peñas ; o dădu la o parte cu acelaşi gest cu care azvîrli arma pe care o consideri nefolositoare în luptă cînd te simţi deja învins.

— Du-te liniştită, îi spuse, şi după ce meditä cîteva clipe ieşi, încălecă pe calul care era încă înşeuat şi porni în galop spre Rosalina unde dorea să ajungă cu viteza condorului ce despică aerul cu forţa aripilor sale.

XIV

— DUMNEZEU SĂ VĂ AIBĂ IN pază, domnule Subprefect, spuse don Antonio salutîndu-l pe don Cayetano.

— Servitorul dumitale, prietene López. Te-am chemat pentru o treabă cam urîtă, la fel ca renghiul pe care ni l-au jucat la Ingavi.* Ia loc și să jucăm cu cărțile pe față, spuse Subprefectul arătîndu-i un scăunel noului venit.

Acesta se așeză, își puse pălăria în poală și, ținînd-o cu amîndouă mîinile, răspunse :

— Cu un veteran din timpul războiului cel mare da, se poate vorbi cu inima deschisă, în vremurile de azi ale falșilor prieteni și ale banilor, de asemenea, falși.

— Mulțumesc, prietene. Tocmai despre bani vroiam să discutăm.

— A schimbat banii guvernul care a învins ? întrebă cu naivitate don Antonio.

— Nu, prietene, spuse don Cayetano fără să-și desprindă privirea de pe chipul lui López, și continuă : Află că am primit o scrisoare care, sincer vorbind, m-ar fi lăsat cu gura căscată dacă nu te-aș fi cunoscut, don Antonio López.

— Fiți mai explicit, domnule Quezada.

— Asupra dumitale planează o gravă acuzație.

— Asupra mea ?

— Da.

— Cine m-a acuzat și de ce ?

— Cine ? asta trebuie s-o descoperim și o vom face. De ce ? Ești acuzat că fabrici bani falși și, deocamdată, ești reținut...

— Cum, domnule, eu ?

— Nu te grăbi, prietene, s-o luăm pe îndelete, spuse domnul Quezada schimbîndu-și prima intenție.

— Am înțeles, domnule, dar cel care mă acuză... o fi vreun dușman...

— Cine știe, te trezești dușmănit cînd ți-e lumea mai dragă.

---

* Aluzie la înfrîngerea de la Ingavi, la 18 noiembrie 1841, cînd a murit mareșalul Gamarra și a fost luat prizonier Ramón Castilla.

— Îmi permiteţi o întrebare ?

— Şi două, domnule López.

— Sub ce formă mă acuză, domnule Subprefect ?

— Printr-o scrisoare pe care tocmai am primit-o prin poştă.

— Ah ! Acum ştiu de la cine provine, spuse don Antonio ascunzînd printr-un hohot de ris valul de furie care îl năpădise.

— Cu atît mai bine pentru dumneata. Odată ce duşmanul e cunoscut îi tăiem orice înaintare.

— Aveţi dreptate, domnule, şi cel care mă acuză trebuie să fie preotul Peñas.

— Cum ? ! ? Popa ăla atît de patriot, care din duhovnic al batalionului *Charansimi* a ajuns pe scaunul catedralei ?

— Putea să ajungă episcop sau arhiepiscop, domnule Subprefect ; în Peru se ajunge orice prin urzeli politice ; dar în faţa lui Dumnezeu, în faţa conştiinţei mele şi a lui însuşi, tot un ticălos rămîne, un mare ticălos.

— Un ticălos la pătrat, ha, ha, ha...

— Rîsul dumneavoastră mă doare, domnule...

— N-o lua ca o jignire, domnule López, că şi eu cunosc oamenii şi ştiu să respect pe cine merită. Eu mă înclin în faţa misionarului, acest om devotat, adevărat apostol, care dispreţuind aurul şi onorurile îşi consacră existenţa aproapelui ; dar cei care vor să se pricopsească şi...

— Bine, domnule, tocmai de aceea, dacă dumneavoastră vă aplecaţi urechea la acuzaţia care mi se aduce, dacă aveţi vreo probă în sprijinul acestei acuzaţii, iată-mă aici, la ordinele dumneavoastră, încheie don Antonio afişînd resemnarea, ceea ce reprezenta o lovitură decisivă în faţa hotărîrii domnului Quezada care îl credea pe López fiinţa cea mai nevinovată şi onorabilă din lume. Îi spuse :

— Păi eu, prietene, de ce să mă îndoiesc de dumneata ? Te-am chemat ca să-mi fac datoria de autoritate, căci ordinea generală este precum uleiul care trebuie să iasă deasupra apei.

— Mulţumesc, domnule, şi eu cred acelaşi lucru. Aş putea să văd scrisoarea ?

— Desigur. Uneori scrisul e prost disimulat ; dar un expert, chiar dacă întîmpină unele greutăţi, poate să-l dea uşor în vileag, spuse întinzîndu-i hîrtia pe care don Antonio o luă cu vădită curiozitate şi abia ce citi două rînduri că şi păli, iar mîna începu să-i tremure. Pradă indignării izbucni :

— Nu, domnule, nu e preotul Peñas. Scrisoarea vine de la un prieten care mai deunăzi îmi strîngea mîna şi mînca la masa mea...

— Halal prieten ! îl întrerupse don Cayetano, dar López, aproape fără să bage de seamă observaţia, continuă apropiindu-se de Subprefect şi lăsîndu-şi pălăria să se rostogolească pe jos.

— D, r-urile, c-urile şi s-urile... da, e scris cu stînga, aţi observat ? Fiţi atent la contururi !... Uitaţi-vă la linia asta !

— Ai perfectă dreptate.

— Nu-mi vine să cred !

— Şi cine e maurul ? Dacă dumneata dovedeşti că e vinovat, îl băgăm imediat la închisoare pe „stîngaci". Da, prietene. Calomnia păteză ; este nevoie de un simplu ordin pentru a-l pedepsi pe calomniator.

— Acesta e adevărul. Dar, domnule Quezada, credeţi-mă, tremur ca varga cînd mă gîndesc să pronunţ numele celui care a vrut să mă nenorocească aruncînd pe fruntea mea noroiul care poate îi prisoseşte lui.

Ecoul unor paşi grăbiţi răsună în biroul Subprefectului.

Cele două personaje tăcură şi îşi îndreptară privirea spre uşă.

XV

PENTRU INIMILE CARE SUFERĂ neliniştite datorită incertitudinii, orele se scurg cu o încetineală îngrozitoare.

Limbile pendulei din camera Eulaliei păreau paralizate ; bătăile ei parcă amuţiseră căci, după ce tînăra femeie se plimbase prin cameră de colo colo, se aşezase şi

se ridicase de pe canapea de nenumărate ori, de abia bătu de cinci și jumătate după-amiaza.

Încă se mai repercuta în auzul domnei López acea bătaie a ceasului, dublînd bătăile inimii ei delicate pregătită pentru suferința care, pentru a spune astfel, desăvîrșise firea bună a femeii, cînd alt zgomot aduse o nouă agitație spiritului.

În patio răsună tropăitul unui cal de curînd potcovit, iar acestuia îi urmară pașii unui bărbat care, descălecînd, se îndreptă spre locuința domnului López.

Bătu la ușă, grăbit, și intră aproape fără să mai aștepte încuviințarea.

— Bine v-am găsit doamnă, Antonio nu-i acasă ?

— Domnule Cienfuegos, Antonio lipsește de un secol ; a fost chemat la Subprefect și încă nu s-a întors. Don Valentín, mi-e teamă de un scandal ; poate poți să-l salvezi dumneata ; mi-e teamă de răzbunarea preotului ; mi-e teamă că hîrtia cu numărul trei...

— Dumneavoastră ați văzut acea fatidică hîrtie ?

— Da, domnule, am avut-o în mîinile mele, aș fi distrus-o, dar nemernicul mi-a smuls-o...

— Cine, doamnă, cine ?

— Preotul Peñas.

— Dar cine v-a dat-o ?

— Preotul Peñas.

— Cum asta ! Nu-mi explic !

— Veți înțelege imediat, don Valentín, căci eu sînt o femeie cinstită, în ciuda a tot ce s-a întîmplat în aparență.

— Vă înțeleg și mai puțin.

— Am fost fericită atîta timp cît Antonio era totul pentru mine și eu totul pentru el. Dar într-o zi, am fost chemată la confesional și acolo unde ar fi trebuit să-mi găsesc pacea mi-am aflat nenorocirea.

— Doamnă, mă îngrozește destăinuirea dumneavoastră.

— Da, domnule ! Trebuie să vă spun... că preotul Peñas mi-a furat fericirea. Nu știu dacă pot spune că ajunsesem să-l iubesc ; există sentimente care se confundă ; dar cînd a vrut să merg împotriva onoarei și numelui...

— L-ați pălmuit...

— Nu, căci sînt din fire slabă pentru crimă și puternică pentru virtute.

— Și...

— Și în acea zi, punînd la stîlpul infamiei chiar dragostea pentru bărbatul de care m-am legat afectiv din copilărie, a vrut să exploateze sacrificiul meu de femeie ; mi-a arătat hîrtia acuzatoare și mi-a spus : „Alege, sau cedezi sau el e pierdut !"

— Nemernicul ! Simt cum îmi arde capul !...

— Și acum cred că îl va duce la pierzanie pe dragul meu Antonio ; cred că vom muri amîndoi, căci pierderea onoarei înseamnă moartea !

Lacrimile înnodate în gît tăiară vorba Eulaliei, și Valentín, fără să se poată stăpîni, izbucni :

— Imposibil ! Imposibil ! Doamnă, aveți încredere în mine, eu știu cum să-l salvez !

Și ieși ca un bezmetic îndreptîndu-se spre biroul Subprefectului, cu toate planurile răsturnate.

XVI

BĂRBATUL CARE APĂRU ÎN UȘA biroului autorității și care îi distrase pe domnii Quezada și López din investigațiile lor, nu era altul decît don Valentín Cienfuegos.

Salută încă zăpăcit și speriat și fără a aștepta să fie poftit începu o conversație al cărei final avea să fie dezastruos pentru el.

— Domnule Subprefect, tocmai am aflat că ați primit o anonimă care îi acuză pe don Antonio.

— Cine v-a spus asta ?

— De unde știi dumneata ? întrebară consecutiv don Cayetano și domnul López. Atunci, dezorientat de niște întrebări atît de simple, aproape că nu îndrăzni să răspundă, dar într-un tîrziu bolborosi :

— Asta e zvorul care umblă prin tot tîrgul...

— Așa se spune, nu ? zise în batjocură Subprefectul.

— Mai precis, Valentín, spune că tu ai scris această anonimă, şi cel puţin vei fi considerat cinstit în faţa a doi cavalezi, zise don Antonio López păstrîndu-şi calmul, astfel încît Cienfuegos simţi cum îi îngheaţă sîngele în vene şi o sudoare rece îi inundă fruntea arămie.

— Scrie aici, amice, spuse Subprefectul, căutînd pana ascunsă printre hîrtiile de pe masă şi întinzîndu-i o hîrtie albă lui don Valentín.

— Nici nu-i nevoie de asta, domnule Subprefect ; eu îl acuz de calomnie, spuse López, cu severitate.

— Antonio !

— Valentín ! Ai procedat ca un ticălos ! Trădător datorită instinctului de inferioritate.

— Pot să-ţi explic, Antonio, şi sînt sigur că iertarea ta...

— Aici nu e vorba de pocăinţă, amice ; ai încălcat legea şi legea nu iartă. Dumneata eşti reţinut aici. Domnule López, poţi pleca. Dezvăluirea ne-a venit la ţanc, spuse rîzînd veteranul.

— Asta nu se poate, domnule !

— Presupun că nu vă veţi dovedi laş, precum aţi fost de mîrşav.

— Antonio, gîndeşte-te !

— Sînt hotărît.

— Să ştii că am venit să te salvez.

— Mă crezi copil de ţîţă, domnule Cienfuegos, de-mi spui ce să fac şi cum să fac, observă Subprefectul.

— Domnule Quezada !

— Autor de anonime !

— Ai fi fost scutit de această scenă, dar ai fi venit să te predai.

— Voluntar al regimentului care abundă în aceste sate fără morală şi lege.

— Domnule Subprefect, cel puţin verificaţi că nu eu sînt autorul acestei urzeli atît de amare din care sper să ies cu faţa curată. Preotul Peñas, acest om fatidic, corb al *cimitirelor vii*, stăpîn şi domn al căminelor noastre, dominator al soţiilor...

— Ţi-ai şi găsit cînd să ne ţii predici, amice ; n-are a face însă, dumneata rămîi aici.

— Domnule, dacă îmi permiteţi, voi pleca şi vă voi aduce date preţioase, spuse domnul López luîndu-şi rămas bun.

La ieşire, se întîlni cu *mister* Williams, care, între două cîrciumi, căuta bodega „La funda albă". Acesta îi spuse :

— Bune, cavaleru, am nevoie de o peso ca să beau.

— Ia, şi să nu te duci acasă, îi zise don Antonio întinzîndu-i patru pesos.

XVII

SE FĂCUSE NOAPTE, O NOAPTE asemănătoare celor din aprilie, liniştită şi tăcută.

Cerul, la început de un albastru întunecat, aproape negru, străbătut ici, colo de stele hoinare, îşi pierdea întunecimea pe măsură ce se destrăma răsuflarea dulce a înnoptării.

Vrăbiile şi guguştiucii strînşi pe creanga lor preferată sau în cuibul cald al dragostei clădit pai cu pai, beţişor cu beţişor, se legănau imperceptibil la adierea vînticelului încărcat de parfumurile pădurii ; o oră mai tîrziu cuib şi rămuriş desenau siluete capricioase în umbra lunii, acest mare disc de argint pus pe ultima treaptă a tronului ceresc pentru a lumina întunecoasa planetă şi pentru a primi destăinuirile inimilor care suferă din dragoste sau plîng din lipsa ei.

În solitara casă din Rosalina, unde cu săptămîni înainte răsuna zgomotul nunţii lui Ildefonso şi a Ziskăi, acum stăpîni pe fericirea lor, stăteau îngrămădite cufere şi geamantane aşteptînd plecarea definitivă a familiei López.

Părul blond al Eulaliei era spicat cu fire argintii, ivite aproape într-o noapte de nesomn, iar obrajii nu păreau să fi avut înainte prospeţimea garoafelor de mai.

Don Antonio, care de la întîlnirea cu Subprefectul devenise serios şi meditativ, avea frecvente izbucniri nervoase în care vorbea singur, revenind fără eforturi la aparenta linişte cotidiană. În unul dintre aceste momente,

își scutură capul și, în mijlocul delirului, repetă cu înflăcărare cuvintele unui înțelept :

— „Pretind să stingă lumina rațiunii stăpînind femeia în confesional ?...Aprindeți fulgerul, fulgerul este adevărul."

Și apoi, dînd glas adîncii sale suferințe într-un lung suspin, se duse la Eulalia și o întrebă :

— Te-ai gîndit bine, draga mea ? Mîine vom pleca de aici pentru totdeauna.

Ea, drept răspuns, ridică spre el frumoșii-i ochi inundați de seva sufletului și își împreună mîinile într-un gest de implorare. Eulalia nu putea să nu mai fie femeie. Duioșia îi umplea sufletul, iar în inimă și în minte îi clocotea dureroasa realitate a greșelilor bărbaților care reușeau să discretiteze doctrina în care ea crezuse și sperase. Era răpusă de durerea care purifică ; fruntea îi iradia o aureolă de lumină, dar nu îndrăznea să discute cu don Antonio care, contemplîndu-i melancolica tăcere, îi spuse :

— Sărmana mea soție ! Omenirea se regenerează prin cunoașterea Binelui Suprem, care este Dumnezeu ; prin căință și prin practicarea virtuții. Religia, Eulalia mea, nu este șarpele care se tîrăște, bucurîndu-se, în tenebre, obligîndu-ne să privim în jos, mereu în jos ; este vulturul falnic care străbate cerul albastru, care ne face să ne ridicăm frunțile pentru a ne fixa privirea în înalt și a asculta vocea dulce care spune : credință, speranță, milă.

— De aceea a murit Christos pe vîrful unui munte înalt ?

— Bineînțeles.

— Să iertăm în numele lui Dumnezeu tot răul pe care ni l-au făcut ! Antonio !... Să-i iertăm !...spuse ea cu umilință încîntătoare caracteristică femeilor.

— Și eu am fost vinovat...Ah !... Sînt al tău... Al tău pentru totdeauna.

— Iartă-mă încă o dată, Antonio, pentru ca vorbele tale să-mi răcorească sufletul. Eu mă întorc în sînul familiei din drumul pe care pornisem singură, fără tine !

— Dumnezeu e judecătorul omului !

— Sînt a ta pentru totdeauna !

— Nimeni și nimic nu ne va despărți.

Și își uniră buzele muiate de o lacrimă limpede care curgînd în pămînt urca spre cer.

Și îngerii păzitori ai căminului, în sunetul lirelor lor de fildeș, spuseră : Fericiți cei ce se întorc în regatul dragostei și al virtuții purtați de firea lor bună.

Clorinda Matto de Turner
(schiță de portret)

„DACĂ ISTORIA ESTE OGLINDA în care generațiile viitoare vor contempla imaginea generațiilor trecute, romanul trebuie să fie fotografia care imortalizează viciile și virtuțile unui popor ; din această imagine se va desprinde firesc morala care le va îndrepta pe primele și sentimentul de admirație față de cele din urmă". Iată confesiunea Clorindei Matto de Turner la apariția romanului său Aves sin nido (Păsări fără cuib), *în anul 1889, cînd, alături de Mercedes Cabello de Carbonera, se impunea ca reprezentantă de frunte a „realismului" peruan.*

Mișcare literară ce își face simțită prezența în ultimele decenii ale secolului trecut, realismul sui-generis din Peru se caracterizează printr-o diluare nesigură a caracterelor și printr-o eterogeneitate exacerbată a elementelor pe care le pune în joc. Condițiile acestui „realism" ar corespunde etapei epigonice a mișcării europene, mai exact naturalismului francez, fără să se desprindă însă niciodată un intens fond romantic și fără să-și asume în întregime ipotezele științifico-pozitiviste. Pe lîngă trăsătura romantică, considerată ca fiind cea mai importantă, „realismul" peruan este impregnat cu elemente costumbriste prezumtiv depășite, deși costumbrismul a influențat vizibil operele „realiste", mai ales în teatru și proză.

O caracteristică a acestei mișcări literare peruane este nepotrivirea dintre premizele teoretice și realizările estetice. În acest fenomen intervin pe lîngă debilitatea interioară a mișcării pozitiviste și a manifestărilor sale literare și presiunile de tip social pe care a trebuit să le suporte toți reprezentanții acestui curent. Edificatoare în acest sens rămîn excomunicarea și exilul Clorindei Matto.

Născută în 1854, în mica așezare Paullu, în apropiere de Cuzco, Clorinda Matto se ocupă din tinerețe de ziaristică și literatură. În 1871 se căsătorește cu John Turner, de naționalitate engleză și se stabilește la moșia acestuia, în localitatea Tinta, de unde colaborează la diverse reviste literare din Peru și Argentina. Din 1881, an în care rămîne văduvă, are de înfruntat numeroase greutăți financiare și se hotărește să se dedice în întregime literaturii. La scurt timp, devine directorul revistei La Bolsa *din Arequipa. În 1884 publică* „Tradiciones cuzqueñas. *Leyendas, biografías y hojas sueltas," volumul întîi. Doi ani mai tîrziu se stabilește în Lima unde publică volumul al doilea din* Tradiciones *cuzquenas, iar în 1889 preia conducerea revistei* El Perú Ilustrado, *în ale cărei pagini militează pentru o literatură naționalistă.*

În urma publicării, în același an, a romanului Aves sin nido, *precum și a unui articol semnat de scriitorul brazilian Coelho Netto, în revista* El Perú Ilustrado, *își atrage o îndîrjită persecuție religioasă.*

În anul 1895, datorită unei situații financiare dezastruoase, alege calea exilului stabilindu-se, pe perioade, scurte, în Chile și Argentina. Călătorește apoi în Europa, revenind la Buenos Aires în 1908, cu numai un an înainte de moartea sa.

În afară de operele amintite, Cloriuda Matto de Turner mai publică romanele Índole *(1891) și* Herencia *(1895), drama în proză* Hima-Súmac *(1892) și mai multe culegeri de povești și legende.*

Reprezentînd viziunea pozitivist-liberală a problemei indigene în literatura peruană, romanul Aves sin nido *este construit printr-o înlănțuire de perspective romantico-naturaliste (viața este un roman — totul este ca în viață), în care se vehiculează idei-valori ca : știință, civilizație, educație, libertate, progres.*

Folosind experiența personală din perioada trăită pe meleagurile de la poalele Anzilor, Clorinda Matto își mărturisește duioșia și înțelegerea față de rasa indigenă, condamnînd totodată umilința la care erau supuși indienii.

Narațiunea se desfășoară cronologic. În schimb, sistemul organizării acțiunii este structurat în două mari compartimente paralele : protecția pe care o oferă Fer-

nando și Lucía indienilor Juan și Marcela, în prima parte se repetă cu Isidro Champí și soția acestuia în partea a doua. Exploatarea pe care o suportă indianul Yupanquí nu constituie o excepție, dimpotrivă, cum o dovedește cazul lui Isidro Champí, este o situație generală și permanentă. Repetarea cazului lui Yupanquí și în ceea ce îl privește pe indianul Champí generează un nou sens ; exploatarea nu o vor suferi numai indienii săraci, ci și ceilalți cu o oarecare bunăstare economică, ceea ce înseamnă că rasa este cea care suportă teroarea și umilințele.

Autoarea studiază cu mare atenție nuclee de personaje care sînt, în toate cazurile, și nuclee familiale. Familiile Marín, Pancorbo, Yupanquí sau Champí funcționează ca adevărate unități ce susțin acțiunea și participă ca atare la desfășurarea întîmplărilor. Prezența în prima linie a unităților familiale permite substanțiala participare a femeilor. Scriitoarea este mereu preocupată de cîte un personaj feminin care, într-o formă sau alta, duce cu sine dimensiunea morală a relatării.

Fernando și Lucía Marín sînt prezentați ca exponenți ai civilizației și funcționează aproape în toate cazurile ca portavoce a scriitoarei. Educați în spiritul burgheziei liberale, au o solidă morală de familie și o atitudine justițiară și generoasă cu privire la cei umiliți, ocrotind totodată și o tulburătoare poveste de dragoste a cărei împlinire se dovedește pînă la urmă a fi imposibilă. De fapt, Fernando și Lucía sînt situați pe linia pozitivismului modernizator, cu evidente elemente romantico-idealiste. Înfruntarea soților Marín cu ambianța orășelului Killac (unde își duc viața personajele din Aves sin nido) *relevă caracteristica notabilităților tîrgușorului și aberația sistemului de care se agață și sub care se ascund. Dincolo de această strategie a înfruntării, folosindu-se de o antiteză compozițională, scriitoarea situează familia Pancorbo. Nu este vorba despre o familie unitară care acționează în același scop ca în cazul lui Fernando și al Luciei, ci, mai ales, de un nucleu ce se constituie datorită contradicțiilor dintre membrii săi : Sebastián, Petronila și fiul acesteia, Manuel, fiul vitreg al lui Sebastián. Ultimii doi la fel ca soții Marín sînt „de partea celor buni." Sebastián Pancorbo este în contradicție cu ei. Umil și*

supus cu superiorii, exponent al notabilităților, acționează fără scrupule, din funcția sa de guvernator, în exploatarea indienilor. Este amestecat în complotul împotriva soților Marín.

În roman intervin doi reprezentanți ai bisericii : unul ca amintire, a cărui acțiune trecută influențează conflictul, preotul Miranda y Claros, iar celălalt ca personaj prezent și activ, preotul Vargas, succesorul primului la parohie și la vicii. Schimbînd complet imaginea sacerdotului cunoscut pînă atunci în literatura peruană ca un personaj sublim, încărcat cu toate virtuțile, Aves sin nido *propune o viziune opusă, aceea a preotului dominat de vicii, care alături de celelalte notabilități ale tîrgului contribuie din plin la exploatarea indienilor. Autoarea explică toate aceste defecte analizînd printre ele și impunerea celibatului antinatural la preoți.*

Problema analfabetismului, a lipsei de educație se situează mereu la un nivel prioritar pe tot parcursul romanului.

„Bătălia sîngeroasă a celor buni împotriva celor răi" se referă în principal la viața indienilor. „Cei buni" pretind să înceteze exploatarea indienilor ; „cei răi" trăiesc din această exploatare și o consideră parte substanțială din obiceiurile lor intangibile. Această schemă impune personajului indian însemnul pasivității. Își acceptă situația umilă ca pe un sistem nedrept, dar imuabil.

Atitudinea sceptică a indienilor nu este împărtășită de „cei buni". În acest sens, deznodămîntul e tragic. Păcatul preotului Miranda y Claros va împiedica unirea celor doi îndrăgostiți și-i va transforma în păsări fără cuib.

Tratarea temei indigene a situat romanul Aves sin nido *pe un loc privilegiat în cadrul procesului de dezvoltare a literaturii hispano-americane. Concha Melendez consideră că în cadrul tradiției indianiste opera Clorindei Matto constituie legătura indispensabilă dintre literatura de pînă la 1890 cu cea de după acest an. Au fost remarcate îndrăzneala și vigoarea cu care autoarea a tratat viața mizerabilă a indigenilor din America de Sud, generînd un puternic curent literar în țările în care indigenii formează majoritatea.*

Urmînd o schemă asemănătoarea, cel de-al doilea roman al Clorindei Matto de Turner, Indole * *(în versiune românească* Sîntem singuri, dragostea mea), *susţine cu insistenţă o compoziţie bifurcată : pe de o parte demonstrarea unei teze, pe de alta, reprezentarea critică a unui mănuchi de obiceiuri sociale care fac tipică o realitate determinată.*

Acţiunile paralele pe care le dezvoltă romanul au ca protagonişti, prima, familiile lui don Antonio şi don Valentín, care cuprind conflictual figura preotului Peñas ; cea de-a doua, povestea lui Ildefonso şi a Ziskăi. În primul plan se analizează viaţa, obiceiurile şi conflictele familiilor notabilităţilor şi acţiunea se desfăşoară dinamic, plină de seriozitate şi dramatism şi constituie problematica centrală a textului ; în schimb, în al doilea plan, apar metişii şi indienii şi se urmăreşte cu o tentă umoristică o desfăşurare liniară a acţiunii. Legătura narativă dintre ele este de pură circumstanţă şi se realizează prin intermediul lui Ildefonso, servitorul lui Valentín.

În primul plan, cel al notabilităţilor, se distinge opoziţia între cuplurile Antonio şi Eulalia, fiinţe sensibile şi bune din fire, faţă de Valentín şi Asunción, fără îndoială personaje negative. Natura opoziţiei este exclusiv morală.

Al doilea plan, cel al oamenilor umili, este foarte simplu. Se povesteşte dragostea fericită dintre metişii Ildefonso şi Ziska.

Povestirea întîmplărilor se face la persoana întîi şi a treia plural, aceasta din urmă mult mai frecventă, ceea ce ne dezvăluie acţiunea unui narator atotştiutor. Deşi cu grade diferite de intensitate şi frecvenţă, scriitorul trebuie să înfrunte dubla funcţie a textului, sau să probeze ideea centrală postulată de roman, teza, înfăţişînd imaginea îndrăzneaţă a realităţii. Pentru prima funcţie, şi cea mai importantă, naratorul îşi asumă pe deplin conştient „observaţia fiziologico-morală" ca atitudine fundamentală, ceea ce implică folosirea principiilor şi criteriilor novatoare care tind spre clarificare, spre limpezire, chiar dacă uneori într-un mod simplist, în timp ce pentru a doua funcţie naratorul acceptă maniera tradiţională de

---

* Fire, caracter, natură.

prezentare, severă sau blîndă, după caz, a unei realităţi determinate.

Clorinda Matto de Turner rămîne în literatura peruană a sfîrşitului de secol nouăsprezece prin talentul ei puternic de prozatoare ce-şi asumă cu deosebit curaj tematica indigenă atît de controversată în epocă, din perspectiva unor sentimente general umane.

DOINA LINCU

CUPRINS

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB . . . 6
SÎNTEM SIGURI, DRAGOSTEA MEA 265
POSTFAȚĂ 336

Lector : DOINA URICARIU
Tehnoredactor : VALERIA PETROVICI

Apărut : 1991. Bun de tipar 6.09.90
Coli tipar 21,5

Comanda nr. 141
Combinatul Poligrafic Bucureşti,
Piaţa Presei Libere nr. 1,
ROMÂNIA

ISBN 973-22-0191-6

Lei 73